

josef toman • miroslava tomanová

socrate

Ilustrația copertei : *Francisc Kalab*

josef toman
•
miroslava tomanová

socrate

în căutarea beatitudinii

ROMAN

TRADUCERE DE MARGARETA GROSU ŞI
JEAN GROSU
PREFAŢĂ ŞI TABEL CRONOLOGIC DE JEAN GROSU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1987
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

JOSEF TOMAN. MIROSLAVA TOMANOVÁ

Socrate. *În căutarea beatitudinii.*

Editura Univers. 1980

PREFAŢĂ

Josef Toman şi-a început activitatea literară prin cadenţe lirice, mărturie a deschiderii unui suflet generos în faţa caleidoscopului de forme, culori şi efluvii al lumii exterioare, culegerile *Serbarea anilor* (1925), *Maturizare* (1926) şi *Crîngul care mirosea a scorţişoară* (1927) fiind expresia elocventă a acestei deschideri.

Complexitatea şi multitudinea valenţelor interioare ale scriitorului solicitau însă nu atît o schimbare, cît mai degrabă îmbogăţirea mijloacelor de expresie, a tehnicii scrisului. Consecinţa : Josef Toman se va consacra în continuare teatrului şi romanului, fără însă a-l trăda pe poet. Poezia va învălui, într-adevăr, întotdeauna întreaga sa operă.

Anul 1929 marchează în evoluţia scriitoricească a lui Josef Toman înnoirea de tehnică rîvnită, care poate fi urmărită pe două registre — *Soarele negru* şi nuvelele *David Hron,* reprezentînd această dualitate.

Pentru o perioadă, scriitorul va construi ficţiuni, într-un timp nedeterminat, într-o societate imaginată — romanul *Omul de nicăieri,* în 1933, care deschide seria operelor de maturitate a autorului, fiind o emanaţie a unei asemenea tendinţe.

Nedeterminării istorice a ficţiunii îi urmează, firesc, prospectarea realistă, în culori tari şi crude, a societăţii contemporane, ilustrată cu romanele *Cuibul de viespi* (1938), care evocă viaţa lip-

şiță de orizont a unui orăşel de provincie, cu *Oamenii de la poalele munților* (1940), cu *Rîul vrăjitor* (1944) — acesta din urmă rămînînd pentru o vreme opera cea mai reprezentativă a scriitorului.

Lucrarea cea mai cunoscută însă, care datează din acelaşi an (1944) este *Don Juan*, roman care cucereşte curînd celebritatea mondială, fiind tradus în numeroase limbi. Aici, scriitorul evocă o Spanie situată între realitate şi vis, între legendă şi istorie, o țară a contrastelor, a suferinței, a pasiunilor exaltate şi a ascezei, a dramelor trăite cu violență. Poezia şi legenda se însoțesc cu adevărul istoric, susținut de fapte desprinse din documente, astfel încît *Don Juan* exprimă un refuz patetic al inchiziției.

În contextul ocupației naziste a țărilor cehe, romanul vizează trădarea politicianismului hitlerist. El conține totodată şi o problematică comună, anume aceea a contradicției dintre componentele intelectuale şi cele instinctuale ale omului.

Pe aceeaşi linie, şi tot cu mijloacele alegoriei, se înscrie şi romanul *Cerul Slav* (1948), în care motivele de mitologie slavă servesc la configurarea unei filosofii naționale. Existența personajelor sale este dominată de prezența simbolurilor mitologice, vădind astfel contrastul dintre domeniul inaccesibil al transcendentului şi realitatea pămîntească, în care, pînă la urmă, eroii se resemnează a trăi.

Împreună cu soția sa, Miroslava Tomanová, scriitorul a dat la iveală — în perioada antebelică şi în anii ocupației naziste — şi cîteva piese de teatru. În anii care vor urma, această conlucrare artistică va duce la apariția unor romane : în 1953, *Focul de tabără*, în 1957 *Acolo unde vulpile îşi spun noapte bună*, în 1962 *Paletă italiană*, în 1963 *După noi potopul* — frescă de largă respirație, ce abundă într-o imagistică bogată, impresionant spectacol al societății romane în timpul domniei împăraților Tiberiu şi Caligula — şi mai ales *Socrate*, în 1975, care reprezintă o încununare a amintitei conlucrări pe plan artistic cu Miroslava Tomanová şi nu mai puțin al deplinei maturități artistice a mijloacelor de expresie care poartă pecetea unui spirit ales, generos, profund umanist.

Începuturile literare ale Miroslavei Tomanová se situează sub zodia amintitei conlucrări artistice cu soțul ei, Josef Toman. Rodul acestei cooperări fericite sînt cîteva lucrări dramatice, dintre care amintim piesa *Prietena* și îndeosebi chemările antifasciste — *Un rege popular* (pusă în scenă cu tăieturile de rigoare ale cenzurei, de eminentul om de teatru E. F. Burian, la teatrul D. 34) și *Via*, interzisă de cenzura nazistă. Ambele piese au apărut în anul 1941. Debutul de sine stătător al autoarei a coincis cu drama baladescă *Clopotul orașului meu*, a cărei premieră a avut loc în 1943.

Tomanová exprimă în aceste piese — recurgînd firește la alegorie și simbol —, năzuința spre pace a unei omeniri istovite de ororile marelui flagel.

Perioada cea mai fructuoasă a eforturilor literare ale Miroslavei Tomanová va fi însă, așa cum am arătat, aceea din care au rezultat reușitele romanești ale cuplului — *Focul de tabără, Acolo unde vulpile își spun noapte bună, Paleta italiană* și *Socrate.*

În 1970. Tomanová publică, de data aceasta sub semnătura unică, romanele *Cîmpia de argint*, iar în 1974, *Meditație despre necunoscut,* ambele inspirate din istoria recentă a marei conflagrații mondiale.

Se cuvine a mai fi amintită și susținuta activitate publicistică a Miroslavei Tomanová.

Romanele istorice *Don Juan* și *După noi potopul,* traduse în peste 15 limbi, își datorează cariera literară, puțin obișnuită, concepției care a guvernat realizarea lor și originalității formulei literare.

La baza concepției sale — cum însuși scriitorul mărturisește — stă căutarea și zugrăvirea visurilor eroilor săi, care au ceva profund comun cu prezentul zilelor noastre, căci „visul este și el un anume gen al realității, însoțit de efortul înfăptuirii lui". Dar mai ales, stă studiul temeinic al realității sociale, al mișcării și evoluției acesteia.

Scriitorul se apleacă cu multă atenție asupra relației individ-societate, asupra locului pe care individul trebuie să-l ocupe în angrenajul social și a măsurii în care este individul responsabil de binele și de răul propriu, precum și de al celor din jurul lui.

Asemenea probleme au stat în atenția filosofiei și în epoca în care au trăit eroii săi, iar scriitorul nu ignoră acest lucru, de unde decurge caracterul nu doar istoric, ci și filosofic al operei sale. Toman beneficiază, în elaborarea romanelor sale, și de concluziile științelor sociale, a căror dezvoltare îi furnizează o cheie potrivită pentru înțelegerea proceselor istorice și o chezășie a transpunerii lor reușite în planul activității literare. Scriitorul s-a exersat cu succes în romanele amintite, pentru ca în ultimul său roman, închinat marelui gînditor umanist Socrate, să-și dea întreaga măsură a posibilităților, a măiestriei la care s-a înălțat.

Scheletul romanului, clădit dintr-un „metal" durabil, este îmbrăcat într-o formă literară trainică și foarte concretă, dincolo de care se ghicește profunda cunoaștere a spiritului Greciei antice, leagănul legitim al culturii europene. Bolta acestui edificiu rezidă în modelarea epică a vieții lui Socrate, iar coloanele de susținere sînt prologul și cele cîteva intermezzouri — convorbiri fictive, purtate cu eroul socratic, procedeu ce îngăduie introducerea în textura epică a vocii actualității.

În cuvîntul introductiv la prima ediție, Josef Toman scria: „...Socrate al meu e colorat de prezentul zilelor noastre... Intenționat am întărit cîteva din trăsăturile de caracter ale acestui erou legendar..." Și, în continuare, mărturisește că l-au captivat în primul rînd *Amintirile* lui Xenofon despre Socrate (din care și-a extras concepția despre filosoful grec) și, mai puțin, interpretarea lui Platon.

Socrate e un om viu, nu doar eroul unei opere literare. Fiul sculptorului Sofroniskos și al moașei Fainerete, pentru scurtă vreme el însuși sculptor, Socrate renunță la creația artistică spre a-și putea realiza marele său ideal — acela de a modela oameni vii, nu statui. El îi ascultă pe filosofi și dezvoltă el însuși reflecții filosofice. Hoinărește pe străzile Atenei, zăbovește prin piețele

cetății și stă de vorbă cu oamenii simpli despre scopul și semnificația vieții, despre bine și rău. „Să deschidă astfel gîndirea lor, s-o facă mai ageră, să ajute venirea pe lume a unui om nou, să-l învețe să acționeze și să trăiască și, în felul acesta, să influențeze schimbarea oamenilor săi spre binele propriu și al Atenei" — iată ce-și propune eroul socratic al lui Toman. Filosof și atenian de rînd, proprietar al unei mici ferme cu o mică viișoară în satul Gudi — acesta este eroul romanului, acel Socrate vrăjit de dictonul lui Pitagora: „Omul e măsura tuturor lucrurilor". Împreună cu Euripide, prietenul său, Socrate se ridică împotriva sclaviei și a subjugării femeii. Un Socrate înzestrat cu o profundă afectivitate, îndrăgostit de Corinna, iubitor față de părinții săi și adînc îndurerat de moartea lor. Un Socrate care bate străzile Atenei cu mersu-i legănat și care iubește oamenii, cu toate că îi biciuiește pentru slăbiciunile lor, sau poate tocmai de aceea. Un Socrate adept al moderațiunii — acel *sofrosinė* — și căutător al beatitudinii, considerată de el un rezultat al virtuții.

Fizionomia lui Socrate are o semnificație definitorie pentru construcția și concepția întregului roman, căci Socrate, în sine, nu se vrea nimic altceva decît o dezbatere asupra chestiunilor esențiale ale vieții omului, un dialog în înțelesul dialogului socratic despre înțelepciune, despre filosofia fertilă și inițiatoare, despre necesitatea moderațiunii și a năzuinței spre frumos. Viziunea lui Socrate subînțelege, de fapt, viziunea cuplului creator asupra umanității, a trecutului și prezentului, a valorilor eterne ale antichității grecești.

Socrate reprezintă întruchiparea măreției umane și a simplității monumentale, armonia dintre gîndire și faptă. Oferta prietenilor filosofului de a-i mijloci fuga din închisoare și apoi din Atena, spre a-i salva în felul acesta viața, Socrate o refuză, trebuia în mod necesar să o refuze, căci el nu poate acționa în contradicție cu logica intimă a învățăturii sale, nu poate îngădui ca imaginea pe care atenienii *lui* i-o poartă în gînd și în inimă să fie destrămată.

Romanul evocă viața lui Socrate organic integrată vieții Atenei, cu luptele ei politice și de clasă. Istoria Atenei apare astfel

ca o componentă esențială în desfășurarea întregii acțiuni a romanului.

Intenția cuplului Toman a fost, fără îndoială, să zugrăvească imaginea aceluia care ar putea fi denumit părintele spiritual al revoluției antice. Cită vreme marile spirite ce i-au precedat — cu unele excepții — au cercetat, înainte de toate, tainele universului, Socrate, așa cum afirmă Cicero, „a fost primul care a coborît filosofia din ceruri și a instalat-o în cetăți, și chiar în casele oamenilor, silind-o să se ocupe de viață, de moravuri, de forțele binelui și ale răului". În acest spirit este înfățișat filosoful antic — un om, care prin arta sa de a discuta cu oamenii, și cu puterea lui de pătrundere a lucrurilor, a știut să clarifice și să pună în evidență sensurile profunde ale vieții obișnuite, și asta nu ca un visător sterp, într-un spațiu vid, ci în confruntări tăioase cu adversarii săi. Viața lui Socrate n-a fost altceva decît un imn de laudă închinat pămîntenilor și activității lor creatoare. De aceea, el a dus neîncetat o luptă pătimașă împotriva acelora care au răspîndit scepticismul și descompunerea, mînuind cu abilitate sofistica, și-l împiedicau pe om în eforturile sale spre o mai bună alcătuire a lumii. A fost un adversar temut al sofiștilor care, practicînd, în mod deliberat, confuzia noțiunilor și ideilor, se străduiau să mențină și să adîncească conflictele de neîmpăcat din societatea ateniană. Socrate era preocupat de problema binelui și a răului care sălășluiesc în ființa omului, de problema răspunderii individului pentru actele sale, a instruirii tineretului, a libertății omului și a democrației.

Cînd, cu puțin înainte de a muri, eroul își ia rămas bun de la prietenii săi cei mai apropiați, el le lasă drept moștenire nu numai optimismul său vital și credința în posibilitatea de transformare a lumii, ci și marea sa durere. „O singură durere e demnă de ființa omenească, spune filosoful, și anume, cunoașterea că n-a izbutit să dobîndească ceea ce a vrut să dobîndească". „Echilibrul lumii a fost tulburat, spune filosoful în această ultimă

discuție cu valoare de testament. Demult. Iar acea contradicție, înainte doar o fisură, crește transformîndu-se într-o prăpastie, care rupe statele și oamenii în două... Am înlăturat eu, cu discuțiile mele, acest buboi de pe trupul strălucitei noastre cetăți ?... E normal ca într-o obște să existe între oameni un zid al avuției, din pricina căruia oamenii nu se văd, ci mai curînd se pizmuiesc și se urăsc ?... Răul mizeriei și răul aurului îl strică și îl înrăiesc pe om deopotrivă. Și ce pot face eu cu o asemenea inegalitate ? Vedeți, aici se sfîrșește înțelepciunea mea, aici începe durerea, zbuciumul meu chinuitor..."

Socrate ne apare astfel limitat la gradul de cunoaștere permis de epoca sa — își dădea seama de contradicțiile societății în care trăia, nu cunoștea însă calea soluționării lor. Și era conștient de necunoașterea sa ! Autorii nu forțează cîtuși de puțin actualizarea — actualizarea în acest roman este de cu totul altă natură : optimismul trainic și fertil, care nu cedează scepticismului, credința în forța omului, în capacitatea lui de a fi mai bun, mai înțelept, mai drept și mai folositor societății. Nu întîmplător ultimele cuvinte ale muribundului Socrate sună : „În fiecare om sălășluiește un soare — totul e să-l lăsăm să ardă...".

Mesajul romanului, profesiunea de credință pe care o exprimă rezidă în trăinicia ideilor vehiculate, care-l obligă pe cititor la o adîncă meditație.

Figura lui Socrate, primul dintre filosofii Greciei antice care n-a scris și n-a lăsat nici un rînd, dar care prin mijlocirea discipolilor săi, a influențat gîndirea greacă și apoi întreaga gîndire europeană, este o figură legendară. Cum a fost el în realitate ? Care a fost viața lui intimă ? Cum a devenit acest înțelept desculț, care niciodată n-a căutat să obțină favorul nimănui, idolul Atenei, ca apoi să fie condamnat la moarte de proprii săi concetățeni ?

Istoria ne spune multe despre Socrate, dar nu răspunde unor asemenea întrebări. Evocarea destinului său în epoca în care a trăit, în imagini de o plasticitate expresivă n-o poate realiza decît arta. Cuplul Toman deține mijloacele artistice adecvate pentru a

da viață, în planul literar, eroului antic, pentru a evoca imaginea vie, măreția spirituală a marelui om.

Filosoful Socrate i-a învățat pe oameni să gîndească și, prin arta lui de a sta de vorbă cu ei, a știut să scoată din mintea lor și să aducă pe lume idei înălțătoare — eroul cuplului Toman reactualizează, o dată mai mult, învățătura socratică, demnitatea umană a filosofului valabilă în eternitate

JEAN GROSU

TABEL CRONOLOGIC

1899 *6 aprilie* Se naşte, la Praga Josef Toman. Copilăria şi-o petrece la Rozmital pod Tremsinem, unde va urma şi clasele primare.
Studiile secundare, la Praga ; după absolvirea gimnaziului, se înscrie la Academia Comercială.
Este atras de opera lui Vergiliu, Ovidiu şi Seneca, şi citeşte cu viu interes romane istorice.

1900 26 mai În comuna Biskoupkyu Třebicĕ — Moravia apuseană — se naşte Vitezslav Nezval (m. 1958), a cărui operă poetică a înnoit lirica cehă contemporană.

1901 3 octombrie Se naşte, la Brno, František Halas. Patosul său ideologic, împreună cu o bogată expresie metaforică a avut darul să influenţeze o direcţie principală a poeziei moderne cehe, din vîltoarea căreia au ţîşnit poeţi de talia lui J. Osten, Josef Kajnar, Ivan Skala, Eduard Petiška.

1905 22 mai Se naşte la Hrabova, regiunea Ostrava, Vilém Zavada, care a adus în poezia cehă o vitalitate robustă. Poetul este cunoscut cititorului român datorită volumului *Flori de cîmp*, tradus de Virgil Teodorescu. Zavada se face

remarcat și ca un excelent traducător (Eminescu, Petöfi, Nerval, Virgil Teodorescu).

1906 *9 octombrie* Se naşte la Hradec Kralové (Boemia) Miroslava Saková, din 1925 Miroslava Tomanová, soția (și colaboratoarea) lui Josef Toman.

1920 Josef Toman își ia licența și ocupă un post la o bancă pragheză.

1921 Este trimis în Italia, în interes de serviciu.

1922 Debutează cu versuri. Volum festiv închinat jubileului de 700 de ani al orășelului Rožmital pod Tremišnem, unde scriitorul și-a petrecut copilăria.

1923 3 ianuarie Se sfîrşeşte din viață, la Lipnice, lîngă Havlickvův Brod, Iaroslav Hašek, autorul celebrului roman *Peripețiile bravului soldat Svejk în războiul mondial* (de la a cărui naștere se împlinesc, la 30 aprilie 1983, o sută de ani).

1923 Josef Toman este numit secretar, apoi director al Editurii Manes, patronată de Asociația artiștilor plastici cu același nume din Praga.

1925 Placheta de versuri *Sărbătoarea verii.*

1926 Culegerea de versuri : *Maturitate,* cu o copertă de Miroslava Tomanová.

1927 *Crîngul cu miros de scorțișoară* — versuri.
Tot în acest an, publică piesa *Soarele Negru.*

1929 Debutul în proză cu romanul *David Hron.*

1931 Apare romanul istoric *Împăratul săracilor* de Antonin Tryb, scriitor ceh.

1933 Apariţia celui de al doilea roman al său, *Omul de nicăieri*. Cu acest roman, Toman se înscrie — alături de Marie Majerová, Ivan Olbracht, Vladislav Vančura, Ian Drda, Jiři Marek, Jan Otcenašek — printre prozatorii de frunte ai literaturii cehe contemporane.

Se reafirmă ca dramaturg, cu piesa *Lume fără ferestre* şi cu scenariul de film *Rîul vrăjitor*.

1938 Publică romanul *Cuibul de viespi*.

1934—1935 Apar primele două volume ale trilogiei *Josephus Flavius*, de Thomas Mann : *Războiul iudeilor* şi *Fiii* — precum şi romanul lui Robert Graves : *Eu, Claudius împărat*.

1936 Miroslava Tomanová debutează cu piesa *Prietena*, comedie în 3 acte, scrisă împreună cu soţul ei J. Toman.

1938 Miroslava Tomanová publică, tot în colaborare cu J. Toman, piesa *Broasca la izvor*.

10 octombrie Dictatul de la München ciunteşte graniţele Cehoslovaciei ; urmează anexarea regiunilor Sudete la marele Reich german.

25 decembrie Se stinge din viaţă marele scriitor ceh Karel Čapek. Înmormîntarea lui, la cimitirul Vyšehrad din Praga, a prilejuit o gigantică demonstraţie patriotică şi antifascistă, la care participa şi întreaga intelectualitate progresistă a vremii, în rîndurile căreia se număra şi J. Toman.

Apare romanul istoric *Comitele Belizarie* de Robert Graves.

1939 15 *martie* Trupele naziste invadează întreg teritoriul Cehoslovaciei, proclamînd Protectoratul Cehiei şi al Moraviei şi transformînd Slovacia într-un stat independent de tip fascist. Destrămarea totală a republicii burgheze şi instaurarea dominaţiei hitleriste asupra Cehoslovaciei.

1940 J. Toman publică romanul *Oamenii de la poalele munților.*

1941 Miroslava Tomanová, în colaborare cu J. Toman, publică chemările antifasciste *Un rege popular*, pusă în scenă la teatrul D. 34, cu tăieturile de rigoare ale cenzurei. Apoi *Via*, interzisă de cenzură.

În acest an are loc debutul de sine stătător al Miroslavei Tomanová, cu drama baladescă *Clopotul orașului meu.*

1942 1 iunie Scriitorul Vančura (n. 26 iunie 1891), unul dintre conducătorii comitetului de rezistență antifascistă al intelectualilor cehi, este executat de naziști (în 1947 i se va decerna titlul de Artist al poporului, *in memoriam).*

1944 Josef Toman dă la iveală primul său roman, *Don Juan.*

Albert Camus publică piesa *Caligula.*

1945 În anii ocupației și ai războiului, Josef Toman a făcut parte din Comitetul de rezistență antifascistă al intelectualilor cehi, continuînd în același timp să conducă Editura Manes a Asociației Artiștilor Plastici și să scrie literatură.
În acest an va lucra, pînă în 1953, în cadrul Ministerului artelor și informațiilor din Praga.

Herman Brock dă la iveală romanul *Moartea lui Vergiliu.*

1948 Romanul *Cerul slav*. Realizarea scenică a versiunii dramatice a acestui roman, semnată de autor.

1951 Miroslava Tomanová publică comedia *Plăcinta de nuntă.*

1953 Apare romanul *Focul de tabără* (realizare a cuplului Toman).

1957 Rod al aceleiaşi conlucrări, apare romanul *Acolo unde vulpile îşi spun noapte bună.*

1963 Apare *După noi potopul !*, roman care îl situează pe Toman printre cei mai de seamă autori de romane istorice ai zilelor noastre. Pînă în prezent, 8 apariţii în limba originală şi 17 în şapte limbi străine (estonă, germană, maghiară, polonă, română, slovacă şi slovenă).

1964 Invitat la Congresul internaţional de istorie de la Berlin, Josef Toman îşi expune punctul de vedere cu privire la interpretarea principalelor figuri din *După noi potopul !*

1967 Pe scena cea mare a Teatrului naţional din Praga. de la a cărui întemeiere se împlinesc, în 1983, o sută de ani, se joacă piesa *Don Juan,* scenariu semnat de Josef Toman.

1970 Lui J. Toman i se decernează titlul de Artist al poporului.

Miroslava Tomanová publică romanul *Cîmpia argintie.*

28 noiembrie Se stinge din viaţă, la Dobřis, scriitorul Ian Drda (n. 1915, la Přibram).

1975 Apare ultimul roman al lui Josef Toman, elaborat în colaborare cu M. Tomanová, *Socrate,* subintitulat *În căutarea beatitudinii.*

1977 *21 ianuarie* Josef Toman se stinge din viaţă, la Praga, în plin efort creator, lăsînd în urmă cîteva lucrări neterminate.

J. G.

SOCRATE

ÎN CĂUTAREA BEATITUDINII

PROLOG

> Rîsul e privilegiul zeilor şi al oamenilor deopotrivă.
>
> DEMOCRIT

Zeiţa zîmbea.

Se trezise cu o clipă înainte şi acum îşi întindea alene braţele şi picioarele zvelte, rotindu-şi privirea prin curtea înţesată de statui, torsuri şi lespezi de marmoră. Constată cu satisfacţie că ziua ei de naştere se deschidea într-o dimineaţă de cristal, sclipind ca o picătură de rouă pe o floare de năut.

Se uită la tovarăşul ei, unchiul Momos. Zeul Momos dormea. Îi privi cu compasiune chipul schimonosit, pe care meşterul Sofroniscos nu-l terminase încă : gura strîmbă, un ochi întredeschis, sprîncenele zbîrlite şi urechea ciulită, ca nici o vorbă să nu-i scape.

Trezit de un tropot de sandale, Momos deschise ochii : o tînără femeie venea în grabă, cu un buchet de flori în mînă. Aşa îşi aduse aminte Momos ce zi e azi şi se întoarse către zeiţă, spre a-i transmite urările sale. Dar femeiuşca i-o luă înainte. Căzu în genunchi şi îmbrăţişă picioarele zeiţei.

— O, tu, Artemis, nobilă zeiţă, îşi începu ea pioasa chemare.

Zeiţa zîmbi.

— Îți aduc de ziua ta flori de oleandru și această turtă de miere ți-o ofer pentru Fainarete. O auzi cum se vaită ? Te rog din suflet, ușurează-i durerile.

Și rostind aceste cuvinte, femeia sări în picioare și intră în casa în care azi, moașa Fainarete, soția sculptorului Sofroniscos, se muncea ea însăși să nască, ajutată de vecinele ei.

— De ieri îmi tot spuneam, aruncă Momos cu mînie, da, de ieri îmi tot spuneam : mîine dimineața tu trebuie să fii cel dintîi care s-o proslăvească pe zeița noastră ! Și, poftim, palavragioaica asta vine și-mi strică totul !

Zeița zîmbi, arătîndu-și dinții albi ca neaua.

— Hai, n-o mai dojeni și felicită-mă !

— Secătura ! Auzi, să mi-o ia mie înainte ! Urîțenia asta cu picioare groase...

— Gata ! Ajunge ! strigă zeița înveselită, privindu-și picioarele superbe. Primesc aceste cuvinte în locul felicitărilor, pentru că în furia ta ai putea să uiți cu desăvîrșire de ele și numai Zeus știe cît ai mai fi în stare s-o blestemi pe această sărmană femeie, tu, veșnic posac nemulțumit. Te-ai luat fără pic de respect de orice olimpian și te mai plîngi că ești cel mai puțin iubit dintre toți zeii, și că bătrînul Zeus te-a izgonit din Olimp.

— Zeus e un țîfnos bătrîn, mormăi Momos. Asta e ! Pentru orice fleac își iese din pepeni.

— Pșst ! Pe el să nu dai vina. De vină e numai gura ta veșnic neînchisă și de toate nemulțumită care, cînd te uiți, are pe cîte cineva și cîte ceva de judecat...

— Și asta e rău ?...

— Scumpul meu unchi, interveni zeița, pînă și pe pămînt ai avea necazuri cu astfel de crîcneli, darmite în Olimp, unde nu-i înscăunată democrația ateniană.

— Nici ateniană, nici celestă ! bodogăni Momos. Olimpul și democrația ! Acolo domnește oligarhia, ba, ce tot spun, tirania, da, tirania, asta domnește în Olimp !

— Păzește-ți limba, Momos ! îl temperă zeița, ridicînd mîna în semn de luare-aminte.

Își dădu seama că și Artemis face parte din suprema oligarhie celestă și reluă pe un ton de scuză :

— Tu ești o excepție. Ca și fratele tău Apolo. Dar ceilalți ? Hera, Atena, Poseidon, Ares, Afrodita...

Artemis își lăsă mîna pe coarnele nelipsitului cerb de marmoră care o însoțește întotdeauna și, preocupată de numele zeiței dragostei, întrebă :

— Spune-mi, cum a fost atunci cu... hai să zicem, plecarea ta din cer ? Se spune că l-ai atacat pe Prometeu, creatorul omului, pe motiv că nu i-a pus inima afară. I-ai reproșat că nimeni nu poate vedea ce se întîmplă în inima omenească și în felul ăsta se naște mult rău pe lume. Și se mai spune că ai judecat-o necuviincios pe Atena, ba chiar pe Zeus însuși. Fratele meu Apolo mi-a destăinuit însă că Zeus te-a alungat din Olimp pentru că ai fi pîngărit pînă și frumusețea fiicei sale Afrodita.

— Și de ce, mă rog, n-ar fi trebuit să-i biciuiesc ? se minună Momos. În definitiv, sînt zeul batjocurii și al prostiei în aceeași persoană. A fost, într-adevăr, așa cum spui. Zeus mi-a poruncit : cercetează, tipicarule, cu grijă această făptură divină, căci sînt tare curios dacă vei găsi cel mai mic cusur la frumusețea fiicei mele. Toți am amuțit. Ah, mi-am zis eu : o capcană ! Și am spus : o clipă, scumpe Zeus ! E vorba de frumusețea trupului, ori de frumusețea sufletului ? Afrodita a început să chicotească disprețuitor, iar Zeus s-a răstit la mine mînios : Pleacă de-aici cu sufletul, Momos ! Povestea asta au născocit-o filosofii nebuni din Atena și așa cum m-a înștiințat Hermes, se răspîndește, de parcă Eol ar sufla-o în toată lumea. Mie însă nu-mi place treaba asta, s-ar părea că omul vrea să se ridice peste noi, zeii. Mirosul lor dezgustător se înalță pînă la cer. Aici e vorba de frumusețea trupului. Privește și judecă ! Mă uit eu, o cercetez din față, din spate și nu-i chip să găsesc nimic, măcar o cicatrice cît de mică. E albă

şi pufoasă ca spuma mării, pielea ca mătasea de Chios, ce mai, fără cusur...

Artemis izbucni într-un hohot de rîs sfidător :

— Vezi, tu, ocara divinităţii, tu, veşnic căutător de cusururi, vezi cum calci în străchini ? ! ! Dar de proporţiile ei ce ai de zis ?

— Păi, tocmai ăsta a fost singurul lucru pe care i l-am reproşat Afroditei, răspunse Momos, rînjind.

— Bine ai făcut ! încuviinţă Artemis făloasă. Dacă aş fi fost eu una din cele trei femei la judecata lui Paris, mărul mi l-ar fi dat mie.

— Nu te mai umfla în pene, mititico ! îi replică Momos tăios. De mult m-am holbat eu pe aici cu mutra mea neterminată, în timp ce Sofroniscos începuse să-ţi deseneze şi să-ţi cioplească făptura. Şi dacă vrei să ştii, picioarele astea frumoase le ai după modelul unei fete de paisprezece ani ce vinde peşte în piaţă — pe Hera, toată curticica asta duhnea a peşte cînd a venit să-i pozeze ! Pentru sînii tăi, Sofroniscos a avut ca model o fetiţă de treisprezece ani — vînzătoare de flori în Agora, iar chipul ţi l-a făcut după al unei hetaire, purtată aici de sclavi cu lectica, asta aşa, ca să ştii...

— Mulţumesc pentru informaţii ! spuse acru Artemis, apoi se grăbi să adauge, făcînd pe grozava : Şi ce-mi pasă ? Important e rezultatul.

Ca un mănunchi de săgeţi, razele soarelui se năpustiră deodată asupra Artemisei cu atîta putere, de-i luară pentru o clipă vederea.

— Ce mai e şi asta ? se înspăimîntă Momos. Arzi ! Arzi ca o flacără albă. Eşti toată numai o văpaie strălucitoare.

Artemis surîse, fericită.

— Asta e fratele meu, Febus Apolo. Niciodată nu uită că ne-am născut în aceeaşi zi şi întotdeauna îmi aruncă un buchet de raze.

Zeița îi trimise lui Febus un sărut și schiță un gest de salut cu mîna.

Din casă dădu buzna în curte vecina Melisa, soția pantofarului Leptinos, care se apropie de zidul despărțitor :

— Noxenos, Noxenos !

Din spatele zidului se auzi un glas de băiat :

— Ce-i, mămico ?

— Dă fuga în Agora și cheamă-l pe Sofroniscos. S-a dus acolo să așeze plăcile de marmoră în stea. Spune-i să vină repede acasă, că-i moare nevasta !

Apoi Melisa se întoarse și îngenunche în fața Artemisei.

— Nobilă zeiță, luminoasă și binefăcătoare, fie-ți milă de Fainarete ! E din ce în ce mai rău. Atîtor copii le-a ajutat să vină cu bine pe lume și ea nu-i în stare să nască. Ajut-o, ajut-o, tu, ocrotitoare a nașterii !

Un strigăt sfîșietor o făcu pe Melisa să se ridice.

— De ce nu te duci s-o ajuți ? mormăi Momos. Asta e doar menirea ta. Faptul că-ți serbezi încă o dată a douăzecea aniversare, înseamnă s-o lași pe biata femeie în necaz ?

— Crezi că nu știu cînd și ce am de făcut ? Iar îți vîri nasul în toate ? Și iar nu-ți miroase nimic a bine ? De asta nu te iubește nimeni. De asta te-a izgonit Zeus din Olimp...

— Și vrei să spui că n-am dreptate cînd te iau la zor ? Acolo e nevoie de tine și tu te învîrtești și te sucești în fața mea numai ca să te fălești că fundulețul tău ca două curmale nu-i atît de voluminos ca al Afroditei ?

— Taci, gură bîrfitoare, taci ! se rățoi la el Artemis.

— Ce, poate n-am dreptate cînd judec tot ce nu-mi miroase bine ?

— Depinde cum o faci. Te strîmbi, rînjești, îți bați joc și totuși s-ar putea și altfel : fără jigniri, fără ironie.

— Ai văzut vreodată pe cineva în stare să facă asta așa cum spui tu ? întrebă Momos fulgerător.

— N-am văzut, mărturisi cinstit zeița. Nici la zei, nici la oameni. Să critici e ușor, dar să știi să dezvălui răul și

în același timp să dai un sfat ca să-l îndrepți în bine, asta ar fi o treabă ! Cine știe, poate că într-o zi se va naște un om în stare s-o facă. Poate chiar acest omuleț pe cale să se nască aici...

— De așa ceva sînt, într-adevăr, foarte dornic, aruncă Momos, pe un ton înțepător.

Strigătul deznădăjduit al lăuzei tulbură deodată splendoarea matinală a acestei zile senine.

Pe străduțele nepavate ale demosului Alopeche, din călcîiele băiatului zbucnesc norișori de praf, iar în Agora tălpile lui plescăie pe lespezile de piatră netedă ale caldarîmului.

De pe Acropole țîșnește trîmbițatul strident al goarnelor. Căci azi, în a șasea zi a lui Targelion, anul al patrulea al celei de a șaptezeci și șaptea olimpiade, sub arhonatul lui Apsefionos și, pe deasupra, de ziua nașterii zeiței Artemis și a zeului Apolo, crainicul anunță :

— Gloriosul nostru conducător de oști, Chimon, împreună cu flota ateniană i-a zdrobit pe perși în bătălia de la Pamfilia, pe malul rîului Eurimendon. De aceea, arhontele a dat poruncă să fie ospătați toți acei ce se înfățișează în pritaneu, în afară de meteci și sclavi.

Cu urale și strigăte de „slavă Atenei, slavă lui Chimon !“, mulțimea dă buzna în pritaneu. Pietrarul și sculptorul Sofroniscos îl bate pe umăr, cu palma sa uriașă, pe ajutorul său Chedron.

— Ai auzit vestea, necioplitule ? Într-o asemenea zi urmează să mi se nască mie copilul ! Hai, dă-i bătaie să isprăvim mai repede. Să mai apucăm și noi să smulgem un dumicat și să tragem o dușcă în pritaneu.

Soarele se saltă pe cer. Agora e o prisacă. E făurăria lui Hefaistos pe fundul Vezuviului. Bubuituri, zornăit, strigăte și dogoare.

— Slavă lui Chimon !

— Slavă !

— Las-o mai moale ! Cunoaştem noi. Azi biruinţă, mîine cacariseală, ca întotdeauna.

— Tacă-ţi gura, rît de porc ! Tulburi apa, dar la haleală şi pileală te înfigi, hai ?

Sofroniscos acoperă vocile din jur cu glasul său puternic :

— Copilul meu se naşte într-o zodie norocoasă ! Într-o zi atît de glorioasă !

— Mi se întoarce bărbatul din război, spune, întristată, o vînzătoare de peşte.

— Şi cînd o afla că te-ai tăvălit cu neghiobul ăla de Sosios, îţi mută fălcile.

— Uite cine vorbeşte ! Vezi-ţi mai bine de murdăria ta ! Că, vorba ceea, curge din casa voastră pînă în stradă...

Băiatul a ajuns cu sufletul la gură.

— Sofroniscos, du-te iute acasă, grăbeşte-te !

— Dar ce s-a întîmplat ? izbucni sculptorul speriat.

— Fainarete nu mai are putere. Vrea să-şi ia rămas bun de la tine. Se stinge...

Sofroniscos lăsă ciocanul din mînă :

— Chedron, strînge sculele...

Aleargă.

Din fugă, răspunde oamenilor la întrebări, căci toată lumea ştia că moaşa Fainarete urmează să nască în această zi.

— Atîtor femei le-a fost de ajutor. Cine o ajută acum pe ea ?

— Acum ar avea ea nevoie de o Fainarete.

— Vino să bei cu noi ! îi strigă un grup de oameni cherchelişi.

— Nu pot... îmi moare nevasta...

Aleargă.

Vecinele au înconjurat statuia zeiţei Artemis, scăldată în lumina strălucitoare a soarelui. Îngenunchează, se vaită, se roagă.

— Artemis ! Ilitia ! N-o părăsi pe Fainarete ! Dă-i viață pruncului ei pentru miile de prunci pe care ea ne-a ajutat să-i aducem pe lume !

În căsuța pietrarului, țipetele nu se mai auzeau. Durerile facerii au încetat. O tăcere prevestitoare de rele...

Răcnetul goarnelor de pe Acropolă răzbate pînă aici, sporind încordarea. Se aude răsuflarea anevoioasă a Fainaretei. Se vede fața ei chinuită, pîntecele ei uriaș, clepsidra în raza soarelui ce se înalță, măsurînd cu picăturile ei cumplitele clipe și ochii îngroziți ai lăuzei, ațintiți spre ușă. De ce nu vine ?

Sofroniscos a ajuns, dă la iuțeală într-o parte portița cu inscripția „Răule, nu intra !", pătrunde în curte, se încurcă printre lespezile de marmoră și torsurile împrăștiate sub coroana umbroasă a platanului, dă buzna în casă ca o vijelie și, lăsîndu-se în genunchi, fără suflare, lîngă patul lăuzei, își odihnește fruntea pe mîna ei rece.

— Am vrut să te mai văd o dată, Sofroniscos, rostește ea și vocea i se stinge.

Bărbatul plînge cu suspine și femeile îl scot în curte.

Au copleșit-o pe lăuză cu talismane și tot felul de ierburi și buruieni și, din nou, îngenunchează în curte, în fața zeiței Artemis, repetînd întruna rugămințile lor tînguitoare. Încordarea devine de nesuportat. La căpătîiul născătoarei n-au rămas decît vecinele Melisa și Anteia. Amîndouă stau aplecate deasupra patului.

Și totul se petrecu în plină amiază... Un urlet asurzitor țîșni din gura suferindei și, în clipa următoare, Melisa luă în brațe un prunc bucălat, cu pielea trandafirie și capul mare. Anteia ieși repede în prag :

— A venit ! Și e băiat !

Strigătele de bucurie nu mai pot fi stăvilite.

Pantofarul Leptines, soțul Melisei, sare peste gardul de zid și-l strînge pe Sofroniscos la pieptul său.

— O să bem ! Și încă neamestecat, frățioare ! Căci ai un fecior pe cinste, da, un fecior care a venit pe lume chiar în clipa cînd Helios s-a urcat pe culme !

De fericire, Sofroniscos strigă spre soare :

— Am cîştigat două vieţi dintr-odată, pe Fainarete şi pe fiul meu.

Darurile aduse lăuzei se îngrămădesc într-un colţ al odăii. Îmbăiatul pruncului şi cuvintele de laudă ale celor prezenţi se aud pînă în curte.

„Ia te uită ce cruce de voinic ! Nu degeaba s-a chinuit maică-sa ! Şi ce ochi mari are flăcăul ! Şi ce frunte lată ! Dar, ia uitaţi-vă, pe umăr are un semn, o aluniţă. Ce-o fi asta ? O turtă de miere ? Da de unde, e Soarele !"

Da, Soarele !

Melisa scoase copilul îmbăiat în curte, să-l arate tatei. Sofroniscos îl ridică deasupra capului şi, astfel, potrivit străvechii datini, îl recunoscu drept fiul său.

— Vînătoare bună, fecioraşule ! exclamă Artemis.

Ieşirea ei îl făcu pe Momos să se cutremure de mînie :

— Ce-ţi veni ? ! ! Ce idei mai sînt şi astea ? ! ! Fiul unui pietrar din Atena şi tu vrei să vîneze iepuri, cerbi şi mistreţi ? Asemenea gînduri nesăbuite se pot naşte numai în capul tău. Păi da, cine altul şi-ar putea aduce aminte de vînat la naşterea unui copil, dacă nu zeiţa vînătoarei, hahaha !

Dar Artemis îi închise gura :

— Oare numai animalele se vînează, unchiule ? Omul toată viaţa vînează ceva. Fiecare ceas, fiecare zi e vînatul lui, fiecare cunoştinţă, fiecare fărîmă de frumuseţe, şi-apoi, oamenii se vînează şi între ei. Viaţa nu-i decît o nesfîrşită vînătoare, ţine minte acest lucru !

Razele zănatice ale soarelui de amiază presară trupşorul trandafiriu al noului născut cu fulgere de aur. Un timp, copilul clipeşte, se schimonoseşte ; ce-o fi asta ? Aha, ţipătul, ca de obicei. Dar nu, copilaşul îşi întinde gura ştirbă şi rîde cu voce tare.

Uimire. Tatăl se uită buimac la feciorul său, în timp ce femeile flecăresc de zor :

— Ia te uită, pişicherul, vine pe lume rîzînd.

— Se pare că nu-i displace viața !
— Eu am născut cinci, și de fiecare dată numai de scîncete am avut parte !
— Și ai mei au răcnit. Toți.
— Și puișorul ăsta nici n-a părăsit bine pîntecele mamei și gata, rîde ca un om în toată firea.
— Din ăsta o să iasă un ștrengar fără pereche !
— Ce nume îi dai ? întreabă pantofarul.
— Bunicul meu a fost și el un mare ștrengar. Să-i dau numele lui, Socrate !

I

1

Rîul Ilisos curge sub zidurile Atenei, scăldîndu-le dinspre miazăzi, ca apoi să se verse în Chefis.

Ilisos nu e o apă adîncă, malurile lui se pierd la un moment dat în niște imașuri cu iarba măruntă și presărate, pe alocuri, cu pîlcuri de arbuști și bolovani ; aici, malul rîului se înalță sub forma unei coline mici, în vîrful căreia străjuiește un platan ce adăpostește sub coroana-i, umbroasă un mic altar cu o statuetă de lemn, înfățișîndu-l pe zeul Pan, acoperit de flori. Valea Ilisosului e paradisul Arcadiei, e patria idilică a păstorilor și nimeni nu s-ar minuna dacă pe unul din povîrnișuri s-ar ivi o turmă de oi și în preajma lor Dafnis al lui Stesichor ar cînta din sirinxul lui de trestie.

E dimineață. Apa se prelinge peste pietre, clipocind în surdină. Aburii deasupra ei se saltă ușor și se risipesc. La răsărit, deasupra munților Himet, zorile se revarsă, argintii.

Peste un pîlc de arbuști, răsar urechile unui măgar ce paște acolo în voie. Socrate stă liniștit pe o piatră și de

măgarul lui nu-i pasă. Percon e un măgar înțelept, paște singur și-l lasă pe Socrate să contemple în tihnă apa susurătoare a rîului.

Panta rhei — totul curge, trece, nu intri de două ori în același rîu, își amintește adolescentul de descoperirea lui Heraclit ; da, așa e ; ia te uită ce departe e acum narcisa galbenă aruncată în apă de mine ! Acum, aici e altă apă, proaspătă, și în urma ei se rostogolește alta, și tot așa la nesfîrșit. La fel e și cu viața omului. Fiecare clipă, fiecare simțămînt de fericire sau durere se duce, fiecare imagine plăcută dispare din fața ochilor, fiecare sunet și parfum dispare, totul e mișcare. Și inima omului e o neîncetată mișcare, atîta timp cît omul trăiește.

Acum rîul parcă ar emite sunete. Oglinda lui a fost atinsă de razele soarelui. Apa sclipitoare urează zilei bun venit.

Socrate își așteaptă iubita ; privește printre arbuști pe cărarea ce duce spre oraș. Așteptarea lui n-a fost îndelungată.

Cu un coșuleț de rufe pe umăr, Corina se apropie, înaintînd pe o alee de chiparoși. Se desfată, urmărindu-i mersul ușor ; parcă ar dansa ; așteaptă să ajungă cît mai aproape și de îndată ce ea lăsă coșulețul în iarbă, ieși din ascunzătoarea lui.

— Rămîi așa cum ești, Corina ! Nu te mișca ! o roagă el, stăruitor.

Îl ascultă, și iată-l acum pe Socrate, uimit de frumusețea fetei, înmărmurit de întreaga splendoare a acestei gingașe imagini matinale. Corina nu are pe ea decît un peplum alb ; e desculță ; fața netedă, cafenie și membrele, la fel de cafenii, parcă ar fi strunjite din lemn de santal ; părul negru, deși strîns cu o panglică, s-a desfăcut pe alocuri și flutură în adierea slabă a vîntului. Ochii negri răspund cu pîlpîiri părul scînteietor.

— O dimineață a și trecut, odată cu ivirea soarelui, spuse Socrate ; acum, cînd ai răsărit tu din aleea de chiparoși, s-a născut o a doua dimineață.

Îngenunche în fața ei, îi cuprinse picioarele și i le sărută peste peplumul moale.

Corina se aplecă și își cufundă mîinile în desișul părului cîrlionțat al adolescentului.

E amețită toată, fiecare atingere a buzelor lui parcă ar mușca-o și i-ar picura în sînge un venin ce nu ucide, ci dă în schimb o stare de leșin euforic. În locul zorilor argintii, Corina vede în jurul ei noaptea întunecată, ce-o împresoară cu miresmele ei îmbătătoare, trupul ei se mlădie, se supune cu totul sărutărilor lui Socrate, fata e fascinată, e cucerită de farmecul lui și nu se teme de negura ce i se așterne înaintea ochilor ei, dimpotrivă, și-o dorește.

Din păcate însă, de-a lungul rîului, fetele și femeile din demosul Alopeche au început să moaie rufele, gîgîind ca un cîrd de gîște și chicotind nevoie mare. Corina se smulse cu părere de rău din îmbrățișarea lui Socrate.

— Trebuie să moi rufele, spuse oftînd ; și pe urmă să mă întorc repede acasă.

— Știu, a doua oară nu te-ar mai lăsa să vii singură, dacă ar afla că eu te aștept aici, răspunse el zîmbind. Dar, oricum, tu ai veni după mine și în altă parte, nu-i așa ?

— Aș veni. Aș veni. Tu atragi pe oricine. Darmite pe o fetișcană prostuță ca mine...

Se lăsă în genunchi și, muind rufele în apa rîului, îi aruncă o privire întrebătoare.

Socrate pricepu.

— Știi bine că nu-mi place să-mi vorbești așa. Îl iubești cumva pe vopsitorul Egersidos, pe neisprăvitul acela de miroase veșnic a urină și vrea să te ia cît mai grabnic de nevastă ?

— Cum poți să pui o asemenea întrebare ? Știi bine că nu-l iubesc.

— Păi vezi, ce dovadă mai bună vrei spre a-ți demonstra că ești deșteaptă ? Nu te orbește nici casa lui, nici cei cîțiva sclavi pe care-i are și nici tetradrahmele lui, adunate cu zgîrcenie. Tu nu-ți vinzi farmecul, vrei doar să fii fericită, și fericită nu poți fi decît cu mine...

Corina agită cu putere rufele, făcînd să spumege apele și, fără să-l privească, îi răspunde :

— Da, numai cu tine pot fi fericită.

În apa rece, mîinile căpătară o culoare trandafirie. Socrate observă acest lucru :

— Ești suavă ca Eos, zeița cu degetele trandafirii și, în peplumul ăsta suflecat, pari de o sută de ori mai arătoasă și mai fermecătoare decît Eos în tunica ei homeriană de culoarea șofranului.

Se ridică buimacă la auzul acestor cuvinte de laudă. Socrate însă o admiră cu ochiul artistului și mai adaugă cîteva laude, de data asta în altă tonalitate.

— Vai mie, că nu sînt Zeus, ca să te pot iubi așa cum le-a iubit el pe pămîntene sub diferite înfățișări.

„Pămînteana" lui Socrate izbucni într-un rîs de argint :

— Și tu, tu în ce ai dori cel mai mult să te transformi ?

— În lebădă, adorata mea. Închipuiește-ți că bucata aceea de pînză pe care tu o moi acum e o lebădă. Te cuprinde toată cu aripile ei, te înfășoară și tu rămîi prizoniera îmbrățișării ei catifelate. Vrei ? Ori poate preferi o ploaie de aur ? Te-aș presăra cu sărutări din cap pînă în picioare, fiecare strop de aur ar fi o sărutare și nici o porțiune din tine, cît de mică, n-ar rămîne nesărutată...

— Ah, nerușinatul meu drag, suspină fericită și, fără voia ei, își mîngîie deodată umărul dezgolit, de parcă ploaia aceea de aur ar fi început de pe acum să cadă ; ce minunat ar fi să se dăruiască toată dezmierdărilor lui.

Corina începu să adune rufele în coșuleț. Socrate o trase în sus și, apucîndu-i mîinile, i le încolăci în jurul gîtului său, apoi își lipi buzele de buzele ei.

Un sătean ce ducea zarzavaturi în piață strigă spre ei :

— Afrodita cu voi, porumbeilor !

— Iar cu tine Hermes, ca să-ți grăbească pasul și să-ți întunece ochii ! răspunse Socrate cu voce tare și din nou o sărută pe fata iubită.

Corina ia coșulețul cu rufe. Se uită în jur și deodată întreabă speriată :

— Unde-i Percon ? ! ?

Urechile măgarului de mult nu se mai zăreau deasupra arbuștilor. Animalul se depărtase. Faptul însă nu-l tulbură cîtuși de puțin pe Socrate. Vîrî două degete în gură și șuieră. În clipa următoare se auzi semnalul lui Percon.

I-á, i-á.

2

Socrate a rămas singur pe malul Ilisosului. Stă sub platanul uriaș, ce-și întinde miile de palete verzi, captînd cu ele soarele. Stă lîngă micul altar pe care se află statueta de lemn, mîncată de cari, a zeului Pan ; vopseaua de pe ea a început să se coșcovească, urechea stîngă s-a dus, mîna dreaptă s-a dus și ea... Socrate privește la toate astea și meditează. De cîte ori te-au plesnit, oare, gospodarii cu biciușca atunci cînd nu le-ai trimis la timp ploaia mult așteptată, cînd vacile n-au dat destul lapte, sau orzul s-a făcut puțin ? Pînă și florile din jurul tău sînt toate fie veștejite, fie uscate de-a binelea. Cum văd, oamenii nu prea se mai omoară de dragul tău. Dar, ia te uită, o floare proaspătă. De la ce femeiușcă o fi ? Crede oare în ajutorul tău ? Credința mută și munții din loc, spune mama mea, dar cine poate ști ce înțelege prin această credință o moașă ca toate moașele.

Socrate merse cîțiva pași mai încolo. Aici, într-un loc arid, la adăpostul unei stînci, creștea o agavă robustă. Frunzele ei cărnoase se înălțau ca niște scuturi spre lumina soarelui. Trecerea de la umbra platanului la lumina

soarelui era violentă și tăioasă. Socrate iubea mai mult căldura decît umbra răcoroasă. Rămase pe loc.

Ieri, cînd Fainarete, istovită de aducerea pe lume a atîtor noi-născuți, iar Sofroniscos, răpus de cioplitul marmorii, adormiseră adînc. Socrate a aprins felinarul și, desfășurînd sulul împrumutat de la Criton, a citit pînă noaptea tîrziu, cugetînd adînc la teoria lui Anaximandru care socotea circuitul neîntrerupt al materiei drept lege supremă a procesului de dezvoltare al universului.

La circuitul neîntrerupt al materiei se gîndise Socrate înainte de a sosi Corina, fata vecinilor, și acum revine la meditațiile lui.

Observă cum umbra platanului sub care stătea se mișcă încet. Soarele înaintează mereu în același ritm. Nici prin gînd nu-i trece să se grăbească, nici prin gînd nu-i trece să-și încetineze mersul sau să se oprească măcar pentru o clipă. Ritmicitatea lui ascunde o forță neobișnuită, dătătoare de liniște și neliniște în același timp.

După umbra proiectată, Anaximandru a întocmit ceasul solar. Măsurarea timpului e necesară oamenilor, chiar dacă îndeletnicirea asta nu e întotdeauna plăcută. Îndeosebi timpul pierdut se schimonosește ursuz la această măsurătoare. Mă rog, să avem grijă ca timpul pierdut fără rost să fie cît mai puțin !

Nici n-ajunse bine la această reflecție și se trezi vorbind de unul singur : Nimic de zis, ștrengarule, ești un copil cît se poate de reușit ! Curiozitatea te momește în agora, jumătate de zi îți pierzi acolo cicălindu-i pe bieții oameni cu întrebările, în loc să lucrezi în timpul ăsta la statuia lui Silen pentru peristilul casei lui Criton. Cine se mai poate făli cu o asemenea comandă la șaptesprezece ani ? ! ! Da, dar cine se poate mîndri tot la vîrsta asta cu frămîntatul lutului și cu cioplitul pietrei de cînd avea șase ani ? Hai, chiulangiule ! Atît de mult ți-ai dorit această lucrare și atît de mult ți-ai promis să scoți din marmoră o operă nemaipomenită, ba mai mult, ai pus și rămășag cu

Criton că o termini pînă la o anumită zi — încît, hai, ștergе-o iute acasă și dă-i zor !

Zadarnic sfat, zadarnice cuvinte de autodojenire. Curiozitatea și setea de cunoaștere sînt înfipte în el ca niște căpușe și-i înspumează sîngele, făcîndu-l să gîlgîie mîngîietor. Își dezlipi privirea de pe umbra alunecătoare a platanului și contemplă, cu alți ochi decît înainte, cunoscutul peisaj de la poalele Atenei.

Bătrînul cercetător al naturii, Anaximandru îl îndeamnă și azi pe Socrate să nu privească rîul, arborii, tufișurile, imașurile, turma de oi ce paște în sunetele fluierului ciobănesc numai ca pe o idilă fermecătoare. Îl îndeamnă să reflecteze, să se întrebe cum a luat naștere o asemenea armonie perfectă ce dă oamenilor și tuturor viețuitoarelor posibilitatea de a trăi.

Și cum își plimba gînditor ochii peste vale, îl zări apropiindu-se pe celălalt mal al rîului pe filosoful Anaxagora, profesorul său. Înalt, viguros, cu barba mare — emblema filosofilor — încărunțit, deși nu împlinise încă cincizeci de ani, mergea agale și medita. Himationul său, dintr-o țesătură fină, cu falduri dese, îi ajungea pînă la opinci.

Socrate duse degetele la gură și scoase un șuierat ascuțit ; Percon însă păscuse pe săturate și se odihnea de mult în spatele stăpînului ; de aceea nu răspunse la chemarea lui. Socrate îl apucă de căpăstru :

— Cum văd, și ție ți-ar plăcea să te tolănești la umbră, să caști gura în jurul tău și, să te lași presărat cu flori, ca acest Pan. Hai, mișcă, lenevie ! Trebuie să mă duc repede după Anaxagora, la învățătură, că de nu o să ajung un măgar mai mare ca tine, pricepi ? ! ?

Și în timp ce vorbea astfel, trase animalul spre vadul rîului și trecură împreună pe malul celălalt.

— Sănătate, scumpe Anaxagora ! Haide ! strigă din apă, către dascălul său.

Anaxagora ridică mîna în semn de salut.

— Și tu îmi ești mie scump, Socrate ! Și cu deosebire azi, cînd văd că, de atîta nerăbdare de a veni la mine, nici n-ai încălecat măgarul ca să treci uscat peste rîu.

— Ca să vezi ! se minună Socrate înveselit, privindu-se cu atenție. Nici n-am băgat de seamă. Tot Ilisosul șiroiește din mine.

Își scoase chitonul și începu să-l stoarcă.

— Munca de pietrar îți priește, tinere prieten, spuse Anaxagora, după ce-și desfătă privirea cercetînd trupul atletic al discipolului său. Și cît soare ai în tine !

Socrate își trase din nou chitonul stors pe trupul bronzat. Deschise apoi vorba despre Anaximandru și ideile acestuia.

— La ultima noastră întîlnire ai amintit pînă unde ai ajuns cu căutările tale privind geneza lumii și evoluția ei neîntreruptă. În noaptea aceea n-am putut să adorm la gîndul că toată istorisirea ta se deosebește de *Iliada* lui Homer și de popularea cerului, a mării, a pămîntului și a infernului cu atîția zei, zeițe și demoni.

— Oare n-o să te sperii, încît să nu poți adormi nici în noaptea asta, spunîndu-ți care este părerea mea despre soare ?

După ce Socrate îl asigură că oricum nu l-ar lăsa să adoarmă curiozitatea, Anaxagora îi spuse că soarele nu-i nimic altceva decît o uriașă piatră incandescentă.

Socrate amuți. Ochii săi mari, proeminenți, sclipiră, iar pe obrajii întinși i se prelinseră cîteva picături.

— Cum, soarele meu ! O piatră ? exclamă el cu dureroasă dezamăgire. În fiecare dimineață mă închin lui. Adoratului meu, soarele ! Fără iubirea lui, viața n-ar exista pe pămînt ! N-ar fi nici oamenii, nici animalele, nici plantele. Soarele este cel mai adorat dintre toți adorații !

Anaxagora își lăsă mîna pe umărul lui :

— Liniștește-te, băiete ! În definitiv, eu nu i-am atins nici un fir de păr adoratului tău !

— Ba da! I-ai atins! se revoltă, cu vehemență, Socrate. Dacă soarele e o piatră, atunci el nu poate fi Helios, zeul cu părul de aur și cunună de raze strălucitoare în jurul capului.

— Cît timp reziști să te uiți la soare? întrebă Anaxagora.

Socrate simți în întrebarea dascălului o capcană, dar mărturisi cinstit:

— Puțin, cîteva clipe doar.

Și gata, fu prins.

— Foarte bine. Și atunci, spune-mi: ar putea cineva să trăiască o veșnicie în dogoarea aceea, fie el și zeu?

— Mda, mi-e teamă că l-ar face iască, murmură încet Socrate, dar numaidecît izbucni, clocotind de mînie. Asta înseamnă că tu, Anaxagora, faci iască din Helios!

— Din Helios, da, scumpul meu, asta însă nu înseamnă că nu mă închin și eu neîncetat soarelui, așa cum faci și tu. Gîndește că tot ce afirmăm noi, filosofii, nu diferă întotdeauna esențial de vechile mituri. Adeseori, noi nu facem decît să transpunem în proză versurile și metaforele, prevestirile și viziunile. Anaximandru, pe care l-ai pomenit, a început cel dintîi să scrie proză. Știi ce vreau să spun cu asta, nu-i așa? Știi bine... Aș mai avea o întrebare: Nu cumva, prietenul tău Criton, ți-a împrumutat din biblioteca tatălui său și scrierile lui Heraclit din Efes? Da? În cazul ăsta cu siguranță ai citit și ai aflat că Heraclit ridică străvechiul foc etern la rangul de esență a lumii? Așa-i?

Socrate încuviință.

Anaxagora, îndeobște grav, zîmbi de data asta:

— Păi vezi; oare nu Heraclit afirmă că focul e cauza oricărei schimbări? Că focul e o forță? Ba mai mult, că această forță e purtătoarea rațiunii? Eu, dragul meu Socrate, ridic această reflecție, această rațiune, la rangul de culme a gîndirii umane. Rațiunea e acel mare zeu căruia oamenii trebuie să i se închine! Și-atunci ce vrei mai

mult ? Cînd afirm despre soare că e o piatră de foc, nu-l cinstesc oare mai bine decît văzîndu-l doar ca pe un vizitiu cu o cunună strălucitoare pe cap ?

— S-ar putea, scumpe Anaxagora, dar în felul ăsta se duce frumusețea, răspunse Socrate cu toată împotrivirea ce se burzuluia în el.

— Să nu vorbești astfel ! îi replică Anaxagora pe un ton poruncitor, destul de tăios. E absolut același lucru, pentru că adevărul e totuna cu frumosul.

Socrate nu-și putu stăpîni tulburarea și continuă furtunos :

— Dar bine, în cazul ăsta, tu, dascălul meu, îi izgonești și pe zei din Olimp ! Căci așa cum nu se poate trăi în foc, nu se poate trăi nici pe ghețari.

— Da, îi izgonesc pe zei din Olimp, încuviință grav Anaxagora. Cum ar fi cu putință ca dumnealor să aibă acolo năzuințe omenești, animalice, să se țină numai de aventuri amoroase, să se ucidă între ei, să se răzbune unul pe altul, să-i păgubească ori, dimpotrivă, să-i ajute pe alți zei, semizei sau oameni ? De vreme ce omul a început să și-i închipuie pe zei după fragila sa asemănare, trebuie să fie în stare să-și imagineze că a ajunge în Olimp, printre ghețarii veșnici, înseamnă a degera. Da, tînărul meu prieten, ai dreptate, într-adevăr eu îi izgonesc și din infern, unde nu-i aer și nu se poate respira, și din adîncurile mării îi izgonesc. Mă simt, uneori, ca treazul în mijlocul unor oameni amețiți de băutură, care, apatici, dar și cu viclenie, cred în zei numai ca să poată arunca în spinarea acestora toate păcatele și ticăloșiile săvîrșite de ei.

Socrate a amuțit. Mesteca în gură un fir de iarbă și tăcea.

Filosoful îl cercetă un timp, apoi îl întrebă :

— Ce-i cu tine ? Te-a întristat ceva din cele ce ți-am spus ?

— Sînt sculptor, răspunse Socrate. Meseria mea e să-i cioplesc în piatră ori să-i torn în bronz pe zeii pe care tu

îi înlături de pe această lume. Poate că pe bună dreptate, dar eu...

— Ţi-am spus doar că frumosul este echivalent cu adevărul. Eşti artist, datoria ta e să dai poezie marmorei şi metalului, eşti un poet al materiei şi al formei şi cine ar putea să-ţi ceară să înfăţişezi soarele ca pe o turtă de orz ? De ce nu l-ai putea face ca Homer ? Un vizitiu aureolat ! Ori un alergător cu flacăra olimpică...

— Ah, scumpul meu, marele şi înţeleptul meu prieten, exclamă Socrate, entuziasmat.

— Întotdeauna te pripeşti, băiete, îl întrerupse filosoful cu blîndeţe. Frumosul să rămînă, dar superstiţia despre zei să dispară. Zilele astea chiar, am început să scriu o lucrare în acest sens.

— O lucrare împotriva zeilor ? izbucni Socrate şi se grăbi să adauge : Şi nu ţi-e teamă ?

— De cine ? De zei ? replică Anaxagora. Cum să-mi fie, de vreme ce nu există !

— De oameni !

— Mda, de oameni avem destule motive să ne fie teamă, spuse filosoful, încreţindu-şi fruntea. Dar tocmai acum, datorită vederilor şi influenţei lui Pericle, am impresia că, primejdia nu e atît de ameninţătoare. Şi chiar dacă ar fi. Adevărul nu trebuie să ştie de frică...

— Eşti un erou, Anaxagora, rosti Socrate, cu admiraţie.

— Scrisul, un act de eroism ? ! ? se minună bătrînul.

— Eu cred că, uneori, şi să scrii e o dovadă de eroism, dacă e să te judece proştii.

Treceau podul. Oamenii îl salutau, cu respect, pe filosof — prietenul lui Pericle, iar unii îi zîmbeau şi tînărului său discipol.

— Cînd am ieşit din crîngul de măslini, acolo sus pe colina de lîngă rîu, am văzut, la locul nostru, două persoane, spuse deodată Anaxagora.

Socrate se împurpură în obraji dar, respectînd cu sfințenie legea mamei sale de a nu minți niciodată, mărturisi numaidecît :

— Da, nu eram singur.

— Ea era Corina, despre care mi-ai vorbit nu de mult ? Frumoasă fată, foarte frumoasă...

— Cum ai spus ? izbucni Socrate. Frumoasă ? Și Pistias, care admiră roșcatele, zice că nu-i destul de frumoasă. Deci, eu am avut dreptate ! Eu am văzut mai bine...

— Într-o asemenea dispută, interveni filosoful, bine nu vede cel ce are dreptatea lui, ci îndrăgostitul. Așa... Și-acum spune-mi, te rog, unde e al treilea care a fost cu voi pe malul rîului ?

Socrate se bătu cu palma peste frunte !

— Ah ! Iartă-mă că nu te mai pot însoți, dar trebuie să zbor să-l caut pe Percon.

Și o rupse la fugă înapoi spre rîu.

3

Apele de culoarea florilor de asfodel ale Ilisosului goneau prin albia de piatră a rîului, luînd cu ele și adolescența lui Socrate.

Întîlnirile cu Corina erau mai rare, mai rare erau acum și întîlnirile cu Anaxagora. Socrate lucrează febril la statuia lui Silen. Nu socotește zilele, nici săptămînile. În subconștientul lui stăruie gîndul că trebuie să se grăbească, dar mai stăruie în el și cuvintele lui Anaxagora : tu ești totuși un artist, datoria ta e să dai poezie marmorei, ești un poet al materiei și al formei. Iar graba nu slujește arta...

Mai întîi desenează ; nu ține seama cîte schițe aruncă, cîte modifică, nu socotește de cîte ori frămîntă lutul, spre a-l mai frămînta încă o dată, și încă o dată.

Pînă cînd, într-o zi, i se păru că a izbutit să obțină ce a vrut :

Silenul lui e un bătrînel ușor amețit de băutură. Tropăie greoi într-un dans împleticit, dar pasul lui e stăpînit de grija pentru micuțul Dionysos, pe care-l ține în brațe. Hop, hop, puișorul meu, grozav fu vinișorul, strașnic, hopa, hop... Ochii Silenului sînt surîzători și un pic ironici, licăresc în ei scînteile prevestitorului.

Fruntea lată de înțelept, așa cum îi stă bine unui educator de zei. Dar ce-i cu urechile astea ? Ascuțite, ca de țap ? ! ! Sînt ca o amintire a vechii émancipări animalice, o amintire a clipei extatice, a clipelor de înălțare păgînă spre frumusețea simțămîntului de viață deplină și autentică.

Acum, gata cu modelul de lut. Socrate se aruncă asupra marmorei ; smulge cu înverșunare, din piatra moartă, chipul exuberantului bătrînel, mai-marele peste satiri, dîndu-i, încet-încet, o întrupare vie.

Pe măsură ce soarele se îndreaptă spre apus, Socrate se află într-o permanentă alternanță de umbră și lumină. Fiecare vinișoară e umflată in trupul lui de sîngele clocotitor, dar el simte mai curînd cum clocotește sîngele din vinele marmorei decît în ale sale.

Azi, curtea pietrarului Sofroniscos e mută de încordare. Socrate, cocoțat pe schelă, finisează statuia lui Silen. Îi șlefuiește barba, îi lustruiește fruntea și nasul, îi dă tîrcoale, îl cercetează, se lasă în genunchi spre a-l vedea de jos în sus și veșnic e cu ochii și cu mîinile pe el.

Tăcerea încordată planează ca un vultur încremenit in văzduh. Și e cu atît mai încordată, cu cît Socrate e urmărit de prietenii de-o vîrstă cu el. Tinerii Criton, Simon, Pistias, Chirebos, Xandros și Lauros. Nici să respire nu îndrăznesc, ca să nu-l tulbure pe artist din incrîncenata-i concentrare, în timp ce acesta răsuflă zgomotos, uneori gîfîind horcăitor, iar pașii lui, pe schela din jurul sculpturii, fac scîndura să scîrțîie și să trosnească.

Cel mai atent îl urmărea Criton. Sta în preajma artistului ce trudea de zor. Statura lui zveltă, fragilă parcă, ar

fi încăput de două ori în trupul acestei namile. Hlamida vaporoasă, de culoarea albastrului pastelat, confecționată din țesătură de mătase scumpă și unicul inel cu gema — îl trădau, fără ostentație, pe fiul bogatei familii aristocratice. Chipul său prelung, cu fruntea lată și trăsături fine, era acum crispat de atîta așteptare. Criton manifesta pentru statuie un dublu interes : să aibă tatăl său la timp darul pentru mama, iar Socrate, pe care-l iubea din adîncul sufletului, să nu-l dezamăgească.

Pistias, lunganul uscățiv, proaspătul absolvent al anilor de ucenicie în atelierul de gravură al tatălui său, se înălța peste ceilalți, savurînd, el însuși cunoscător al meșteșugului, iscusința artistică a lui Socrate.

Viitorul brutar, Chirebos, dispus oricînd să rîdă, se uita la Silenul lui Socrate și nu știa dacă e cazul să glumească. întrebînd de ce Socrate nu i-a înfipt Silenului o coadă de țap în fund, de vreme ce tot nu mai poate fi dres.

Frații Xandros și Lauros cultivau împreună cu tatăl lor, pe terenurile de sub zidurile cetății, legume și flori pentru tîrgul din preajma agorei. Dealtfel, tot în agora îl cunoscuseră, nu de mult, pe Socrate. Îi fermecase cu taifasurile sale glumețe, aproape ștrengărești, pe care le întreținea acolo cu tîrgoveții și cumpărătorii. Azi erau vrăjiți de Silenul lui. Xandros privea foile de viță ale coroanei, le cerceta formele și felul în care erau dispuse.

Simon nu mai fu în stare să se stăpînească și, arătînd spre faldurile chitonului, izbucni :

— Aici, aici ai uitat...

Socrate se cutremură, de parcă l-ar fi lovit cu ceva :

— Cum ? Ce... ce am uitat ? Unde ? striga aproape : Ah, da, acolo ! Acolo nu vreau să lucească ! Statuia nu-i opinca pe care tu o lustruiești ca să strălucească lună ; statuia trebuie să aibă umbrele ei... Și numaidecît se grăbi să adauge pe un ton blajin : Ca tine, ca mine... ca fiecare...

Simon și Socrate trăiau unul lîngă altul. Doar un gard scund, de zid, despărțea curtea tatălui său, pantofarul Leptinus, de curtea pietrarului Sofroniscos. De mic a fost

Simon sub influența lui Socrate, însușindu-și preferințele lui și, îndeosebi, setea sa de cunoaștere. Socrate obișnuia să-i spună : Tu o să ajungi cel mai învățat pantofar din Grecia, iar Simon lua vorbele lui în glumă, dar și în serios. De aceea nici acum nu se încruntă la el pentru această lecție atît de categorică.

Socrate mai umblă puțin în jurul Silenului, mișcările lui devin mai alerte, își plimbă ochii încolo și încoace, suflă praful fin de marmoră din adînciturile inaccesibile mîinii, apoi, cu o bucată de piele, lustruiește brațele și picioarele și, în sfîrșit, îl îmbrățișează și-i șoptește în urechea ascuțită :

— Așa, veselul meu tovarăș de petreceri al lui Dionysos ! Să ne bucurăm de tine în sănătate și voioșie !

Îi întoarse spatele vînosului bătrîn și se aplecă spre tinerii săi prieteni.

— Spune-mi, scumpe Criton, întrebă deodată, simulînd îngrijorarea, cînd trebuie să-l predau pe Silen tatălui tău ?

— Poimîine, răspunse Criton. Nu reușești ?...

— *Euoi !* izbucni zgomotos Socrate. Am cîștigat ! Am cîștigat rămășagul ! Silen poate porni chiar acum spre voi.

— *Euoi ! Euoi !* strigară și prietenii lui.

Socrate sări de pe schele, făcînd un salt atît de lung, încît ajunse pînă la ei. Rîsul lui năvalnic era de nestăvilit :

— Și știți voi, cocoșii mei, cît aduce acest rămășag ? Tatăl lui Criton mi-a spus : Dacă-mi dai statuia în ziua stabilită, aceasta fiind în ajunul zilei de naștere a soției mele, căreia vreau să i-o dăruiesc, vei căpăta în plus șaisprezece kotyle cu vin de Chios neamestecat. Șaisprezece kotyle ! Știți voi ce înseamnă asta ? Un *chus* [1] întreg ! Bucurați-vă cu mine, băieți ! Căci și cîștigul o să-l sorbiți cu mine !

---

[1] Unitate de măsură pentru volum în Grecia (1 *chus* = 16 kotyle = 8,275 l) (n.a.).

— Nu te pripi, dragul meu, îl arse Simon. Mai întîi tatăl lui Criton trebuie să-ţi vadă opera şi numai dacă o va accepta, vom avea ce sorbi.

Socrate :

— Ai dreptate.

Criton o luă la fugă, să-l aducă în grabă pe tatăl său, să vadă statuia.

Pe neaşteptate, elanul triumfător al lui Socrate începu să se clatine. Momentul cel mai neplăcut pentru un artist, aşteptarea aprecierii operei sale, se strădui să-l spulbere apucîndu-se să înlăture cu furie schela, izbind în ea, sălbatic, cu ciocanul. Prietenii îi ajutau să strîngă scîndura şi să curețe spaţiul din jurul lui Silen de aşchiile şi cioburile de marmură.

Socrate cerceta statuia din cap pînă în picioare, cu o privire îngrijorată, cînd tocmai intră în curte tatăl lui Criton, un bărbat înalt cu părul cărunt, care după ce îi salută pe toţi cu o mişcare a mîinii, se apropie de statuie. Deodată se opri şi dădu înapoi într-un fel de admiraţie, apoi rămase ţintuit locului. Tăcea şi privea cu faţa încreţită toată. Pe urmă începu încet, încet să dea tîrcoale statuii şi s-o cerceteze din toate unghiurile.

Fără să-şi desprindă ochii de pe ea, spuse :

— Nu, asta nu e cu putinţă ! Acest Silen dansează cu adevărat ! Şi a şi băut, pilangiul ăsta cumsecade. Pe Zeus ! E viu ! Şi, întorcîndu-se spre Socrate : Singur l-ai făcut ? Şi după ce acesta încuviinţă din cap, îl cuprinse pe după umeri : Nu ştiu, băiete, dacă îţi dai seama cît de mare e arta ta. Te felicit. Şi mulţumirile mele pentru că-mi oferi prilejul de a-mi bucura soţia cu un dar atît de ales.

Socrate înghiţea cu lăcomie cuvintele aristocratului, dar, în toiul acestor elogii, se întoarse pe neaşteptate şi dădu buzna în casa părintească. Mai întîi o găsi pe mama. O înşfăcă în braţe şi o strînse la pieptul lui albit de praful de marmură, o sărută pe obraji, îi sărută mîinile şi, ine-

cîndu-se de fericire și recunoștință, azvîrli din el niște cuvinte dezlînate despre tatăl lui Criton și despre Silenul său :

— Da, simt că înnebunesc ! Știi ce mi-a spus ? Dar nu, trebuie să asculți cu urechile tale, din gura lui ! Da, și tata ! Unde e ? Tată ! Tată !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Sofroniscos intrînd în odaie.

Mai mult nu izbuti să spună, căci Socrate l-a și cuprins în brațele sale vînjoase, îi sărută mîinile înăsprite de munca grea de pietrar, și iată-l acum, trăgîndu-i pe amîndoi afară spre Silen și spre tatăl lui Criton.

Acesta lăudă și de față cu ei opera lui Socrate, îl lăudă și pe Sofroniscos ce bine și-a instruit băiatul, și, în cele din urmă, rosti ceva ce putea să aibă pentru Socrate un preț mai mare decît vinul de Chios și decît răsplata pentru munca sa : va atrage asupra artistului atenția celui mai influent bărbat al Atenei, Pericle !

Pericle obișnuiește să invite la el pe oricine e în stare să contribuie cu ceva la înfrumusețarea Atenei, sprijină avîntul tineresc, astfel că Socrate se va bucura, cu certitudine, de invitația lui.

Pe Sofroniscos îl cuprinse deodată amețeala. El s-a descurcat greu în viață, iar acum băiatului i se deschide calea cea mai dorită ! Cu emoție, aproape cu mînie, se răsti la fiul său :

— Nu te bîrîii eu mereu la cap, păcătosule, că ai moștenit de la mine talentul ?! ? Și tu nu prețuiești asta nici cît o măslină scofîlcită ! Și, agitînd brațele puternice în fața aristocratului, reluă : Pe fulgerele lui Zeus, și eu și maică-sa ne bucurăm nespus de mult că-l lauzi tocmai tu, un om atît de învățat și cunoscător în artă. Și eu mi-am zis în sinea mea că acest Silen i-a reușit, dar părerea ta cîntărește mai greu, căci, orice-ai face, cînd e vorba de feciorul lui, omul e întotdeauna un pic părtinitor — dar să mă sfîșie toți demonii de furie cînd mă

gîndesc cîte ar mai fi în stare să facă de-acum încolo flăcăul ăsta, dacă n-ar hoinări fără rost prin Atena, dacă n-ar zăbovi cu cine vrei și cu cine nu vrei, și nu și-ar vîrî nasul în toate, scormonind lucruri ce nu s-ar cădea să fie scormonite. Cum văd însă, de-acum încolo nu mai trebuie să-i îngădui așa ceva !

Tatăl lui Criton îl văzu pe Socrate întunecîndu-se la față, dar nu se încumetă să-l contrazică pe Sofroniscos.

— Ești sever cu fiul tău, scumpe Sofroniscos și așa trebuie. Și dacă vrei să știi, am și eu o plîngere împotriva lui. N-a convenit cu mine prețul pentru acest Silen, și acum poate să stoarcă oricît. Și, zîmbindu-i lui Socrate, adăugă : Hai, stoarce, scumpul meu făcător de minuni !

Socrate ridică din umeri, descumpănit. Zadarnic îl ajută Sofroniscos să socotească marmora, tăiatul în carieră, încărcatul, transportul, timpul... Socrate nu scoase o vorbă.

Tatăl lui Criton se retrase, amintind că o să-i plătească după aprecierea lui. Statuia să vină s-o instaleze mîine în peristilul său. Prețul și cîștigul pentru pariu vor fi trimise numaidecît.

Cînd, după plecarea aristocratului, se pregătiră de plecare și prietenii lui Socrate, acesta strigă pe un ton poruncitor :

— Toată lumea stă pe loc ! Urmează festinul ! Ceva s-o mai găsi prin pivnicioara noastră, iar vinul de Chios îl așteptăm !

În timp ce Socrate căuta ceva de ale gurii, Sofroniscos îi intră cu mîinile în părul cîrlionțat și-i scutură capul cu putere !

— Auzi, măgarul măgarilor ! Să ai prilejul să-i ceri unui asemenea bogătaș o mie de drahme cînd vezi cît de mult îi place statuia și tu, nătărăule, parcă erai beat ! Căscai ochii la el ca prostul.

— Am făcut lucrarea asta din plăcere ! spuse Socrate, încet.

Mama îi zîmbi îngăduitoare.

— Da, dar din marmora mea ! se rățoi la el Sofroniscos, in culmea mîniei.

— Îți închipui că tatăl lui Criton e atît de avar, încît să nu-mi plătească așa cum se cuvine măcar piatra ?

— Nu sînt căzut în cap, ca să cred așa ceva, dar unde-i cîștigul ? Și aici cîștigul putea fi gras, să te ungă la inimă. Eu mă omor muncind din greu, maică-ta la fel, și amîndoi începem să îmbătrînim... I se puse un nod în gît. După ce înghiți de cîteva ori în sec, reluă : Acum ne-ai fi putut aduce in casă o sumă frumușică și tu, prostănacule, ai lăsat-o să-ți zboare pe dinaintea nasului.

— Iartă-mă, tată, il rugă Socrate. Din pricina bucuriei ce m-a cuprins, vorba de cîștig, nu știu cum, parcă n-a vrut să-mi iasă din gură...

— Ce să zic, reușit copil, zîmbi Sofroniscos, nu prea vesel. Vorba de cîștig n-a vrut să-ți iasă din gură, dar că în această gură trebuie să-ți intre îmbucătura de hrană și dușca de vin, asta n-are importanță, nu-i așa ? De asta are grijă altcineva, hm ?

Ar fi fost in stare să-l mai ciocănească și să-l ciopleascǎ multă vreme, așa cum ciocănește și dăltuiește capitelurile ionice la care tocmai lucra pe Acropole, dar la rostirea cuvîntului dumicat și vin, i se făcu și lui poftă de ceva mai bun și se opri. Firește, puse totul pe seama prietenilor lui Socrate, printre ei aflîndu-se și Criton, persoana cea mai de seamă și, în asemenea cazuri, pînă și chiverniseala trebuie lăsată la o parte.

Socrate și Fainarete nu întinseră pe masa de marmoră, aflată în curte, nimic din ceea ce ar fi putut aminti măcar de departe festinul, ci doar o gustare pentru făgăduitul vin de Chios : turtă de orz, brînză de capră, ceapă, măsline murate și turtă de miere uscată. Și Fainarete se supără pe fiul ei. De ce nu i-a spus din timp că azi vor serba un asemenea eveniment, ca să nu se facă de rîs cu o cină atît de săracă ! ? !

— Ești un bleg, da, asta ești, băiete, își vărsă năduful, dar în aceeași clipă, ochii ei negri scăpărară scîntei. Și, mîngîindu-i părul ca de berbec, presărat și el cu praf de marmoră, se grăbi să adauge : Bine ai făcut, băiete, că n-ai trîmbițat nimic dinainte. Cine știe, te-ar fi deocheat cineva și acum, în loc de bucurie, ai fi avut parte de supărare...

Inelul de metal de la poartă sună puternic ! În curte intrară sclavii aristocratului, purtînd pe brațe un coș mare în care se aflau tot felul de merinde și alte bunătăți, făgăduitul vin de Chios și o pungă plină de tetradrahme de argint. Socrate trebui să numere arginții în fața sclavilor și să confirme că i-au fost plătite trei mii de drahme. Cerul elenic se lumină și mai mult, căci acum Sofroniscos era pe deplin mulțumit. Iar această mulțumire făcu să-i placă de o mie de ori mai mult delicatesele dăruite de un nobil generos, autentic cunoscător al artei. Nici ceilalți nu lăsară dinții să lenevească. Trufele, langustele, peștele fript, tocăturile de carne, pulpa de berbec și toate bunătățile dispăreau de pe masă, văzînd cu ochii. În felul acesta, mesenii își croiau drum spre deliciosul vin de Chios.

Curînd, vinul îi înveseli pe tineri pînă la exuberanță.

Sofroniscos, om chibzuit și prevăzător, își spuse în sinea lui : ce să stau eu aici cu nevasta, să-i încurcăm ? Să-i lăsăm pe iezii ăștia să zburde și să petreacă pe săturate. Și cu cît vor petrece mai mult, cu atît mai mult se va întipări în mintea lui Socrate această zi memorabilă. După un mare eveniment se cuvine să urmeze o beție pe cinste. Așa e bine.

4

— De ce să cununăm topazul de Chios cu apa de izvor ? Să păcătuim ! Să lăsăm limbii bucuria de a cu-

noaște adevăratul gust al acestui giuvaer neîntrecut al tuturor vinurilor ! exclamă Socrate.

Beau, strigau, rîdeau în hohote, făceau glume pe seama lui Pericle, fiindcă s-a îndrăgostit de Aspasia din Milet, faimoasa hetairă.

Pericle își dăduse soția legitimă altui bărbat și o adusese în casa sa pe Aspasia. Evenimentul se preta atît de mult la tot felul de glume, încît nici prietenii lui Pericle nu erau în stare să se abțină, darmite adversarii săi politici din partida aristocratică și scriitorii de comedii, ale căror guri rele erau întotdeauna necruțătoare, indiferent de cine ar fi fost vorba.

Pe zidurile Atenei apăreau deopotrivă cuvinte de laudă și de ocară. Iar aceste *skolion*-uri scrise pe pereți erau diferite, precum diferiți erau oamenii și părerile lor :

Lumea se învîrte în jurul Eladei,
Elada se învîrte în jurul Atenei,
Atena se învîrte în jurul Acropolei,
Atenienii se învîrt în jurul lui Pericle,
Pericle se învîrte în jurul Aspasiei —
Deci : lumea se învîrte în jurul Aspasiei !

Chirebos citi o inscripție de laudă, alcătuită de tagma democraților :

— Gata mizeria, flămînd nicicînd n-ai să mai fii
căci sub Pericle, foamea s-a dus pe pustii !

— Excelent, iar ție ți se potrivește de minune, brutarule !

— Mai sînt și altele, ha, ha, ha, rîde brutarul. Ascultați :

E cu putință, atenieni,
să mai privim nepăsători

pe acest Pericle-nfumurat
pupînd în fund pe cerşetori ?

Deşi cherchelţi, izbucniră cu toţii revoltaţi :

— Încetează ! Ce ruşine ! Numai Zeus ştie ce ticălos a putut să scrie o asemenea porcărie...

— Şi eu ştiu, bolborosi Chirebos. L-am surprins tocmai în timp ce isprăvea de scris...

— Cine ? Cine ?

— Ei, un vagabond. L-am întrebat : cîştigi bine cu treaba asta ? Şi ce credeţi că-mi spune ? Tucidide plăteşte gras ; şi mie şi lor.

— Se vede, interveni Simon, că domnii aristocraţi au gusturi alese. Nu mă refer la tine, Criton...

Vinul de Chios neamestecat, superbul ăsta gustos şi înşelător, lucrează nu glumă. Tinerii din jurul mesei de marmoră atacă tot mai îndrăzneţ ispititoarea poveste a Aspasiei. Unul afirmă că Aspasia l-a prins pe Pericle în mrejele ei prin frumuseţea sa ; altul că prin inteligenţă şi înţelepciune ; iar altul e de părere că Pericle o cultivă datorită legăturilor ei cu mărimile din ţară şi din străinătate. În sfîrşit, Criton pretinde că tot secretul constă în arta ei de a iubi. Şi pe această idee insistă :

— Experienţa şi priceperea în tainele amorului au mai multă valoare decît jumările de ouă. Preţuiesc mai mult decît sînii Afroditei, cu sfîrcurile ca doi fragi, asta vă rog să mă credeţi, prieteni. Dealtfel, vreau să verific acest lucru temeinic, pe pielea mea.

— De ce-o sfîşiaţi în bucăţi ? se auzi deodată vocea lui Socrate. Pericle a luat-o pentru că le are pe toate la un loc. Aspasia e o femeie minunată.

Criton îl ţintui cu privirea pe Silen, apoi pe Socrate ce sta în preajma statuii cu paharul în mînă. Tinerii se uitară şi ei într-acolo — şi, pe toţi zeii lui Olimp !

— Vezi ? îl întrebă în șoaptă Simon pe Pistias, cu pioasă înfricoșare.

Pistias, strecurat pe furiș în spatele lui Socrate, ridică degetul arătător și cel mic în întîmpinarea ciudatei vedenii, semn de împotrivire în fața vrăjii — spre a îndepărta din calea să farmecele demonului negru... căci ceea ce vedea el acum era un lucru necurat, o blasfemie...

Văzînd că toți au amuțit, Socrate, veșnic cu paharul în mînă, rămase și el nemișcat, cu toate că era singurul care nu pricepea ce anume îi înspăimîntase pe prietenii săi.

Silenul dansator era mai mult viu decît inert, obrajii lui se poleiscră cu trandafiriul soarelui ce se lăsa în asfințit. Iar Socrate, pe al cărui păr și trup asudat mai stăruia și acum praful de marmoră, era la fel de trandafiriu și, în încremenirea lui, părea mai mult inert decît viu. Și ce asemănare !

Fruntea lată, nasul turtit, ochii holbați — ce mai, Socrate l-a făcut pe Silen după chipul și asemănarea lui !

Chirebos începu să rîdă.

— Ce-ți veni să rîzi ? întrebă Socrate, el însuși dornic să rîdă.

Hohotul năvalnic, care făcea să-i vibreze diafragma, îl împiedica pe Chirebos să vorbească ; de aceea, arătă doar cu mîna spre statuia lui Silen. Tot festinul se molipsi de rîsul lui.

— Ce-i cu tine, Criton ? întrebă din nou Socrate. Ce-i de rîs aici ? Inocența celui lovit răscoli și mai mult valul de veselie. Vorbiți, pe toate trăsnetele ! Ce, v-a pierit graiul ?

Criton îi răspunse, făcînd un semn cu mîna.

— Întoarce-te, drăguțule, și ai să vezi tu singur.

Socrate îl ascultă :

— Ce să văd ?

— Propriul tău portret, spuse Criton cu voce domoală.

Socrate explodă mînios :

— Eu ? ! ! Țapul ăsta bătrîn, cu fața rînjită și veșnic amețit de băutură ? Vorbești prostii, Criton:

— Nu, nu. Știe bine ce spune, se amestecă în vorbă Chirebos. De ce, acestui țap bătrîn, care-și bate joc de oameni, iar în tovărășia Satirilor se ține numai de șotii, de ce nu i-ai făcut copite ? se îneacă de rîs brutarul. De ce ? Ha, ha, ha ? Și cum de nu i-ai atîrnat de fund o codiță ? Asta din delicatețe față de tine însuți, nu-i așa ?

— Excelent ! exclamă Criton. Excelent ! Acest Silen e păgubit de rămășițele străvechiului miros de capră ! Acum înțeleg de ce tatăl meu spunea să-l vede ca viu, pentru că Silen ești tu, Socrate !

Socrate nu se clinti din loc. Îl cercetă în tăcere pe Criton și numai mîna lui strînse mai puternic paharul. Criton sesiză că vorbele sale aveau darul să înveselească întreaga masă, în schimb să-l întunece pe Socrate, dar trebui să-și joace rolul pînă la capăt, orice. s-ar întîmpla. Întinse brațul spre statuie, apoi spre Socrate și rosti :

— Nu lui, ci ție îți lipsește ceva ca să vă asemănați și mai mult. Cununa din frunze de viță, pusă strîmb !

Chirebos se ridică de la masă, se apropie împleticindu-se de gardul de zid îmbrăcat în viță de vie și, smulgînd un lăstar tînăr. îl răsuci în formă de cunună și-l așeză pe capul lui Socrate, care nici acum nu se clinti din loc.

— Dansează ! Ca el ! îl îndemnă Criton.

Socrate îi răspunse, domol dar aspru, aproape fără să deschidă gura.

— Mi l-ați plătit ! Mi-ați dat chiar mai mult decît mi se cuvenea. Acum dansează, ca să avem și distracție, nu-i așa ? ! !

Criton socoti că nici situația, nici rangul lui nu se potriveau ca să ceară scuze pentru atitudinea sa glumeață. Dimpotrivă, se burzului :

— Ce demon te-a apucat ? ! De ce nu dansezi ? Hai, rîzi ! Cu mine ! Cu noi toți !

Socrate tăcea cu fața încruntată. Şi rîsul mesenilor se ofili pînă se pleoşti de-a binelea. Din rîsul său, acum convulsiv, Criton căzu pradă regretului :

— Se pare că totuși te-am jignit. Lovește-mă ! Snopește-mă în bătaie, Socrate ! Se apropie de el și-i întinse obrazul.

Socrate nu se clinti. Criton încercă să-i scoată de pe cap cununa de viță.

— Lasă asta ! se împotrivi, sec, Socrate.

Aristocratul bătu ușor în retragere, să-și adune puterile, el însuși nemaiştiind pentru ce.

Soarele asfințise. Roșeața amurgului se mistuise, dar cerul nu se întunecase de tot.

Deodată, Simon îl îndemnă pe Criton :

— Tu, ingeniosule, tu ar trebui să-l cercetezi mai bine pe Silen !

Criton se întoarse cu fața spre statuie. În ochii lui Silen strălucea marmora înțesată de nervuri albe.

— Nu vezi nimic ? întrebă Simon stăruitor. Nimic în plus față de ce ai spus despre el ?

Ceea ce lui Criton nu i-ar fi ieșit din gîtlej, dacă ar fi trebuit să-i spună direct lui Socrate, i se părea acum mai ușor de spus pe ocolite, prin intermediul lui Simon.

— Ce să mai spun ? Vedeți oare ceva rău în faptul că cinstește vinul și veselia ! În definitiv, chiar Socrate personifică vinul. Uitați-vă, aici pe zid se agață vița, la Gudi are o vie de toată frumusețea, iar în pivniță cine știe cîte vase cu vin zac la răcoare... Şi răsucindu-se spre Socrate, adăugă : Ei hai, nu te rușina pentru atîta lucru, erou al sculpturii ! Că doar sîntem eleni ! Ce-ai vrea să bem de vreme ce însuși Zeus bea și, vorba ceea, la el o dușcă divină e cel puțin un *chus*. Sărmanul Ganimede, mă mir că nu-și frînge picioarele de cît aleargă ca să facă rost de atîta vin numai pentru el ! Ca să nu mai vorbim de ceilalți zei !... Începu să-i zîmbească lui Socrate, cu sfială... Eu unul nu cred în povestea asta, tu, Socrate, tu

nu poţi totuşi să ne ceri să alergăm cu toţi cu amforele la izvorul Kalirhoe ca să-ţi aducem apă ! În clipa aceea ceva nu-i plăcu la Socrate şi explodă : Ia spune, eroule, tu ai băut ceva pe ziua de azi ? Te încrunţi, eşti cătrănit, pe Fecioara Atena, ce-i cu tine ? ! ? N-ai nici un chef ! Spuneţi şi voi, băieţi, a băut el ceva ? L-aţi văzut ducînd paharul la gură ?

Strigară cu toţii de-a valma că Socrate a băut cot la cot cu ei, şi chiar mai mult decît toţi laolaltă.

Simon se ridică de pe locul său şi, apropiindu-se de Criton, spuse :

— Asta pentru că el ţine la toate mai mult decît noi, pricepi ?

— Tu, Simon, nu te amesteca ! îi răspunse Criton, iritat. Chestiunea asta ne priveşte numai pe noi, pe mine şi pe Socrate.

— Stai ! se împotrivi Simon, fără să se intimideze. Chestiunea asta nu vă priveşte numai pe voi doi. Socrate e prietenul meu, ca şi al tău. De ce crezi tu că n-aş avea dreptul să-mi spun cuvîntul ? Eu am acest drept ! Şi tu n-ai să mă împiedici, pricepi ? ! ! Tocmai tu ! Unde te uiţi, omule ? ! Ţi-am spus doar să te uiţi la Silen ! Nu vezi că-l ţine în braţe pe micul Dionysos ?

Criton e un băiat ager şi instruit. Îi merge bine mintea şi în stare de semiebrietate, chiar dacă pe alocuri o ia un pic razna.

La auzul cuvintelor lui Simon despre micuţul Dionysos, tresări mai-mai să se cutremure. Şi numaidecît făcu legătura. Din Silen a scăpărat acea scînteie care a sărit pe Dionyse, din ea şi din cultul său satiric ; pe unde umblă zeul şi însoţitorul său Silen, se rostogolesc scînteile. Din ditirambi se naşte muzica şi dansul, şi cîntul şi declamaţia. Scînteia dă naştere uriaşului foc ale cărui flăcări şfichiuiesc gîndurile, simţămintele, pasiunile, patimile, lumina şi bucuria entuziastă ce aprinde miile de inimi şi minţi ale acelora ce stau la teatru, unde, în gloria

sileniană și în alaiul corului satiric apare, în cele din urmă, poetul tragic. Lui Criton i se împurpurară obrajii de rușine.

— Trebuie să intru în toate amănuntele ? spuse cu o voce aspră, neprietenoasă.

— Acum, da, îi răspunse Simon, pe un ton apăsat. Dacă vorbim despre vin, de ce să nu amintim și despre înțelepciune ? Silen, educatorul și prietenul nedespărțit al lui Dionysos, nu și-a înecat mintea în vin, așa cum ai făcut tu acum, ci, dimpotrivă, a găsit în el înțelepciunea. În asta caută, mai curînd, asemănarea dintre Silen și Socrate.

Socrate, trezit parcă dintr-un vis întunecat, izbucni, deodată, într-un hohot de rîs nestăvilit.

— Simon, Simon ! Știu, știu că ai o inimă bună. Și ai spus pe șleau ce ai crezut că se cuvine a fi spus, ca să nu apar aici în mijlocul vostru ca un bețiv, care de nimic altceva nu-i bun decît să pilească. Eu nu m-am rățoit la Criton pentru cinstirea ce mi-a adus-o, ci pentru că s-a îmbătat și nu și-a păzit limba ; și dacă eu, hai să zicem, m-am fălit un pic cu Silenul meu, el a vrut să facă pe grozavul cu spiritul lui. Nu mi-a plăcut, văzîndu-l cum coboară tot mai jos, căci știți doar cu toții cît de mult îl iubesc ! Nu mi-a plăcut, văzînd cum el se preface în țapul acela încornorat, în care voia să mă prefacă pe mine.

Veselia reveni în jurul mesei de marmoră. Chirebos se dezlănțui atît de tare, încît îi sări și vinul din pahar :

— Hahaha ! Criton, țap încornorat. Hahaha !

Criton nu mai era capabil să se țină bine pe picioare. Socrate îl apucă de braț și-l susținu :

— M-ai cinstit, scumpe Criton, așa cum am spus. Ești un demn urmaș al tatălui tău. Acesta mi l-a plătit pe Silen peste măsură, tu m-ai supraapreciat. Cum aș fi putut, eu, măi băieți, să fac educația unui zeu ? Și mai cu seamă a unui zeu atît de celebru cum e Dionysos ? Și

știți voi de ce mi-a reușit mie acest Silen ? Pentru că l-am făcut cu atîta dragoste, cum n-am făcut nici o statuie pînă acum ; iar eu — vă mărturisesc — în timpul lucrului, m-am gîndit la micuțul zeu-făcător-de-minuni, care alungă grijile și aduce oamenilor bucuria beției. Ce fericit aș fi să pot alunga și eu grijile oamenilor și să le dau, în schimb, ceva mai bun. Dar de unde să adun eu pentru asta atîta putere omenească, de vreme ce puterea divină n-o am ?

— O ai, Socrate ! O ai ! strigă Criton, entuziasmat și își sărută prietenul pe gură. Tu, din fiecare cuvînt, scoți ce vrei. Ai o putere nemaipomenită. Ai moștenit în mîini sensibilitatea mamei și puterea tatălui tău.

— Ha, ha ! Mă dai gata, Criton, rîse Socrate cu poftă. Iar partea cea mai frumoasă în toată povestea e că nu-mi rămîne nimic mai bun de făcut, decît să te duc acasă în spinare ; în loc să merg să mă întind în culcușul meu. Nu de alta, dar știți voi, drăgălașilor, că eu sînt azi în picioare de la trei dimineața ? !

5

In seara asta, sora lui Helios, alba-augusta Selena n-a ieșit încă la plimbare pe bolta cerească, în carul ei tras de doi cai. Nu era la fel de punctuală ca fratele ei, ca să fie văzută noapte de noapte, așa cum era văzut Helios, zi de zi. Capricii de femeie. În loc să se arate după lăsarea întunericului, își făcea apariția și la lumina zilei, palidă, trecută, bolnavă de dragostea ei nefericită pentru frumosul păstor Endimion. Și cum să fie fericită de vreme ce zeii generoși i-au dăruit iubitului ei tinerețea veșnică și somnul etern ! ? ! Că i-ar putea duce cineva lipsa în timpul nopții, de pildă drumeții sau navigatorii pe mare, de asta Selenei puțin îi păsa.

Stelele însă nici nu se sinchiseau de absența ei. La drept vorbind, cine s-ar bucura să fie eclipsat de strălucirea altuia ?

Socrate sta nemișcat în curte, așteptînd să apară, de după măslin, Corina, cu care își dăduse întîlnire în seara aceasta. Cu mîinile la spate, ținînd într-una un buchet de trandafiri, privea cerul, urmărind cum răsăreau din cuibarul întunecat stelele, cum țîșneau din găoace una cîte una, tremurătoare, lucitoare, scăpărătoare.

Ia te uită ! își spuse în sinea lui, noaptea aparține îndrăgostiților și pînă și o steluță pirpirie tremură de curiozitate și ochii i se măresc ca nu cumva să-i scape vreun sărut. Nici o grijă, micuțo, așteaptă, astăzi o să fie din belșug, eu unul n-o să te decepționez.

Nici Corinei nu-i păsa de absența Lunii, dimpotrivă, lipsa ei o ajută să se strecoare neobservată din casa adormită. Cuprinse încet trunchiul măslinului, cu brațele și cu picioarele goale. Coroana copacului se scutură, foșni, o crenguță trosni și, din frunzișul ei, se auzi o voce în surdină :

— Aici sînt !

— Spre tine mă grăbesc, răspunse umbra albă din curte, și această grabă însemna că Socrate, îmbrăcat în chitonul său de pînză, înainta anevoie printre lespezile de piatră și marmoră, ca apoi, cu o mînă, să se cațere pe gardul de zid, și de aici, clătinîndu-se, să se apropie de măslin, ca să-i întindă Corinei buchetul de trandafiri. Petalele galbene luminară întunericul albastru al nopții.

Corina își cufundă nasul în buchetul de flori :

— Ah, ah, suspină ea cu voluptate, căci parfumul trandafirilor era atît de proaspăt și de suav cum nu l-ar fi putut obține, cu toată strădania, nici cel mai vestit dintre producătorii arabi de parfumuri, nu de alta, dar cum să faci ca aroma vrăjită în flaconașul de argint să fie mai proaspătă decît în floarea vie ?

Din măslin se aude un rîs înăbuşit :

— De unde pînă unde această cinstire pentru mine, Socrate ? Această cinstire se aduce fiicei regelui persan şi nu Corinei, fiica pantofarului Leptinos...

Socrate sprijinit de zid se apleacă spre ea şi, plin de înflăcărare, i se adresează cu o voce în care se îmbina rostirea cu melodia :

— Dacă aş fi Xerxe, regele regilor, aş pune să se paveze cu dariuşi de aur drumul de la Sardes la Pasargade, pentru picioruşele tale.

Corina rîde ironic, dar el, ameţit de dragoste, continuă, cu însufleţire :

— Dacă aş fi mai-marele preot, slujitor al zeului Baal, ţi-aş jertfi ţie, zeiţa mea, hecatombe de mii de tauri cu coarne aurite.

Corina încetă să mai rîdă şi, cu băgare de seamă, înaintă pe creangă, apropiindu-se de zid.

— Dacă aş fi regele Sardanapal ţi-aş înălţa un palat cu grădini suspendate, cum nici Semiramida n-a avut.

— Dacă, dacă, îi stăvili Corina elanul amoros, năpustindu-se la rîndul ei cu o avalanşă de cuvinte mai puţin cizelate, în schimb pline de mîhnire : dacă, dacă, mereu acest dacă... toate astea mi le-ai mai spus, acum trei luni, pe malul Ilisosului... Dacă ai fi Zeus în cîte nu te-ai preface ca să mă poţi săruta în chip şi fel... Şi fără prefaceri ai fi putut, dar pînă una alta, ai uitat să te mai arăţi pe malul rîului. Eu stau acolo şi mă omor muind de zece ori aceleaşi rufe stoarse şi răstoarse, de-mi amorţesc mîinile şi aştept, gata să mă podidească lacrimile, şi-mi spun : azi trebuie să vină — dar el nimic. Mai bine îl lasă pe Percon nepăscut decît să meargă să se întîlnească acolo cu fata unui pantofar slinos, iar eu plîng şi iar plîng.

Şi izbucni într-un hohot de plîns năvalnic.

Socrate se trezi anevoie din visarea lui. Are dreptate această fată că mă ocărăşte ; neglijenţa mea e condamnabilă, dar, la drept vorbind, în felul ăsta nu m-am

neglijat oare și pe mine ? Îi explică pe îndelete ce anume l-a împiedicat să se lipsească atîta vreme de acele clipe fermecătoare, petrecute alături de ea pe malul Ilisosului : devreme în zori, cînd roua mai stăruia, a ieșit în fiecare zi cu Percon după iarbă. A trebuit s-o taie la iuțeală, s-o încarce în căruță și tot atît de iute să se întoarcă acasă, ca să-l cioplească în marmoră pe Silen și să-l dea gata în ziua cuvenită, ca să nu piardă pariul cu tatăl lui Criton.

— Știu, știu totul, se smiorcăi Corina. Dar Silen se află de paisprezece zile în peristilul lui Criton.

Socrate tresări :

— Da, ai dreptate, dar îndată după aceea tata a pus jugul pe mine în fiecare dimineață, să mă duc cu el pe Acropole, să-l ajut la capitelurile ionice. Și, crede-mă, nu-i o treabă ușoară să dai mereu cu ciocanul și să stai cu frica în sîn, de teamă să nu se desprindă din marmoră o bucată mai mare decît e nevoie. Așa că, dacă vrei să știi, eu sînt cel ce flămînzește de atîta vreme ! Percon n-ar fi fost în stare să rabde de foame atîta timp, numai eu am fost silit să rabd și să sufăr atît de mult de dorul tău. Și, ridicîndu-se în picioare, merse pe zid pînă în dreptul Corinei care, între timp, se așezase pe marginea zidului, ținîndu-se cu mîna de creanga de măslin. Dar de-acum încolo nu vreau să mai flămînzesc ! izbucni deodată, cu o voce hotărîtă, întinzînd brațele spre ființa iubită.

— Un moment ! rosti poruncitor Corina. Mai am o întrebare ! Toate astea nu mi se puteau spune ? Mi se făcea doar cu ochiul, cînd mă iveam în măslin, iar cu mîna mi se făcea semn : liniște, nu mă tulbura !

— Am și eu o întrebare ! ripostă Socrate, cu repeziciune. Și de ce-ai tăcut ? De ofensată ? Ori poate pentru că-mi doreai să-i termin cu bine pe Silen ?

— Bineînțeles că pentru asta, răspunse fata.

— Ai văzut cum ardeam !

— Am văzut. Dar nu știu pentru cine mai arzi acum.

— Pentru cine ? ! ? strigă aproape Socrate.

— Asta trebuie să știi tu mai bine decît mine. Ești invitat la Pericle. Simon mi-a spus totul. Cu siguranță că o să fii primit de Aspasia, care o să-ți ofere, din crescătoria ei de curtezane, oița cea mai frumoasă.

În timp ce, roasă de gelozie, îi înfățișa aceste presupuse voluptăți, Corina nu prea credea în ele, dar îndîrjită în bănuiala ei, își întărea convingerea, chinuindu-se pînă la autoflagelare :

— Sigur, eu nu pot să port veșmînt din mătase indiană, nici să-mi vopsesc buzele cu roșu, nici să-mi fac pleoapele cu verde și genele cu negru ! De unde să iau eu lac și să-mi vopsesc unghiile la mîini și la picioare, de unde să iau praf de aur, să-mi presar în păr ca să-l fac să strălucească ? ! ! Cu ce să-mi vopsesc eu sfîrcurile sînilor, așa cum fac hetairele, ca stridența lor să răzbată prin peplumul subțire ? Și încheie cu un fel de durere extatică : Să cînt din lăută nu mă pricep, să declam în hexametri sau să recit distihuri elegiace, cu atît mai puțin. Iar dansurile mele ? Cum le-ar putea egala pe ale încercatelor curtezane care, prin dans, sînt în stare să-i trezească bărbatului dorinți erotice...

Socrate nu mai răbdă. Îl pufni rîsul și, apucînd-o pe tînguitoarea Corina în brațele sale vînjoase, îi șopti la ureche, ca pe o taină :

— Ah, prostuța mea, păi eu tocmai de asta te iubesc, pentru că nu ești curtezană și nici nu aduci cu vreuna din ele, ci pentru că ești, fără farduri și fără mătăsuri, fetița mea, Corina mea dragă, mai frumoasă decît toate curtezanele faimoasei crescătorii a Aspasiei. Mă crezi ?

Dar cine să mai aștepte răspunsul ? O sărută, o sărută pătimaș, dar văzînd că buzele ei rămîn încleștate, izbucnește revoltat :

— Și cum e cu Egersis ? Răspunde ! De ce nu răspunzi ? Am auzit că în timp ce eu izbesc cu ciocanul

în marmoră, dumnealui îți dă tîrcoale. Oare nu-l întîmpini tu cu brațele deschise, ca să-mi plătești astfel pentru faptul că te neglijez de atîta vreme ?

— Nu-mi place, și de fiecare dată îl ocolesc, răspunse Corina cu fermitate.

— Asta-i prea puțin ! ripostă Socrate pe un ton poruncitor. Trebuie să-i spui că nu mai vrei să-l vezi, și să nu mai calce pe la voi. Să-l dai pe ușă afară. Ori poate îl iubești ?

— Pe tine te iubesc ! Și, agățîndu-se de gîtul lui, întinse buzele să-i fie sărutate.

Socrate o ridică în brațe și o duse în curte.

— Pe pămînt, iubirea o să ne pară mai gustoasă, hotărî el, așezînd-o pe covorul des, țesut din buruieni mirositoare.

Între timp, Selena își făcu apariția cu cei doi cai ai săi pe bolta cerului albastru. Își plimbă ochiu-i întristat peste acoperișurile Atenei și, în sfîrșit, nimeri cu privirea în curticica lui Sofroniscos.

— Doi îndrăgostiți ! suspină ea. Pietrarul Socrate și Corina, fiica pantofarului. Ce pătimaș e băiatul. Nu-și mai desprinde buzele de pe buzele ei. Parcă ar vrea s-o înghită toată ! Acum nici n-o mai văd. Și o cuprinse și pe ea o dorință melancolică : ah, dacă m-ar iubi și pe mine așa Endimion al meu ! Măcar o noapte să mă bucur de această fericire ! Dar nu putem avea parte cu toții de aceeași ursită, își spuse Selena, cu tristețe. Endimion a căpătat somnul veșnic odată cu veșnica frumusețe tinerească, eu, dorința eternă. Să contempli frumusețea e și asta o desfătare. Dorința din inimă e și ea o fericire...

Luna îi învălui pe îndrăgostiții pămînteni în lumina ei argintie. Socrate surprinse chipul Corinei în plină strălucire.

— Ești fericită ?

— Sînt... sînt...

— Ai fost frumoasă... acum ești și mai frumoasă.

Tinerii din cartierul Alopeche străbătură vestiarele palistrei și ieșiră pe terenul de întreceri al Gimnaziului Likeion.

Pe pista presărată cu nisip alergau cîțiva adolescenți, dezbrăcați pînă la brîu. Din călcîiele lor țîșneau boțuri mici de nisip, iar trupurile unse cu ulei sclipeau în bătaia soarelui. Nu alergau cu toată viteza, păstrîndu-și puterile pentru întrecere.

Gifîind și plini de voioșie, căci doi ajunseseră la țintă în același timp, se certau în glumă pentru acel fir de păr care fusese ori nu fusese în plus. Făcură cunoștință cu ai noștri; erau din demosul Keramicos și veniseră să-l vadă pe fostul lor instructor Cloibos.

— Putem să ne întrecem cu voi ? îl întrebă unul dintre ei pe Criton, aflat în cercul băieților din Alopeche, care, îmbăiați și unși cu pomadă, se odihneau acum la umbră, așteptîndu-l pe Socrate.

— Poate că da. Nu știu. Cînd o să vină Socrate... răspunse Criton, nesigur.

— Cine e acest Socrate ? Instructorul vostru ?

Cei din Alopeche schimbară priviri între ei și, în cele din urmă, Criton răspunse în numele tuturor :

— Nu, Socrate e prietenul nostru, dar el ne conduce.

— Socrate conduce pretutindeni și întotdeauna, se grăbi să adauge Simon, zîmbind.

— Cu puterea ? întrebă, din nou. cel din Keramicos.

— Cu puterea.

— Cu entuziasmul.

— Cu inteligența.

— Și cu veselia, întregi Chirebos imaginea prietenului. Toată lumea se ține scai după el.

— A, iată-l, a venit ! *Chaire*, Socrate !

Socrate fugise de la lucru, trăgîndu-i chiulul tatălui său, alergase tot drumul și ajunsese aici cu sufletul la gură.

— Cît alergăm ? Cinci sau zece ? întrebă cu vocea gîfîită.

— Îl auziţi ? interveni cu rînjetul pe buze instructorul Cloibos. Asta-i Socrate ! După atîta goană mai suflă şi acum ca un cîine de vînătoare, şi gata, vrea să o ia din nou la fugă !

Rîd cu toţii în cor. Colegii săi îl prezintă băieţilor din Keramicos, iar Criton îi şopteşte ceva la ureche.

— Se înţelege că vă primim la întrecere, spune Socrate, şi, cu ochi de sculptor, îşi cercetează adversarii. Bine făcuţi !

Îşi scoate la iuţeală chitonul, Pistias îi întinde praful de săpunariţă şi Socrate se spală de colb şi de transpiraţie.

Acum e rîndul celorlalţi să-l cerceteze : înălţimea mijlocie, braţe şi picioare vînjoase, umeri laţi şi puternici, pieptul boltit, palme de pietrar.

Simon se uită la el cu dragoste şi, deodată, fruntea i se încreţi : să-i spună chiar acum, înainte de întrecere ? Nu, mai bine aştept. De ce să-l necăjesc şi să-i stric cheful ?

Socrate se clăti cu apă, se şterse bine şi se unse cu ulei. Apoi făcu cîteva tumbe cu mîinile şi picioarele răsfirate în formă de stea.

— Mi-ai rămas dator cu un răspuns : cît se aleargă ?

— De cinci ori, de jur-împrejur, răspunse Cloibos.

Tinerii se înşiră pe pistă, aplecaţi adînc înainte. Zece sînt cu toţii.

Cloibos bătu gongul.

Porniră.

Gravorul Pistias, cu picioarele sale lungi era în frunte. În spatele lui un băiat frumos din Keramicos, cu părul auriu. După el, foarte strîns, Simon şi Criton. Socrate e al cincilea.

Instructorul îl urmăreşte, scuipă nervos, şi, de furie, îşi zgîrie pieptul cu unghiile. Leneşule ! Derbedeule ! Puşlama ! Mai mare ruşinea cum aleargă ! Se golăneşte pe pistă, de parcă s-ar distra ca să-i treacă de urît, şi

acum, poftim, cască gura la un cunoscut care, sub un chiparos, se sărută cu drăguța lui. O, tu, Zeus, cel atotputernic, trăsnește-l drept în călcîie !

Se încheie al treilea tur de pistă. Nisipul țîșnește de sub tălpile alergătorilor. Socrate e depășit de Chirebos, încrezutul acela nătîng și de unul din Keramicos, cu fața smeadă. Poftim, acum e al șaptelea ! Trece tocmai prin dreptul instructorului, care izbucnește mînios :

— Socrate ! N-ai vrea să te scobești și în nas în timpul întrecerii ? !

Socrate rîse cu poftă și, întorcîndu-se cu fața spre instructor, își scobi nasul, ștrengărește.

Dar în sinea lui, își spuse : îl fac de rîs pe Cloibos. Sînt un nemernic. Cloibos se fălește cu mine, așa cum se fălește faraonul cu o panteră vie, pretinde că voi cîștiga la Olimpiadă, și eu mă port cu el în felul ăsta. Gata, scumpul meu Socrate, la treabă cu toată forța, cum spune tatăl meu Sofroniscos. Ah, tată, acum cu siguranță mă blestemi că am fugit de la lucru.

Preocupat de întrecere, se concentră asupra ei și, urmărind cu atenție mișcările concurenților dinaintea lui, iuți pasul.

Îl depăși fără efort pe Chirebos, apoi pe keramiceanul cu fața smeadă. Se alerga al șaselea tur pe pistă. Pe Criton îl întrecu destul de lesne, dar cei trei din față se țineau cu îndîrjire. Iuți din nou pasul. Începu să respire cu gura deschisă, să se salte ușor pe vîrfuri și, înclinîndu-se și mai mult, izbuti, la al optălea tur, să treacă în viteză pe lîngă Simon și Pistias. Frumosul keramicean cu părul bălai era însă mereu în frunte. Ho ! ho ! Întrecerea asta începe să devină o chestiune de onoare. Alopeche contra Keramicos ! Rămăsese de alergat ultimul tur. Răsufla anevoios, cu șuierături, dar accelera ritmul fără încetare. Cel din fața lui parcă avea aripi. Socrate își adună toate puterile și, dintr-un singur efort, zbură pe lîngă fru-

mosul adversar ca vijelia peste crestele Pentelicúlui, apoi trecu linia de sosire cu avans de treizeci de picioare.

Cloibos îl îmbrățișă, îl sărută, îl lovi zdravăn cu pumnul, dansă în jurul lui ca un african în jurul unei zeități sacre, apoi îl mai sărută o dată pe obrajii înecați de sudoare, strigînd că așa ceva nu s-a mai întîmplat în Elada : la al șaselea tur, necioplitul, drăguțul de el ! e al șaptelea, se scobește în nas, cască gura în dreapta și în stînga să vadă ce și unde zboară — și pînă la urmă, cîștigă ! Unde s-a mai pomenit una ca asta ? !

Refuză categoric să-i dea de băut și-l îndopă cu miez trandafiriu de smochine proaspete, și iar se învîrte în jurul lui Socrate și al prietenilor săi, ca un păun cu coada înfoiată. Multă vreme nu se mai aude nimic decît suflarea gîfîită a alergătorilor.

— Cum ai izbutit, omule, să cîștigi ? întreabă în cele din urmă, cu uimire, Pistias, curmînd astfel tăcerea îndelungată.

— Am vrut să cîștig, îi răspunde Socrate, ridicîndu-și încet privirea spre el.

— Ia te uită ! interveni Criton. Am vrut, și cu asta basta ! După cum văd, tu ai să ajungi strateg, Socrate. Da, da, strategul trebuie să dea dovadă de o voință fermă, altfel i se reteazá capul...

— De unde pînă unde strateg ! zîmbește Socrate. Nu, eu aș vrea să fiu vînzător de măsline în agora. Eu am mereu nevoie de mulți oameni în preajma mea.

— Am vrut ! Și cu asta basta ! repetă Chirebos. Asta ai învățat de la dascălul tău Anaxagora ?

— Nu cred, răspunde Socrate, îngîndurat. Dar dacă, ferească zeii, ar fi să învăț și eu vreodată pe cineva, asta cu siguranță l-aș învăța.

Se întinse pe iarbă și închise ochii. Ceilalți îl priveau, iar unul din Keramicos șoptește încet către Criton :

— Ciudat flăcău, nu-i așa ? Dar, ce-i drept, o să iasă din el un soldat ca Ahile.

— Trebuie să-ţi spun ceva, auzi Socrate o voce deasupra lui.

Îl recunoscu pe Simon şi rămase mai departe cu ochii închişi.

— Egersis... începu Simon, cu glasul sugrumat de emoţie.

— Ce-i cu el ? întrebă Socrate, molatic.

— Iar a fost pe la noi.

Socrate deschise ochii şi, sprijinindu-se în coate, spuse :

— Dar Corina l-a dat afară, nu-i aşa ?

— Ce-ţi veni ! se sperie Simon. Pe ăsta nu-l poate da afară. E clientul tatei dintotdeauna, şi un client bun. Chiar ieri şi-a comandat încă o pereche de opinci din piele scumpă... Ţi-a spus cumva ţie Corina că-l dă afară ?

Socrate se ridică în capul oaselor şi încercă să-şi aducă aminte :

— Nu, asta cred că nu mi-a spus. Apoi izbucni brusc : În schimb, mi-a spus că mă iubeşte.

Simon îi strînse umărul cu putere, pentru a întări şi în felul acesta gravitatea spuselor sale :

— Vezi, tocmai aici e buba ! Corina i-a spus şi lui Egersis că te iubeşte pe tine.

— Excelent ! exclamă Socrate. Asta am şi vrut.

— Ce să zic, frumos lucru ai vrut.

— S-a înfuriat rău de tot ? Şi a făcut tărăboi, drăgălaşul ? Şi asta am vrut, strigă Socrate bucuros.

— Nu s-a înfuriat deloc, reluă Simon, devenind cu fiecare cuvînt tot mai grav. S-a fălit în faţa tatei că, pe lîngă cei trei sclavi, a mai cumpărat unul, că îşi extinde vopsitoria şi...

— Şi prin Atena duhoarea urinei pe care o pune în vopselele lui, îl întrerupse Socrate.

— Nu rîde, dragul meu. Tatei i-a plăcut grozav că afacerea lui Egersis înfloreşte...

— Ca să cumpere de la el opinci și mai scumpe ? îl întrerupse Socrate pentru a doua oară.

— Nu, asta nu ! Ba de fapt și asta, se corectă Simon. Partea mai proastă e că Egersis a pomenit de față cu el că-l interesează Corina.

— Cum ? ! ? sări în sus Socrate. Va să zică așa lucrează dumnealui ? Îi dă cu sclavii și cu opincile, ca să ajungă la Corina ?

— Iar în ceea ce te privește, încheie Simon tot ce avea de spus, în ceea ce te privește, zicea că se răfuiește cu tine personal.

Socrate îl măsură de jos în sus :

— Și tu-mi spui asta abia acum, după întrecere, de teamă să nu-mi ies din fire și să nu stric faima bună a demosului nostru ? Află, scumpul meu prieten, că nu-mi ies din fire. Dimpotrivă, salut acest eveniment. Și-l aștept cu nerăbdare. Cînd va avea loc ? Cînd o să ne spunem de la obraz cine își vîră nasul unde nu-i fierbe oala ?

— Nu știm, răspunse Simon, cuprins de îngrijorare. Dar trebuie să te pregătești. Nu uita că Egersis e cu un cap mai înalt decît tine.

— Da, mai înalt, mai avut, mai viclean, mai îndrăzneț — și, totuși, eu am cîștigat inima Corinei. Deci, la ce i-au ajutat toate astea ?

7

Socrate și Criton coborau spre mare în portul atenian Pireu. Socrate avea de transmis aici, din partea tatălui său, un mesaj proprietarului de nave care aduce marmora de pe insule, și Criton se oferise să-l însoțească. Portul era o ispită.

Marea biciuia toate simțurile. Metamorfozele sclipitoare ale uriașei întinderi ce se unduiește în depărtări, plescăitul și murmurul nenumăratelor valuri din portul

cuprins în îmbrăţişarea profundă a pămîntului, totul atrage şi fascinează. Sus, cerul albastru închis. Sub cer, marea adîncă, deasupra ei, bolta cerului şi mai adîncă. O, beţie stîrnită de adîncuri incomensurabile.

Aerul îmbibat de izul sărat al mării scăpărătoare e asaltat sălbatic de mirosul de peşte, de smoală încinsă, de ulei rînced şi de transpiraţie omenească. Pireu, loc de întretăiere a căilor comerciale, e o piaţă fără egal în întregul bazin mediteranean ; aici se face negoţ cu toate mărfurile cunoscute de lumea acestor timpuri ; aici se face negoţ cu oameni şi negoţ cu bani. Aici veşnic trece cîte ceva din mînă în mînă, însoţit de şoapte, de hărmălaie şi de încăierări.

Sclavii şi hamalii din port descarcă grîne de care Atica duce lipsă pentru gurile ei şi încarcă în schimb mărfuri indigene pentru export : arme, obiecte metalice, ceramică, articole de lux şi giuvaeruri.

Mulţimea şantierelor navale, magaziile, atelierele şi docurile, portul militar se întind de-o parte şi de alta, de-a lungul ţărmului. În Pireu chiar e o înghesuială cumplită, hanuri, cîrciumi, bordeluri, casele bogătaşilor şi străduţe întregi cu cocioabe gîrbove, în care familiile trăiesc într-o singură cămăruţă fără fereastră, ca un bîrlog, dar pe masa de marmoră, scoasă la stradă, vînd carne, peşte, zarzavaturi şi pîine.

Punctele cele mai animate ale acestui oraş aglomerat sînt birourile agenţilor de schimb, prin ale căror mîini hrăpăreţe se scurg zilnic sute de mine şi talanţi, iar din grămezile acestea de argint parcă ai vedea picurînd sîngele oamenilor şi al dobînzilor jecmănitoare, căci aici camăta e scopul şi raţiunea de a fi.

Socrate a transmis mesajul şi acum se plimbă cu Criton pe chei, în preajma căruia corăbiile sînt legate cu odgoane puternice. De pe un vas pe altul circulă oameni şi mărfuri, marinari şi distinşi proprietari de nave ; egipteni, sirieni şi persani în veşminte de mătase, sclavi pe

jumătate despuiați și, în sfîrșit, fenicienii, cei mai activi dintre toți, care mișună pretutindeni și ale căror vociferări sînt cele mai stridente.

Socrate și Criton se așezară pe o barcă întoarsă. Un freamăt de nedescris domnește aici, pe pămînt și pe apă. Bărcile se strecoară printre corăbii, iar strigătele și înjurăturile în toate limbile zboară de pe uscat pe mare și invers, de pe mare pe uscat.

Scîrțîitul asurzitor al vinciurilor, zornăitul scripetelor cu lanțuri, uruitul cărucioarelor și comenzile ritmice adresate sclavilor pe corăbii și pe chei nu cunosc răgaz.

Din tot amestecul acesta de larmă și forfotă, pe care nici ochiul, nici urechea nu sînt în stare să le cuprindă, se desprinde încet, pe mare, o corabie neagră și zveltă, cu lemnăria sculptată și pictată în roșu, ca un sipet ce conține o avere prețioasă.

Ea tronează peste luciul apei, întinzîndu-și spre largul mării uriașul cioc de la proră ; în spinarea ei, pînzele colorate se umflă ca aripile păsărilor de foc și, după sunetele ascuțite ale fluierelor, corabia își ia avînt cu bătaia zeeilor de vîsle lungi, îndepărtîndu-se de apele portului matern. E superba trieră ateniană, ce se îndreaptă acum spre gurile Nilului.

Socrate și Criton însoțeau cu o privire plină de admirație falnica navă — giuvaer strălucitor pe pieptul mării. Îi încerca mîndria atenienilor : Atica împodobită cu capul de marmoră al Atenei a preluat din mîinile barbarilor dominația asupra mării mediteraneene ; acum stăpînul nu mai e Tirul fenicienilor, ci Pireul atenienilor. De treizeci de ani durează această supremație, iar Pericle ocrotește și dă și mai multă strălucire acestei grandioase opere săvîrșită de Temistocle. *Ekklesia* îi aprobă cu bunăvoință cheltuielile pentru construcția de noi nave a căror înzestrare interioară, cît mai frumoasă, cade în sarcina bogătașilor atenieni.

Pe toată roza vînturilor se află, cu excepția Eladei, numai barbari, cum obișnuiesc elenii să le spună — iar în Elada, țara cea mai civilizată este republica ateniană.

Ceea ce în altă parte e numai pentru regi, faraoni și rubedeniile lor cele mai apropiate, ori pentru marii pontifi, în Atica e destinat — cu excepția sclavilor — întregului popor : teatrele, stadioanele, ospețele sărbătorești.

Un singur stat, în aceste vremuri, e guvernat de democrația cea mai largă, care tocmai în acești ani se extinde și se adîncește zi de zi.

Criton părăsi din ochi triera ce-și mărea viteza și, odată cu depărtarea, se micșora tot mai mult.

Pe măsură ce ziua scade, sporește puterea și strălucirea farului de la Sunion. Farul e o cometă cu capul în jos, și coada ei împroașcă, spre înălțimi și depărtări, jerbe de flăcări, pentru salvarea corăbiilor pe vreme de furtună. Pireul însuși e o salvare ; pînă și în timpul celor mai cumplite uragane e un adăpost liniștit unde pot acosta și ancora în siguranță nave de toate mărimile și de toate pescajele.

Criton atinse brațul lui Socrate.

— Ce-i cu tine azi de ești atît de ciudat ? Tu, veselul și vorbărețul, stai tot timpul încruntat și abia scoți o vorbă. Ce ți s-a întîmplat ?

— Da, ție îți spun. Sînt mîhnit că Pericle nu mă invită la el. Au trecut trei luni de cînd...

— Are multe îndatoriri și griji, îl întrerupse Criton, știi doar că bătălia lui cu Tucidide, care se află în fruntea aristocraților, se intensifică mereu. Tata spunea că Pericle nu știe ce să facă mai întîi...

— Iar de ucenicul pietrar puțin îi pasă. Asta e limpede.

— Categoric nu, Socrate ! Ce-i drept, e cam mult de atunci... dar știi ce ? Îi spun tatei să-i amintească...

— Pentru nimic în lume ! izbucni Socrate. Nu vreau ! Aș putea să-i cer asta lui Anaxagora și n-o fac. N-am nevoie să cerșesc nimic de la nimeni. Și acum, te rog, să nu mai vorbim despre asta.

Se lăsa întunericul. Bezna cobora peste mare, dar Pireul se aprindea și tresărea cu sute de lumini, cum nici Atena nu cunoaște în timpul nopții. Se aprindeau, una cîte una, făcliile, lămpile și felinarele.

Cei doi prieteni se ridicară și porniră spre ispita luminilor, pînă cînd acestea îi atraseră pe o străduță unde în fața fiecărei case atîrna un lampion colorat sau un falus. Pepeni uriași, galbeni și verzi, mere gigantice, purpurii, se legănau pîlpîind în bătaia ușoară a brizei marine.

Prin ușile deschise, răzbeau în stradă acordurile unei orchestre. Un aulos, un dublu aulos, un syrinx, o chitară, o tobă mică și un tropot de dans. Proxenetele bătrîne îi cercetau pe cei doi tineri și, remarcînd la prima vedere îmbrăcămintea aristocratică a lui Criton, îi pipăiau pentru a fi mai sigure mantia de mătase și, respectuoase sau flecare, umile sau insistente, în funcție de firea lor, îi invitau pe tineri să intre în bordel. Pătrunseră într-o străduță și mai îngustă : căsuțe înghesuite, trupuri pe jumătate dezgolite ale cocotelor înșirate de-a lungul zidurilor, ori în fața intrărilor, ori arătîndu-și momeala din spatele unor draperii trase ușor într-o parte. O tracă trupeșă, despuiată în întregime, stă nemișcată în cadrul unei uși, ca un tablou. O fată despletită și cu un sîn dezvelit îl ademenește pe Criton cu gesturile bacantei surescitate ; se răsucește spre el și, abia atingîndu-i trupul cu trupul ei, începe să geamă de voluptate.

Respinsă, bacanta se întoarce spre Socrate și, văzînd că nici acesta n-o îmbrățișează, se adresează amîndurora pe un ton batjocoritor :

— Voi doi n-aveți nevoie de femei ? El e iubitul tău ?

N-apucă să respingă o ofertă și, iată, se trezesc cu alta. O siriană durdulie agită, ca pe aripi de fluture, peplumul

neîncheiat, dezvăluind și acoperind, în felul acesta, un pîntece arătos :

— Poftiți, drăgălașilor, îi strigă ea cu răsfăț în glas. Nu șovăiți ! Poftiți înăuntru !

Merg mai departe pe lingă marfa oferită, dar simt amîndoi fiori și furnicături pe șira spinării.

În dreptul unui zid, la umbra unui felinar, zace întinsă o femeie bătrînă, îmbrăcată într-un peplum de pînză ordinară, care de atîta murdărie, e mai mult negru decît rubiniu. Văzîndu-l pe Criton că trece pe lîngă ea fără s-o ia în seamă, femeia îl apucă de picior cu mîinile ei lungi și ciolănoase și, cu o forță neașteptată, îl oprește din mers.

Îi cuprinde piciorul tot mai sus și i-l sărută, pătimaș :

— Dă-mi și mie posibilitatea să cîștig un ban, stăpîne, se milogește printre sărutări ; ce știu eu să fac nu știe nimeni alta...

— Nu caut așa ceva, îi răspunse Criton, descumpănit.

— Știu, cauți fete tinere, ca toți băieții neîncercați, dar dacă apuci să guști o dată din ce știu eu !...

— Dă-mi drumul ! de nu, iți dau un picior să mă ții minte, strigă Criton, înfuriat, simțind buzele femeii lipindu-se de coapsa lui.

— O să-ți pară rău.

— Să mergem, Criton, îl îndemnă Socrate.

Criton nu mai ținu seama de nimic și, cu forța, se smulse din captivitatea degetelor osoase și a buzelor insistente ale femeii. Bătrîna urlă de durere :

— M-ai rănit, uite, îmi curge sînge ! minți ea. Fie-ți milă de o flămîndă...

Criton duse mîna la buzunar. O prostituată țîșnită din beznă se năpusti asupra lui și începu să țipe cu o voce stridentă :

— Nu-i da nimic jigodiei ! E în stare să stoarcă de la tine toți obolii, și uite, cerceii din urechi îi atîrnă pînă la gît ! Și sînt de aur !

Bătrîna scoase un hîrîit din gîtlej și cu greu izbuti să rostească :

— Ăștia nu-i dau pe pîine. Cu ăștia mă duc în mormînt.

Criton îi aruncă o drahmă. Argintul curat sună cristalin pe piatra caldarîmului, dar în aceeași clipă, bătrîna se rostogoli și acoperi moneda cu trupul ei.

Cealaltă porni pe urmele lui Criton, pe urmele stăpînului la care banul nu contează :

— Hai, vino cu mine, puișorule ! Vezi felinarul acela galben ? Acolo e cuibul meu ; și al tău... E cea mai dulce căsuță din tot Pireul...

Criton nu-i răspunse. Trecură pe lîngă „cea mai dulce casă a amorului" dinlăuntrul căreia un aulos își făcea auzite sunetele duioase, tînguitoare. Pe zidul ei se afla o inscripție cu multe greșeli :

> **Aici cele mai frumoase bucurii, bucurii pentru**
> **preadistinșii căpitani și timonieri și toată**
> **flota marinărească...**

Dincolo de granița acelei case, prostituata nu se mai încumeta să înainteze, aici nu mai era zona ei de activitate. Obosită de zadarnica-i strădanie, se sprijini de zid, în așteptarea altei victime.

Pe străduța îngustă mișunau marinari din toate porturile aparținînd ligii ateniene, precum și din țările barbare ale Răsăritului și Apusului, îmbrăcați în fel și chip, și toți cu pumnale la cingătoare.

Trei sirieni ocupară întreaga străduță și, pentru o clipă, Criton și Socrate se văzură siliți să se lipească de zid.

— Unde ziceți că-i mai bine ? întrebă unul din ei.

— La Afrodita Kallipygos, răspunse al doilea.

— Ce vrea să însemne Kallipygos ? întrebă al treilea, în care cuvîntul avu darul să stîrnească dorința.

— Asta înseamnă că are un fund grozav, îi explică al doilea, întregindu-și afirmația cu o mișcare largă a mîinilor petrecute pe niște șolduri imaginare.

— Acolo ne ducem, hotărî al treilea.

Deodată, din direcția opusă, răsări, înaintînd agale, o fată înaltă și subțire. Peplumul ei neîncheiat se desfăcea la tot pasul, iar lumina albastră a felinarului o transforma într-o arătare cadaverică. Marinarul își schimbă brusc hotărîrea și înșfăcînd la iuțeală arătarea cu mîinile sale vînjoase, o lipi de perete și, în aceeași clipă, începură să se legene amîndoi ca pe o corabie, în vreme de furtună.

Criton și Socrate au amuțit de atîta tulburare.

— Unde mergem ? ieșiră vorbele, ca un horcăit, din gîtlejul lui Criton.

Zăriră un glob mare, roșu, în formă de măr, atîrnînd de un braț metalic, încovoiat ca un arc deasupra străduței. Clipea spre ei, ademenitor.

O draperie se undui pe neașteptate, iar din spatele ei apăru în stradă o fată tînără și frumoasă, cu tenul arămiu și părul negru, lucios ca pielea de taur, strîns în sus, peste frunte, cu o panglică purpurie ; peplumul de culoarea galbenă ca lămîia îi ajungea pînă la jumătatea pulpei.

— Intră la noi, stăpîne, spuse ea, gudurîndu-se mieros pe lîngă mantia de mătase a lui Criton. Localul nostru e cel mai elegant din tot Pireul, iar tu, frumosule, îți poți îngădui acest lux...

— Ce zici ? se adresă Criton, prietenului său.

Socrate șovăia.

— Sclavul tău poate să aștepte afară, interveni fata, cercetîndu-l cu atenție pe Socrate. Sau poate plătești și pentru el ?

— Să intrăm ! rosti Criton, scurt și categoric.

— Mă numesc Ionasa, spuse fata în timp ce-i conducea de sub mărul luminos într-o antecameră, în care un negru dormea încolăcit, cu capul între genunchi, ca un șarpe uriaș.

Se furişară prin preajma lui şi pătrunseră într-o cameră întunecoasă, cu plafonul jos. În clipa aceea, proprietarul bordelului, un bărbat cu faţa zbîrcită şi cu pungi vineţii în jurul ochilor, aprinse cîteva lămpi cu ulei, şi le făcu oaspeţilor plecăciuni cu braţele încrucişate pe piept.

— Syndaros e la dispoziţia ta, stăpîne, spuse el slugarnic, apoi bătu din palme şi, în clipa aceea, în încăpere îşi făcu apariţia o sclavă neagră, aducînd o amforă cu vin şi una cu apă. Ori poate stăpînul doreşte vinul neamestecat ? se grăbi să întrebe patronul lupanarului.

Criton, deprins întotdeauna să-l consulte pe Socrate, se strădui de data asta să decidă singur.

— Bineînţeles, neamestecat.

Syndaros îi pofti să ia loc la una dintre mese, în timp ce Ionasa se făcu nevăzută.

— Muzica, strigă proxenetul.

Dintr-un colţ se auzi un sunet şovăitor de fluier.

Criton îi zîmbi prietenului, uşor descumpănit :

— Cum văd, am picat într-o speluncă ordinară...

— Aşa or fi toate, răspunse Socrate. Aici, precum se vede, nu prea vin Critonii.

Din clar-obscurul odăii, se auzeau chicoteli şi şoapte. Cine ştie ale cui, cine ştie pentru ce. Cînd însă felinarele prinseră să lumineze cu toată puterea, în faţă li se dezvălui „splendoarea" acestui local : pretutindeni unde îţi plimbai ochiul, o erupţie de culori. Draperiile, cuverturile, feţele de masă, peplumurile, chitoanele, frescele murale, toate alcătuiau o paletă de culori orientale, stridente, sălbatice, necruţătoare : galbenul închis al sulfului, verdele veninului, roşul ce scoate ochii din orbite, albastrul adîncului de mare, negrul peste auriu, purpuriul peste argintiu. O femeie cîntînd din aulos, împodobită din cap pînă în călcîie cu zorzoane strălucitoare, înainta încet din beznă spre a-şi arăta frumuseţea şi a atrage atenţia asupra artei sale.

În acest timp însă, Ionasa se și întorsese cu o parteneră pentru celălalt oaspete.

Aceasta se apropie de Socrate și, cu un zîmbet amar pe buze, cerșind parcă îndurare, spuse :

— Mă numesc Amykle.

Părul ei blond părea aproape alb în lumina pîlpîitoare a lămpilor din acest bîrlog multicolor.

Ionasa îi oferi lui Criton tot felul de bunătăți. Chipurile, pentru trezirea poftelor :

— Ficat de morun în vin de Samos, o drahmă, scump, nu-i așa ? Da, la noi prețurile sînt mai mari, dar și plăcerile sînt mai grozave. La tine însă prețul nu contează, nu-i așa ?

— De asta să nu-ți fie ție grijă, spuse Criton, lăudăros.

Mîncară și băură pe săturate, iar vinul greu de Rodos își îndeplini bine misiunea. După ce isprăviră cu masa, trecură într-o chichineață întunecoasă, în care se aflau două canapele.

Vinul era prezent și aici. Fetele se dezbrăcară.

— Aici Eros e stăpîn numai pentru nobili, spuse Ionasa. Sclavul tău rămîne cu noi ?

Socrate aștepta pentru a doua oară corectarea cuvîntului sclav în prieten. Criton însă, se mulțumi să spună doar atît :

— Rămîne.

Mîna prostituatei atinse cu blîndețe brațul lui Socrate, căruia i se adresă plină de înțelegere și bunăvoință :

— Mă rog, de ce nu ?... La noi, oricum, ești în siguranță ; da, da, în alte case, pe chestia asta, adeseori curge sînge...

Apoi îi strigă ceva neînțeles instrumentistei, acum nevăzută, iar aceasta schimbă numaidecît aulosul cu chitara. În spațiul mic dintre cele două canapele, Ionasa începu să danseze cu foc un dans barbar.

Criton, tulburat la culme, o cuprinse în brațe și o așeză pe genunchii săi. Femeia îl mîngîie încet, cu atingeri

experimentale şi el nu mai simţi nimic decît un trup parfumat şi mlădios, ce se freca necontenit de trupul lui.

Amykle n-avea succes. Socrate îi mîngîia sînii şi n-o mai slăbea cu întrebările. De unde e. A cui e. Cînd a plecat de acasă. De ce. Cum îi place aici. Cu cine e nevoită să...

— Cu cine, cu necine, cu orice rît de porc, cu orice marinar duhnind a toate duhorile, se răţoi ea supărată. Şi mai încetează odată cu întrebările. Cum adică, tu, sclav, şi nu ştii ce înseamnă să fii supus altcuiva ?

— Eu nu sînt sclav.

Amykle se îndulci, deveni deodată mai comunicativă şi, apucîndu-l cu braţele de după gît, îi povesti : nici ea nu e sclavă. Tatăl ei, proprietarul unei corăbii de mărfuri, se îndatorase la agenţi şi cămătari atît de mult, încît pînă la urmă aceştia l-au ruinat, iar corabia a fost înghiţită de dobînzi. A fost apoi silit să se angajeze la munci pe care de fapt le fac numai sclavii şi întreaga familie a căzut pradă mizeriei, şi eu împreună cu ea, încheie Amykle.

— Şi cum de nu s-a găsit pentru tine un mire ? întrebă Socrate, necontenind să-i mîngîie sînii. Eşti, totuşi, o fată frumoasă.

— Un mire ? replică Amykle, înfigîndu-şi uşor unghiile în ceafa bărbatului. Ca să mă ţină ? Asta visează toate : un soţ care să le întreţină ; pe mine însă trebuie să mă întreţină acum frumuseţea mea. Vrei poate să mă iei tu ? Pesemne că da, devreme ce te interesezi atît de mult de soarta mea. Hai, scoate-mă de aici ! Ia-mă de soţie ! Tu ai fi, într-adevăr, un bărbat făcut anume pentru mine ! Aş fi în stare să mă tîrîi şi pe burtă în faţa unui sărăntoc desculţ, cum eşti tu... Şi, rostind aceste cuvinte, se lipi şi mai mult de trupul lui.

Socrate simţi deodată lacrimile ei rostogolindu-se fierbinţi pe pieptu-i gol. Nu-şi dădu seama dacă sînt sincere sau prefăcute. O întrebă :

— De ce nu l-ai găbjit mai degrabă pe prietenul meu, decît să te așezi lîngă mine ?

— Să aleagă își poate îngădui aici numai Ionasa. Eu trebuie să mă mulțumesc cu ce rămîne.

Îi întinse tăcut trei drahme, tot ce avea asupra lui. Femeia aruncă o privire fulgerătoare spre paravanul de pînză în spatele căruia patronul bordelului trăgea cu ochiul. Îi împinse mîna cu vizibilă ostentație și începu să țipe strident :

— Nu mă pișca de sîni ! Mă doare ! Și după ce capul patronului dispăru, se grăbi să adauge : Acum dă-mi banii. Repede ! Mulțumesc ! Și, numaidecît, se apucă să-l sărute cu mai multă ardoare.

Socrate era fascinat, o mîngîia pe tot trupul cu atîta stăruință, de parcă ar fi vrut să-și întipărească în minte șoldurile arcuite și rotunjimea bombată a sînilor ei superbi. Amykle îi răsplăti dezmierdările și, astfel, dexteritatea sculptorului se întîlnea cu mîna încercată a prostituatei. Socrate își miji ochii și voluptatea atingerii se intensifică.

Deodată, însă, deveni atent. Surprinse un crîmpei de discuție între Ionasa și Criton. Deschise ochii. Cei doi nu mai stăteau așezați pe marginea sofalei. Erau întinși. Cu toate acestea, Ionasa întîrzia clipa cu care de obicei se sfîrșește întreaga poveste.

— Cît ești de fin și de delicat. Și ce frumos îți miros părul și palmele... Niciodată nu m-am iubit cu un puișor atît de îngrijit cum ești tu. Te ador... Trebuie să vii mereu pe la mine. Îmi promiți ? Ai să vii, nu-i așa ?

Brațele lui Socrate au încremenit pe trupul Amykleei; ascultă uluit vorbele Ionasei și văzu aplecat deasupra ei capul atît de familiar al prietenului ; dar chipul lui Criton i se păru deodată cu totul străin.

Dar mai văzu și un alt cap ce răsări dintre faldurile draperiei — capul lui Syndaros. Părul năclăit de sudoare i se lipea de frunte. Pungile vineții din jurul ochilor erau și

mai umflate. Își desfătă ochii privindu-i pe cei doi și, în sfîrșit, îi făcu semn Ionasei să se grăbească.

— M-am îndrăgostit de tine dintr-o dată. La prima vedere. Și după ce-l sărută prelung, adăugă : Nu-i așa că și tu mă iubești ?

— Te iubesc. Te iubesc.

— De ce minți ? se auzi deodată vocea aprigă a lui Socrate. De ce iei în deșert acest cuvînt ? Ce fel de dragoste e asta ?

— Cum de-i permiți sclavului tău să-mi vorbească astfel ? se bosumflă Ionasa. Tu mă iubești și eu te iubesc...

Socrate o zări cum îl cuprinde pe Criton pe după gît și în același timp, cu piciorul, căuta punga din buzunarul mantiei sale. O auzi spunîndu-i :

— Nimeni nu m-a fermecat vreodată așa cum m-ai fermecat tu din prima clipă...

— Minți ! strigă Socrate, la fel de aspru.

Ionasa ar fi vrut să-i dea o replică tăioasă, dar în locul ei se auzi vocea lui Criton.

— De ce-o jignești ? Ce ți-a făcut de te legi mereu de ea și nu mă lași în pace ? ! !

Lui Socrate nu-i venea să-și creadă auzului. Nu cuvintele, ci tonul neprietenos al lui Criton îl făcu să înmărmurească. Îngîndurat, netezi părul mătăsos al Amykleei. Aceasta îi șopti la ureche :

— Ai dreptate, minte ! De ani de zile e amanta lui Syndaros. Și își rosti gîndul pînă la capăt, cu ură și invidie : De aceea ea poate să aleagă și noi nu.

Socrate își aținti privirea asupra chipului hidos al proxenetului Syndaros, care urmărea comportamentul Ionasei față de Criton. Poftim, cu cine își împărțea dragostea prietenul său !...

Amykle i se adresă din nou, de data asta nerăbdătoare :

— Ai tot dreptul asupra mea. Hai, vino !

Socrate se întoarse însă spre Criton și-i spuse iritat :

— Ce-i cu tine, ești căzut în cap de nu-ți dai seama că această muiere te lingușește ? Și ție nu-ți dă prin minte de ce ?

— N-o jigni ! Îți interzic s-o jignești ! izbucni Criton și fața i se alungi de mînie.

— Nu trebuia să te iau cu mine, prăpăditule. Pentru o vorbuliță dulce, te lași dus de nas de orice tîrfă ! Hai ! Să plecăm de-aici, spuse Socrate îndreptîndu-se spre el.

Criton apucă lampa de pe măsuță și întinse brațul.

— N-ai de gînd să încetezi odată și să ne lași în pace ? Vrei s-o arunc ?

— N-ai decît !

Criton aruncă lampa cu gîndul să-l lovească, dar Socrate o prinse din zbor. Mucul se stinse și uleiul se scurse pe jos.

Ionasa se lăsă pe spate și-l trase pe Criton peste ea.

— Ia-mă și tu pe mine ! își ademeni Amykle partenerul.

În clipa aceea însă se auzi un strigăt furios. O mînă cafenie îl îmbrînci cît colo pe Syndaros, trase cu putere draperia într-o parte și, deodată, în încăpere își făcu apariția un marinar bărbos, cu chipul ars de soare. Era Drabolos, cel ce trecea călătorii din Pireu pe insula Egina și de fiecare dată, de ziua Afroditei, venea s-o viziteze pe Ionasa, și nu era deloc zgîrcit cu ea. Poate nici nu știa că Ionasa e amanta lui Syndaros, ori poate știa și povestea îl lăsa rece, un lucru însă e sigur, și anume că era un oaspete obișnuit și respectat al acestui local.

Își surprinse iubita întinsă pe sofa, în îmbrățișarea unui tînăr chipeș și viguros. Urlă ca un taur lovit de o săgeată drept în ochi.

Ionasa sesiză cu întîrziere primejdia. Făcu totul ca să iasă basma curată. Se răsuci într-o parte și, simulînd împotrivirea față de violența lui Criton, începu să țipe la el cît o ținea gura :

— Nu te vreau ! Degeaba scincești ! Lasă-mă, n-auzi ? ! ? Lasă-mă, că de nu, te mușc !

— Fir-ai să fii de cățea blestemată, răcni Drabolos. Eu mă omor să-i aduc bani cu ghiotura și dumneaei se tăvălește aici cu un mucos ! Azi e ziua mea ! Și ceasul meu ! Te învăț eu minte, ticăloaso ! Îți mut fălcile...

Încolțită, Ionasa merse mai departe cu prefăcătoria :

— Îți arăt eu ție dacă te vreau sau nu ! izbucni ea, scuipîndu-l pe Criton drept în obraz.

Criton nu cunoscuse niciodată o asemenea umilință. Păli. În clipa aceea, mîna grea a marinarului căzu peste chipul femeii.

Criton se ridică de pe sofa, marinarul îl înhăță de gît cu mîinile sale vînjoase și începu să-l sugrume. Tînărul gîfîia, horcăia, dădea din picioare, dar strînsoarea labelor lui Drabolos nu slăbea. Socrate sări în apărarea prietenului, dar la un semn al proxenetului se ivi ca din senin negrul de la intrare și, înșfăcîndu-i pe tineri cu brațele sale uriașe, îi trase afară, îi ciocni de cîteva ori cap în cap, apoi îi opinti ca pe doi pisoi răpciugoși, lipindu-i de zidul de peste drum.

Se ridicară anevoie și se îndreptară grăbiți spre Zidul lung, de unde porniră să urce spre cetate.

La un moment dat, Criton se opri, își sprijini fruntea de zid și începu să vomite. Murdărie la suprafață și murdărie pe dinăuntru, își spuse Socrate, în sinea lui. Trebuie dată afară. Și eu aș vomita, dacă aș avea un stomac mai slab. Și din nou porniră să urce spre cetate.

Criton înainta încet, abia trăgîndu-și răsuflarea.

— Tot mai ți-e rău ? îl întrebă Socrate.

— Tot. Dar mai cu seamă sînt dezgustat de mine însumi. Ce urît m-am purtat cu tine ! Da, mi-e rău, și răul ăsta vine dinlăuntrul meu. Spune-mi, ai putea să mă ierți?

— Nu mai e cazul, îl liniști Socrate, pe un ton prietenos.

— Tu ți-ai dat numaidecît seama de toată ticăloșia...

— Pentru că eu știam ceea ce tu nu știai. Iubita ta se întinde în fiecare noapte cu amantul ei Syndaros, îi răspunse Socrate, necruțător.

Criton își acoperi fața cu palmele, dar nu găsi un cuvințel să-și exprime sentimentul de greață ce-l cuprinsese.

— Ai observat, reluă Socrate, ai observat puzderia aceea de culori ce inunda întreaga speluncă ? Toate culorile curcubeului și, în special, cele stridente și arzătoare. Una singură lipsea : albul...

— Pentru că albul n-avea ce căuta acolo, interveni Criton.

— Ai dreptate. Dar uite, mi-am adus aminte că ai uitat să plătești.

Fără voia lui, Criton duse mîna la buzunar. Punga ia-o de unde nu-i.

— Am plătit, spuse el. Mi-au furat toți banii ! Aproape treizeci de drahme. Dar cine a putut să mi-i ia ? Tîrfa ? Codoșul ?

— Lasă asta, Criton, după mine ar trebui să ne bucurăm de ceea ce ni s-a întîmplat astăzi, îl întrerupse Socrate, surîzător.

— Cum aș putea să mă bucur ? Tu n-ai cum să știi, dar eu mai simt și acum pe obraji scuipatul tîrfei și am senzația că mă înec în murdăria aceea...

— Amîndoi trebuie să ne bucurăm.

— De ce, mă rog ?

— Pentru că amîndoi am cunoscut ce forță înfiorătoare pot avea, în anumite clipe, patima și instinctul omenesc...

— Înspăimîntătoare forță ! Dezgustătoare și de nestăpînit. Spune-mi, te rog, există ceva ce ar putea stăpîni o asemenea forță ?

— Nu știu, Criton. Rațiunea și voința sînt prea slabe. Poate afecțiunea, poate încadrarea dragostei în armonia frumosului, ca să stîrnească beatitudinea, nu știu — e o forță mult prea puternică...

— Pune-ţi opincile. Doar n-ai să te duci acolo desculţ, spuse Fainarete.

Fiul îi aruncă o privire întrebătoare, dar n-o contrazise. În templu intru desculţ, gîndi în sinea lui, dar acolo, într-adevăr, nu se poate.

— Îţi aduc şi chitonul cel nou, pe care ţi l-am cumpărat nu de mult, ca să ai cu ce te duce la înscrierea în rîndurile efebilor.

Mama a ieşit, iar fiul, aşezat pe marginea sofalei, îşi priveşte de sus opincile. Cercetează bentiţele de piele întinse una peste alta. Arată ca nişte şopîrle cafenii. Se încălţă şi încheie cataramele. Brr ! Mă strîng în tălpi, afurisitele, şi metatarsul mi-l apasă, ce mai, în încălţările astea, piciorul nu mai e liber... Se ridică şi tropăi zgomotos.

Mama îi aduse un chiton alb.

— Ce bine îţi stă ! îi spuse cu duioşie, şi-l îmbrăţişă. Atena să te ocrotească şi să te ajute să reuşeşti... Vezi, ai grijă, să treci pragul cu dreptul. Spune-mi, nu-i aşa că te bucuri ?

— Mult, mămico ! Nu poate oricine să aibă fericirea de a merge la Pericle.

Casa lui Pericle era simplă, lipsită de orice fast. Nici pe departe nu o puteai compara cu vilele altor aristocraţi, în schimb, aici domnea bogăţia spiritului, introdusă de Pericle însuşi, şi bunul gust adus de a doua sa soţie, Aspasia. Această casă era frecventată de bărbaţi remarcabili, filosofi, învăţaţi, arhitecţi, artişti, pe care Pericle îi atrăgea să vină la Atena din toate colţurile ligii ateniene.

Într-una din marile încăperi, se află instalat laboratorul în care se naşte noua faţă a Atenei. Şiruri întregi de mese sînt acoperite de planuri şi schiţe. Marele plan al cetăţii, căreia bărbaţii adunaţi aici îi definesc dezvoltarea şi înălţarea pe nişte culmi ale frumosului fără precedent în lume ; acest plan de ansamblu se află în centrul între-

gii activităţi. În preajma lui sînt întinse schiţele de detaliu ale clădirilor reparate şi în curs de reparaţie, proiectele şi machetele viitoarelor edificii, schiţele ornamentaţiei lor exterioare şi interioare.

Întreaga sală e încărcată de aceste construcţii. Dar cînd va fi împodobită Atena cu aceste frumuseţi ? Nici capetele ce se apleacă zi de zi asupra acestor planuri nu cunosc pînă acum răspunsul la aceste întrebări ; ştiu doar atît : că frumosul se naşte încet. Vin mereu cu alte propuneri, aici o modificare, aici ceva inedit, iar acest inedit Pericle îl vrea de fiecare dată mai bogat, mai grandios.

Marele creator, Fidias, căruia Pericle intenţionează să-i încredinţeze înfrumuseţarea Atenei, e neras, cu ochii vii ca nişte tăciuni aprinşi, îşi plimbă arătătorul peste planul oraşului, insistă asupra anumitor clădiri, informîndu-l pe Pericle despre felul cum au progresat lucrările de reconstrucţie a templelor şi a zidurilor distruse cîndva de persani.

Soarele ce se lăsa în asfinţit, pătrunşe în încăpere printre draperii şi cădea pe chipul lui Fidias, dezvăluindu-i o încordare neobişnuită. Aspasia, aşezată într-un jilţ sculptat, se aplecă spre Sofocle.

— Îi vezi faţa ?

— Da. E alta... Se citeşte pe ea tulburarea ; pînă şi arătătorul lui aleargă agitat peste schiţe. Parcă ar avea febră, şopti Sofocle, şi se grăbi să adauge : Dar e mai frumos să arzi, decît să devii sloi de gheaţă.

Între timp, Fidias termină relatarea despre înaintarea lucrărilor de refacere a templelor şi sanctuarelor. Apoi, luînd în mînă cîteva suluri, le desfăşură pe o masă liberă ; Partenonul ! Iconografia, vederea de ansamblu şi schiţele ornamentaţiei, proiectate în întregime de însuşi Fidias. O pădure de coloane dorice străjuia de jur-împrejur falnicul templu al zeiţei Atena. Sălăşluia pe creştetul Acropolei ca o cunună regească. Peste patruzeci de coloane impunătoare se ridicau spre o înălţime ce sporea şi

mai mult în ochii omului datorită înclinației. Un desen în culori înfățișa procesiunile prilejuite de serbările panateniene. Acest desen urma să fie cioplit în friza templului. Cele două frontoane erau de asemenea proiectate în culori : albastru, roșu, galben... În sală domnea o tăcere desăvîrșită. Nimeni nu cuteza să-și spună cuvîntul înaintea lui Pericle.

Pericle sta grav și îngîndurat. Buzele sale mari și cărnoase erau mereu încleștate. Avea fața îngustă și țeasta țuguiată. În spate i se spunea „Căpățînă de ceapă", iar în față „Olimpianul". Cu o atenție concentrată, continua să cerceteze, în tăcere, proiectul lui Fidias.

La un moment dat, Aspasia îi șopti încet lui Sofocle :

— Ce templu ! Îmi amintesc că, nu demult, ne-ai citit din tragedia pe care tocmai o pregătești. *Multe-s puternice în lume, nimic mai puternic ca omul...*

Chipul lui Pericle se alungi, trădînd îngrijorarea.

— Pe fața ta se citesc entuziasmul și teama, deopotrivă, îi spuse Aspasia.

— Ah, înțeleapta mea, îi răspunse Olimpianul, fără să-și ia ochii de pe proiect.

— Uluitor, izbucni Sofocle, oftînd.

— E opera ta, Pericle, i se adresă Fidias, cu modestie. Atît eu, cît și arhitecții Calicret și Ictinus am ținut seamă de indicațiile și dorințele tale.

— E cu mult mai frumos și mai strălucitor decît mi-aș fi închipuit.

— Alături de edificiul Odeonului, cu acoperișul în formă de cort, poporul atenian se va bucura de un nou giuvaier arhitectonic, interveni Anaxagora.

Pericle zîmbi ușor, din colțul gurii, așa cum îi era obiceiul :

— Altfel nici nu se poate, dragii mei. Tucidide și-a propus țelul de a urni un cîrd de aristocrați atenieni și de a merge, în fruntea lor, împotriva poporului ; eu, în schimb, am învățat să gîndesc cu mintea poporului, să văd

cu zecile de mii de ochi ai acestuia și să clădesc pentru poporul pentru care m-am decis să trăiesc.

— E opera ta, repetă cu teamă Fidias, îngrijorat de faptul că Pericle încă nu se pronunțase în privința proiectului.

— Da, încuviință Aspasia. Pericle e în stare să scoată din pămînt din iarbă verde strălucirea cetății, dar forța acestei frumuseți e de la tine, Fidias...

— E o nebunie a frumosului, sublinie cu însuflețire Anaxagora.

Iar Sofocle i se alătură :

— O asemenea frumusețe trezește în om năzuința de a și-o apropia.

Chipul lui Pericle însă tot nu se lumina. Ochii săi mari, scrutători, rătăceau mereu peste planurile și schițele frizei longitudinale și ale arhitravei, în care siluetele înveșmîntate în albastru erau plantate pe un fond roșu.

— O nebunie a frumosului, ați spus, rosti el în cele din urmă. Da, o vedenie ce-i plutește omului pe dinaintea ochilor ca să devină mai bun. Dar e, în același timp, o frumusețe provocatoare, ce stîrnește groaza.

Lui Fidias brațele îi căzură neputincioase de-a lungul trupului. A înțeles. Știa cît anume avea să coste Partenonul. Știa că dacă Atena va fi în stare să-și pună pe cap această cunună, va oferi în felul acesta un nou prilej de ură și invidie din partea tuturor membrilor ligii maritime ateniene. De pe acum aceștia o consideră o risipitoare capricioasă, care se împodobește cu giuvaeruri pe banii lor ; de bună seamă, nu de teama perșilor, ci pentru a o avea mai la îndemînă a poruncit Pericle să fie transferată trezoreria ligii de la Delos la Atena.

Pericle își ridică privirea și vorbi, așa cum obișnuia să le vorbească miilor de atenieni în adunarea cetățenească *ekklesia*.

— Știu la ce vă gîndiți și ce vă e teamă să rostiți în fața mea. O să vă spun eu ! Da, mă ating cu îndrăzneală

de banii trezoreriei instalată pe Acropolă. Într-adevăr, așa este, dar făcînd acest lucru sînt, oare, un tîlhar ? Sau cheltuiesc pentru mine ?

Un sclav intră tiptil ca să-i anunțe lui Pericle sosirea lui Socrate, care fusese invitat pentru azi, la această oră.

— Să vină altădată. Îi trimit eu vorbă cînd, spuse Pericle.

Cu un semn, Anaxagora îl reținu pe vestitor și se adresă amfitrionului :

— Cînd vrei să mai ajungă la tine acest băiat nefericit, de vreme ce zi de zi stai aplecat asupra proiectelor ? Și-așa așteaptă de cîteva luni !

— Cine e acest Socrate ? întrebă Aspasia. Dacă nu mă înșel, am mai auzit de numele acesta.

— E un sculptor tînăr, talentat, îi răspunse Fidias. Am văzut Silenul lui, la Criton. Excelentă lucrare.

— Sculptor și discipolul meu, i se alătură Anaxagora.

— Asta e bine, interveni Pericle, cu zîmbetul lui imperceptibil. Așadar, Socrate și cu mine avem același dascăl. Mă rog, dacă o să scoți și din el, scumpe Anaxagora, un nesăbuit ca mine...

Și dădu poruncă sclavului să-l conducă pe oaspete în peristil.

— Să aștepte acolo ; e invitatul nostru la cină.

Sclavul nu apucă să iasă, cînd Aspasia întrebă grijulie ce anume îl neliniștise atît de mult pe Pericle la început.

Într-o clipită, Pericle începu din nou să clocotească :

— Parcă n-ați ști ! Vor sări asupra mea cu tot ce e mai rău.

Știau ce înseamnă asta. Pericle era superstițios. Nu era în stare să-și înăbușe groaza în fața puterii supranaturale, groaza de răzbunarea zeilor. De atîtea ori i-a fost dat să vadă răzbunarea lor împlinindu-se !

Anaxagora venea cu tot felul de argumente convingătoare, spre a-l dezbăra de superstiții, așa cum face medicul ca să lecuiască bolnavul. Dar Pericle vedea mereu în

fața sa sîngele vărsat fără milă de un vlăstar al neamului Alcmeonizilor, neamul lui Pericle.

Pe vremea cînd Chilon și adepții săi au încercat să cucerească puterea în stat, alcmeonidul Megacles era arhonte. Răsculații au fost împresurați pe Acropolă, dar s-au retras spre jertfelnicul Atenei, care potrivit unor legi străvechi le garanta azil și securitatea.

Megacles le-a făgăduit răsculaților grațierea, cu condiția de a părăsi neîntîrziat sanctuarul zeiței. Dar aceștia n-au părăsit bine lăcașul, că arhontele și-a și încălcat sfîntul jurămînt, poruncind asasinarea adepților lui Chilon. Pentru această perfidă trădare, neamul lor a fost blestemat pe viață.

Timp de două secole, orice nenorocire ce se abătea asupra unuia dintre vlăstarii acestui neam era pusă pe seama răzbunării zeilor, și de acest blestem se bucurau de minune dușmanii alcmeonizilor care se foloseau de el de cîte ori aveau nevoie.

— Și eu sînt blestemat, spuse Pericle cu o voce întunecată ; și eu am de ispășit această crimă sîngeroasă, această odioasă necinstire a zeiței Atena...

— Cu durere te ascult, scumpul meu Pericle. În *Oedip*, noua tragedie pe care o scriu, vreau să relev pe lîngă unele neguri ale destinului și faptele omului, la care acesta se încumetă de unul singur.

— Laudele mele pentru asta, Sofocle. A sosit momentul să se atribuie atenția cuvenită rațiunii și actelor omenești, împotriva superstițiilor învechite, spuse Anaxagora, gîndind în sinea lui că, de bună seamă, Pericle fusese acela care-l inspirase pe Sofocle să ridice personalitatea umană mai presus de mituri și legende.

Socrate ședea în peristil în fața unui platou cu fructe. Lîngă picioarele lui susura șuvița subțire de apă a unei fîntîni țîșnitoare, iar din sala mare răzbeau pînă la el glasurile celor aflați acolo. Acum, îl auzea vorbind pe dascălul său :

— Să ne amintim ce spune Prometeul lui Eschil, continuă Anaxagora : „Eu, pe legea, mea, îi urăsc pe toţi zeii". Şi eu îi urăsc, bunii mei prieteni. Sînt pretutindeni, în toate îşi vîră coada, ne ocărăsc, ne dojenesc, iar ei înşişi fiind de fapt mai desfrînaţi decît noi, ne otrăvesc aerul cu veninul ameninţător al spaimei — şi, de fapt, ei nici nu există...

Pericle înţelese că prietenii săi vor să-l scape de un vis urît, dar nu se lăsă înduplecat, stăruind că, totuşi, o forţă tainică a destinului trebuie să existe.

La care Anaxagora îi replică :

— Sînt încredinţat, bunul meu Pericle, că tu vei fi cel dintîi care vei frînge orice forţă a destinului — chiar dacă am admite că există...

— Dar cum şi prin ce ? interveni Aspasia.

— Tu, Pericle, faci din cetatea zeiţei Atena un oraş atît de puternic şi de frumos, încît trebuie să placi tuturor forţelor pămîntene şi cereşti. Iar prin această faptă, şi filosoful arătă Partenonul în planul oraşului, nu numai că vei spulbera orice blestem, dar vei cîştiga şi bunăvoinţa tuturor forţelor...

— Da, da, se va întîmpla cum spune filosoful nostru, exclamă Aspasia cu ochii aprinşi de sentimentul dragostei pentru Pericle.

Arătătorul lui Fidias îşi îndreptă vîrful spre schiţa Partenonului şi atinse sanctuarul Atenei.

— Am visat ceva, scumpul meu Pericle. Tu vei spune că a fost un vis instigator, dar a fost atît de superb, încît m-am trezit într-o nespusă uimire. Şi visul acesta mi-a revenit apoi, noapte de noapte, pînă cînd m-am apucat să schiţez şi să modelez ceea ce îmi apărea în vis.

Pericle văzuse unde se opri vîrful arătătorului lui Fidias.

— Ţie ţi s-a arătat în vis Pallas Atena ?

— Întocmai, răspunse artistul, cu o voce tainică. Îmi pătrundea în creier, în inimă, în brațe, învăluindu-mă în întregime cu lumina ei scînteietoare...

Apariția Atenei în visul lui Fidias avu darul să-l impresioneze profund pe sensibilul Pericle.

— Spune mai amănunțit, cum arăta zeița...

Fidias, trăind parcă și acum acel vis amețitor, continuă să povestească, fascinat :

— Atena era toată din fildeș, purta o mantie din aur curat, iar ochii ei aruncau sclipiri de pietre prețioase. Cu mîna stîngă se sprijinea într-un scut de aur, iar în dreapta o ținea pe micuța Nike, zeița victoriei.

— Victoriei ? izbucni Pericle.

— Da ! Victorie pentru cetatea Atenei și pentru tine, bunul meu Pericle...

În clipa aceea, Pericle se smulse din mrejele delirului :

— Încetează, Fidias ! Tu mă induci în eroare ! În loc să mi-o descrii pe zeiță, îmi zugrăvești statuia la care ai și început să lucrezi.

— Da, și aștept cu nerăbdare să-ți aud părerea despre modelul meu, mărturisi Fidias, primind cu bucurie reproșul lui Pericle.

Acesta se străduia să-și stăpînească nervozitatea. Nu de alta, dar se afla de față Anaxagora, care întotdeauna îl previne să se ferească de izbucnirile mîniei. Și totuși, la auzul cuvintelor lui Fidias, Pericle avu o tresărire lăuntrică :

— Ce tot spui ! ? izbucni el. O statuie din criselefantină, din fildeș, aur și pietre prețioase ?... Și asta vrei tu să înalți aici, în sanctuarul zeiței ? ! ?

— De ce nu ? Socotesc că acolo își are locul o asemenea frumusețe, replică artistul.

— Ție, Fidias, nu-ți ajunge cînd îți vorbesc aici despre o frumusețe de natură să-i incite pe aliații noștri și pe Tucidide cu aristocrații săi ? Mînia lui Pericle creștea și nu mai putea fi stăvilită. Tu nu știi ce-i lupta pentru

puterea în stat ? Tu n-ai auzit de intrigile și uneltirile împotriva guvernării democratice ?

— Chipul zeiței semăna cu chipul tău, scumpă Aspasia, reluă Fidias visător, de parcă nici n-ar fi auzit vorbele aspre ale amfitrionului. Avea expresia ta, fruntea ta înțeleaptă, ochii tăi strălucitori...

— Așa nu, Fidias ! În felul ăsta nu trebuie să mă iei pe mine ! tună Pericle. Aspasia e înțeleaptă și frumoasă, dar nu se cuvine să profiți de ea.

— Desigur, scumpul meu, interveni salutar Aspasia. Una ca asta să nu îngădui. Și așa am avut pînă acum impresia că unii dintre zeii și eroii lui Fidias au trăsăturile tale și ale mele.

— Și ce-ar fi nefiresc în treaba asta, de vreme ce mă aflu la voi aproape în fiecare zi, și vă respect și vă iubesc pe amîndoi deopotrivă ? se apără Fidias, apărîndu-și astfel și viitoarea sa lucrare.

Pericle îl întrebă ce mărime ar urma să aibă zeița Nike, pe care Atena o ține în mîna dreaptă.

— Șapte pînă la opt picioare, în mărime supranaturală...

— Asta înseamnă că Atena ta va fi de-a dreptul gigantică ! tună Pericle.

— De șase ori mai mare, răspunse calm artistul. Mică, s-ar pierde în spațiul imens al Partenonului.

— Ești un om înfiorător, Fidias ! Vrei să mă distrugi ! Dar nu, de data asta nu voi ceda. Cînd stau și mă gîndesc, o mantie pînă la glezne, o mantie care ar ajunge la șase femei... și pe deasupra, din aur curat ! Ce risipă ! Ce nesăbuință ! Nu, nu, Fidias, greșeala asta n-am s-o fac !

Socrate așteaptă. Admiră statuile de bronz, marmoră, alabastru, aflate în aer liber și sub bolta susținută de coloane a peristilului. Printre rododendronii presărați cu flori violacee și trandafirii, se plimbă cîțiva păuni albi,

cu cozile răsfirate în evantai, dezvăluind, pe fiecare pană, cîte un ochi verzui-lucitor. Capetele lor firave sînt împodobite cu coronițe. Socrate îi urmărește pe falnicii păuni încununați, al căror țipăt strident îl împiedică în răstimpuri să audă glasurile din sala în care se decidea soarta viitoarei coroane a Atenei.

Se bucură nespus ori de cîte ori aude vocea lui Anaxagora. Prezența acestuia are darul să-i diminueze sentimentul de stînjeneală. Față de tonul calm al dascălului său, celelalte trei glasuri sînt foarte sonore.

Dintre ele recunoștea cu ușurință și glasul lui Fidias, ale cărui porunci și expuneri le auzea adeseori, atunci cînd lucra cu tatăl său pe Acropolă. Vocea lui răsună fermă și clară, chiar și în vacarmul asurzitor al loviturilor de ciocan, al scîrțîitului de roabe și scripete, al strigătelor și înjurăturilor proferate în toate limbile. Vocea lui are aproape tot timpul rezonanța imperativului și entuziasmului. Oscilează mereu între aceste două tonalități, numai intensitatea se schimbă.

Pe Sofocle îl auzea pentru întîia oară. Vocea lui nu trăda că ar fi în stare să facă să vibreze un teatru al mulțimilor de oameni, dar pînă și în dialogul simplu, vibra parcă în el, din cînd în cînd, metrica versului.

Deslușind glasul lui Pericle, Socrate se înfioară. Își imagina o voce stăpînită, cu forța aproape retorică, dar glasul acesta are darul să forțeze atenția aceluia care ascultă. Un alcmeonid. Acest neam se trage din vechime, însoțit pînă azi de gloria și blestemul său. Socrate desprinde din vocea lui Pericle admirația acestuia față de Partenon și pentru Atena lui Fidias, exprimată cu groaza cea mai înfiorătoare, stîrnită de teama de a se da pe mîna dușmanilor.

Și Socrate are o strîngere de inimă, auzind aceste cuvinte tăioase, dar încărcate de durere. Nu, nu, Fidias, greșeala asta n-am s-o fac !

Iar printre aceste glasuri bărbătești, care nu uită că nu se adresează miilor de cetățeni ai adunării populare,

răsună vocea catifelată, caldă, a Aspasiei... E un sacrilegiu să stau aici şi să ascult în taină, dar cum aş putea să nu ascult ? Nu-mi va fi oare teamă să mă uit după aceea în ochii lor ?

Fără voia lui îşi încordă auzul. Vorbea Pericle. Vorbea înăbuşit. Un timp, Socrate nu înţelege nimic din ce spune, pe urmă însă, vocea amfitrionului se intensifică mereu, dezvăluind culoarea unei mari revolte lăuntrice.

— Fur, oare ? Cum poate să interpreteze cineva în felul ăsta acţiunile mele ? Martoră să-mi fie întreaga Atenă ! Pînă la sfîrşitul vieţii nu am de gînd să iau nimic, nici măcar o drahmă, pentru mine, din trezoreria colectivă. Cu propria mea familie sînt atît de zgîrcit, de-i aud pe toţi cum crîcnesc. Pînă la ultimul obol e dator să le ţină socoteala administratorul meu Euangelos. De ce ? De ce ? Uneori vă miraţi voi înşivă, nu-i aşa ? Ei bine, am să vă spun. Am trecut de partea poporului, acordînd prioritatea majorităţii sărace în faţa minorităţii avute. Am făcut oare asta pentru a mă îmbogăţi în dauna sărăcimii ? Ca să profit de cunoaşterea mea că în popor sălăşluieşte acea forţă ce poate duce Atena pe culmile gloriei şi ale puterii ? Drept cine sînt luat ? Nu, un ţel atît de amărît nu-şi poate propune Pericle. Cine încearcă să afirme acest lucru despre mine e un mincinos. Pentru un măr furat, legile lui Dracon au stabilit pedeapsa cu moartea ! Ce pedeapsă aş merita eu pentru o faptă mult mai gravă ? !

Socrate ascultă tulburat această uriaşă revoltă, izvorîtă din adîncul sufletului. Pentru întîia oară s-a putut convinge că pe bună dreptate îi merge lui Pericle buhul că poartă pe vîrful limbii un fulger cumplit.

— Moartea ar fi prea puţin, fărădelegea săvîrşită împotriva poporului atenian ar fi atît de mare, încît n-ar exista lege s-o pedepsească. Oare îşi închipuie cineva că poporul e o materie imaginară şi inertă, fără ochi, fără inimă ? Nu, nu. El reprezintă miile de ochi contopiţi într-un singur ochi gigant, miile de inimi contopite într-o

singură inimă uriașă la teatrul lui Dionysos. Un zgîrie-brînză înfumurat își poftește la ospăț cîțiva prieteni, îi îndoapă pînă-s mai-mai să plesnească, îi adapă cu vin și în cele din urmă le prezintă un spectacol : un scamator, un fluierar, pe lîngă aceștia, bineînțeles, o dansatoare goală, și oaspeții sînt la pămînt. Dar acestui ochi gigant al poporului, acestei inimi uriașe nu-i ajunge un asemenea spectacol. Poporul are nevoie de teatre unde să se poată aduna cu miile, și în clipa aceea exigența lui e de o mie de ori mai mare decît a mesenilor la un ospăț. Nu-i ajunge, pe scenă, un actor, un cîntăreț, vrea ansambluri, recitări, corale, cîntece, dansuri, dialoguri, confruntarea unor idei mărețe... Și, fixîndu-l cu privirea pe Sofocle, Pericle continuă : Da, scumpe Sofocle, tu știi prea bine toate astea. Poporului nu-i ajunge doar să-l gîdili. El vrea să fie prezent la lupta voinței libere a omului împotriva destinului orb, vrea să fie cotropit de furtuna pasiunii și a frumosului. Asta vrea acel ochi gigant, acea inimă uriașă a poporului ! Sînge, lacrimi, moarte, izbăvire și, în egală măsură, rîsul și bucuria vieții. Să trăiască viața eroilor ! Să sufere cu ei, să triumfe cu ei. Să plîngă cu sughițuri în beția extatică stîrnită de marea putere a frumosului, de acea profunzime a ideilor ce te fac să amețești. Nimeni de unul singur pe lumea asta, ci numai guvernarea poporului, democrația, poate satisface cerințele celui mai exigent spectator : poporul cu ochiul său gigant și inima sa uriașă.

Prietenii îl ascultau într-o tăcere desăvîrșită. Fidias era chinuit de tensiunea incertitudinii. Își dădea seama că vorbind despre teatru, Pericle vorbea și despre Partenon, și despre Atena lui. Era contaminat de neîncrederea lui Anaxagora în existența zeilor... Să-mi răstoarne, oare, planurile ?

Socrate stă cu gura deschisă și auzul încordat : Ce va face Pericle pentru acest ochi gigant și această inimă uriașă a poporului ?

Pericle încă nu și-a dezlipit privirea de pe chipul lui Sofocle.

— Teatrul închinat miilor de oameni alungă deprimarea și tristețea nostalgică, iar prin forța spiritului și a cuvîntului său, ridică nivelul de instruire a mulțimilor. Nu ca la barbari : stăpînitorul-zeu și, adînc sub el, omul, jumătate om, jumătate animal. De ce mă atacă dușmanii, afirmînd despre mine că sînt însetat de glorie ? Nu de mine le pasă lor. Povestea e alta. Ei nu-i doresc poporului ceea ce democrația îi dă cu mîinile mele, iar democrației nu-i doresc ceea ce îi dăruiește poporul ! Așa stau lucrurile. Dar în privința asta, eu rămîn ferm pe poziția mea.

Se uită la Anaxagora și continuă :

— Mi-e rușine pentru clipa mea de slăbiciune. Aceasta a permis ca să-mi răsară din adîncul vremurilor îndepărtate ursitele rele și blestemele. Și, privindu-l pe palidul și înfioratul Fidias, se grăbi să adauge : M-au biruit măreția și frumusețea Partenonului, m-a cucerit Atena ta, dragul meu Fidias. Astăzi, cetatea ateniană aparține întregului popor, și de aceea ei îi va aparține și cununa aceasta regească : Partenonul și grandioasa statuie a zeiței Atena. Ești un mare artist, Fidias, un mare sculptor, un mare arhitect și stăpîn desăvîrșit al spațiului și materiei. Îți voi da, pentru tot, cît vei avea nevoie. Îți voi pune la dispoziție și mîini, și talente și știu dinainte că *ekklesia* își va da încuviințarea cu toată însuflețirea. *Ekklesia* va simți această operă măreață, cu măreția inimii, căci frumosul îl înalță pe om, și dacă e să-l orbească pe om ceva, asta trebuie să fie numai acea frumusețe orbitoare care să aducă în jurul omului întreaga lume a frumosului...

Socrate asculta cu răsuflarea tăiată profesiunea de credință a marelui Pericle. Întreaga lume a frumosului în jurul omului, ca să-l înalțe tot mai sus...

— Tot ce vreau să facem pentru înflorirea cetăţii, trebuie să aibă un spirit unitar. Multă vreme am reflectat asupra acestui lucru şi, în acest scop, nu voi găsi un creator mai bun ca tine, Fidias.

— Mi-era teamă că vei rosti numele meu, scumpe Pericle, dar totodată mi-am dorit acest lucru.

Pericle se apropie de Fidias şi-l strînse în braţe cu putere.

— Să ne bucurăm, prieteni, spuse Sofocle. Să ne bucurăm de această zi minunată.

— Tu nu spui nimic, dragă Anaxagora ? De ce taci ? îl întrebă Aspasia.

— Mă aşteptam, distinsa mea, să-mi pui astfel întrebarea : De ce nu vorbeşti împotriva acestui lăcaş şi împotriva acestei statui, tu, care ne înveţi că zeii nu există ?

— Nu eşti de acord cu noi ?

— Ba sînt şi chiar întru totul. Mă opun, ce-i drept, ideii ca omul să se lase tîrît şi zgîlţîit de credinţa în zeii pe care el însuşi i-a născocit. Dar cum aş putea să mă împotrivesc ca aceste vechi legende să stea la temelia făuririi unor opere artistice ? Şi mai cu seamă a unor opere atît de superbe, cum vor fi Partenonul şi Atena lui Fidias ? Şi, la drept vorbind, aceşti zei bătrîni cu masca tinereţii eterne au răsărit totuşi din pămîntul elen, întocmai ca smochinul sau măslinul. Dacă asemenea zeităţi de marmoră, create de Fidias, vor popula lumea noastră, eu însumi voi crede în puterea lor, mulţumită acestei frumuseţi.

— Excelent, iubite Anaxagora, excelent ! exclamă Sofocle. Aşa este, căci, într-adevăr, viaţa noastră e îmbibată de mituri ; din ele îşi trag primele rădăcini fantezia Homerilor şi Hesiozilor noştri, şi chiar şi noi, poeţii tragici, sîntem înrădăcinaţi în ele.

Socrate auzea acum fiecare cuvînt şi îşi aduse aminte că artistul, chiar dacă ştie că soarele este o piatră încinsă

pînă la incandescență, în imaginația lui el poate să-l înfățișeze pe Helios ca pe un zeu ce cutreieră hipodromul azuriu al cerului, într-un car de aur tras de doi cai. Da, zeii sînt creația omului, iar fantezia artistului făurește din ei opere de artă.

Refectoriul răsărea din beznă pe măsură ce sclavul aprindea șirurile de felinare cu ulei, atîrnate de candelabre. Socrate se temu să-și ridice privirea spre acei pe care, vrînd-nevrînd, îi auzise fără să fie văzut. Cel mai greu îi veni să se uite la Pericle, a cărui spovedanie și profesiune de credință o ascultase cu atîta emoție. Se străduia să înăbușe în el sentimentul de jenă care-l stăpînea.

Ca să-l ajute, Anaxagora spuse surîzător :

— Socrate și cu mine sîntem prieteni. Dimineața, ne plimbăm împreună pe malul Ilisosului și-l paștem acolo pe Percon. Și cum în timpul ăsta filosofăm, uneori se întîmplă să uităm de măgar și ne pornim spre casă fără el, nu-i așa ?

Aspasia și Sofocle începură să rîdă.

Socrate roși.

— Pe urmă, reluă Anaxagora, arătînd spre Socrate, el e nevoit să alerge înapoi ca la concurs ca să-și caute măgarul, iar eu trebuie să merg de unul singur.

Aspasia, rîzînd, i se adresă lui Socrate :

— În felul ăsta, îi mai descrețești un pic fruntea mult prea încruntatului nostru înțelept. Și să fii alături de el e, fără îndoială, o mare plăcere...

— Numai dacă e amator de plăceri, ținu să completeze Sofocle.

— Sînt, replică Socrate, cutezător. Iar această seară este pentru mine cea mai mare plăcere din cîte am avut vreodată...

— Nu exagerezi, tinere ? îl întrerupse Aspasia zîmbind.

Socrate o vedea azi pe Aspasia pentru prima oară. Vedea ochii ei adînci, asiatici, în care pîlpîia o lumină galbenă ca pielea de leu. Nu se încumetă să-şi cufunde prea mult în ei privirea sa scrutătoare.

Printre buzele ei, perfect arcuite, frecate uşor cu carmin, sclipeau nişte dinţi superbi, de culoarea alabastrului.

— Exagerarea e un semn al tinereţii şi al... înclinaţiei artistice. Chiar şi dezideratul moderaţiunii trebuie să fie moderat...

Rostind aceste vorbe, Aspasia întoarse privirea spre Anaxagora, apoi îşi îndreptă din nou faţa spre Socrate. În timpul mişcării, diadema de aur împroşcă fulgere din rubinele ei mărunte, iar peplumul de culoarea şofranului, cu falduri fine şi cu o agrafă de aur care îi prindea şalul de mătase pe umăr, undui, foşnind ademenitor. Sub ţesătura moale, aderentă, Socrate îi surprinse formele frumoase ale trupului. Frumoasă, binevoitoare, atrăgătoare şi înţeleaptă. De ce să ne mire că l-a orbit cîndva pe regele perşilor ? ! ? De ce să ne mire că o asemenea strălucire l-a orbit pe Pericle ? ! ?

Deodată se auzi un zgomot, urmat de un scrîşnet de cioburi. Aspasia îşi înălţă privirea spre sclava care o servea la masă. Aceasta dispăru şi, într-o clipită, îşi făcu apariţia în refectoriu administratorul casei, Euangelos, ca să-i aducă la cunoştinţă stăpînei că sclava Faya scăpase din mînă platoul de ceramică pe care era pictată Iris, zeiţa curcubeului.

— Platoul cel mai frumos, se întristă Aspasia.

— Vai, superba Iris, oftă Fidias, mare păcat...

— Da, o neatenţie condamnabilă, îl aprobă Euangelos. Faya merită o pedeapsă aspră.

Socrate o urmărea pe Aspasia. Chipul ei se lumină :

— Fayei îi face mare plăcere să mă pieptene, se adresă ea administratorului. O lună întreagă, de acum încolo, n-o să mă mai pieptene.

Euangelos se retrase în tăcere.

— Asta-i toată pedeapsa ? întrebă Fidias, uluit.

De afară se făcu auzit plînsetul fetei.

— E o pedeapsă cumplită, interveni Sofocle. Dacă Aspasia mi-ar interzice să vin la ea la cină, de bună seamă aş fi şi eu disperat, ca această fată.

Socrate se uita la Aspasia fascinat. Amfitrioana îi zîmbi, apoi se întoarse spre Fidias :

— Lauzi Silenul lui Socrate. N-ai vrea să ne spui ce lucrare ai de gînd să-i încredinţezi ?

Fidias stătu puţin pe gînduri. Lucrările pentru Partenon erau de mult distribuite în mintea lui. Deocamdată, o să-l dea pe Socrate ca ajutor unui sculptor încercat, el însuşi va urmări cum se comportă băiatul, iar pe urmă ? Ce-ar fi, fireşte, dacă se va dovedi iscusit, să-i încredinţeze o operă de sine stătătoare ? După terminarea Partenonului, Pericle doreşte să se înceapă construirea unor noi propilee. Deodată, se întoarse spre Socrate :

— La început, o să faci o muncă auxiliară, de mai mică importanţă. Pe urmă, dacă îmi aduci nişte schiţe şi modele reuşite în lut, ţi-aş încredinţa un lucru măreţ.

— Foarte bine, Fidias, sublinie Pericle. Un tînăr trebuie să capete o lucrare importantă ; să-şi verifice singur talentul şi puterea de muncă. Dar pe tine, Socrate, nu te sperie treaba asta ?

— Ţin dalta în mînă de cînd aveam şase ani şi sînt dornic să fac ceva mai deosebit, răspunse Socrate, cu modestie în glas.

— Bine, încuviinţă Fidias. Vei ciopli în marmoră, pe friza de deasupra noilor propilee, cele trei Erinii : Alecto, Tisifone şi Megera...

La rostirea acestor nume, surprinse ochii înspăimîntaţi ai Aspasiei.

— Eriniile ? izbucni Socrate. Iartă-mă, dar asta... asta nu pot... Aş fi bucuros... foarte bucuros... dar... nu... nu pot...

— Socrate ! exclamă Anaxagora indignat la culme : îţi permiţi să-l refuzi pe Fidias ?

Socrate rămase înverşunat pe poziţia lui :

— Cele trei Erinii, babornițele acelea zdrențăroase cu aripi şi gheare de vulturi... în loc de păr, o colcăială de şerpi... ochii înecaţi în sînge... Nu, asta nu pot. Iartă-mă, distinse Fidias, nu pot.

Fidias, jignit, îşi ieşi din fire :

— Asta-i nemaipomenit ! Ţi-am ales o muncă în care se poate valorifica fantezia şi toată priceperea. N-ai curaj ! Nu eşti artist !...

— Încetează, Fidias ! îi curmă vorba Pericle, împingînd într-o parte farfurioara cu coptura de nuci muiată în vin. Eu abia acum l-am îndrăgit pe Socrate. Oricine în locul lui, chiar şi un artist afirmat, ţi-ar face o plecăciune pînă la pămînt pentru o asemenea promisiune. Poţi să te încrunţi, Fidias ! Dar eu nu cred că cel ce are cutezanţa să-ţi refuze ţie, de la obraz şi cu atîta dîrzenie, o astfel de ofertă nu are în el cutezanţa artistului...

— Dar bine, ţîngăul ăsta nu mă înfruntă numai pe mine, ci şi pe tine, dragă Pericle, răspunse Fidias neînduplecat. Tu personal ai dorit ca pe frontonul propileelor să fie cioplite cele trei Erinii, pentru ca oricine va trece pe acolo, să ia aminte şi să ştie să se ferească de orice crimă sîngeroasă.

— Da, încuviinţă Pericle. Se gîndea la vinovăţia alcmeonizilor, care nu mai contenea să-l înspăimînte. Vreau ca nimeni să nu mai încalce jurămîntul dat, pîngărind astfel o veche tradiţie greacă. Şi uitîndu-se la Socrate, adăugă : Şi tu, tu de ce nu accepţi această lucrare ?

Socrate îl ţintui cu privirea pe Anaxagora :

— Eriniile nu urmăresc doar crimele sîngeroase şi încălcarea dreptului. Ele pedepsesc şi-i persecută şi pe cei nevinovaţi, şi asta pentru simplul motiv că în vinele acestor nefericiţi ar curge un sînge blestemat. Ce este

acest sînge blestemat ? ! ? Tu, scumpe Anaxagora, m-ai învățat cu totul altceva. De la tine știu că omul își pregătește singur o soartă bună sau rea și nu trebuie să ispășească păcatele săvîrșite de strămoșii săi. Tu ai înălțat rațiunea omenească deasupra superstiției...

— Ești un bun discipol al profesorului tău, tinere prieten, se aprinse Aspasia. Ce poți să mai spui acum, dragă Fidias ?...

— A fost dorința lui Pericle, să se pronunțe el, răspunse Fidias, evitînd să se mai amestece în această chestiune.

Amfitrionul se cufundă într-o tăcere adîncă.

O sclavă strînse de pe masă rămășițele de friptură de miel, sturzul umplut cu tocătură de ficat și resturile de prăjitură cu miere, apoi întinse în fața fiecăruia cîte un mic vas de aramă, ca să-și clătească mîinile.

O a doua sclavă apropie de fiecare cîte o măsuță încărcată cu pere și struguri, cu boabe mari, albastre, iar o a treia împodobi vazele cu trandafiri proaspeți. În refectoriu se răspîndi o mireasmă suavă. Încercînd să curme impresia proastă despre el, Socrate nu făcu decît s-o înrăutățească și mai mult. Concepțiile lui se încrucișau mereu cu concepțiile lui Pericle.

— Mie nu-mi sînt dragi Eriniile. Mă dezgustă intoleranța lor nedreaptă. Și tocmai ele să troneze pe frontispiciul celei mai mîndre frumuseți a Atenei ?

Aspasia văzu fețele tuturor mesenilor întunecîndu-se. Învîrti în mînă un boboc de trandafir, îl mirosi, apoi i se adresă lui Socrate, cu un zîmbet binevoitor.

— Și ce-ai propune tu, în schimb, pentru acest frontispiciu, scumpe prieten ?

— Cele trei Grații, răspunse el surîzător, fără să pregete.

Asistența rămase surprinsă de propunerea lui.

— A, da, înțeleg. Binefăcătoarele Carite, în locul hidelor răzbunătoare ! Asta ar fi minunat, exclamă Aspasia

entuziasmată. Pe toți i-ar întîmpina aici Eufrosine, zeița grației și a beatitudinii, înfloritoarea Talia și strălucitoarea Aglaia. Ce zici, dragul meu Pericle ?

Pericle continua să tacă, îngîndurat.

— Îmi este îngăduit să mai spun ceva ? întrebă Socrate, cu sfială.

— Nu-ți ajunge cîte ai spus ? îl întrerupse Anaxagora, supărat la culme.

— Nu, scumpe Anaxagora, interveni amfitrionul, smulgîndu-se din meditația sa. Să-l lăsăm pe Socrate să spună tot ce are de spus. Apreciez sinceritatea lui.

Socrate se încumetă la un ultim atac împotriva Eriniilor, împotriva lui Fidias și, implicit, a lui Pericle :

— Pe cer strălucește soarele, în întîmpinarea soarelui va străluci frumusețea de aur și marmoră a Acropolei. Iar această strălucire pe pămînt, sub strălucirea celestă, corespunde luminii strălucitoare a vieții. Eu unul n-aș propune Atenei un trecut sîngeros, ci un viitor al bucuriei și luminii : cele trei Carite, dansînd grațios, ținîndu-se de mînă, ca semn că buna dispoziție, splendoarea strălucitoare și înflorirea cetății sînt indisolubil legate între ele.

Pericle o apucă încet de mînă pe Aspasia, o trase spre el și, după ce mirosi bobocul de trandafir, inspiră adînc și sărută umărul dezgolit al femeii adorate.

— Scumpul meu Fidias, rosti în cele din urmă ; îi încredințezi lui Socrate cele trei Carite ?

— Dacă tu îmi îngădui, cu plăcere, răspunse Fidias.

La despărțire, Aspasia îi spuse lui Socrate :

— Nădăjduiesc că de-acum încolo o să ne vizitezi adeseori, tinere prieten. Te așteptăm cu bucurie.

— Curînd împlinesc optsprezece ani. Mă așteaptă serviciul militar, răspunse Socrate.

— Păcat, mărturisi cu sinceritate Aspasia. Așadar, abia peste doi ani...

— Da, interveni Pericle. Ne-am înțeles, deci, peste doi ani, primul tău drum va fi la noi.

— Iar schițele Caritelor le poți pregăti de pe acum, în clipele libere, îl îndemnă Fidias, luîndu-și rămas bun. Îl bătu zdravăn pe umeri, așa cum obișnuia să facă și tatăl lui Socrate, după care adăugă cu o amabilitate zgrunțuroasă : Ascultă, puștiule, ești tu neobrăzat, dar ceva ai în căpățîna asta.

— *Chaire,* îi spuse apoi portarul, întinzîndu-i o torță aprinsă.

Ieși în stradă țopăind, dar numaidecît se opri. „Ce mai e și asta ? Mă ia cu amețeală. De ce ? Din pricina vinului ? Aș, prostie ! Din pricina Caritelor ! Da, Caritele mele m-au amețit !"

Își scoase opincile, le prinse de brîu și o rupse la fugă spre casă. „Mi se învîrtește capul, n-are decît să se învîrtească ! Învîrte-te, căpșorule, că ai de ce !"

Flacăra torței țîșnea cu putere înapoi, aplatizată de viteză. Acum i se părea că strada se învîrtește în jurul lui. Ideea îi plăcu. „Foarte bine, totul se învîrte în jurul lui Pericle. În jurul Caritelor mele. Peste secole, vor dansa cele trei grații deasupra propileelor, secole în șir oamenii le vor privi și vor spune : acest Socrate a fost cineva. Dar, tata ? Tata, oare ce va spune ? Parcă-l aud : Măi, neisprăvitule, ți-ai făcut singur în necaz. Să ciopleşti pe friză o figură dansînd ! Cine vrei tu să-ți prezinte dansurile acelea ?"

Socrate și-l închipuie pe tatăl său mergînd alături de el :

„Asta-i un fleac, tată. Uite ! Îți arăt chiar acum ce vreau să-i arăt eu săltăreței mele.

Și, împlîntînd torța în mijlocul străzii, începu să cînte și să danseze.

Deodată i se păru că aude limpede vocea tatălui său : „Încetează, netotule ! Poftim, un vlăjgan necioplit să vrea să facă pe Carita ! Libelula și țapul..."

„O s-o invit la curte la noi pe Corina, strigă Socrate ; o să-i dau jos peplumul și sînt sigur că ea o să vrea să-mi pozeze și chiar să-mi danseze..."

„Ticălosule, izbucni imaginarul tată ; acum înțeleg, Caritele astea tu nu le-ai născocit de dragul Atenei, ci de dragul fetei pantofarului, ca s-o ai mereu la îndemînă și s-o poți dezbrăca..."

„Nicidecum, tată ! Pe Hera, îți jur ! M-am gîndit la Carite pentru cetate, dar obiecțiile tale mi-au adus-o în minte pe Corina — va fi sublimă ca dansatoare..."

Și, cîntînd cu vocea sa puternică, pentru a-și susține ritmul, se apucă să danseze în jurul torței aprinse dansul Eufrosinei.

La colțul străzii se iviră doi sciți, paznici ai ordinei și liniștei ateniene.

— Ce se întîmplă aici ? tună unul dintre ei.

— Eu sînt Eufrosine, Carita bunei dispoziții. Și dansez...

La lumina torței, un paznic îl recunoscu :

— Ia te uită, Socrate ! Ce cauți tu aici ?

— Mă întorc acasă ! Am fost la Pericle la un pahar cu vin..

— Vinul ăsta nu numai că se simte din tine, dar se și vede ! spuse scitul, rîzînd cu poftă.

Socrate smulse torța și i-o înfipse paznicului în mînă.

— Vă dăruiesc lumina, flăcăilor, mie nu-mi trebuie ; pe aici mă descurc și pe întuneric...

Și rostind aceste cuvinte, o rupse la fugă, spre a le duce părinților vestea cea mare, cu gîndul însă ca, deocamdată, să nu pomenească nimic despre participarea Corinei la făurirea acestei minunate opere.

Peste puțin timp împinse cu furie portița și pătrunse în curte, unde îl întîmpinară izul casei, mirosul de levănțică, salvie și lapte de capră.

Socrate pășește desculț pe lîngă căruțul ușor cu două roate tras de Percon, pe drumul de piatră plin de hîrtoape și vălurit. În căruț stă Corina, îmbrăcată într-un peplum alb, strîns în talie cu un cordon. În urma căruțului înaintează prietenii lui Socrate, care pentru azi au făcut totul ca să fie liberi. Au pornit-o de dimineață de tot, mergînd mereu în susul Ilisosului, spre Agrai. Drumul urcă tot mai sus, Himet își trimite pînă aici buclele sale destul de abrupte. Zorile au culoarea chihlimbarului. Aerul e înțesat de albine și îmbibat de aroma mierii, care a dus faima acestei împărății a albinelor dincolo de granițele Eladei.

Gudi e un mic cuib, aflat pe versantul apusean al Himet-ului, nu departe de Atena, unde Sofroniscos a moștenit de la străbuni un petec de pămînt cu o viișoară de cinci sute de butuci, patruzeci de măslini și cîțiva smochini.

Ținta expediției de azi e să scuture măslinele coapte, să le încarce în coșuri și apoi să le aducă acasă. Cel ce ajută capătă răsplata în natură și nimănui nu trebuie să i se dea vreo garanție că măslinele murate sînt o excelentă delicatesă.

Socrate înaintează sprinten, copitele măgarului bat lîngă el un ritm vesel, căruțul uruie asurzitor pe drumul accidentat și, ca vacarmul să fie și mai mare, Socrate începe să cînte de zor un imn de laudă improvizat, despre farmecul și frumusețea sătucului Gudi :

O, Gudi, colț de rai încîntător — ca vechile legende
din Arcadia, o, Gudi, lăsat în poalele blînde și gingașe ale poienilor,
și-n umbra răcoroasă a măslinilor tăi,
de mult n-am mai băut din izvorul murmurător apa ta curată, prinsă în căușul palmelor mele, în acea cupă
fermecată ce veșnic cu mine o port....

Simon, Criton, Pistias și Chirebos bat pasul în ritmul paianului improvizat de Socrate. Iată-i acum intrînd prin

poarta aromei de miere în livada lui Sofroniscos, aflată la marginea satului.

În partea de sus a livezii își are gospodăria un vecin al cărui fiu, Glauchios, e de-o seamă cu Socrate. La intrarea în livadă se află o magazie deschisă, unde toți membrii expediției se înarmară cu cîte o prăjină de bătut măslinele și cu un coș în care să le încarce. Cînd ieșiră din magazie, arătau ca o oaste echipată cu sulițe și scuturi, gata de luptă. Și iată-l pe Glauchios alergînd la vale și strigînd de bucurie :

— În sfîrșit, bine că te-ai gîndit să mai dai și pe la noi, Socrate !

Își cad unul în brațele celuilalt, se tăvălesc pe jos, se dau de-a dura, se iau la trîntă ; în joaca lor intervine și un cîine ciobănesc, o veche cunoștință, care începe să-i muște, mărunt, cu boticul său moale.

După ce se ridicară, istoviți de atîta rîs și tăvăleală, Socrate se apucă să-i prezinte lui Glauchios pe ostașii săi.

— Și acum, bunul meu prieten, dă-mi voie să ți-i înfățișez pe eroii războiului troian, ce se pregătește aici. Că acesta e Agamemnon (îl arătă pe Criton) regele Micenei și comandantul suprem al oștilor aheiene în expediția împotriva Troiei, nu mai e cazul să-ți spun. Iată-l și pe fratele lui, Menelaos (arătă spre Pistias), regele Spartei, care e atît de slab pentru că în Sparta se mănîncă, dimineața, la prînz și seara, aceeași ciorbă neagră, acrită cu oțet. Lui i-a răpit-o pe frumoasa Elena, soția sa, netrebnicul Paris, fiul lui Priam, regele Troiei. Faptul că amintita Elena nu s-a prea împotrivit actului răpirii, se datorează, pe cît se pare, amintitei ciorbe cu oțet după care gura nu miroase a parfum, iar Elena, se știe, era o domniță cu educație aleasă. Da, scumpe Glauchios, și-acum, ascultă mai departe. Acesta (îl arată pe brutarul Chirebos) e faimosul erou Ahile, cel ce în afara vestitului său călcîi, s-a acoperit de glorie prin vitejia și setea sa de sînge necunoscută de predecesorii săi. Dumnealui (îl in-

ghionteşte pe Simon) e prietenul său Patrocle, ucis şi răzbunat în chip fioros. Iar această frumuseţe e pomenita Elena, din pricina căreia a izbucnit şi s-a stins acest război fratricid. Priveşte, Glauchios, cît e de frumoasă, ori de unde ai privi-o ! E însăşi Afrodita, aceea care pentru mărul lui Paris a dezlănţuit acest incendiu şi acum se grăbeşte să-l înăbuşe împreună cu noi. Şi, în sfîrşit (Socrate se bate cu pumnul în piept), aici îl vezi pe cel mai destoinic erou al războiului, gură fără oprelişte, dar grăitoare de adevăr, care taie deopotrivă nasul regelui şi al scutierilor cu o vorbă bine ţintită — aşadar, Tersit cel temut de toţi. Dar stai, mai ai un pic de răbdare, flăcău din Gudi, încă n-am isprăvit, pentru că dumnealui (şi-l trase pe Percon de dîrlogi să vină mai aproape), da, dumnealui nu e un animal oarecare, ci vestitul cal troian, în pîntecele căruia — ei, ce să vă mai spun, ştiţi voi singuri cam ce se cuvine şi trebuie să fie într-un asemenea pîntece...

În hohotul de rîs al tuturor, Socrate smulse din pom o măslină, o duse la gură şi, muşcînd din ea cu poftă, întoarse repede vorba cu mare dibăcie :

— Constat că duşmanii noştri, aceste mii de măsline, sînt coapte, gata să cadă. Îl chem pe conducătorul de oşti şi comandantul lor suprem, regele Agamemnon, să dea ordinul de atac.

Criton i se alătură cu voioşie :

— Luptători ai Ahaiei ! Vă ordon să-i luaţi pe duşmani cu asalt şi pe toţi să-i aduceţi în captivitate !

— Staţi ! intervine Glauchios. Mai întîi o mică împrospătare pentru corpul expediţionar, după un drum atît de lung.

Turte de orz şi trei doniţe cu lapte, apoi băieţii, doi cîte doi — unul cu scuturatul, celălalt cu încărcatul coşului — se năpustiră asupra măslinilor.

— Pînă acum n-am auzit şi nici n-am văzut ca Afrodita să fi făcut vreodată pereche cu botosul Tersit. Dar, mă

rog, fie. Azi văd acest lucru pentru întîia oară, își ascuți limba Criton, zărindu-i pe Socrate și Corina îndreptîndu-se spre un măslin înalt și destul de îndepărtat.

Socrate o săltă ca pe un fulg și o așeză în copac. Fata ședea pe creangă, își legăna picioarele și rîdea, dezvelindu-și dinții ce întreceau în albeață pînă și marmora de Paros. Îi scoase sandalele să-i sărute degetele picioarelor. Buzele lui o gîdilau și ea începu să rîdă atît de tare, încît toate păsările din livadă amuțiră de rușine. Îi mîngiie călcîiele cu sentimentul îndrăgostitului și al sculptorului în același timp.

— Astea zic și eu călcîie, se desfăta el. Ca două castane...

— Și de glezne n-ai nimic de spus ? întrebă ea, cochetînd cu o naivitate copilărească.

— Gleznele sînt gingașe ca gîtul unei amfore înalte; făcute pentru o singură floare, iar aici amfora se rotunjește frumos, spuse cu înflăcărare, dezmierdîndu-i pulpele și genunchii. Genunchiul e micuț și rotund ca un măr, iar deasupra lui...

— Socrate ! Cîte coșuri ați cules pînă acum ? strigă ștrengărește Simon.

— De două ori mai mult ca tine, frățioare, îi răspunse Corina, scoțîndu-i limba. Apoi, uitîndu-se la Socrate cu un aer de vinovăție, adăugă încet : Eu sînt de vină. Te ispitesc...

— Ispitește-mă, fetițo, și nu-ți fie teamă, că-i ajungem noi din urmă. Cunosc un truc care grăbește culesul.

Împinse coșul sub o cracă presărată cu măsline și o scutură cu putere. Abia după aceea doborî cu prăjina măslinele rămase și coșul se umplu cu repeziciune.

Întreaga livadă răsuna de voioșia tinerească, în care gluma alterna cu rîsul năvalnic. Cel mai greu e să scuturi măslinele din vîrful copacilor. Corina, mai ușoară și mai zveltă decît băieții, se cățără mai sus și cu prăjina începu să doboare poamele de pe crengile greu de ajuns —

ea însăşi o ramură cafenie de măslin. Socrate îi urmărea cu atenţie orice mişcare, privea fără ruşine sub peplumul suflecat al fetei ca să-i vadă coapsele şi pîntecul şi, furat de admiraţia pentru frumos, uită de măsline.

Corina e un copil simplu şi inocent rod al naturii. Nu cunoaşte falsa pudoare a fetelor de la oraş. Ştie că-i frumoasă şi vede că Socrate o admiră fără sfială.

— Îţi plac, dragul meu Socrate ? întreabă ea, cu voce scăzută.

— Auzi vorbă ! Dacă îmi placi ! Îmi placi la nebunie !

— Chiar şi picioarele mele lungi îţi plac ?

— Ai nişte picioare lungi şi frumoase, făcute anume pentru dans...

— Mie îmi place să dansez atunci cînd nu mă vede nimeni...

— Dimpotrivă, ar trebui să dansezi atunci cînd te vede cineva. E păcat de orice picătură de frumuseţe care se iroseşte. O să dansezi ?

— Da, dacă vrei tu. Sînt tare bucuroasă că-ţi plac. Dar spune-mi, îţi plac toată ?

— Din ceea ce văd, toată.

— Atunci priveşte-mă cît vrei...

— Diseară te examinez goală, nu-i aşa ? rosti Socrate încet.

Fata nu pricepu că alături de îndrăgostit vorbeşte artistul.

— Să mă examinezi ? ! ? De ce ?

— Vreau s-o cunosc în amănunţime pe fiinţa iubită.

— Bine, spuse liniştită Corina, căţărîndu-se şi mai sus în copac.

N-o scăpă din ochi pînă nu se lăsă pe creanga de jos şi de-acolo nu-i sări în braţe, lipindu-şi buzele de buzele lui.

Surorile lui Glauchios, Gama şi Omicron, pregătiseră între timp cina — friptură de berbec, pentru oaspeţi şi gazde. Frumoasele fete, în jur de douăzeci de ani, întinseseră masa pe iarbă, la umbra unui smochin, pe o rogo-

jină de nuiele. Berbecul, bine rumenit, cu gust de usturoi, era savurat cu poftă după munca îndelungată, iar dumicatul era stropit din belşug cu vin de casă.

După cină, Socrate îi conduse pe toţi spre vie, la poalele căreia se afla aşezat, pe un postament, bustul zeului Dionysos.

Pe un mic altar, în dreptul statuii, Socrate sacrifică un pumn de măsline din cele mai bune şi un ciorchine mare de struguri. Fetele aprinseră mirodenii frumos mirositoare.

În faţa jertfelnicului se întindea o pajişte. Fetele de la ţară se împodobiră cu coroniţe împletite din flori de cîmp şi, după ce o încununară şi pe Corina, se pregătiră pentru dansul ritual închinat lui Dionysos. Glauchios cînta din aulos.

Cele două fete, desculţe, cu părul despletit, purtînd peplumuri albe, lungi pînă la genunchi şi strînse în talie cu o panglică roşie, încep să bată pasul unui dans sacru, care, încet-încet, se transformă în salturi sălbatice, însoţite de mişcările orgiastice ale bacantelor.

• Cînd dansul luă sfîrşit şi laudele lui se stinseră, Socrate strigă spre surprinderea tuturor :

— Acum va dansa Corina.

Corina se ridică, îşi despleti părul negru şi se postă în mijlocul pajiştei. Între timp Socrate îi ceru lui Glauchios să intoneze o melodie în trei timpi.

Cu paşi mărunţi, plini de gingăşie, Corina începu să danseze desculţă, ca o nimfă trezită dintr-un vis frumos. După ce prezentă de două ori tema şi sosi momentul expunerii, trupul zvelt şi bine făcut al fetei se răsuci şi dansul ei începu să prindă un ritm din ce în ce mai sigur şi mai susţinut. Orice înclinare a trupului era cumpănită cu un gest al mîinii, orice mişcare a capului inundat de părul negru ca tăciunele îşi avea ecoul în vibraţia palmelor şi a degetelor. Picioarele lungi, graţioase ale fetei înaintau cadenţat, se încrucişau dezvăluind frumuseţea multiplă a formelor lor, şi, pe măsură ce ritmul melodiei creştea, So-

crate, care sorbea din ochi mişcările dansatoarei, avea senzaţia că în trupul acela dansau două trupuri, că mişcarea sublimă a picioarelor şi a corpului se multiplică; ei, te pomeneşti că aici, în faţa mea, dansează trei dansatoare !...

— Pe fulgerul lui Hercule şi pe toiagul lui ! Trei dansatoare şi una mai superbă şi mai fermecătoare decît cealaltă ! Da, cele trei Carite ! Caritele mele vrăjite în trupul Corinei ! Mai bine decît m-aş fi aşteptat !...

Era nespus de tulburat. Nu-şi lua ochii de pe ceea ce pentru un sculptor e, de-a dreptul, sacru : Forma, forma, forma, fiecare alta decît cealaltă, toate asemănătoare şi din nou deosebite şi totuşi, contopite toate şi corespunzătoare unei idei unice : cîntarea bucuriei de a trăi prin mişcare ; prin mişcarea armonioasă, graţioasă, fascinantă prin frumuseţea ei neasemuită.

— Gata, am găsit ! strigă deodată Socrate, îngenunchind în faţa statuii lui Dionysos. Îţi mulţumesc, divinul meu Dionysos, pentru această zi, exclamă el, şi începu să recite un ditiramb :

— Dionysos vlăstar divin, fii preaslăvit !
Tu, mîngîiere omenească, dăruitor de visuri şi de
căldură, încununat cu viţa ta dătătoare de viaţă
şi prin roadele şi sucul ei izbăvitor de jale şi
tristeţe, tu risipitor de griji şi făuritor de armonie,
tu dăruitor de bucurii.
Tu Bromios furtunosul.
Tu Bachus zvăpăiatul.
Tu zeu al extazului ce biciuieşte marile pasiuni !
Euoi ! Euoi !
Tu propovăduitor al înţelegerii,
stăpîn al păcii şi aducător de veselie,
tu dragoste al ditirambilor
şi-al lor strălucit cîntăreţ,
tu glorie a entuziasmului şi a euforiei,
euoi, euoi !

Adunați cu toții în fața bustului, se alăturară strigătului însuflețitor :

— *Euoi ! Euoi !*

La capătul zilei, atenienii își luară rămas bun de la gazdele lor, iar cărutul încărcat cu coșuri pline porni pe urmele copitelor lui Percon, mînat cu dibăcie de Simon. Drumul împins de înclinația povîrnișului și de vinul băut, alerga vesel și zlobiu, la vale, spre oraș.

Ultimii veneau Socrate și Corina. Se țineau de mînă, amîndoi radioși : el de entuziasm, ea de fericire. Amîndoi de dragoste.

10

Pe acoperișul drept al căsuței lui Sofroniscos, Socrate zăcea întins pe spate, expunînd spre soarele ce se lăsa în asfințit, un sul de papirus, din care recita versurile celebrului poet Ibykos :

> — *Cu primăvara înfloresc gutuii / scăldați de umezeala rîurilor / sfințitei grădini a nimfelor fecioare, / cu primăvara țîșnesc bobocii din viță / ce se-nmulțesc și înfloresc la umbra / lăstarilor de vie. La mine însă Eros / nu moțăie nicicînd, în nici un anotimp.*
> *Sălbatic ca vîntul de miazănoapte, / de fulger veșnic aprins, / grăbit trimisul Afroditei posomorît și năprasnic, / cu patimi ce trupul mi-l pîrjolesc / și din copilărie cu strășnicie / îmi țin sufletul captiv...*

Simon ședea alături de el în capul oaselor și, pe tăblița acoperită cu ceară ce o ținea pe genunchi, își nota cu grijă metaforele și ideile care-i plăceau cu deosebire. Vocea atrăgătoare a lui Socrate, nuanțarea și ardoarea plină

de simțire, împrumutate de el fiecărui cuvînt în parte dădeau versurilor adevărata lor savoare.

— *Chaire !* Socrate ! se auzi deodată din stradă. Cei doi se ridicară numaidecît și, de pe marginea acoperișului, întîmpinară droaia de prieteni.

— Ce faceți acolo ? întrebă Chirebos. Reparați acoperișul ?

— Prindem resturile de soare ! răspunse Socrate. Dar acum le lăsăm în pace și îndată sîntem jos.

La convorbirile cu Socrate, tinerii nu veneau niciodată cu mîna goală. Întotdeauna aduceau cu ei cîte o contribuție pentru cină. Se punea totul într-o strachină mare de lut și totul se împărțea în porții egale.

În sfîrșit, își făcu apariția și atît de mult așteptatul Socrate.

— Bună, scumpul meu Criton ! strigă el zgomotos și se trezi întrebîndu-l : Mi-ai mai adus ceva ?

— Adus, zîmbi Criton, ridicînd în sus tocul în care se afla un sul de papirus. Dar nu cred că ai izbutit să citești tot ce ți-am împrumutat rîndul trecut.

— Zău ? Atunci de ce-aș mai avea ochi și lampă cu ulei ?

— Înghiți toate scrierile din biblioteca noastră înaintea mea. Ești un rechin.

Biblioteca bătrînului Criton ! S-o înghit sau măcar să-l ajung din urmă pe tînărul Criton ! Ce bine ar fi ! Socrate se transportă cu gîndul în vila Critonilor. În rafturile din lemn de santal ce străjuiau pereții bibliotecii erau așezate sute de suluri de papirus, cu un scris înghesuit, și, adeseori, întregite de desene și imagini colorate. Fiecare sul era introdus într-un toc din piele de capră tăbăcită, închis cu un căpăcel de aur, pe care era gravat numele autorului și titlul cărții. Iar căpăcelele acestea străluceau atît de tare, încît de-a dreptul îți luau vederea. Nu statuile, frescele murale, draperiile din țesătură fină, sipetele cu veșminte scumpe, scrinurile pline de giuvaeruri, ci biblio-

teca era cea mai mare şi cea mai rară bogăţie a acestei case. Puteau fi găsite acolo traduceri din scrierile babiloniene, ebraice, egiptene şi persane. Apoi operele autorilor eleni : Homer, Hesiod, Safo, Alceu, Anacreon, Pindar, Arhiloh.

— Sînt un rechin, spuse meditativ Socrate. Şi eu mă las pe spate şi mă năpustesc după pradă cu gura căscată. Şi înghit tot ce-mi iese în cale.

— Şi asta ? întrebă Criton, întinzîndu-i sulul în care se afla epopeea babiloniană despre regele Ghilgameş, cel ce căuta nemurirea.

Socrate se repezi şi înşfăcă sulul la iuţeală.

— Să ştii însă că mă ai pe conştiinţă, preascumpe Criton, căci de la o vreme, cu mai multă poftă iau decît dau. Prin asta vreau să spun că-l ajut pe tata, aproape fără nici un chef, la cioplitul capitelurilor ionice de pe Acropole.

Şi, surîzător, le povesti prietenilor că tot ce află din scrierile împrumutate de la Criton îi stăruie în minte chiar şi atunci cînd lucrează la capiteluri, în schimb capitelurile parcă nici nu le-ar avea în cap.

Tinerii nu se arătară deloc miraţi de acest lucru. Şi ei cunoşteau deosebirea dintre munca meşteşugărească şi cea creatoare. Capitelurile trebuiau să fie toate la fel şi, în ciuda faptului că nu se făceau cu uşurinţă, opere de artă nu se puteau numi.

— Partea cea mai cumplită e că, pe măsură ce citesc mai mult, cu atît mai mare e haosul în capul meu, spuse Criton.

— Nimic de zis, ispravă mare ! interveni Chirebos, rîzînd. Scrierile astea, cum văd, bagă spaima în om...

— Adică tu crezi că e mai bine să rămînem neştiutori ? îl întrebă Socrate, privindu-l îndelung.

— Şi teama de haos îşi are partea ei bună, răspunse Simon în locul amuţitului Chirebos. Te obligă să-ţi faci în minte o anume rînduială.

— Ușor de spus, dragă Simon, să faci rînduială ! replică Criton, răsucind din cap. În tot ceea ce afirmă fie poeții, fie filosofii, sînt atîtea contradicții, încît un singur om nu le poate face față...

Și Criton îi luă la întîmplare : Anaximene a stabilit, ca materie primară a cosmosului, aerul. Heraclit, focul și pe deasupra a mai lăsat și o învățătură că străbunul tuturor fenomenelor e lupta. Unul dintre filosofi pretinde că pămîntul e o sferă, altul, dimpotrivă, susține că e o masă plată. De fapt, mai multe lucruri au fost sugerate decît spuse pînă la capăt.

— Spune-mi, te rog, Socrate, continuă el, Anaxagora gîndește despre Pitagora că a fost un proroc și un făcător de minuni, așa cum crede despre el poporul de pe insula Samos ?

— Nu, Criton, se grăbi să-i răspundă Socrate, asigurîndu-l că Anaxagora îl prețuiește și-l respectă pe Pitagora pentru descoperirile sale, îndeosebi a legilor din domeniul geometriei și al fizicii, dar la fel de profund îl revoltă mistica lui. „Auzi, un adept al materiei și să creadă în reîncarnarea sufletelor !" Anaxagora mi-a spus textual : „Eu unul, dragă Socrate, nu pot admite că în urmă cu două sute de ani am trăit în trupul unui măgar — firește, prin asta nu vreau să-l jignesc cu nimic pe Percon al tău... Nu pot admite nici măcar ideea că voi ajunge cîndva șahinșahul Persiei, ori crocodil în apele Nilului".

— Bine le spui, dar prin asta nu faci decît să aduci un argument în plus despre haosul ce domnește în ideile filosofilor, izbucni Criton, iritat.

— Mă rog ! încuviință Socrate, rîzînd cu poftă. Mai întîi trebuie să aflăm cît mai multe, și pe urmă... Da, pe urmă ?...

Tinerii se codeau cu răspunsul. Pe urmă ? De unde să știe ei ce va fi pe urmă !...

— De fapt, răspunsul l-ați dat chiar voi, reluă Socrate, rîzînd fără încetare. Tu, Simon, ziceai că în povestea asta

trebuie făcută o rînduială, tu, Criton, susţineai că lucrurile au fost mai mult enunţate decît spuse pînă la capăt şi că, pentru deslușirea lor, nu ajunge un singur om. Perfect, dacă nu ajunge unul, să se apuce de treaba asta mai mulţi. Oare noi toţi, la un loc, nu sîntem o mînă serioasă de oameni ?

— Prin asta trebuie să înţeleg că le vom desluşi pe toate împreună ? întrebă Criton, nerăbdător.

— Păi cum altfel ? La drept vorbind, într-un fel am şi început, nu crezi ? replică Socrate.

— Da, dar tu trebuie întotdeauna să fii cu noi ! se grăbi să intervină Simon.

— Tu o să fii dascălul nostru, spuseră în acelaşi timp, Xandros şi Lamos.

— Asta-i bună ! se revoltă Socrate. Cum aş putea eu să învăţ pe cineva, de vreme ce eu însumi abia încep să învăţ.

Criton ciugulea, încet, cîte o bucăţică din porţia sa de mîncare.

— Toţi sîntem la început, spuse cu oarecare reţinere şi abia în timp ce vorbea izbuti să aleagă, cu grijă, cuvintele : Tu însă, dragă Socrate, eşti singurul în stare să aplici în viaţă tot ceea ce punem noi la cale aici. Orice idee a ta e ca un ac lung şi ascuţit, dar pînă la urmă acul acesta face o muncă folositoare, nu-i aşa, Simon ?

— Aşa e, încuviinţă ucenicul pantofar.

— Toate casele au o denumire sau un dicton : *Fii bine venit, cîştigule, La Hermes înaripatul, / Aici sălăşluieşte fericirea*. Ce-ar fi să botezăm şi noi această casă ? interveni Chirebos, şi faţa sa smeadă se lumină de fulgerele dinţilor săi albi ca marmora. Ce-ar fi să-i spunem : Casa gîndirii, La Socrate ? ! ! Tatăl tău nu trebuie neapărat să ştie...

— Excelent, Chirebos, se înflăcără Simon. Excelent ! O să fie şi n-o să fie şcoală...

— Din partea mea, puteţi numi casa noastră cum vreţi, rîse Socrate.

— Tu rîzi, se auzi vocea lui Criton. Dar noi toţi, aşa cum văd, luăm treaba asta în serios.

— Şi oare rîsul e o piedică în calea seriozităţii ? se apără Socrate. După mine, pe calea rîsului se ajunge mai bine spre seriozitate.

— Asta e adevărat, spuse Chirebos, înghiţindu-şi dumicatul. Şi mie îmi place să rîd şi totuşi, după ce coc pîinea, vin aici să mănînc pîinea lui Socrate chiar dacă e mai tare ca a mea.

— Şi acum, prieteni, o să vă spun ce anume mă stînjeneşte pe mine la marele Pitagora, se întristă deodată Socrate. Se spune despre el că ar fi fost un om foarte reţinut în ceea ce priveşte rîsul şi veselia. Spuneţi şi voi, ce fel de om mai e acela care renunţă voit la buna dispoziţie, la acea jumătate veselă a omului ?

— Nu rămîne din el decît cealaltă jumătate, aceea neveselă şi... Zeus să-l aibă în grija lui, îi răspunse cu promptitudine Chirebos.

— Şi ca adevărul să fie întreg, mă simt dator să vă destăinui că nici scumpul meu Anaxagora nu-i un iubitor al rîsului, adăugă Socrate, cu mîhnire în glas. Ba mai mult, pînă şi pe marele Pericle îl împiedică să rîdă...

— Fecioară Atena ! exclamă patetic Chirebos ; n-o să ni se impună oare şi nouă să păstrăm veşnic o seriozitate gravă şi solemnă ? Te pomeneşti că asta o să ţină de buna educaţie a atenianului ?

— Dacă s-ar ajunge la un asemenea deziderat, atunci la punctul ăsta eu m-aş număra printre cei mai needucaţi, spuse Socrate.

— Slavă ţie, şi nouă bucuria ! exclamă din nou Chirebos ; iar spusele tale s-ar cuveni să fie însoţite de un strop de vin.

Picurară vin curat întru cinstirea zeilor, apoi, într-un crater, îl amestecară pe al lor cu apă şi, după ce îşi umplură cănile, Chirebos rosti solemn :

— Ridic această cană pentru botezul acestei case *Căminul gîndirii, la Socrate !* și fie ca niciodată să nu sece în el izvorul veseliei !

— *Euoi, euoi !* Să ne ajute zeii ! strigară ceilalți, ridicînd și ei cănile.

Socrate nu trădă veselia, dar de formă, începu pe un ton grav :

— Spuneți-mi, bunii mei prieteni, la urma urmei, cum se nasc zeii ?

— Din Uranus s-a născut Cronos și din Cronos, Zeus, răspunse Xandros, la fel de grav.

Criton se uită la Socrate și, zărindu-i ochii surîzători, spuse pe jumătate întrebător :

— Totul trebuie să crească din ceva, și fiecare din cineva.

— Bineînțeles, încuviință Xandros ; asta-i ca o înlănțuire neîntreruptă. Zeus a zămislit cu Hera și cu pămîntenele o droaie de zei și semizei legitimi și nelegitimi, care ne-au luat în grija lor de la prima suflare și pînă în viața de apoi.

— Un lanț neîntrerupt ? ! ? Asta înseamnă că zeii se vor naște mai departe ? întrebă Socrate nedumerit. Apoi, adăugă : Dar cum e cu Atena, scumpe Xandros ? Se spune despre ea că s-ar fi născut din capul lui Zeus și a rămas fecioară. Se va mărita vreodată și va avea și ea copii ?

— Nu știu.

— Nici despre Dionysos, pe care Zeus l-a purtat în coapsa lui, nu știi dacă va avea sau nu urmași ? reluă Socrate, rîzînd.

Xandros mărturisi cinstit că nici asta nu știe, dar, după opinia lui, alți zei nu se vor mai naște de-acum încolo.

— Și totuși, eu am auzit că și în vremurile mai apropiate s-a născut un zeu și iată, o să vă spun ce știu despre el. Și Socrate începu să povestească : A fost cîndva un sclav, pe numele său Zamolxe. Acest sclav era trac de origine. Ca sclav preferat al filosofului Pitagora avea multe

posibilităţi şi el a ştiut să beneficieze de ele. A învăţat să citească şi să scrie şi şi-a însuşit multe din cunoştinţele stăpînului său. Pitagora a trăit pe insula Samos, sub dominaţia tiranului Policrate, care l-a silit să-i alcătuiască maşini de război, ca să poată înfrunta cu ele corăbiile duşmane. Vă daţi seama ? Pitagora să execute ordinele unui tiran înfumurat ? ! ? Niciodată ! În portul Samos se află ancorată o corabie care la noapte urmează să plece spre Croton, în Italia de miazăzi. Dacă Zamolxe îl ajută pe Pitagora să fugă, va fi eliberat din sclavie şi pe deasupra mai capătă şi o pungă de arginţi. Zamolxe l-a ajutat pe filosof să ajungă pe puntea amintitei corăbii, apoi s-a înapoiat în satul său natal din Tracia, purtînd pe cap boneta de postav a libertului. Urale de bucurie în sat, dar acasă, teama că încă o gură a venit să se adauge sărăciei. Cum să iasă din mizerie şi foamete ? Ei bine, ce credeţi că s-a întîmplat ? Într-o bună zi, de faţă cu numeroşi vecini, Zamolxe s-a prăbuşit la pămînt. Mort. În plînsetele bocitoarelor, în vaietele familiei şi ale comunei, a fost înmormîntat într-un loc hotărît de el înainte de a se prăpădi şi anume, în livada din spatele casei. Şi viaţa a mers mai departe. La un an după aceea, sătenii s-au adunat în faţa mormîntului să-i facă pomenirea — şi, deodată, ce le e dat să vadă ! Placa de piatră se mişcă, se dă într-o parte şi de sub ea, se ridică Zamolxe, palid, dar viu şi nevătămat.

— Îţi baţi joc de noi, Socrate, izbucni Simon, îmbufnat. Asemenea nerozii...

— De-a dreptul imposibile, i se alătură Pistias.

— Linişte, interveni Criton, să-i potolească. Lăsaţi-l să povestească pînă la capăt.

Socrate luă din nou cuvîntul :

— Aşadar, Zamolxe a zăcut un an ascuns în pivniţă, unde un frate îi aducea de mîncare, iar în acest timp el îşi urzea planul său ingenios. Tracii suportau greu faptul că Orfeu, legendarul lor compatriot şi erou fusese ucis

cu fulgerul de Zeus, din pricină că îndrăznise să le atribuie zeilor patimile şi cusururile omeneşti. Tracii spumegau de mînie împotriva lui Zeus pentru că îi păgubise de eroul lor venerat, de cel mai vestit cîntăreţ care, cu cîntecul său, înduioşa oamenii, animalele, arborii şi stîncile. Deci, Zamolxe a înviat din morţi, s-a proţăpit pe piatra lui funerară şi a exclamat : „Popor trac ! Onoraţi cetăţeni, ascultaţi-mă ! Mă înfăţişez vouă spre a vă aduce vestea venirii unui nou zeu. „Dă-ne vestea ! au strigat oamenii ca ieşiţi din minţi. Cine e ?" „Eu sînt", le-a răspuns senin Zamolxe. S-au minunat oamenii, dar înfioraţi, au continuat să-l asculte. Şi Zamolxe i-a convins că zeul Cronos s-a încarnat în trupul lui şi, după sute de ani, a înviat din morţi. Apoi s-a apucat să le expună teoria lui Pitagora despre mistica cifrelor : unu — raţiunea. şapte — sănătatea, opt — dragostea, zece — norocul, fericirea şi cîştigul. Le-a mai spus că volumul sunetelor poate fi exprimat, matematic, după lungimea unei strune vibratoare. Zăpăcită de aceste cuvinte misterioase, adunarea l-a ascultat mai departe şi astfel i-a fost dat să audă că pătratul ipotenuzei, într-un triunghi dreptunghic, este egal cu suma pătratelor celor două catete...

Băieţii se tăvăleau de rîs şi-l băteau pe spate, prieteneşte, dar Socrate nu se lăsă şi, ca un bun cîrmaci, întoarse vorba în altă direcţie :

— Acest talmeş-balmeş de învăţături şi mistică, i-a adus lui Zamolxe aureola de zeu, dar bunăvoinţa oamenilor şi-a cîştigat-o prin aceea că, potrivit experienţei însuşite de la Pitagora, le dădea sfaturi şi leacuri. Drept care, zeul Zamolxe ducea acolo o viaţă îmbelşugată, fiind stimat şi preţuit în întreaga Tracie.

După ce rîseră pe săturate pe seama zeului Zamolxe, băieţii îl întrebară cine i-a povestit această minune.

— Anaxagora, răspunse Socrate, sugerînd, prin unduirea mîinii de la bărbie în jos, barba lungă a filosofului.

— Ascultă Socrate, spuse Simon, scărpinîndu-se îngîndurat după ceafă, tu nu arunci vorbele astea chiar așa, fără nici un rost. În atelierul nostru de pantofărie vin mulți clienți și de la ăștia aud că oamenii așteaptă un mîntuitor.

— Asta aud și eu de la meșterul brutar, îi întări spusele Chirebos.

— Da, și eu știu că oamenii așteaptă un asemenea zeu, susținu Pistias.

Socrate îi asculta în tăcere. Și el știa că oamenii așteaptă. Dar ce așteaptă ? Un mîntuitor ? O minune ? Ochii lui erau numai zîmbet : Șarlatanul de Zamolxe n-ar fi devenit idolul tracilor dacă nu le-ar fi ușurat necazul vieții. Așadar, de ce așteaptă oamenii un mîntuitor ? Ca să-i ajute. În toate. Și cu fapta și cu sfatul. Dar să aștepte, mereu să aștepte, la ce bun ?

— Minunile nu s-au întîmplat și nici nu se întîmplă, începu el să vorbească. În schimb se întîmplă să se găsească oameni care să mai îmbunătățească cîte puțin lucrurile pe această lume. De pildă, Pericle. A pus totul în mișcare, acasă și pe mare. Și roadele abia se vor vedea, cînd totul va merge din plin.

În timp ce tinerii se interesau de Zamolxe și Pericle, Egersis nu se interesa decît de Socrate. Îi ajunsese la ureche vestea că fata pantofarului, Corina, fusese cu el la Gudi. Ca să prindă puteri, se hrăni zdravăn cu turte de grîu muiate în vin dulce și, cu tăria vinului în cap, își imagina pe drum cum o să-l strivească pe Socrate ca pe o smochină coaptă.

Egersis își putea îngădui cu prisosință asemenea închipuiri. Totul la el era mare și lat. Gura, nasul, umerii, pieptul. Și cînd pășea, pămîntul gemea sub greutatea lui. Îl strivesc ! Îl strivesc ! Cînd ajunse în curtea lui Sofroniscos și-l zări pe Socrate înconjurat de prieteni, repetă și mai decis în sinea lui : îl strivesc ! îl strivesc ! și, ca un stăpîn, îl chemă pe Socrate, cu voce poruncitoare :

— Hei, tu ! Vino cu mine afară. Vreau să stau de vorbă cu tine, între patru ochi.

— A, Egersis ! făcu Socrate, cu aerul și vocea omului plăcut surprins. Stai aici, unde să mergem ! Secretele n-au nici un rost ! Toți cei de față îmi sînt prieteni buni, cum, desigur, îmi ești și tu. Ești prietenul meu prețios, ba, ce tot vorbesc : ești admiratorul meu. Știu bine, dragule, că pe buzele tale eu sălășluiesc mai des decît pe buzele tovarășilor mei. Nu-i frază de-a ta în care să nu sfîrîie acel Socrate și orice frază rostită de tine e un ditiramb la adresa mea, care mă face celebru. Mă bucur că te văd, scumpul meu vopsitor !

— Și eu mă bucur că te văd, strigă, în gura mare, Egersis.

— Ce v-am spus ? izbucni Socrate cu vioiciune. El, marele maestru al culorilor, mă pictează cu siguranță ca pe un tînăr vestit în arta gîndirii și a vorbirii. Ce păcat că nu am prilejul să aud toate astea.

— Să nu-ți pară rău ! E drept că te port veșnic pe buzele mele, așa cum spui, dar înjurîndu-te că ești un tîlhar care vrea să mi-o fure pe Corina.

Simon se postă între cei doi cocoși, unul zbîrlit de ciudă, celălalt numai rînjet batjocoritor.

— Ce vorbă-i aia s-o fure ? se răsti el la Egersis. Socrate o cunoaște pe sora mea din copilărie și o iubește...

— Asta se poate, dar Corina e a mea ! spuse Egersis, umflîndu-se în pene.

Auzindu-și numele, Corina se cățără în măslinul de lîngă gard.

— Se laudă, face pe grozavul ! ținu să sublinieze Simon și, întorcîndu-se spre Socrate, adăugă : Corina nici nu vrea să știe de el ! Chiar ea mi-a spus.

— Și mie mi-a spus ea ceva, se rățoi găliganul, întunecîndu-se la față. Ucenicul ăsta pietrar o zăpăcește de cap, dar sărăntocul n-are nici măcar unde s-o culce, cel mult pe o piatră...

— Nici iatacul tău, nici piatra mea nu vor avea de hotărît pe care din noi îl va iubi. Asta va hotărî ea singură, spuse Socrate.

— Te înșeli, iubițelule, asta voi hotărî eu ! se răsti Egersis și, răsuflînd din adînc, mai-mai să-i plesnească pieptul uriaș, adăugă : Pe tine te suflu din drum ca pe un puișor de găină ieșit din găoace, și cu asta s-a isprăvit...

— Ia te uită, ce simplu e, spuse Socrate liniștit. Și cînd n-o să-ți mai stau în cale, o s-o tratezi pe Corina ca pe o bucată de postav. O moi în cada cu vopsea, o storci, de uscat trebuie să se usuce la umbră și Corina va fi așa cum o vrei tu : trandafirie, supusă, dulceagă...

Unul dintre măslini foșni ca bătut de o rafală de vînt.

— Asta să creadă cine-o vrea ! răspunse, cu foc, Simon, în locul surorii sale. Nu e ea o fată să se lase muiată în hîrdăul cu vopsea de un nătărău îngîmfat ca tine !

Egersis nu știa cui să-i riposteze mai întîi.

Simon ținu însă să-și exprime gîndul pînă la capăt :

— Pe Corina să n-o subapreciezi. Să știi că e mai deșteaptă ca tine. Ea e instruită.

— De cine, mincinosule ?

— De noi toți, răspunse Simon, arătînd spre Socrate și prietenii săi. Da, da, ne aude cînd stăm aici și discutăm despre multe lucruri interesante.

Încet, cu băgare de seamă, Corina desfăcu crenguțele de măslin și se uită în jos.

— De pildă, interveni Socrate privind într-acolo, chiar și despre poziția femeii în societatea ateniană.

— Înțeleg, mîrîi Egersis. Am auzit eu multe despre voi. Vă țineți numai de ticăloșii. Sînteți niște stricați și vreți s-o stricați și pe Corina. Nici nu mă miră că vă ascultă cu gura căscată.

— Și, mă rog, ce lucruri frumoase află de la tine ? întrebă Socrate. Nu cumva vrei s-o înveți cît se cîștigă din vopsit ? Sper că n-ai de gînd să faci din ea al cincilea sclav, pe lîngă cei patru de care dispui ! Știi ce, Egersis,

ca să fim rivali de egală valoare, am să-ți dau un sfat. Tu vopsești pînzeturi, eu vopsesc unele statui. În privința meseriei n-avem ce să ne reproșăm. Dar, ca să cunoști lumea așa cum încercăm să facem noi, îți lipsește ceva. Și acest ceva s-ar putea să însemne mult pentru Corina. Știi ce, vino și tu printre noi ! Cinstește-ne cu prezența și cu participarea ta !

— Eu să vin la tine să învăț ? izbucni Egersis batjocoritor. Ai înnebunit ? Află, puișorule, că eu am venit să te învăț ! Că tu ai nevoie de învățătură ca porcul de scărpinat.

Și, rostind aceste cuvinte, se apropie de Socrate, amenințător.

Socrate se ridică în picioare. Măslinul fremătă de încordare și pînă și băieții rămaseră înmărmuriți. Socrate simulează frica și se retrage spre zid. Egersis, încurajat de această comportare, se îndreaptă spre el cu pumnul strîns.

Deodată, Socrate aruncă laconic :

— Ți-e gîndul prea gălăgios, vopsitorule. Graiul tău e limpede pentru mine. Pumnul sub bărbie... Am înțeles. Numai că, scumpule... Și apucîndu-l pe neașteptate de mîini, dintr-o zvîcnitură i se lipi de trup : Numai că, vezi, dacă nu vrei să vii la mine la învățătură, trebuie să ne despărțim ! *Chaire !* Apoi, îl înșfăcă pe mătăhălosul vopsitor și, săltîndu-l în brațe, îl azvîrli peste zid, în stradă, ca pe un sac de bobi.

Buf ! Din stradă se aud icniri și blesteme.

Și în timp ce întreaga căsuță hohotește de rîs, în timp ce umbra albă coboară rîzînd din măslin, Egersis stă în stradă ghemuit și chibzuiește. Chibzuiește cu multă trudă, însă la obiect. Așa nu merge. Dar nu-i nimic. Ai tu răbdare, ticălosule, și-ai să vezi cum o vopsesc pe Corina așa cum vreau eu !

II

În seara asta Selena nu-i atît de palidă ca de obicei. E de un galben incandescent și ademenitor, de parcă ar fi căzut în el un strop din vinul sîngeriu, închinat la Gudi zeului Dionysos.

La fel și cicadele. Parcă s-au zăpăcit. Să le fi picurat oare și lor cineva în sînge o picătură din vinul acela rubiniu, de țîrîie atît de zburdalnic, cîntîndu-și parcă fiecare iubirea zvăpăiată ?

Socrate aștepta cu auzul și privirea încordate, noaptea fierbinte se tîra alene. Cînd oare ?... În sfîrșit, zări o dîră albă brăzdînd curtea. Alergă în întîmpinarea ei.

Îl sărută.

— Mă iubești ? întrebă el.

— Te.

— Și nasul meu turtit ?

— ...îți stă bine. N-ar fi oare de-a dreptul plictisitor dacă toți atenienii ar avea același nas drept ? De cînd mă știu, am fost pentru ceva aparte. Și mai cu seamă, vesel ! Fața ta e veselă și tu ești mereu vesel, și statuile tale la fel.

Socrate îi mîngîie părul, obrajii, umerii.

— De cînd eram copil îi duceam mamei coșulețul și o însoțeam la nașteri ; cîtă mizerie și cîtă foamete nu mi-a fost dat să văd pînă acum și cîte bocete și văicăreli să aud. Dacă s-ar gîndi numai la asta, oamenii s-ar îneca și ar pieri în mizerie. De aceea trebuie să mai și rîdă și să se bucure de ceva. Și atunci, ce să fac, să mai cioplesc și eu în piatră niște grozăvii ?

Selena o surprinse pe Corina și începu să lumineze, întrecîndu-se pe sine cu strălucirea ei aurie.

Socrate se uita la fată, fermecat :

— Mulțumirile mele, Selena ! Minunată e lumina ta. Iar eu o să cercetez acum această făptură încîntătoare, cu ochiul meu de sculptor.

— Stai ! Ce faci ?

— Dăm jos peplumul. Așa. Umerii rotunjori, sînișorii, parcă ai avea doisprezece ani, nu douăzeci.

Strînge în palme pieptii micuți ; ea rîde înăbușit și murmură în zadar :

— Încetează !

— Micuți și tari. ca marmora caldă, pîntecul rotunjit. nici prea mult, nici prea puțin, atît cît trebuie, coapsele alungite, sclipitoare. O răsuci : spatele desăvîrșit. Și acum, ascultă bine ce-ți spun. Cînd am fost invitat de Pericle, mi s-a dat sarcina să cioplesc în marmoră, deasupra intrării în propilee, o friză pe care să figureze cele trei Carite : Aglaia în stînga, Talia în dreapta și Eufrosina la mijloc. Și toate, dansînd.

Corina strînse peplumul la pieptu-i dezgolit și nu știa dacă e cazul să fie sau nu geloasă pe zeițele farmecului, frumuseții sau bucuriei. Dar pînă să descopere cuvîntul potrivit care să-i exprime întocmai sentimentele geloziei, il aude pe Socrate spunîndu-i că încă de la Gudi el o cercetase, pe cînd sta cățărată în copac și apoi în timpul dansului și că intenționează să lucreze Caritele după modelul ei.

— Cum ? Eu să fiu Carită ? izbucni fata, cu vocea sugrumată de uimire.

— Nu, Corina, tu vei fi toate trei la un loc.

— Și cum ai să izbutești ?

— Tu, Aglaia vei apare în mișcare de dans, dintr-o parte, adică, din profil. Tu, Talia, pe trei sferturi, uite așa, răsucită. iar tu, Eufrosina, direct din față. Ei, ce spui, tu, triunică ? ! ?

Se uita la el cu ochii măriți : începea să înțeleagă totul, cu claritate.

— Și toate după modelul meu ?

— Da, da. După modelul tău. Curînd mă apuc să fac schițele și desenele.

Corina izbucni în strigăte de bucurie şi Socrate se văzu silit să-i pună mîna la gură. Fata se linişti şi spuse :

— Deasupra intrării în propilee, eu singură în trei înfăţişări, păi, în felul ăsta o să devin celebră... Deodată, însă, înmărmuri : Dar, bine, ai mei o să mă recunoască ! Pe fulgerul lui Zeus ! Tata mă snopeşte...

— Nu-ţi fie teamă, n-o să te recunoască nimeni. O să-ţi fac altă pieptănătură şi un năsuc mai lung. Nimeni în afară de tine şi de mine nu va şti că tu eşti Caritele. Cu farmecul lor, Caritele dansatoare îi vor întîmpina pe toţi acei ce vor urca pe Acropolă !

— Iubitule ! exclamă ea, lăsîndu-se în braţele lui. Corina ta — Frumuseţea, Beatitudinea, Buna-dispoziţie ! Strînge-mă la pieptul tău ! Te iubesc !...

Îl sărută îndelung, cu înflăcărare, şi-l trage după ea spre fundul curţii, ca apoi, la adăpostul tufelor de oleandri, să-l cuprindă cu putere şi să-l răpună peste ea.

Cîntul cicadelor acoperă bătăile sîngelui ce fac să zvîcnească vinele şi arterele, tufele de oleandri îşi clatină crenguţele într-un foşnet gingaş.

— Bine că te-ai învrednicit să te întorci odată, fetiţo, îi spuse Momoz zeiţei Artemis.

— A trebuit să dau şi eu o raită prin lume, ca să nu rămîn o înapoiată, ca Afrodita, care, ce-i drept, umblă şi ea prin lume, dar în veşnică goană după bărbaţi şi nu ca să vadă ceva.

— Şi tu, ce-ai văzut ?

— Munţi, văi şi cursuri de ape, flori şi ciulini, bogăţie şi sărăcie, bucurie şi amărăciune. Cel mai bine însă mă simt în Arcadia şi îndeosebi în acest colţişor, printre blocurile de marmoră, lîngă tine, dragă Momos...

— Mulţumesc, frumoasa mea cu picioare zvelte, pentru această măgulire. Şi acum, ce zici de protejatul tău,

acela care, abia ieşit din pîntecele mamei, a rîs cu gura plină.

— Îmi place, Momos, îmi place. Tînărul ăsta arde ca o flacără...

— Şi acum, cu fata ?...

— Foarte bine, să se bucure amîndoi după pofta inimii. Dragostea ţine de viaţă. Îi auzi ce fericiţi suspină ?

Cu toate că Zoe, ascunsă încă în spatele Himetului, abia îşi freacă ochii, din căsuţa lui Sofroniscos se aude vocea Fainaretei :

— Scoală, Socrate !

— Da, strigă băiatul ca în fiecare dimineaţă, şi mama nu-şi dădu seama de unde a venit răspunsul.

Corina îşi îmbrăcă la iuţeală peplumul şi se agăţă cu braţele de gîtul lui Socrate.

— Ce minunat a fost !

O sărutare prelungă, şi Corina dispare în spatele zidului. Socrate face cîţiva paşi spre casă şi se opreşte printre lespezile de marmoră. Ziua se crapă ca găoacea deasupra pufului auriu al puişorului de găină.

Mama a ieşit din casă.

— Ia te uită, băiatul nostru s-a cam pripit azi cu deşteptarea ! De ce, mă rog ?

— Ceva m-a chemat afară. Poate adorata mea Artemis.

Îi face zeiţei o plecăciune, dar rămîne pe loc, nemişcat. Stă şi reflectează. De ce anume să se ocupe şi să se îngrijească mai mult şi mai bine ? De ceea ce se întîmplă cu stelele ? De unde au apărut ? De ce strălucesc ? Încotro pluteşte Selena cu luntrea ei ? Din ce e alcătuit pămîntul ? Unde e capătul pămîntului ? Care dintre voluptăţile dragostei e cea mai mare ? Ce e mai întîi ? Spiritul sau trupul ? Ce e pe urmă ? Să te îngrijeşti...

— Hai, băiete, pe toţi zeii ! Ce-i cu tine ? Ce stai acolo ca o stană de piatră ? Ai grijă ! Mai întîi adapă capra ! Pe urmă vezi de hrana măgarului ! Pregăteşte-mi

lemnele şi adu-mi apa s-o încălzesc ! Şi nu uita, apoi, să ascuţi dălţile tatei !

Socrate începu să rîdă ; porni iute spre mama lui, o sărută, o ridică în braţe şi săltînd-o în sus, izbucni :

— Gata, acum ştiu de ce să mă îngrijesc mai întîi, mămico, aşadar, adăpatul caprei, hrana măgarului, lemne şi apă pentru tine, dălţile tatei şi abia pe urmă stelele !

12

Un sclav aduse vestea, cu sufletul la gură :

— Eucolia, soţia marelui brutar e gata să nască şi o cheamă pe Fainarete să-i vină neîntîrziat în ajutor.

Mama îi cere băiatului s-o însoţească. Pornesc. Mama, supărată, îşi dojeneşte fiul :

— Iar umbli desculţ ! Curînd o să fii efeb, înscris în registrele cetăţenilor atenieni, şi tu umbli mereu printre oameni desculţ, de parcă n-ai avea opinci.

— Am eu pingelele mele cînd umblu desculţ.

Mama poartă o mantie frumoasă şi părul strîns în coc ; îi stă bine aşa, deşi nu mai e la prima tinereţe. Băiatul desculţ, în acelaşi chiton în care lucrase de dimineaţă, parcă n-ar fi fiul ei. Străbătînd străduţele Atenei, Fainarete e pretutindeni întîmpinată cu bucurie de oameni, care, mai mult decît în casă, îşi petrec viaţa mutîndu-şi mereu scăunelul de la soare la umbră.

— Uite aici, Fainarete, i se adresează o tînără femeie, arătîndu-i copilul din braţe. Pe ăsta mi l-ai moşit acum trei luni. Era un pic mai mare decît un con de pin, şi uite acum, ce zdravăn e !

— Artemis să ţi-l binecuvînteze !

O droaie de copii, care o cunosc pe Fainarete, ţopăie zglobiu în faţa ei şi strigă în gura mare :

Fainarete, Fainarete,
mare mamă, măi băiete,
asta are mulți copii,
zeci și sute, poate mii!
Chaire! Chaire! *Fainarete.*

Mama și fiul înaintează, și în urma lor se aud glasuri.

— Noroc! Succes! Iar la întoarcere, mai dați și pe la noi.

Au ajuns. Intendenta îl pofti pe Socrate să ia loc pe un scaun, în peristil, porunci unui sclav să-i aducă turte de miere, struguri, smochine. Apoi o conduse pe Fainarete în dormitor, de unde se auzeau gemete de durere.

Trecu mult timp pînă să iasă Fainarete, cu noul născut în brațe:

— Băiat! strigă ea. Și frumos ca un pepenaș!

După care, așezînd pruncul într-un coșuleț cu așternutul proaspăt înfățat, îi spuse lui Socrate: Păzește-l! Și se înapoie în odaia lăuzei.

Socrate îl cercetează cu atenție pe plîngărețul nou-născut. Va să zică iar un gîndăcel roșu, numai cute și neputincios. Acum nu ești decît o gînganie și atîta tot. Sufletul pustiu, nimic n-a picat în el, nici bun, nici rău. Cînd o să începi și tu să aduni nițică minte, abia atunci o să-ți fiarbă creierul ca într-un cazan. Eu știu cum vine asta. Nu de alta, dar tocmai mă aflu în această situație. Vezi, n-a fost nimic și, deodată, ești aici. Viitor cetățean al Atenei, așa cum, în curînd, urmează să devin și eu. Ei, a strateg sau a viitor vizitiu olimpic de cuadrigă deocamdată nu arăți. Dar, vorba ceea, ce nu e, poate fi. Da de ce te tot văicărești? Nu-ți fie teamă de viață, gîndăcelule! Da, știu, ai dreptate, nu-i o jucărie să fii atras în forfota asta și să nu te pricepi la nimic și de nimic să nu ai habar. Tu nu știi nici măcar ce-i cu tine. Ești o sfrijitură necăjită, la cheremul a tot ce e în jurul tău. Al oamenilor, al lucrurilor...

Deodată, Socrate aude un bîziit și face vînt deasupra coșulețului, ca musca cicălitoare să nu se așeze pe obrăjorii pruncului — da, mititelule, acum nici de o muscă nu ești în stare să te ferești.

Fainarete a ieșit din iatacul lăuzei. E încă înfrigurată de încordare, dar mulțumită. Mama copilului e bine.

— Și micuțul plînge? Așa-s toți. Îl ia în brațe și încearcă să-l liniștească într-un legănat ușor. Toți nou-născuții sînt așa. Numai tu ai rîs la naștere.

— Și de ce am rîs ? întreabă Socrate.

— De unde să știu ? răspunde mama zîmbind. Poate de bucurie că ai venit pe lume.

Socrate o contempla pe mama lui, cu pruncul în brațe. Cu siguranță că așa m-a răsfățat și pe mine :

— Să știi, mamă, că eu într-adevăr sînt bucuros pe această lume. Din cînd în cînd mă cuprinde un fel... un fel de uimire. Și-mi zic : ce întîmplare ciudată că, printre atîția oameni care au fost înaintea noastră și vor fi și după noi, m-am născut și eu și tocmai la voi și într-o asemenea țară ! Ar însemna să fiu un prost, dacă nu aș fi în stare să înțeleg cu ce noroc m-am născut.

Peplumul lung se unduia pe lîngă trupul Fainaretei, în timp ce legăna copilul în brațele ei drăgăstoase. Duioșia îi înfrumuseța chipul gingaș.

— Aș avea un chef nebun să te sărut, spuse Socrate, aproape cu violență.

— Fugi de-aici, aiuritule ! Ce-ți veni ? răspunse mama cu voce domoală și zîmbi. Uite, vezi, nu mai plînge. Așa, puișorule, peste puțin timp o să vină tatăl tău. O să te legene și o să te poarte pe la toate altarele din casă... Te-a înțepat lumina în ochișori, nu-i așa ? Și te-ai simțit singur și părăsit în coșulețul ăsta...

— Tu, mămico, știi întotdeauna ce vrea un asemenea plod, chiar dacă nu știe să vorbească.

— Un asemenea cocoloş nici nu e nevoie să vorbească, ca să-ţi dai seama cu uşurinţă ce vrea, încuviinţă Fainavete, fără să scape o clipă copilul din ochi : numai lucruri obişnuite şi fireşti. Şi treaba asta durează destul de mult, pînă păşeşte în viaţă. Acest prunc necuvîntător nu-i decît o speranţă — atît şi nimic mai mult. Iar această speranţă destinul uneori o împlineşte cu generozitate, iar alteori, o zădărniceşte.

— Destinul ? rosti Socrate încet, cu voce scăzută.

Se uită la sculpturile tatei mai vechi şi de dată mai apropiată ; zei şi zeiţe, eroi şi oameni celebri. Portretul lui Eschil, zeiţa Demeter purtînd pe cap cununa împletită din spice de grîu...

Ciudat mai e şi universul meu : mama aduce pe lume oameni vii, tata dă viaţă pietrelor. Omuleţul acela pe care mama îl ajută să prindă viaţă e neputincios, expus bunului plac al celor din jur. Gîngureşte, scînceşte, boceşte, suge, ţipă. Altceva nu-i în stare să facă.

Tata zămisleşte fiinţe mari. Oameni şi zei. Dar nu le poate dărui decît o singură mişcare, o singură expresie. Frumos e, nimic de spus, dar un frumos rigid, ţeapăn, de neclintit, invariabil. Chiar dacă e vorba despre Muza dansului — Terpsihore, sau despre Discobolul, răzbate din statuile lor întotdeauna aceeaşi linişte statică, aceeaşi mişcare încremenită. E imaginea unui om viu, nici de cum viaţa omului. Şi unde mai pui, o imagine determinată de o clipă anume... Omul a împietrit şi nu se mai clinteşte. Piatra e piatră.

Gîndăcelul acela de om, adus pe lume de mama, e la fel de neputincios ca acest bloc de marmoră. Mama dă viaţă unor omuleţi necuvîntători, tata unor uriaşi de piatră. Care din ei face o treabă mai bună ? Amîndoi muncesc cinstit.

Mama face o muncă utilă dar naşterea unui copil e totodată şi frumuseţe. Tata face o muncă frumoasă, cu adevărat frumoasă, iar munca lui e şi ea folositoare. Întotdeauna însă îi lipseşte ceva. Aici nou-născuţii, dincoace oamenii cioplişi, şi între acest omuleţ fremătător şi chipul de piatră neschimbat, rămîne un spaţiu gol. Ce cuprinde oare acest spaţiu imens ? Creşterea omului ! Sentimentele sale, instinctele, pasiunile, ideile, faptele şi opera sa — lucrul cel mai de seamă.

Anaxagora îi contestă pe zei. În cazul ăsta, nu rămîne decît omul. Dar ce te faci cu acest om dacă îşi pierde sprijinul, dacă în spatele lui nu mai stau zeii şi nu-i mai îndrumă fiecare pas, de la naştere, pînă dincolo de mormînt ? Ce te faci cu acest om, dacă ar fi să depindă de el însuşi ? Zeii înseamnă pentru om un fel de certitudine. Anaxagora îi ia zeii, ce-i dă în schimb ?

Se lasă înserarea şi Socrate tot mai stă aici, neclintit, frămîntat de gîndurile lui : Ce e de făcut cu aceşti pui de om ? Poate că s-ar cuveni să ne străduim cu ei ceva mai mult...

— Ai dreptate, Socrate.

Se cutremură.

— Cine a rostit aceste cuvinte ? Îşi roteşte privirea în jur. Tu, zeiţa mea ? Văd pe buzele tale o fărîmă din numele meu. Pe farmecul şi frumuseţea ta, te conjur, spune-mi : pot eu oare să fac ceva pentru asta ?

O adiere mîngîietoare îi răcori fruntea. Şi nu Artemis, ci vocea sa lăuntrică, îi spuse în surdină : Cînd îţi va intra în sînge că frumosul e binele, şi binele e frumosul, cînd în inima şi în mintea ta se vor contopi şi unul şi altul în binefăcătoarea *kalokagathia*, atunci vei şti ce ai de făcut.

— Ce taine dezlegi, Socrate ? întrebă Simon, uitîndu-se peste zid.

— Am găsit pentru mine un cuvînt important şi iată-l, ţi-l dau şi ţie : *kalokagathia* !...

Socrate împlini optsprezece ani și fu înscris în registrul cetățenilor atenieni din demosul Alkopeche, de care aparține și tatăl său. Deveni efeb.

Potrivit legii, depune cuvenitul jurămînt solemn:

— Nu voi necinsti armele sacre și nu-mi voi părăsi niciodată tovarășul de luptă, voi apăra singur și cu ceilalți deopotrivă tot ce ne e sfînt și scump. Nu voi micșora puterea și gloria patriei, ci, dimpotrivă, voi căuta întotdeauna s-o sporesc. Mă voi supune de bună voie guvernului și legilor statornicite, precum și celor ce vor mai fi adoptate de popor, și dacă se va găsi vreunul care să încerce să înlăture legile ori să le încalce, nu voi îngădui o asemenea faptă și le voi apăra singur și cu ceilalți deopotrivă. Voi păstra, de asemenea, credința strămoșească. Zeii să-mi fie martori că așa va fi!

Voi apăra ce ne e sfînt și scump, nu voi micșora puterea și gloria patriei, ci, dimpotrivă, o voi spori.

Din această zi și pînă la vîrsta de șaizeci de ani, va fi dator să se supună serviciului militar, să țină seamă de acest jurămînt, și ori de cîte ori patria va avea nevoie, va trebui să răspundă, neîntîrziat.

Și va fi nevoie. Republica ateniană e în veșnică luptă. Se apără, dar și atacă. Și-a sporit puterea și gloria în ziua nașterii lui Socrate, prin înfrîngerea perșilor în bătălia de la Pamfilia, pe malul rîului Eurimedon. Și-a sporit puterea și gloria, înrobind Egina și Beootia, pe vremea cînd Socrate avea treisprezece ani. Dar și-a micșorat puterea și gloria în războiul împotriva Egiptului, pierzînd în delta Nilului o mare parte din flota de război. Această nenorocire, Socrate a trăit-o cu amărăciune; avea atunci șaisprezece ani.

Atenienii însă n-au căzut pradă deznădejdii și, la sfatul lui Pericle, au construit alte nave de război, mai trainice și mai multe. Republica ateniană era pîndită din toate părțile de dușmani înrăiți: perșii și spartanii. Ba, chiar

şi în cetăţile greceşti aliate cu Atena, răbufnea din cînd în cînd pofta unora de a răsturna orînduirea democratică şi de a pune din nou mîna pe putere.

Vinovată de această stare de tensiune era şi Atena. căpetenia ligii maritime ateniene, ocrotitoarea tuturor membrilor ei în faţa vrăjmaşilor, dar şi administratoarea ageră şi abilă, care ştia să intre destul de adînc în visteria comunitară. Membrii ligii pizmuiau şi duşmăneau Atena pe motiv că se îmbogăţea, că devenea tot mai puternică şi mai frumoasă şi ţipau în gura mare că se simt mai curînd sclavii decît aliaţii cu drepturi egale ai acestei trufaşe regine a mărilor.

Şi tocmai din pricina acestei sumedenii de inamici îndepărtaţi şi foarte apropiaţi, unii cunoscuţi şi alţii ce abia se năşteau, nu-şi putea îngădui Atena luxul nu numai de a depune armele, dar nici măcar de a se mulţumi cu armamentul de ieri, pe uscat şi cu atît mai puţin pe mare.

Milităria şi tot ce se leagă de ea, erau tratate aici cu seriozitate, cu asprime, fără compromis. Cu severitate şi chiar cu moartea era pedepsit un strateg care pierdea o bătălie.

Severitatea însoţea şi instruirea efebilor. Erau încolonaţi după înălţime şi formaţiunile porneau apoi în marş spre fortăreaţa Munychie din preajma portului Pireu, unde urmau să-şi facă stagiul militar.

Socrate fu repartizat la hopliţi, pedestraşii în armură grea, care alcătuiau miezul armatei ce lupta îndeosebi pe uscat, dar care, atunci cînd o navă inamică ataca o navă ateniană, intra în acţiune şi pe mare. Pentru defensivă, aveau coifuri, aşa-numita creastă de cocoş, armuri de aramă, scuturi de lemn îmbrăcate în piele şi jambiere de aramă. Pentru ofensivă, erau instruiţi să arunce suliţa, să stăpînească sabia cu două tăişuri şi pumnalul.

Serviciul militar, pentru mulţi o trudă istovitoare şi insuportabilă, pe Socrate avea darul să-l întărească şi să-l călească. Îndura orice chin şi orice constrîngere : dogoarea

și frigul, foamea și nesomnul. Se remarca în toate. La gimnastică, în formațiunea lui : primul, Socrate. La alergări, la fel, la aruncarea și atingerea țintei cu lancea, din nou Socrate, la exercițiile de luptă ale hopliților, învingător tot el. Îi plăceau marșurile pe meleagurile Aticei, în vacarmul cîntecelor și al sunetelor de goarnă, oricît de lungi și de obositoare ar fi fost aceste marșuri, pentru alții aprige pînă la prăbușire. Nu se gîndea la clipa cînd avea să-l dea gata oboseala, se gîndea la clipa cînd avea să se ivească în cale Egaleos, Anaflistos și, în sfîrșit, Sunionul și marea — marea ce leagă patria de prietenii și dușmanii ei pe căi ce nu pot fi nici numărate, nici însemnate, căci marea se închide după fiecare brazdă răsturnată de nave, ștergînd în felul ăsta orice urmă de drum. Marea însăși e o contopire largă de drumuri.

În al doilea an de stagiu, Socrate fu transferat în fortăreață, la File, la frontiera cu Beotia. Și cînd termină serviciul militar, Atena își serba victoria asupra perșilor, dobîndită la Salamina, pe insula Cipru. Această bătălie veni să confirme justețea sfatului dat de Pericle adunării populare de a acorda toată grija construirii unei flote de război puternice. Aplicarea practică a acestei indicații s-a dovedit a fi cît se poate de întemeiată.

Cînd Socrate se întorcea acasă, războaiele cu perșii luaseră sfîrșit și se statornicise o perioadă fericită de pace, perioadă în care Atena avea prilejul să se îmbogățească și mai mult și să devină tot mai puternică, mai frumoasă și mai înfloritoare.

Se îndrepta voios spre casă, nerăbdător să-și îmbrățișeze părinții și iubita. Pătrunse grăbit pe străduțele demosului Alopeche. Oamenii îl ocoleau, evitînd să-l întîlnească. Abia îi răspundeau la salut. „Ce-o mai fi și asta ? Am intrat într-un oraș străin ?“ Se neliniști și o rupse la fugă.

Apucă inelul de la poartă și ciocăni agitat. Nimic. Nimeni nu veni să-i deschidă. Înconjură casa și se săltă

peste zid, în curte. Auzi behăitul caprei şi glasul lui Percon. Inima i se uşură. Se repezi spre uşa casei, trase zăvorul : casa lor era pustie.

Şi cînd ţîşni din nou în curte, o găsi aici pe Melisa, nevasta pantofarului ; sta în faţa lui cu o cană de lapte proaspăt, înspumat şi cald.

— E de la capra voastră, spuse Melisa, întinzîndu-i cana.

— E tocmai ce-mi doream, rosti Socrate, zîmbind. Hai, vino încoace, lapte dulce, să sorb iar, după atîta vreme, izul casei mele.

Dădu cana peste cap. Melisa aşteptă să termine de băut, apoi îl strînse în braţe şi izbucni într-un hohot de plîns sfîşietor. Socrate se sperie : s-a întîmplat ceva rău. O apucă de umeri :

— Vorbeşte, Meliso ! Spune repede, ce s-a întîmplat ?

— Trimisul nu ţi-a adus nici o veste la Munychie ?

— Nu. Eram departe. În fortăreaţa File.

Încet, cu vocea sugrumată de plîns, îi povesti despre nenorocirea ce se abătuse peste capul lui. Sofroniscos şi Fainarete au fost răpuşi de malarie.

Sta ţeapăn, fără să mai perceapă nimic în jurul lui. Abia după un timp destul de îndelungat, întrebă, absent :

— Şi la voi ?

Îndreptîndu-şi privirea spre casa lor, care răsărea deasupra gardului de zid, în preajma măslinului, Melisa spuse repede, ca într-o doară, că la ei toată lumea e sănătoasă, Corina e de un an soţia lui Egersis şi are şi un copil.

Tata, mama, Corina... Socrate a rămas singur.

14

Lovitura primită a lăsat o rană adîncă. O durere cumplită, pricinuită de pierderea celor trei fiinţe iubite. Ca aproape toţi atenienii, Socrate era neobişnuit de sensibil, la bucurie şi la durere deopotrivă.

Pe cît de dionisiacă fusese explozia lui de veselie în timpul culesului măslinelor, la Gudi, pe atît de profundă e tristețea și nefericirea lui, acum. Rătăcește prin casă, prin curte, ca o ființă lipsită de viață, desculț, veșnic în același chiton ce s-ar fi cuvenit să fie spălat pînă acum de șapte ori, fața i se acoperă de o barbă mare, iar mîncarea adusă de Melisa rămîne neatinsă sub ochii lui..

Melisa revine. Laptele din cană s-a acrit, turta de orz e roasă de șoareci. Vecina l-a luat în ajutor pe fiul ei. Dintr-o parte ea, din cealaltă Simon, se străduiesc să-l readucă pe Socrate la viață. El însă privește mereu undeva, spre infinit. Îi aude ? Nu-i aude ? Nu răspunde, o vorbă nu scoate.

— Dacă te-ar vedea părinții tăi în halul ăsta, n-ar avea nici o bucurie, Socrate ! Nici după moarte nu-i lași în pace ? ! ? Hai, mănîncă ! Spune și tu o vorbă, pe Zeus cel cu trăsnetul în mînă ! Să nu te lovească — ferească zeii. Ei, ce-i cu tine ? Ești mut ? ! ? strigă vecina, supărată, apoi, se retrage.

Simon mai stăruie :

— Anaxagora m-a întrebat ieri pe malul Ilisosului, cînd ai de gînd să dai pe acolo. Ce să-i spun ?

Din nou tăcere mută.

Simon apucă o turtă, mușcă din ea, mai prinse o bucată și i-o întinse prietenului la gură. Socrate începu să mănînce. Știa ce mănînçă ? Nu știa ? Simon se bucură de succesul său. Azi o să-i iasă bine opincile...

Socrate se plimbă prin curte, printre statui și pietre. Ciocanul tatei. A căzut și e năpădit de levănțică. Îl ridică, îl ține cu mîna, și, ca un om lipsit de viață, intră cu el în casă ; nu se spală, se întinde pe pat așa cum e, și doarme, și nu doarme.

Dimineața apare Simon și, în locul mamei, îi aduce turta și o cană cu lapte. Îl hrănește întocmai ca înainte

cu o zi, un dumicat eu, un dumicat tu. Și-i vorbește întruna, fără să-i pese dacă Socrate aude ori nu aude.

— Corina nu l-a vrut pe Egersis, a plîns, a fugit la țară la bunica noastră. Hai, mănîncă ! Tata a adus-o cu sila înapoi. „Mi-e drag Socrate“, repeta ea mereu, hai mai bea un pic de lapte ! Ce să-i faci, trebuie s-o dai uitării ! Uite, mama îți trimite un chiton curat și eu ți-am făcut sandalele astea. Ce crezi, o să-ți vină bine ? Ei, hai, încearcă-le!

— Omul renunță ușor la toate nevoile, dacă ai ști ce puțin îi trebuie — nici sandale nu-i trebuie — dar tu ești un băiat bun, Simon, și de aceea le păstrez.

— Și la Pericle nu te duci ? Spuneai că după ce te întorci din militărie...

— Nu, nu mă duc. Am de gînd să mă las de sculptură.

— Cum ? ! ? se sperie Simon. Cum ai spus ? Tu să te lași de... Și de ce, mă rog ?

— Cum aș mai putea să mă bucur de muncă fără tata, răspunse Socrate, uitîndu-se țintă la ciocanul ce zăcea pe laviță. — Pietrele din curte îmi amintesc tot timpul că tata nu mai trăiește.

— Și ce-ai să faci ?

— Nu știu.

Tăcere îndelungată.

Simon se mută de pe un picior pe altul, descumpănit. În sfîrșit, se încumetă să rupă tăcerea :

— Spune, n-ai vrea să stai de vorbă cu băieții ? În fiecare zi mă întreabă de tine.

Socrate nu răspunse. Simon se retrase, iar prietenul lui își petrecu aproape toată ziua așezat pe marginea patului.

Mîncarea de seară tot Simon i-o aduse.

— Hai cu mine, să-ți arăt ceva ! îi spuse după un timp.

Și-l trase în curte. Prietenii lui Socrate ședeau pe zid, unul lîngă altul, ca niște porumbei înșirați pe o cornișe. Nici unul nu scotea o vorbă, ședeau acolo și-l priveau.

Socrate întoarse capul într-o parte și ochii începură să-i lucească.

— Tu plîngi ? îl întrebă în șoaptă Simon, apropiindu-se de el.

Socrate șovăi o clipă. apoi se răsti la prietenul său :

— Ai înnebunit ? Pantofarule !

Și intră în casă.

A doua zi. însoțit de Simon. zăbovi îndelung la mormîntul comun al părinților săi, fără să schimbe o vorbă.

— Ar trebui să pui aici ceva de marmoră, se auzi, în cele din urmă, glasul scăzut al prietenului.

— Cruzimea destinului mă înspăimîntă, îi răspunse Socrate. De ce a trebuit să se întîmple așa ? Tata a fost un om bun și drept. Toată viața a muncit din greu. Și acum îmi stăruie în urechi loviturile ciocanului său. Și de ce și mama ? Cea mai cumsecade mamă a mii de copii, dăruitoare de vieți, și a fost secerată în plină putere — pentru ce ? Ce rău a săvîrșit ?

Pe mormînt înfioreau narcisele. Erau proaspete.

— Cine le udă ?

— De unde să știu ? Pe aici vin atîtea femei pe care maică-ta le-a ajutat, și acum ele se îngrijesc de toate, aduc și flori, și străchini cu mîncare...

— De pe urma mamei a rămas amintirea dăruitoare de viață, de pe urma tatei, statuile, reliefurile, o fărîmă de frumos. De pe urma amîndorura, eu. Și unul, și celălalt au dat cetății tot ce le-a stat în putere. Dar eu, eu ce-i voi da ?

Cînd se înapoie de la cimitir, se întinse în pat, răpus de tristețe.

— Acum știu ce am de făcut : bat ferestrele în scînduri, fixez zăvorul la ușă și mă îngrop aici, de viu.

— Să nu faci asta !

Înmărmuri, cuprins de groază. Își rotește privirea prin odaie. Cine a rostit aceste cuvinte ? Cine l-a îndemnat :

Să nu faci asta ? ! ? A auzit doar cu toată limpezimea. A cui a fost vocea ? Îndîrjirea îl face să se revolte. „Da, da ! izbucnește, iritat. Nu mai ies de aici ! Aici mă închid ! Aici o să pier !“

— Să nu faci asta ! răsună din nou vocea, pe un ton poruncitor.

Se ghemui în pat și pînă dimineața nu închise un ochi.

Stăteau adunați în dreptul casei lui și așteptau să fie chemați.

— După toate necazurile care l-au lovit, nu ne putem îngădui să dăm buzna la el, ca altădată, hohotind și sărind peste zid ca ștrengarii, spuse Criton.

Îi dădură ascultare.

De la Simon aflaseră că nu se mai îngrijește și, ca o arătare, rătăcește prin casă și prin curte, desculț. De aceea nu trăgeau speranța să-i audă pașii, ci mai curînd să-i audă glasul. Și, iată-l deodată în fața lor ; chipul lui, întotdeauna luminat de o flacără lăuntrică, e acum pămîntiu, în jurul buzelor sale năpădite de barbă, se văd cutele aspre ale suferinței, obrajii sînt palizi, iar privirea nu mai e nici blîndă, nici tăioasă, ca altădată.

— Veniți, le spuse încet, și pe măsură ce intrau, îi îmbrățișa pe toți, fără să scoată un cuvînt.

Se așezară pe blocurile de piatră, ca în urmă cu doi ani. Puține s-au schimbat aici : lipsesc cîteva lespezi de marmoră și mîna care le prelucra. Lipsesc și scînteile ce creau atmosfera acestei case, cu toate că acela din care scăpărau scînteile se află în fața lor, dar nu energic, ca odinioară, ci moleșit, apatic, gîrbov, strivind între dinți un fir de iarbă crescut printre lespezi.

Prietenii începură să vorbească despre ultimele noutăți. Socrate țintui cu privirea un bloc de marmoră. Aude ce-i spun prietenii, dar percepe totul ca printr-o negură.

Prin acea negură ce învăluie în permanență tot ce se petrece în jurul lui. E un nor întunecat al mustrărilor de cuget, un nor de lăcuste care devorează în el tot ce se trezește la viață. „De ce am fugit de lîngă tata, atunci cînd ar fi trebuit să-l ajut în muncă ? De ce tocmai în ultima vreme mi-am neliniștit părinții cu nestatornicia și zburdălnicia mea ?“

Criton îl prinse de braț :

— Spune-mi, Socrate, tu ne asculți ?

Dădu din cap, aprobator, fără să vorbească, dar norul acela pustiitor, ce devora în el orice fărîmă de lumină, nu se risipea. „Cîtă teamă am semănat în sufletul lor, că nu va fi nimic de capul meu, că voi rămîne pentru ei o povară, fecior nereușit și inconștient, care și-a desfăcut aripile să zboare, dar pînă la urmă a rămas pe jos.“

— Cumplită nenorocire te-a lovit, Socrate, să știi că noi suferim alături de tine, spuse Criton.

— Jalea ta e și a noastră, Socrate, spuse Pistias.

— A tuturor, se grăbi să adauge Chirebos.

— Tu nu ne asculți, Socrate, interveni Criton, de data aceasta pe un ton mai aspru.

„Și amîndoi, cu îngrijorarea pe față, îmi aminteau mereu : ține-te de muncă și nu-ți mai pierde timpul cu fleacurile. Și zburdălnicia tinereții are limitele ei. Da, știu, mamă, moderație, moderație în toate — *sofrosiné*... Ah, tată, cîtă nevoie ai avut tu, oare, de mine, cînd au început să te lase puterile ! ? ! Și cîtă nevoie ați avut amîndoi de sprijinul meu în timpul bolii !...“

— Îți mulțumesc, Simon, și mamei tale îi mulțumesc, murmură el.

Era pentru întîia oară cînd le mulțumea vecinilor pentru grija față de părinți, de casă și de el, uneori.

Răspunsul lui Simon nu-l mai auzi. Se lăsă din nou pradă frămîntărilor sale chinuitoare : „De ce n-am fost în stare să-i spun Corinei — așteaptă-mă. Nu te-am înecat

eu, oare, cu mîna mea, în hîrdăul acela urît mirositor al lui Egersis ?"

— Împărtășim cu toții durerea ta, izbucni deodată Criton, nemaiputîndu-și stăpîni mînia în glas. Uite, sîntem cu toții aici, lîngă tine. Dar tu ești, totuși, cel mai puternic dintre noi... Mai ești ? Pe cîte ne amintim, Socrate nu se lăsa răpus niciodată de nimic. Spunea vreau ! și era așa cum spunea el. Iar acum se pare că nu mai ești capabil să rostești acel vreau ! al tău. Vreau să trăiesc ! Amărăciunea ta e mai tare ca tine, te-a doborît de-a binelea. Asta-i moderațiunea ta, a ta *sofrosiné,* pe care ai trezit-o și ai cultivat-o în noi ?

Socrate își ridică privirea înfiptă în piatră și fixîndu-l pe Criton, întrebă cu uimire :

— Eu am făcut asta ?

— Uitați-vă la el ! Îl auziți ? ripostă Criton. Ce întrebare ! Nu mai știe ce-a făcut ! De ce tăgăduiești ? Azi nu mai e valabil ce ne-ai spus ieri ?

— Nu te supăra pe mine, scumpul meu Criton, dar eu, într-adevăr, nu știu să fi trezit ori să fi cultivat ceva în voi. La drept vorbind, eu sînt acela care aș avea nevoie ca cineva să cultive în mine ceva bun.

Prietenii se minunară de spusele lui, dar Socrate continuă :

— Mama îmi aducea adeseori aminte de moderațiune. Cuvîntul acesta îmi suna atît de frumos în gura ei — *Sofrosiné* — și poate de aceea, fără să-mi dau seama, vi-l transmiteam și vouă. Dar, personal, m-am condus prea puțin după acest precept. Ai uitat de cîrciuma din Pireu, Criton ?

Fața cu trăsături fine a lui Criton deveni purpurie.

— Am uitat ! Și nu vreau să-mi mai amintesc. În schimb, tu uiți de un lucru de care n-ai dreptul să uiți ! De promisiunea făcută lui Pericle și Fidias !

— Caritele ? tărăgănă Socrate cuvîntul, de parcă în locul zeițelor bucuriei i s-ar fi ivit în față răzbunătoarele Erinii.

— Da, Caritele, îi zîmbi prietenul. Sînt fericit că ți-ai adus aminte.

Și-i povesti că de mai bine de un an, Fidias conduce întreaga acțiune de edificare a Atenei. Pe Acropole se cară fără încetare blocuri de marmoră și totul acolo e un imens furnicar de oameni. Zilnic se adună o sumedenie de meșteri pietrari, artiști și tot soiul de meșteșugari localnici și străini. Cuvîntul străini sună ca o înțepătură.

— Fidias i-a spus tatei cu amărăciune : Socrate nu se arată. Pesemne că lucrarea asta nu-l mai interesează.

— Nu mă interesează ! izbucni Socrate cu violență. Se gîndea la Corina. Acum nici n-aș mai putea...

— De ce ? se grăbi să-l întrebe Simon. Unde e al tău : vreau ! Te-a părăsit ? Criton are dreptate. Socrate nu mai e Socrate.

Criton îi privi pe toți, semnificativ, numai pe Socrate îl ocoli :

— Cu Socrate nu mai e nimic de făcut, e împietrit ca lespezile de marmoră din jurul lui. Mă întreb dacă mai curge în el sînge de atenian...

— Cum ? ! ? explodă Socrate, indignat. Tu îmi spui mie asta ? Tu, Criton ? ! ?

— Da, ție, ție îți spun adevărul de la obraz ! rosti Criton cu fermitate și, întorcîndu-se spre ceilalți, adăugă : Să mergem, băieți. De ce să-l tulburăm ?... Să-l lăsăm aici singur, cu deznădejdile lui, dacă aceasta e acum *voința* lui ! Să mergem, prieteni !

Toți se ridicară ca la o comandă de pe locurile lor și porniră. Doar Simon se mai uită înapoi, dar pînă la urmă îl părăsi și el, însoțindu-i pe ceilalți.

Se ridică și Socrate, în mijlocul pietroaielor, statuilor, membrelor și capetelor de piatră răspîndite în neștire, prin toată curtea. Stătu multă vreme așa, în captivitatea acestui

vălmășag de piatră ; începuse să coboare întunericul, dar lui i se părea că în preajma lui e din ce în ce mai multă lumină.

Deodată se săltă pe un bloc de marmoră, sări de pe o lespede pe alta, străbătu curtea ca o vijelie și împinse poarta cu putere spre stradă, strigînd în gura mare :

— Criton ! Simon ! Chirebos !...

Și în clipa aceea, înmărmuri. În dreapta zidului stăteau înșirați, unul lîngă altul, Criton, Simon, Chirebos, Pistias, Xandros, Lamos și se uitau la el cu uimire. Un timp nu fu în stare să se dezmeticească, iar apoi surprinse în ochii lui Criton o scăpărare de zîmbet și, numaidecît, se dumiri :

— Măscăricilor ! Comedianților ! Nu vă e rușine ? începu el furtunos. Așa vreți voi să mă îndrumați pe mine ? Să mă băgați ca pe un pisoi cu boticul în lapte, ca să-l beau ? Îți bați joc de mine, Criton ? Fiindcă lăpăi ca un necioplit ?

— Și vrei poate să spui că n-am fost destul de isteți ? Că n-am reușit ? Azi mi-am spus și eu, și toți la un loc : vreau ! Și vrem ! rîse cu poftă Criton și ceilalți după el.

— Pușlamalelor ! Derbedeilor ! îi fulgeră Socrate cu ochi scăpărători. Voi spuneți că Socrate nu mai e Socrate ? Că nu mai curge în el sînge atenian ? Vă închipuiți oare că am surzit de ambele urechi. Pînă și noaptea am senzația că mă cheamă cineva. E același glas care mi-a interzis să mă înmormîntez aici, în această casă.

Ochii lui Socrate ard, obrajii prind să i se înroșească, mîinile se ridică fără voia lui. Iar vocea ? E din nou vocea aceea melodioasă, vocea aceea sonoră și frumoasă, limpede și plină de strălucire și furtună, ba chiar și de trăsnetul lui Zeus :

— Voi trebuie să-mi suflați mie, ca unui școlar amărît ? Pe toți demonii ! Știu eu mai bine decît voi toți cine mă cheamă ! Da, Atena, Atena mea mă cheamă !

— Mă rog, spuse Criton, cu un zîmbet sfielnic, de o puritate inocentă : Tocmai de aceea, stăm noi aici și te așteptăm, ca să mergem cu tine.

— Da ? Și atunci de ce pierdem aici vremea de pomană ? Să mergem, să ajungem cît mai repede, ca să-mi salut, în sfîrșit, cealaltă iubită !... Și, începînd deodată să rîdă, Socrate continuă : Nimic de zis, ce-i drept nu-i păcat : m-ați prins în plasă, ștrengarilor, pe mine, căruia, de fapt, îi place să arunce plasa.

Și porni alături de prietenii săi:

— Hei, Socrate ! strigă Pistias. Nu încui ușa ?

— De ce ? La mine hoții nu vin. Și timpul nu așteaptă...

INTERMEZZO I

Au trecut douăzeci de ani. La patruzeci și cinci de ani, Socrate a uitat-o pe Corina și s-a îndrăgostit de Xantipa, tînăra fiică a unui meșter olar din demosul Keramicos...

Ușa se deschide brusc și Socrate dă buzna în camera mea de lucru :

— Intru fără să mă anunț, întrucît astăzi nu se află în antecameră sclavul care să-ți vestească sosirea mea și, în plus, sînt foarte revoltat...

M-am prefăcut că nu aud ultimele cuvinte și l-am întîmpinat pe distinsul oaspete cu cea mai mare căldură. Venerabilul domn nu m-a ascultat și a început mînios :

— Despre puțini oameni s-a scris, de-a lungul secolelor, atît de mult ca despre mine. Unul mă aplaudă, altul mă fluieră bătînd din picioare zgomotos, de parcă aș fi un mim de mîna a cincea. Unul mă ridică în slăvi, altul mă ostracizează. Fir-ar să fie de treabă !... Și atunci îmi pun întrebarea : cum vrei să te descurci tu în povestea asta,

de vreme ce, peste toate, eu însumi n-am scris absolut nimic în viața mea ?

— Tocmai de aceea, salut cu multă căldură vizita ta. Socrate...

— Stai ! Ai răbdare... Cînd am aflat că vrei să scrii despre mine un roman și după ce am cerut să mi se explice ce înseamnă un roman, în care autorul cică ar avea dreptul, la bunul său plac...

— Nu chiar întru totul, am încercat să răspund, dar Socrate nu m-a lăsat să-mi exprim gîndul pînă la capăt ..

— ...mi-am zis ! Ai grijă, vezi ce-i cu povestea asta, și du-te să stai de vorbă cu el, să vezi ce are de gînd.

— Nici nu știi cît mă bucur...

— Mai întîi, însă, o să te ocărăsc ! Sînt revoltat !

— De ce, scumpe Socrate ?

— Am auzit cum practici monologul...

— Te rog să mă ierți ; un obicei urît...

— Și eu l-am avut, interveni Socrate, dînd din mînă, plictisit. Dar acum, la obiect. Cu ceea ce ai scris despre mine pînă în clipa în care Atena mea m-a chemat, și eu, în fruntea pîlcului de prieteni, am tăbărît în agora, sînt întru totul de acord. Pe urmă însă, chiar la începutul părții a doua, ai săvîrșit o eroare cumplită : Cum adică, eu am uitat-o pe Corina ! ? ! De unde ai scos asta, de unde ? Niciodată ! Pricepi ? Niciodată ! Corina a fost prima mea iubire adevărată, și asta nu se uită E drept, mi-a amărît zilele și a făcut să sufere și arta mea. Viața nu-mi mai oferea nici o bucurie, promisiunea de a ciopli Caritele pe friza propileelor mă apăsa ca o povară grea. Dar timpul retează nodurile gordiene mai bine decît sabia. Am simțit peste toate cîte s-au întîmplat că, totuși, Corina e mai mult a mea decît a acelui vopsitor împuțit: El a înhămat-o la jug, ca pe al cincilea sclav al său, iar eu am văzut în ea o zeiță. Și nu numai una, ci trei. Trei zeițe în același timp, și asta în clipa în care era în culmea frumuseții, și asta va rămîne întipărit în mine pentru totdeauna...

— Dealtfel, ai şi sculptat-o deasupra intrării în propilee.

— Bineînţeles, dar nu ştii la cîtă vreme după întoarcerea mea din armată. Fidias, ce-i drept, mi-a lăudat schiţele — da, da, frumos, frumos — eu ascultam cu plăcere cuvintele lui, căci desenasem totul mai mult cu inima decît cu mîna, dar, deodată, îl aud spunînd că pentru friză mai e destul timp, şi m-a hăituit aşa cum hăituieşte ogarul vulpea.

Se ridică din fotoliu şi începu să bată camera mea de lucru, cu mersul lui de raţă ; tălpile goale plescăiau puternic pe parchet, sub greutatea trupului său, iar mantia-i largă flutura în urma lui. Ronţăia boabe de năut şi scuipa cojile în ghivecele cu flori de pe pervazul ferestrei. Se uita la mine cu ochii săi uşor ieşiţi din orbite.

— Da, da. Ar fi trebuit să vezi cum m-a fiert pe mine marele Fidias. Şi ce m-a mai frecat. Parcă-l aud : de, dacă vrei să fii sculptor, atunci să fii cum scrie la carte ! Nu un pietrar obişnuit, ci un artist adevărat ! A fost o cale spinoasă să te lupţi mereu cu piatra. Iar prilejuri pentru această trudă au fost atîtea, încît deasupra Atenei s-au ridicat nori din praful de marmoră...

— La ce prilejuri te referi, scumpe Socrate ?

— Ei, asta-i bună ! gîndeşte-te şi tu : după victoria noastră de la Salamina împotriva perşilor, deodată pace şi sfîrşitul războaielor cu perşii. Îţi poţi imagina ce a însemnat asta pentru Atena ? Dominaţia mărilor, a insulelor, a porturilor, a negoţului peste mări şi a atîtor bogăţii ! ? !

Cu puţin timp înaintea venirii lui Socrate, mă frămîntam cum să soluţionez o problemă dificilă : cum să le înfăţişez cititorilor mei cele petrecute în Atena în decursul celor douăzeci de ani, în primul rînd cu Socrate, dar şi cu Atena şi Elada. Iar acum, această problemă mi-a pus-o chiar Socrate. Mi-a dat prin minte ideea că de întrebarea lui aş putea să profit pentru a-i pune pe cititorii mei la

curent cu evenimentele acelor ani, și asta dintr-o sursă demnă de cea mai mare încredere : direct din gura eroului meu.

L-am rugat pe Socrate să-mi spună care anume socotește el că a fost evenimentul cel mai de seamă al acelei perioade, pe care el însuși a trăit-o.

Candidul filosof căzu ușor în capcană. Mesteca și ronțăia boabe de năut, iar eu scriam de zor, mai-mai să-mi scapere scîntei din vîrful peniței.

— Lupta lui Pericle cu Tucidide, conducătorul aristocraților, s-a încheiat cu legea ostracismului prin care Tucidide a fost exilat din Atena pe o perioadă de zece ani. Democrația a triumfat, învingînd aristocrația. Știi desigur că temeliile democrației au fost puse de Solon. Pentru lumea noastră evenimentul a fost o adevărată revelație. Kleistene a înălțat acest edificiu, iar Pericle l-a extins, l-a înfrumusețat și l-a împodobit cu giuvaeruri...

— De bună seamă, la început s-a izbit de rezistența multora... m-am încumetat să-l întrerup cu această paranteză.

— Ba bine că nu ! încuviință Socrate. Și acum e vie în memoria mea fierberea acelor vremuri. Li se putea ascunde bogaților faptul că Pericle îi păgubea în folosul celor de jos, cărora le sporea cîștigul și-i investea cu mai multă putere ? Dai din cap și, într-adevăr, ai dreptate, nu se putea...

Și, în continuare, Socrate mi-a povestit că Pericle voia să șteargă diferențele strigătoare dintre cei avuți și cei săraci. Întărindu-i pe cei săraci, întărea puterea economică, politică și militară a Atenei.

Accesul gratuit la teatre le înlesnea lărgirea orizontului și instruirea, le îmbunătățea moravurile și trezea în ei dragostea de patrie.

— Ceea ce aducea a pomană sau a filantropie, însemna un profit pentru întreaga obște ; ceea ce aducea a spec-

tacol senzațional la teatru, echivala cu ridicarea nivelului cultural al poporului.

— Ce crezi că-i supăra mai tare pe aristocrați ? Paguba ori scăderea puterii și a autorității lor în stat ? După mine, îi înfuria și una, și alta în aceeași măsură.

— În aceeași măsură nu, mă corectă Socrate zîmbind. Cel mai tare îi înfuria adunarea poporului, *ekklesia* noastră. Pericle a transformat *ekklesia* în autoritatea politică supremă. Se întrunea de patru ori pe lună în Pnyx, unde prin vot deschis poporul lua hotărîri în legătură cu toate treburile importante ale cetății. Pnyx era spaima bogătașilor. Acolo se luau decizii și în legătură cu soarta lor, și asta avea consecințe în ceea ce privește atît veniturile, cît și fosta lor influență în stat. Pericle avea de ce să se teamă nu numai de aristocrați, care îl înfruntau deschis, ci și de un dușman mult mai rău și nevăzut. Umbli prin Atena, nu vezi nimic suspect în preajma ta și, în timpul ăsta, în cutare și cutare vilă stau înghesuite nouă capete, unsprezece capete. Asemenea lupanare, unde se întîlnesc în taină membrii bogatei oligarhii, și jură să facă totul pentru a răsturna democrația și a pune ei mîna pe putere, sînt în cetate cu duiumul, și nimeni nu le poate da de urmă.

— Și Pericle nu se temea de ei ? am întrebat cu mirare.

— Asta n-aș putea să-ți spun. Se temea, nu se temea, nu știu, un lucru e cert însă, că nu-i păsa de nimic. Și, mîngîindu-și țeasta pleșuvă, Socrate reluă : Pericle avea o calitate, vecină cu pasiunea : adora primejdia. Or a ține parte poporului în detrimentul celor suspuși era, pe toți demonii, un lucru tare primejdios...

— Și cum a fost cu miile de talanți aduși pentru construcțiile lui ? *Ekklesia* i le-a aprobat ? Căci, între noi fie spus, și asta era o treabă primejdioasă, ținînd seama de poziția statelor membre ale ligii maritime ate-

niene. din a căror contribuție la vistieria comună Pericle lua arginții necesari. Ori poate mă înșel ?

— Nu, nu. Nu te înșeli *Ekklesia* și-a dat și ea seama că e vorba de un joc periculos. Dar nu uita că Pericle era un mare om de stat și un orator captivant. El n-a cucerit *ekklesia* prin ceea ce avea să cîștige Atena in frumusețe, ci prin folosul pe care avea să-l tragă întregul popor atenian de pe urma acelor construcții. Odată cu frumusețea cetății, va spori și bunăstarea cetățenilor ei. Cu asta a cîștigat votul lor, exprimat cu tot entuziasmul.

După aceea, Socrate, el însuși plin de entuziasm. mi-a povestit cum a pus Pericle în mișcare întregul oraș. întreaga țară, ba chiar și marea și insulele de pe întinsul ei. Cînd te uitai. venea în fața adunării poporului cu noi propuneri : să fie construit zidul lung. Pireul să devină un port mult mai mare decît a fost. să fie sporit numărul trierelor și... să construim, să construim ! Olimpianul cu capul ca o căpățînă de ceapă. deși îndrăgea mai presus de toate arta și filosofia, nu era un visător fără temei. Stătea ferm cu picioarele pe pămînt și, cu aceeași fermitate, se gîndea la trăinicia economiei Aticei și Atenei.

Socrate se așeză din nou în fotoliu și, întinzîndu-și comod picioarele, continuă :

— Imaginează-ți numai ce a pus în mișcare edificarea Partenonului : extragerea marmorei din carierele Pentelicului, încărcatul, transportul, căratul sus pe Acropolă, prelucratul, importul de lemn și al costisitorului cedru de Liban, importul de fildeș din Africa. importul de aur... Pericle dădea de lucru oamenilor pe mare și pe uscat. Tuturor meșteșugarilor, forjorilor. pietrarilor, sculptorilor, pictorilor, țesătorilor și cine mai știe cui ? De la întreaga țară lua, dar și întregii țări îi dădea...

Se ridică în picioare și-mi arătă, de aproape, mîinile sale mari și vînjoase :

— Uite, cu mîinile astea am ajutat și eu cît m-au ținut puterile, și sînt mîndru de asta, da, așa să scrii !

Eram uimit de tabloul pe care bătrînul filosof mi-l evoca în fața ochilor. Un murmur de admirație țîșni de pe buzele mele :

— Remarcabil bărbat, acest Pericle.

— Da, asta așa e, dar era ambițios și dornic de glorie, ca toți alcmeonizii. Exagera. Uita de *sofrosiné*. Asta înseamnă cumpătare, moderațiune, înțelegi ? Și, rîzînd cu rîsul său frumos și gălăgios, reluă : *Sofrosiné* e marea înțelepciune a omenirii, dar care dintre noi nu s-a lepădat adeseori de ea ? Tu nu ? ! ! m-a luat el cu asalt.

— Cum să nu, scumpul meu Socrate, i-am răspuns și eu surîzător. Păcătuiesc la tot pasul față de *sofrosiné*. Dar, știi, bătrînețea...

— Taci din gură, se revoltă, rîzînd ; eu sînt cu douăzeci și patru de secole mai bătrîn decît tine.

După ce am rîs amîndoi pe săturate, mi-a spus că într-o anumită zi a săptămînii, se ducea la cercul Aspasiei, frecventat de cei mai de seamă artiști și filosofi ai vremii. Acolo l-a cunoscut pe Euripide și așa a început marea lor prietenie. Cu Anaxagora se vedea mereu. Ceea ce îi spusese cîndva pe malul Ilisosului despre zei, filosoful a și scris, și o parte din această scriere a circulat sub tăcere, în copii, răspîndind pretutindeni necredința în zei, deși în același timp se construia Partenonul, marele templu închinat zeiței Atena, deși, potrivit legii, necredincioșii continuau să fie condamnați la pedeapsa cu moartea.

— Și Caritele voastre, maestre ? am întrebat, fără voia mea, reverențios.

— Cum îmi vorbești ! ? ! s-a răstit la mine filosoful. Cîți Socrate stau aici în fața ta ? Ce să zic, frumoase obiceiuri aveți voi ăștia din nord. Nu-i nimic. Nu trebuie să te scuzi. M-ai întrebat de Carite, nu-i așa ? Ei bine, pierdusem orice speranță că aveam să le mai fac. Mai mi-era și teamă că Fidias se va supăra pe mine, din pricina pasiunii mele de a sta de vorbă cu oamenii și de a-i sprijini să-și făurească punctul de vedere asupra

unui lucru ce mocnește în ei, dar nu vrea să iasă singur la iveală. De pildă, odată, doi frați lucrează împreună la executarea unui mozaic și nu se înțeleg în privința retribuției. Cel mai mare răcnește : Ești un tîlhar ! Celălalt îi răspunde, tot răcnind : Nu sînt ! Și gata, s-au și încăierat. Unul are un deget rupt, celălalt, nasul spart. Și acum te-aș ruga să-mi spui, dragul meu, poate omul să privească nepăsător o asemenea faptă ?

— Depinde cine-i omul, am replicat eu cu promptitudine. Socrate, categoric, nu.

— Cum văd, ai început să mă cunoști, m-a aprobat rîzînd. Da, m-am amestecat în povestea asta, i-am potolit pe bătăuși, căci altfel s-ar fi stîlcit în asemenea hal, încît nici unul n-ar mai fi fost în stare să cîștige nici măcar un singur obol, pentru care, acum, se băteau ca chiorii. Pe urmă, am intrat în ei cu întrebările mele, adînc, așa cum pătrunde o moașă în pîntecele lăuzei. De la cel mai în vîrstă aflu că ar trebui să împartă cîștigul pe din două cu fratele mai mic, dar că el își ia mai mult. De la cel mai tînăr aflu că, într-adevăr, i-a șterpelit fratelui său mai mare niște bani, ca să aibă amîndoi la fel, așa cum se cuvine pentru o muncă egală. Vîrstnicul se apără, spunînd că are de întreținut o familie numeroasă, celălalt, că vrea să-și întemeieze și el familia lui...

Discut cu ei despre treaba asta afurisită și, în jurul nostru, se înghesuie pietrarii, mozaicarii, sclavii și cărăușii cu măgari cu tot. Și cum din toată povestea fac teatru cu spectatori, iar din cei doi frați protagoniștii unei piese improvizate, aceștia se iau la întrecere în împărțirea dreptății, devenind fiecare bunătatea și dragostea frățească personificată. Vîrstnicul îi lasă fratelui mai mic banii șterpeliți, ca să-și poată întemeia și el o familie, tînărul, la rîndul său, îi dă banii înapoi fratelui mai mare, ca acesta să aibă cu ce să-și întrețină numeroasa familie. Dintr-o tragedie ce amenința să se transforme în fratricid, se desprinde miezul unei comedii divine și toți cei ce

văd şi aud cu ochii şi urechile lor, se tăvălesc de rîs de plăsmuirea mea, pînă cînd hohotele de rîs zgomotoase il ademenesc pe Fidias : Ce se intîmplă acolo, băieţi ? De ce nu munciţi ? Ce-i cu voi ? A, sigur ! Iar Socrate !... N-am izbutit să-i explic că de fapt împiedicasem acolo comiterea unui fratricid. Dealtfel, e şi greu să explici ; atîta timp cît omorul n-a fost săvîrşit, orice demonstraţie e vorbărie goală. De multe ori mi-a fost teamă că din pricina teatrului meu, în care îmi desfăşuram public arta mea de moaşă, Fidias avea să mă izgonească de pe şantier ; dar n-a făcut asta. A crescut în mine pe viitorul creator al Caritelor. Şi, după ce înghiţi de cîteva ori în sec, Socrate reluă : Trecusem de treizeci de ani cînd a început construcţia propileelor şi, într-o zi, Fidias m-a chemat şi mi-a spus : Uite, ia trei bucăţi de marmoră şi ciopleşte în ele cele trei zeiţe !

Caritele le-am terminat cu bine şi le-am aşezat chiar la mijloc, deasupra intrării în propilee. Fidias l-a invitat pe marele Pericle să vină să le vadă. A venit cu prietenii şi sfetnicii săi, iar eu, prin Simon, am invitat-o pe Corina. Nu ştiu dacă s-a aflat în mulţimea ce se strînsese într-o clipită în jurul conducătorului. Bănuiesc că nu, căci Simon mi-a spus că ea nu vrea să se arate în faţa mea, deoarece e o mamă durdulie, care are acum o fată mare şi frumoasă, cum a fost ea pe vremuri. Iată deci că nu Corina lui Egersis, ci Corina mea tronează deasupra propileelor, pe unde trec mii şi mii de oameni ca s-o admire întruchipată în cele trei zeiţe dansatoare... După aceea, m-am apucat iar să fac tot ce era nevoie pe şantier, dar conflictele mele cu Fidias s-au înteţit şi au sporit, iar viaţa mea a început să se împartă tot mai mult... Şi, zîmbindu-mi cu zîmbetul lui dătător de lumină, Socrate adăugă : Tu ştii cu siguranţă între cine şi cine.

— Ştiu, am încuviinţat eu... Noi, cehii, avem o scriere veche, intitulată „Discordia între trup şi suflet".

— Bună ! Într-adevăr, nemaipomenit ! În cazul meu, povestea s-ar numi, probabil, „Discordia dintre piatră și om". Și din nou zîmbi : Da, ai ghicit, prietene, ai ghicit. În definitiv, spune și tu, cum m-ar fi răbdat pe mine inima să stau acolo, sus, pe Acropolă, să ciocănesc marmora, cînd la poalele Acropolei, *in stoa poikilé*, sau cum ai spune tu, în piața colonadelor, urma să vorbească unul dintre sofiști, Protagoras ori Gorgias, care adeseori poposeau în Atena. Puteam oare să nu mă duc să-i ascult ? Îți amintești doar că și cu tata aveam asemenea conflicte : marmora și dalta, ori tăiatul frunzelor la cîini, cum obișnuia el să numească setea mea de cunoaștere. Acum însă era mai rău. Un nou curent pe firmamentul filosofiei ! Căscam ochii cît cepele și îmi lungeam urechile, ca fostul meu prieten Percon, pe care, în altă ordine de idei, am preferat să-l dau vecinului din Gudi, decît să-l las să sufere la Atena din pricina neglijenței mele. Ca și Anaxagora, acești doi sofiști respingeau credința în zei. Cu asta m-au cîștigat numaidecît de partea lor. Și, în plus, erau dascălii înțelepciunii : venim să învățăm și să instruim pe oricine. Pricepi, omule ? Pe oricine ! La drept vorbind, asta voiam și doream să fac și eu. Din clipa aceea, se punea capăt ideii că totul trebuie investit numai pentru investigarea și cercetarea materiei, a universului și a atomilor și începea să se încetățenească ideea că trebuie să ne gîndim și la om. Jubilam de bucurie și, în înflăcărarea mea, aș fi fost în stare să-mi dau și capul pentru Protagoras, care a spus : *„Omul este măsura tuturor lucrurilor"*.

Și Socrate zîmbi :

— Desigur, pe atunci nu știam că sofiștii mai tineri aveau să se priceapă de minune să transforme albul în negru, să interpreteze orice afirmație pozitiv și negativ, deci și această sclipitoare frază a lui Protagoras. Dar, deocamdată, să ne oprim aici... Și-acum, închipuiește-ți că vechii mei prieteni și mulți alții dintre cei noi — bieții tineri — n-au renunțat la această idee și s-au declarat

„discipolii lui Socrate“, printre aceşti Alcibiade, Euclide sau Critias... Veneau la mine şi mergeau cu mine în agora, unde întotdeauna mă aşteptau nişte cetăţeni dornici să primească de la mine cîte un sfat. Stăteau pe scările din piaţa colonadelor, unde mişunau tot felul de scamatori; chitarele zdrăngăneau, iar dansatoarele ţopăiau pe trepte, aşa cum joacă literele pe hîrtie, atunci cînd îţi tremură mîna de emoţie. Erau fete anume alese şi foarte arătoase, iar scamatorii, ce să-ţi mai spun, vrăjitori în toată legea. Dar cum soseam eu, oamenii se strîngeau buluc în jurul meu şi scamatorii puteau să-şi adune catrafusele. A venit Socrate! Ei, de acum o să ne distrăm şi noi!

M-a ţintuit cu privirea:

— Te uiţi la mine cam năuc, tinere prieten. Da, da, ştiu eu la ce te gîndeşti: de unde pînă unde Socrate şi distracţia? Şi totuşi distracţia era, chiar dacă intenţia mea nu era să-i distrez pe oameni. Intram în cîte unul şi-l scormoneam atît de adînc, pînă cînd el singur îşi smulgea masca bine făcută, care înfăţişa chipul înţeleptului şi-l ascundea pe al nătîngului. Treaba asta îi convenea de minune privitorului, de vreme ce totul se făcea pe pielea altuia. Ehei, dat naibii Socrate al nostru, ăsta scoate din om şi ceea ce ascunde în măruntaie, ha, ha! Ce-ar fi să-l ia acum în tărbacă pe Nebulos ori pe Tubulos — pe mine... pe mine aş prefera să mă sară. Numai că zeflemistului îi dădea şi lui prin minte că ar putea să înveţe ceva de la mine şi, cînd mă apucam să-l scutur, atunci era rîndul celorlalţi să se tăvălească de rîs. Am pomenit înainte că oamenii voiau să primească de la mine tot felul de sfaturi, în cele mai diferite probleme: comerciale, oficiale, familiale, ba mi se întîmpla să mi se ceară pînă şi sfatul cum să fie aplanat conflictul între un bărbat irascibil şi o femeie certăreaţă, şi numai zeii ştiu cîte şi mai cîte. Eu dădeam sfaturi cum mă pricepeam, cu seriozitate ori pe un ton vesel, şi întotdeauna pe gratis...

Ba nu ! De ce să mint ? Adeseori nu era pe gratis. Nu o dată mi s-a plătit cu pumni după ceafă și cu picioare în fund și de ce aș tăgădui : într-un rînd, o precupeață a răsturnat peste mine un ciubăr întreg cu apă murdară, mirosind a pește mort. Uf, a fost un duș pe cinste ! Dar să nu-ți închipui că povestea asta n-a avut și părțile ei frumoase : azi, de pildă, dau un sfat, și dumnealui mă răsplătește cu ocări, mai-mai să-mi ardă și un picior în fund. Ajunge însă acasă, îmi ascultă sfatul și, ce să vezi ! A ieșit bine. A doua zi, în fața tuturor, mă laudă și mă ridică în slăvi ca pe un izbăvitor. În general, pot spune că oamenii erau bucuroși să mă vadă, chiar dacă mi se adresau cu vorbe deloc măgulitoare, ca de pildă firoscosul ăsta, ba chiar și vagabondul ăsta, dar aveau grijă întotdeauna să adauge al nostru, deci, firoscosul *nostru*, vagabondul *nostru*. Un vînzător de măsline mi-a spus că el nici nu-și poate imagina Atena fără mine. Vezi, aici era necazul cel mare : eu voiam să fiu acolo, jos, în agora, în timp ce Fidias voia să mă aibă în vîrful Acropolei. Pe scurt : pe mine oamenii mă atrăgeau mai mult decît sculptura.

— Știu, am ținut eu să subliniez, ai ajuns să fii cunoscut și iubit pretutindeni, și pretutindeni bine venit. Îmi dau seama cu cîtă nerăbdare așteptau oamenii să-ți faci apariția...

— ...în noua apariție trupească, m-a întrerupt rîzînd ironic. Da, nu mai eram tînărul vioi și sprinten de odinioară, ci un pîntecos cu barbă și ochii holbați, cu buzele groase și țeasta pleșuvă, hahaha...

— ...dar la fel de atrăgător și de irezistibil, așa cum a spus despre tine Alcibiade, i-am replicat cu zîmbetul pe buze, fericit că o dată am izbutit și eu să i-o iau înainte.

— Ce timpuri frumoase. Da, minunate timpuri... Urmașii noștri le-au numit „epoca de aur“ și cred că pe bună dreptate. Pe atunci era teren fertil pentru toate :

pentru măsline și orz, dar în aceeași măsură și pentru artă, știință și cunoaștere. Toate dădeau roade ce sclipeau ca merele de aur din grădinile Hesperidelor. Pericle obținuse ceea ce-și dorise cu atîta rîvnă : Atena a devenit Elada în Elada — Centrul cultural al lumii din acea vreme. Dorința a devenit realitate. Și Socrate oftă : Da, dar epoca aceea a noastră de mare înflorire a început încet-încet să fie atacată și mîncată de rugina ce se întindea din lupanarele oligarhiei, răspîndindu-se în toate direcțiile. Cît timp a fost Pericle în depline puteri, acești strategi din umbră n-au cutezat să-l înfrunte, dar de îndată ce a îmbătrînit și puterile l-au părăsit, s-au năpustit mai întîi asupra oamenilor săi cei mai devotați, apoi, pe măsură ce timpul trecea, din ce în ce mai mult asupra lui...

Deodată, Socrate amuți, încetînd să mai răspundă la întrebările mele. Stătea neclintit, cu privirea ațintită în gol, măsurînd parcă infinitul. Tăcerea lui avu darul să mă neliniștească ; dar numaidecît mi-am dat seama că e un vechi obicei al lui să stea îngîndurat, uneori chiar o zi și o noapte fără întrerupere.

Cu siguranță că acum se apropie în sinea lui de tragicul sfîrșit al lui Pericle. Te pomenești că o să stea așa, la mine, pînă dimineața ? Și eu care îmi doream atît de mult să nu tacă acum, cînd tocmai ajunseserăm împreună la nici un pas de niște evenimente atît de cruciale pentru Atena și pentru el însuși.

Dar iată că Socrate se întoarse spre mine, cu zîmbetul lui larg :

— Mă aflam într-o zi la Pericle, de față nu era decît Aspasia. La cererea mea, Pericle a început să povestească despre expediția sa, cu flota de război, la Pontul Euxin ; deodată, a tăbărît pe noi, plîngînd sfîșietor, un băiat de vreo cincisprezece ani. Fața stacojie îi era schimonosită

de bocete, iar lacrimile ce i se prelingeau de pe obraji îi udau chitonul cu broderii. Pericle își curmă expunerea și, grijuliu, îl întrebă ce s-a întîmplat. Dar băiatul nu mai contenea cu plînsul și cu văicăreala, de parcă i-ar fi ars cineva șoldurile cu torța.

— Cine era acest băiat ? l-am întrerupt, nerăbdător.

— Alcibiade. Acela de care am pomenit mai înainte.

— Nepotul lui Pericle și noua speranță a neamului alcmeonizilor, m-am grăbit să adaug.

Socrate încuviință clătinînd din cap și-mi povesti, în continuare, cum Pericle și Aspasia, agitată la culme, încercau să afle de la băiat ce anume se întîmplase, în timp ce acesta bocea, răcnea, bătea furios din picioare și nu se mai potolea. Socrate i-a adresat întrebarea dacă știe că *sofrosiné* e una din cele mai înalte virtuți bărbătești. Alcibiade s-a răstit la el : „Da: știu. Vrei să nu plîng. Dar ce să fac, dacă eu mă apropii de drăgălașul meu, îl mîngîi, îl sărut, și el stă cu capul plecat în jos și numai ochii îi întoarce spre mine, întristați..." Aspasia a înțeles că e vorba de mînzul lui adorat : „Nu cumva Onix al tău e bolnav ?" îl întrebă, îngrijorată. „Da, e bolnav, e bolnav !" izbucni băiatul în hohote de plîns. „Asta-i cumplit", spuse compătimitor Aspasia, cuprinzîndu-l în brațe. Se smulse din mîinile ei și începu să plîngă și mai sfîșietor. L-am apucat de mînă și l-am ținut cu putere, așa fel încît să nu scape din strînsoarea mea. „Tu crezi că plînsul tău o să-l însănătoșească ?" l-am întrebat. M-a fulgerat cu o privire răutăcioasă, dar m-a ascultat : „Am iubit și eu un măgăruș, i-am spus. Îl chema Percon. Cînd se îmbolnăvea, eu îl lecuiam. Am să încerc să-l vindec și pe Onix al tău, vrei ?"

Înainte vreme, ori de cîte ori îl întîlneam acasă la Pericle, Alcibiade nici nu mă lua în seamă. Acum, amuțise pe neașteptate și cum încetase să mai plîngă, am putut să văd cît e de superb acest băiat. Nu găseai la el nici măcar un grăunte din ceea ce ar fi putut să tulbure frumusețea

lui fermecătoare. Fața suavă, încadrată din belșug de un păr cîrlionțat, ochii — două stele luminoase, trupul bine făcut, puternic și drept, ca trunchiul de plop. Chiar și în țara noastră, unde sînt mulți flăcăi frumoși, băiatul ăsta era un adevărat miracol.

M-a măsurat cu privirea din creștetul pleșuv pînă în tălpile desculțe și, deodată, ochii lui au prins să strălucească. S-a repezit spre mine și, lăsîndu-se în genunchi, mi-a cuprins picioarele și a început să strige : „Da ! Tu, numai tu, Socrate, o să mi-l salvezi pe Onix ! Hai ! Hai să te duc repede la el !"

„Stai puțin. Mai întîi trebuie să-ți pun cîteva întrebări."

„Pune ! Pune, repede !"

„Cine-l hrănește pe Onix ?"

„Sclavul Durta, un trac care-l iubește foarte mult."

„Nimeni altul ?"

Băiatul a rămas o clipă încurcat, apoi a mărturisit : „Uneori și eu. Aseară i-am dus..."

„Ei, hai, spune, ce i-ai dus ?"

„Turte de nuci, muiate în vin dulce. Astea-i plac grozav. Și cu ce poftă le-a mîncat și..."

„Ajunge, l-am întrerupt eu rîzînd. Am aflat destul. Nu-ți fie teamă, mînzul tău nu moare. Cînd o să plec acasă, Pericle o să aibă bunăvoința să trimită cu mine un sclav, căruia o să-i dau niște buruieni. M-am întors apoi spre Aspasia : Se pune puțin într-un vas cu apă clocotită, se lasă să se așeze, pe urmă se toarnă în căldărușa din care bea mînzul. Și din nou m-am adresat băiatului : De trei ori pe zi, timp de trei zile, numai asta îi dai, nimic altceva, și se face bine..."

Cufundat în amintirea acestei întîmplări, Socrate zîmbea îndelung și tăcut, iar eu, în sinea mea, vedeam cum la picioarele lui Silen stă îngenuncheat un băiat frumos, trufaș, răsfățat — capriciul și excentricitatea personificate —, cum acest băiat îmbrățișează genunchii lui Socrate,

cum aceştia doi se simt atraşi unul de celălalt, deşi, cu excepţia farmecului verbal, se află în toate unul la antipodul celuilalt, cum între ei se leagă, în pofida preanumeroaselor oscilaţii ale destinului, o ciudat de frumoasă şi trainică prietenie.

Cred că am înţeles ce s-a petrecut în clipa aceea: Pericle, cercetîndu-i cu mare atenţie pe amîndoi şi, îndeosebi remarcînd neaşteptata explozie de dragoste a lui Alcibiade faţă de Socrate, a presimţit numaidecît că acolo se năştea o simpatie avînd rădăcini mult mai adînci decît grija lui Socrate pentru mînzul lui Alcibiade. Cunoscînd de asemenea înalta preţuire de care se bucura Socrate în ochii lui Anaxagora şi dragostea pe care i-o purta poporul atenian, şi-a spus în sinea lui că Socrate întruneşte acele calităţi de care ducea lipsă Alcibiade: modestia, sobrietatea, tenacitatea. Şi s-a gîndit că filosoful, cu modestia şi cumpătarea lui, ar fi, poate, singurul om în stare să-l îmblînzească pe acest pui de demon.

Socrate îmi spuse surîzător:

— Deodată, Pericle s-a întors spre mine şi m-a întrebat cu toată seriozitatea astfel: „Spune-mi, dragul meu Socrate, n-ai vrea să fii dascălul lui Alcibiade?" Am tresărit, apoi am răspuns: „Eu să-l învăţ? Cum aş putea îndrăzni una ca asta, cînd îmi dau bine seama că eu însumi nu ştiu nimic!!! Asta ar putea să facă Anaxagora..." „E bătrîn, şi băiatul l-ar obosi, m-a întrerupt el. Iar povestea asta, că nu ştii nimic, nu-i decît modestie. Dar, mă rog, ca să-ţi fiu pe plac, o să te întreb altceva: vrei să fii prietenul lui?" Am răspuns fără ezitare: „Asta bucuros, chiar foarte bucuros!" „Da, da!" a izbucnit băiatul şi, repezindu-se la mine, a început să mă îmbrăţişeze vijelios şi să strige: „şi eu vreau!" Şi, într-adevăr, de atunci Alcibiade a fost tot timpul cu mine; mă invita la el, mîncam împreună, discutam, pe scurt, un pas nu voia să facă fără mine. „Cînd tu eşti cu mine, obişnuia el să spună, sînt bun. Cum nu mai eşti, mă apucă toţi demonii..."

Socrate zîmbea depărtărilor, peste veacuri. De bună seamă, cu privirea sa lăuntrică, vedea în clipa aceea ziua în care el, însufleţit de dorinţa de a împinge pe culmi tot mai înalte spiritul uman, îl cucerise pe acest pui de om, frumos, trufaş şi arogant. Şi reluă :

— Cu cît creştea, cu atît mai mult îi fermeca pe toţi cu înfăţişarea şi trăsnăile lui. Mulţi bărbaţi în toată firea şi tineri doreau ca el să devină favoritul lor. Îi dădeau tîrcoale, încercînd să i se vîre sub piele, se gudurau pe lîngă el, făcîndu-i declaraţii de dragoste şi devotament. S-au găsit şi dintre acei care au mers cu linguşirea pînă acolo, încît să-i spună că-l întrecea în glorie şi măreţie pe însuşi ilustrul Pericle. El însă îi respingea pe toţi şi nu îngăduia nimănui să-l atingă sau să-l sărute ; odată, l-a îmbrîncit chiar pe Anitos, bogatul tăbăcar, care, mai tîrziu, s-a ridicat peste întreaga obşte. Pe mine însă voia să mă aibă veşnic în preajma lui. Accepta cu bunăvoinţă faptul că nu-i preamăream calităţile ci, dimpotrivă, îi scoteam în evidenţă cusururile. Parcă-l aud cum mi-a spus odată : „Tu, scumpe Socrate, faci pentru mine tot ce poate fi mai bun. Cu blîndeţe şi răbdare, mă piepteni, mă scarmeni şi mă scuturi de cusururi, aşa cum ar scărmăna cineva un cîine năpădit de pureci. Să nu te miri, deci, că mă ţin de tine cu atîta străşnicie, dar ştii, purecii ăştia mă pişcă fără milă".

Aducîndu-şi aminte de această clipă, Socrate adăugă rîzînd :

— Ce-i drept, aveam un pieptene foarte des.

— Se spunea despre tine, am ţinut eu să subliniez, că i-ai fi dăruit lui Alcibiade o parte din celebritatea ta.

— Nu-mi place să judec lucrurile dintr-un singur unghi de vedere, îmi replică Socrate, întunecîndu-se la faţă. Şi Alcibiade, la rîndul lui, a făcut să sporească celebritatea mea, pe de o parte prin vechimea neamului său, vestiţii alcmeonizi, iar, pe de alta, prin excentricitatea sa de-a dreptul captivantă.

Se lumină din nou și începu, cu autoironie :

— Să nu-ți închipui că în ochii atenienilor eu aveam mai puțin renumele de trăsnit decît el. Un bărbos desculț, care se mulțumește cu atît de puțin, încît, în privința asta, nici un cerșetor nu-l întrece, şi dumnealui vrea să facă bine tuturor, ca viața să fie frumoasă pentru toată lumea, începînd cu oamenii mărunți din piață şi sfîrşind cu ferchezii feciori de bogătași, care jinduiesc după rangul de prim strateg. Voi fi cu tine sincer, străine, așa cum am fost și cu ai mei.

— Foarte bine. Te rog chiar.

— Ei bine, ascultă ! Bunăvoința lui Alcibiade, care curînd s-a transformat în afecțiune, a însemnat pentru mine, in acele timpuri, o mare cinste şi totodată o mare bucurie. Numai că admiratorii respinși de el, care în dragostea lor pentru Alcibiade își pierduseră pur și simplu mințile, au găsit cu cale să mă urască pînă la moarte, pentru dragostea lui față de mine.

— De pildă, Anitos, am pomenit eu într-o doară. Ăsta te-a urît pînă la sfîrșitul vieții...

— A mea și a lui, m-a completat Socrate. Dar de asta nu vreau să-mi amintesc acum.

— Mai rămîi un pic la Alcibiade, distinsul meu oaspete. Mai povestește-mi despre dragostea dintre doi oameni atît de diferiți și totuși la fel de atrăgători, care i-au impus Atenei pecetea personalității lor.

Ascultîndu-mi rugămintea, Socrate reluă :

— *Sofrosiné ?* Zădărnicie peste zădărnicie. În nimic nu ținea seama de ea, în ciuda faptului că ar fi vrut mult să țină. Așa a fost și cu simpatia lui față de mine. În timpul nefericitei expediții de la Poteidaia, a trebuit să dorm cu el în același cort și să fiu în luptă alături de el. Toți se mirau că nu-și alesese un tovarăș de viață mai nobil. S-a dovedit însă că nu făcuse o alegere proastă. Cînd în înfruntarea cu inamicul am ajuns la lupta corp la corp, Alcibiade s-a bătut ca un leu, dar, pînă la urmă, a căzut rănit.

Accelerînd vorbirea, Socrate adăugă : Mă reped înaintea lui și mă încaier cu o ceată numeroasă ; răsunau săbiile de-ți asurzeau urechile...

— Da, l-am întrerupt, s-a scris despre faptul că l-ai scos și l-ai adus cu bine din bătălia aceea...

— Ar fi trebuit, oare, să-l las în măcelul acela, ca să-l răpună de-a binelea ? m-a întrebat cu severitate.

— Și se mai spune că ai fi renunțat, în favoarea lui, la premiul pentru bărbăție, care, de fapt, ți se cuvenea, am încercat eu să verific veridicitatea acestei informații.

— Și de ce n-aș fi făcut-o ? îmi răspunse cu o ușoară mirare. Pentru mine premiul acela n-avea nici un preț. Ce să fi făcut cu el ? În schimb lui, omului din care nădăjduiam să-i dăruiesc Atenei un nou Pericle, cununa de lauri a gloriei nu numai că i se potrivea, dar îl și angaja.

Și Socrate amuți. Mă uitam la el. Chipul palid, fruntea încrețită, părea istovit. Am sărit de pe scaun, îngrijorat :

— Nu te simți bine ?

— A, nu, n-am nimic. Așa sînt eu cînd mă năpădesc amintirile, mă minunez și mă întreb. De ce pentru fiecare faptă bună a trebuit să plătesc întotdeauna cu vîrf și îndesat, și asta atît la început, cît și mai tîrziu, după ani și ani de zile, la adînci bătrînețe ? Așa e pretutindeni, sau numai la Atena oamenii dau dovadă de lipsă de recunoștință ?

— Cred că nu numai la Atena, i-am răspuns eu.

Dar el nu s-a interesat de amănunte ; a rămas în Atena lui și, ca și cînd eu aș fi putut aduce vreo schimbare în această privință, s-a pornit pătimaș :

— De unde să fi bănuit eu atunci pe cine aduceam Atenei și mie din bătălia aceea nefericită ? ! De unde ? ! ! Ah, noul meu prieten, despre străbunii și zeii noștri se povestesc legende minunate, dar și noi, cei din „epoca de aur" a lui Pericle și curînd după aceea, am trăit legende

pline de minuni. Deodată se nelinişti şi se ridică în picioare : Dacă nu mă înşel, e foarte tîrziu.

— Da, i-am spus, uitîndu-mă la ceas. Se apropie dimineața.

— Mă duc să dau bineţe soarelui, a rostit el, cu voce domoală şi, făcîndu-mi o uşoară plecăciune, a părăsit încăperea.

II

I

Epoca de aur a lui Pericle şi, culmea, pretutindeni în jurul Atenei, gelozie, pizmă, duşmănie şi revoltă. Oricare dintre aliaţi pătrunde în Partenon şi o zăreşte acolo pe fermecătoarea Atena a lui Fidias, apoi aurul, fildeşul şi pietrele preţioase ce împodobesc din belşug interiorul acestui măreţ edificiu, se înăbuşă de furie şi se întreabă, zgîlţîit de invidie : De ce n-avem şi noi un asemenea Partenon ? Şi noi dorim aceste minunăţii ale lumii !

De unde adună Pericle puzderia asta de arginţi pentru înfăptuirea unei opere atît de grandioase ? Din banii noştri, fireşte ! Din vistieria comună a ligii ateniene. Şi socoteală nici gînd să ne dea ! Chipurile, pentru asta Atena ne apără ? ! ? Ha ! De cine ? ! ? E pace. Perşii de mult nu mai au putere să se ridice împotriva noastră, iar cu spartanii avem un tratat de pace pe treizeci de ani. În plus, se mai zvoneşte că Pericle le-ar trimite acestora, în fiecare an, zeci de talanţi de argint, spre a-şi asigura pacea dorită.

Da, splendidă e priveliştea atunci cînd din portul Pireu porneşte în larg flota ateniană. O sută de triere superbe, cu pînzele umflate mai mult de trufie decît de suflarea

vîntului ! Asta ne trebuie nouă ? Corăbiile astea sînt bune doar ca să ne înspăimînte ori să ne pedepsească fără milă pentru orice încercare de a ne descotorosi de înfumurata autoritate a Atenei. Dealtfel ştim noi cum a procedat Pericle cu Tasos, atunci cind a îndrăznit să se revolte ! Că Atena e o Eladă în Eladă ? Cu ce ne alegem noi din asta ? Cu mai multă umbră, în care sîntem siliţi să ne ghemuim, în timp ce Atena înfloreşte în bătaia orbitoare a soarelui !

Aşa gîndeau aliaţii Atenei şi astfel de vorbe răspîndeau ei în jurul lor. Dar nici unuia nu-i trecea prin minte că banii în sine n-ar fi fost în stare să făurească asemenea frumuseţi, că mai presus de toate e spiritul omenesc, inteligenţa, măiestria şi dragostea pătimaşe pentru măreţia Atenei. Şi că orice meşter iscusit în oricare din statele ligii, se simţea atras de Atena ; dar nici asta nu era spre bucuria lor.

Torentul acela nu putea fi stăvilit. Gonea năvalnic din biruinţă în biruinţă asupra materiei, de la un edificiu la altul, din frescă în frescă, din sculptură în sculptură, care de care mai strălucitoare. Atena era pur şi simplu tîrîtă de acest torent. Dintr-o lucrare se naşte alta, mai frumoasă, o operă terminată cere făurirea alteia. În preajma Partenonului nu putea să se schimonosească o ruină, giuvaerurile arhitectonice ale Acropolei stăteau acolo ca un îndemn necruţător. În plus, alte cetăţi ale Aticei începuseră să cunoască înflorirea, iar pizma şi gelozia oraşelor din celelalte state ale ligii maritime ateniene se transformaseră şi ele într-un puhoi ce nu mai putea fi stăvilit.

Pericle nu mai avea mult pînă să devină septuagenar ; nu mai vedea şi nu mai auzea prea bine ce se petrece şi ce se vorbeşte în jurul lui. Slăbea văzînd cu ochii şi se scleroza. N-a înţeles la timp că şi el era tîrît de acel torent al avîntului şi prosperităţii ; nu-şi mai dădea seama că acorda Atenei şi Aticei mai mult decît s-ar fi cuvenit să acorde căpeteniei din visteria comună a ligii. Nemulţu-

mirca şi revoltele sporadice erau înăbuşite cu forţa. Comerţul înflorea, flota comercială şi cea de război îşi umflau pînzele de mîndrie, Atena cunoştea o epocă de înflorire fără precedent. Aşa stînd lucrurile, ce temei ar fi avu Pericle să se nelinişteaseă ? Oare nu făcuse destul pînă atunci pentru prosperitatea ţării sale ? Nu era Atena cea mai temută putere a lumii ? Să se sperie el de manifestările minore, lipsite de semnificaţie ale indignării unor aliaţi nemulţumiţi ?

Disputele şi litigiile dintre Sparta aristocratică şi democraţia ateniană dăinuiau de multă vreme. Se obişnuise cu ele. Cu atît mai mult, cu cît democraţia ateniană aducea ţării prosperitatea neîntreruptă, în timp ce Sparta rămînea în urmă în toate privinţele, cu excepţia uneia, şi anume aceea că, din fragedă copilărie, spartanii erau instruiţi şi deprinşi cu viaţa aspră de soldat.

N-au decît să înceapă războiul, dacă vor ! Flota noastră va lua cu asalt toate porturile lor şi de pe ea vor tăbărî pe uscat hopliţii noştri...

Visele lui Pericle deveniseră o realitate, dar aceastā realitate năştea în mintea lui alte vise, ce tindeau tot mai sus.

Duşmanii Atenei, duşmanii lui Pericle, duşmanii democraţiei şi ai succeselor ei şi-au dat seama că a sosit momentul prielnic să acţioneze şi au procedat în consecinţă.

De ce numaidecît un război ? Asta nu ne scapă. Mai întîi să-i dezbinăm în interior !

Aristocraţii spartani îşi întăreau alianţa cu aristocraţii şi oligarhii din toate statele ligii ateniene. Îi îndemnau pe membrii acesteia să insiste pentru dreptul la autodeterminare, arătîndu-le că va fi mai bine pentru ei dacă nu se vor mai supune Atenei democratice şi vor avea în frunte propria lor aristocraţie.

Spartanii au găsit aliaţi chiar şi în rîndurile oligarhiei ateniene şi ale lacheilor ei. Pînă la urmă, au izbutit să agite şi o parte din *eckklesia*. Şi, întrucît Pericle nu

putea fi încă atacat direct, s-au năpustit, cu sprijinul *ekklesiei* în derută, asupra oamenilor săi cei mai apropiaţi.

„Pericle îmbătrîneşte şi puterile îl părăsesc. După ce îşi va pierde sfetnicii şi prietenii cei mai credincioşi, va fi mai uşor să-l răpunem şi pe el." Aşa gîndeau duşmanii lui şi aşa acţionau.

Au atacat-o mai întîi pe Aspasia, acuzînd-o de proxenetism şi de nelegiuire faţă de divinitate. Pe Fidias l-au învinuit că fură aurul ce i se pune la dispoziţie pentru împodobirea sculpturilor din fildeş şi alabastru. Pe Anaxagora l-au pus sub acuzare pe motiv că scrierile lui cu privire la religie tăgăduiau existenţa zeilor şi în felul acesta propovăduiau necredinţa. Atena, Atica şi întreaga Eladă, spuneau ei, riscă să se contamineze de ideile lui nelegiuite.

Cel mai rău stăteau lucrurile cu Anaxagora, căci, dacă în privinţa celorlalţi se putea vorbi de calomnie ori de martori falşi, anume plătiţi, la el exista o dovadă palpabilă : scrierile lui.

Noapte. Bătăi puternice în poartă. Socrate ţîşni din casă şi sări iute pe o lespede de piatră, de unde se vedea peste zid : în stradă se afla binecunoscutul sclav al lui Pericle, care-i spuse în şoaptă :

— Pericle îţi trimite vorbă să te pregăteşti de un drum mai lung şi să vii la el neîntîrziat.

Pericle îl aşteaptă în peristil şi îl conduce numaidecît în camera bătrînului filosof. Anaxagora, înfăşurat într-o mantie lungă, stătea liniştit în jilţul lui : alături de el şedea Aspasia, luminată de flacăra pîlpîitoare a felinarelor. Alcibiade sta în picioare, în spatele filosofului. Pericle se întoarse spre Socrate şi rosti cu vocea sugrumată de emoţie :

— Iubitul nostru Anaxagora a fost pus azi sub acuzare pentru crimă de blasfemie. Ştii bine cîtă risipă de cuvinte şi lacrimi mi-au trebuit ca s-o apăr pe Aspasia : de data asta însă vorbele mele au fost zadarnice. Mîine, prietenul

nostru urmează să fie judecat în fața *heliaei*. Aș vrea să te rog...

— Nu-i nevoie să mă rogi ; am înțeles. Îl conduc și-l îmbarc pe corabie, îl întrerupse Socrate.

— Mulțumesc. Alcibiade te va însoți.

— Bine, răspunse Socrate. Să mergem.

Despărțire, cuvinte de rămas bun, Anaxagora fu urcat pe un măgar și sclavul apucă dîrlogii. Alcibiade luă o făclie aprinsă și, în clipa următoare, porniră la drum.

Principalul era să iasă din cetate. Străjerul din fața porții îi opri și dindărătul ei apărură alți doi : Alcibiade declară că îl duce pe bunicul său bolnav undeva la țară. În Atena nu-i merge bine, sănătatea lui e șubredă. Socrate spuse că-i însoțește ca să nu li se întîmple pe drum vreun necaz. Alcibiade le întinse străjerilor o amforă înfundată, cu vin de cea mai bună calitate. Aceștia, firește, se înveseliră. Totuși, unul îi dădu tîrcoale bătrînului filosof. care stătea pe lădița lui, în care se aflau cîteva suluri învelite într-o pătură mițoasă. Dacă ar fi găsit sulurile, străjerii și-ar fi dat seama cu cine aveau de-a face și ar fi avut la mînă dovada neîndoielnică a încercării lui Anaxagora de a fugi, cu alte cuvinte, dovada vinovăției sale. Socrate miză totul pe faima și simpatia de care se bucura în rîndurile poporului ; se apropie de lumina făcliei și spuse ;

— Pe toți demonii ! Ce-i cu voi, vajnici luptători ai Atenei ? Nu ne mai cunoașteți ?

— Socrate ! izbucni deodată comandantul gărzii. Puteți trece, distinșii mei...

— Cînd o să beți în sănătatea noastră acest grozav vin de Chios, li se adresă Alcibiade, în limbajul tîrgoveților, aveți grije să-i urați și bunicului meu să ajungă cu bine la destinație. Că tare e cumsecade și cu frică de zei. Un bou întreg o să jertfească în cinstea celor doisprezece zei principali, de îndată ce va sosi la fermișoara lui.

Și trecu dansînd poarta Diohara. Soldații îi lăsară pe toți în plata zeilor — n-au decît să plece unde vor —, apoi

se apucară să bea cu sete vinul neamestecat și, peste puțin timp, răcnetele lor stridente spărgeau bezna în urma fugarilor.

La Brauron, Socrate și Alcibiade îl îmbarcară pe Anaxagora într-o luntre, în ea îi puseseră și sulurile lui, apoi îl urcară pe o corabie gata de plecare. După aceea, priviră îndelung în urma ei, pînă cînd corabia se mistui în ceața dimineții.

Nu mult după aceea, cînd filosoful fugar muri în orașul Lampasac, pe mormînt i se puse o piatră funerară cu următoarea inscripție : „Aici zace marele Anaxagora, al cărui spirit s-a înălțat spre adevărurile supreme".

Cei doi se înapoiară intenționat pe alt drum și intrară în cetate prin poarta Sunion. Orașul era în mare fierbere. Toată lumea se grăbea să ajungă în Agora.

Pe o întindere mare a pieții pavate, se înălța un rug imens, încropit din lemne îngrămădite unele peste altele și, în preajma lui, se înșirau coloane de soldați sciți înarmați pînă în dinți. Cîțiva sclavi veniră cu brațele încărcate de suluri și le așezară pe rug.

— Ce-i asta, cetățene ? întrebau oamenii ce dădeau năvală în piață din toate părțile.

— Ce să fie, scrierile lui Anaxagora despre zei, li se răspundea din mulțime. Anaxagora a șters-o, dar opera lui va fi arsă în public.

Socrate și Alcibiade simțiră cum îi trec fiori de groază prin tot corpul, în clipa în care flăcările izbucniră în văzduh și un fum înecăcios învălui toată agora. Să ucizi în felul ăsta o idee, să dai foc înțelepciunii ! ? !

Din gura lui Socrate țîșniră atunci, fără voia lui, faimoasele cuvinte folosite mai tîrziu de eleni ori de cîte ori venea vorba, firește, de alte popoare mai puțin instruite :

— Opriți-vă, barbarilor !

Din fericire însă, garda nu izbuti să-l descopere pe cel ce le strigase.

Se aşternu o linişte mormîntală. Doar focul, menit să mistuie spiritul lui Anaxagora, trosnea şi sfîrîia, cutremurător.

Optimistul Socrate întrezări atunci. pentru întîia oară, viitorul înnegurat al Atenei.

2

În nopţile luminoase. cînd numai străjerii şi beţivii mai bîntuiau străzile Atenei. în nopţile fierbinţi. cînd oamenii extenuaţi dormeau tolăniţi pe terasele descoperite, ca măcar briza mării să adie un pic cu răcoarea ei binefăcătoare. în nopţile de zăpuşeală cînd nori negri. aducători de furtună şi averse veneau peste Atena dinspre Peloponez. în nopţile întunecate cînd luna şi stelele uitau de lume şi numai flăcările Partenonului mai luminau cetatea. Pericle stătea singur. în peristilul casei sale.

Aspasia se ducea să se culce. iar el se simţea apăsat de povara grea a singurătăţii.

În asemenea clipe. era frămîntat de gîndurile cele mai sumbre. Duşmanii lui mascaţi. cu viziera coifului lăsată. ieşeau atunci ca şobolanii din văgăunile lor. şi-l atacau mişeleşte. pe la spate.

— De ce mă lovesc în felul ăsta ? l-a întrebat el o dată pe Socrate.

— Cel ce-şi întrece rivalii e întotdeauna o ţintă bună, scumpul meu Pericle. i-a răspuns Socrate.

— Să fie oare o vină că mi-am dăruit întreaga viaţă pentru binele cetăţii ?

— Vină e şi faptul de a şti mai mult ca alţii. darmite să faci mai mult.

— Astea sînt criteriile. bunul meu Socrate ? ! ?

— Atît de mici sîntem încă. scumpul meu Pericle.

Pericle nu se putea împăca. pentru nimic în lume, cu pierderea lui Anaxagora, cu umilirea şi defăimarea Aspa-

siei, pe care pamfletele înscrise pe ziduri și versurile rostite în amfiteatre o prezentau ca pe fosta hetaieră din Milet, ce practica și acum proxenetismul, oferind prietenilor lui Pericle, la sfîrșitul festinelor, fete tinere să se destrăbăleze. Îl dureau nespus falsele acuzații aduse lui Fidias, pe care dușmanii îl socoteau delapidator.

Se gîndea la adversarii lui politici : „Da, știu ce urmăriți. Vă pătrund cu privirea pînă în adîncul sufletului vostru hain. Mai întîi vreți să distrugeți zidul puternic al prietenilor mei, iar pe urmă, împreună cu spartanii, să luați cu asalt zidul de piatră al cetății".

Printre aceste gînduri sumbre, i se ivea tot mai des chipul unuia dintre fruntașii partidului democratic — bogătașul Cleon, proprietarul unor mari ateliere de argăsit piei. Lui Pericle nu i-ar fi dat prin minte, dar prietenii binevoitori i-au adus la ureche zvonul că oamenii înclină din ce în ce mai mult de partea lui Cleon. Atena nu mai are nevoie de un fost strălucit strateg, spun ei, ci de un actual strălucit strateg. Iar Cleon, în cuvîntările sale pretinde că el ar fi acel strateg.

Bătrînul Pericle își strînse pe corp hemationul de lînă și se înfioră, de parcă ar fi auzit foșnind în preajma lui aripile răzbunătoarelor Erinii. Pentru vina străveche și străină lui ?

Aceste clipe întunecate n-aveau însă darul să-i scadă combativitatea, ci mai curînd s-o încurajeze. Dar ambiția și setea de glorie turnau ulei peste foc.

Pericle întărea puterea militară a Atenei și, prin teroare, extindea sfera ei de influență : supunea mereu alte cetăți elene și alte colonii, înscăunînd pretutindeni orînduirea democratică, iar cu aristocrații se răfuia fără milă.

Socrate urmărea cu teamă ideile lui Pericle, în timp ce Sparta urmărea faptele lui Pericle. Două puteri. Și de-o parte și de cealaltă, greci. Și totuși, cei mai înverșunați dușmani, deoarece Atena era guvernată de democrați, în

timp ce Sparta era stăpînită de doi regi, de două dinastii ce moşteneau tronul prin ereditate.

Invidia şi ura spartanilor întreceau pînă şi fabuloasa mită în numeroşi talanţi, pe care Pericle îi trimitea în taină Spartei, în fiecare an, în schimbul tratatului de neagresiune. Spartanii, sprijiniţi de oligarhia aţîţată din toate statele ligii ateniene, ameninţau cu războiul.

Adunarea populară era în fierbere. Elementul predominant : împotrivirea faţă de ciocnirea armată. Pericle avea încredere în forţa Atenei.

— Dispune oare Sparta de o visterie atît de bogată ca a noastră ? Şi cine-i marea putere maritimă ? Sparta sau noi ? Dar porturile mari ale lumii, cine le stăpîneşte, Sparta sau noi ?

Iar obiecţia calmă a prietenilor — are Sparta un spate atît de descoperit şi atît de vulnerabil ca al Atenei — Pericle n-o auzea. Ba, mai mult, în trufaşa-i înverşunare, salută cu seninătate scînteia din care se aprinse flacăra războiului.

Puţin îi fu dat Atenei să se bucure de extinderea sferei sale de influenţă. Corintienii îi aţîţau pe spartani împotriva prădalnicilor atenieni. Sparta îl ameninţa pe Pericle cu războiul, dar în acelaşi timp îi oferea şi pacea. Cu două condiţii.

Prima : Atena să-i expulzeze pe toţi alkmeonizii din Atica, necruţîndu-l nici pe marele Pericle, deoarece neamul acesta blestemat aduce nenorocire întregii Elade.

A doua : Atena să acorde libertatea tuturor statelor membre ale ligii sale maritime.

Miile de cetăţeni adunate în Pnyx şi în *ekklesia*, izbucniră într-un hohot de rîs homeric. Şi n-ar mai vrea, în schimbul acestei generoase oferte, să le mai dăm şi Acropola, cu toate comorile ei ?

Dar rîsul n-a cuprins întreaga *ekklesia*. N-au rîs reprezentanţii ţăranilor din Atica, dornici de pace, şi n-au rîs mulţi dintre cetăţenii Atenei, înspăimîntaţi de bruta-

litatea condiţiilor puse de spartani. Din nou o noapte mai neagră ca bezna, fierbinte şi sufocantă. Pericle o cheamă la el pe Aspasia, o strînge cu încrîncenare la pieptul lui şi-o îngrozeşte cu vorbe ce nu-s decît crîmpeie ale îngrijorării sale : „Pericle, lasă-te păgubaş ; mai mult rău aduci Atenei, decît folos !"

Citise cu ochii lui aceste cuvinte defăimătoare pe zidul cetăţii, în timp ce se întorcea, ca de obicei, pe jos. de la adunarea poporului. Va accepta *ekklesia* condiţiile spartanilor ? Îl vor izgoni din ţară ? Va îngădui fărîmiţarea ligii ateniene ? Va permite slăbirea democraţiei pînă acolo, încît s-o împingă poate spre pierzanie ?

Ekklesia clocotea ca lava unui vulcan în erupţie. Dar, pînă la urmă, a respins totuşi condiţiile nedemne impuse de spartani.

Răspunsul sosi cu iuţeala fulgerului şi războiul se dezlănţui.

Flota ateniană împresură porturile peloponeziene şi, de pe puntea navelor, aruncătorii le presărară cu o ploaie de piatră şi flăcări. Regele Spartei, Arhidamos. tăbărî de două ori în Atica, în fruntea pedestraşilor înarmaţi pînă în dinţi, cărora le porunci să taie livezile cu pomi fructiferi şi mîndria Atenei — întinsele crînguri de măslini, ca apoi să jefuiască şi să incendieze aşezările rurale şi curţile boiereşti.

De teama tîlharilor, a incendiatorilor şi a ucigaşilor, provincialii mai avuţi sau mai puţin avuţi se refugiară cu sclavi cu tot în spatele zidurilor ateniene. Zidurile, ce-i drept, îi fereau de urgia suliţelor, a săbiilor şi focului. dar în Atena şi Pireu, supraaglomerate de provinciali (ah. tu, Atena, zeiţă ocrotitoare a cetăţii tale, cum ai putut îngădui să se abată peste ea o asemenea nenorocire ! ! !) — ei bine, în Atena şi Pireu se ivi pe neaşteptate un alt duşman, împotriva căruia nici zidurile, nici fortificaţiile. nici armele nu mai au nici o putere : ciuma ! Ciuma neagră !

Atena deveni deodată un uriaş muşuroi de furnici, răvăşit şi răscolit din toate părţile... Ziua şi noaptea, oamenii alergau de colo pînă colo, cădeau, se zvîrcoleau, gemeau, ţipau cu disperare.

Flota ateniană fu nevoită să se întoarcă din peninsula Calcidică, deoarece în rîndurile marinarilor izbucnise ciuma. Numai în faţa cetăţii Poteiada rămase o parte din armata terestră.

Socrate îl aduse pe rănitul Alcibiade la Atena. După ce-l instală în locuinţa lui, porni şi el spre casă ; găsi portiţa deschisă şi curtea plină de oameni necunoscuţi. Îi aruncară intrusului o privire piezişă şi nu-i răspunseră la cuvintele de salut. Intră în casă. Casa la fel — plină de străini.

— Ce cauţi aici ! ? ! îl întrebă cu asprime unul sfrijit, cu barba nerasă de-o săptămînă.

— Ce căutaţi voi aici, preadistinşii mei prieteni ? răspunse Socrate zîmbind. Eu sînt la mine acasă. Asta e casa mea...

— Socrate ? rosti necunoscutul, de data asta cu o voce mai blajină. Ni s-a spus că e cuibul tău. Dar noi n-avem unde să locuim.

Cuvintele lui nu sugerau nici rugăminte, nici provocare, ci mai curînd suferinţă. Socrate îi cercetă pe toţi, cu o privire fugară. De bună seamă, două familii, cu rubedeniile şi copiii lor. Dădu o raită prin toată casa, apoi le spuse cu glas domol :

— Eliberaţi încăperea de sus. O să locuiesc eu în ea, iar pe celelalte vi le las vouă.

Îi mulţumiră cu plecăciuni smerite.

— E careva bolnav printre voi ? reluă Socrate.

— Pînă acum, nimeni.

— Şi cum e cu cei din curte ?

— Cum să fie ? S-au adăpostit sub şopron şi în coteţ şi sînt mulţumiţi.

„Sînt mulțumiți", repetă Socrate in sinea lui și în clipa aceea, simți o ușoară înfiorare în ceafă. Își scoase echipamentul de hoplit, în odăița de sus, și trase pe el vechiul chiton pe care îl găsi la locul lui. Ia te uită ! Oamenii ăștia nu fură, se minună el. Apoi se grăbi să-și întregească gîndul : Deocamdată !

Ieși pe străzile orașului său îndrăgit. Sub splendoarea sclipind de albeață a Acropolei, zăcea cetatea, ca un stîrv năpădit de viermi. La tot pasul, tabere de familii refugiate — bătrîni, tineri, copii. În sanctuare, sub colonade, pe scările edificiilor, în parcuri, în gropile de gunoaie, pretutindeni, cît cuprindeai cu ochii, oameni necăjiți, printre care mulți delirînd de febra ciumei nemiloase. În jurul fîntînei Kalirhoe, cîrduri de oameni se băteau pentru o cană cu apă, în timp ce suferinzii însetați se tîrau la picioarele lor ca să apuce măcar să lingă piatra umedă. Pavajul cetății albe se acoperea de cadavre negre. Oamenii nu mai prididleau să-i care și să-i ardă, căci mulți dintre ei nu erau în stare să-și biruie teama de contaminare și de a nu deveni ei înșiși niște cadavre înnegrite de molimă. Din pricina căldurii, cadavrele treceau cu repeziciune în stare de putrefacție. Mirosul laurilor și al chiparoșilor era înăbușit de duhoarea putreziciunii ce se răspîndea din toate colțurile.

Spaima de moarte stîrnea, la cei necontaminați și la cei contaminați, deopotrivă, dorințe violente și pofta pătimașe de a se bucura de ultima voluptate ce putea fi smulsă, indiferent unde și cum.

Era o noapte senină, cu bolta presărată de stele strălucitoare.

Socrate sta îngîndurat și privea cum, din casa unui bogătaș, sclavii robuști și neînfricați, cu nasul și gura acoperite cu o eșarfă, scoteau în stradă cadavrele stăpînilor, în timp ce un cîrd de oameni stătea la pîndă, așteptînd pînă cînd aveau să fie evacuați toți morții. Ultimul pe

care-l scoaseră era acoperit cu o plapumă cusută cu fir de aur.

Şi iată-i pe primii hrăpăreţi furişîndu-se în casă, de unde în clipa următoare se auzi un strigăt deznădăjduit. De bărbat ? De femeie ? Omor ? Viol ? Ori poate strigătul unui muribund ? Apoi tăcere şi hienele omeneşti ce stau la pîndă în faţa porţii se năpustesc înăuntru, dau iama în toate, jefuiesc, apoi, răcnind de furie, îşi împart prada mult rîvnită.

Străjerii ? Să mai existe oare străjeri într-o cetate muribundă ? N-au devenit oare şi ei nişte hiene nesăţioase ?

La picioarele lui Socrate zac cîţiva bărbaţi înnegriţi de ciumă. Nu se închină zeilor, în schimb îl blestemă pe Pericle, încredinţaţi că din pricina lui s-a abătut nenorocirea peste Atica.

Deodată, deasupra muntelui Himet se arată o lumină anunţînd răsăritul soarelui.

— Fii binevenit, Strălucitorul nostru binefăcător ! îl întîmpină Socrate. Îndură-te de Atena noastră, căci mii de oameni se zvîrcolesc aici în chinuri şi Tanatos îi înhaţă cu grămada în mrejele lui. Izgoneşte, Luminosule, cu focul tău sacru, rîul negru şi ucigător !

Din toate părţile răsar duşmanii lui Pericle, toată ţara e în fierbere, pîrjolită, bolnavă şi îndurerată de saltul uimitor de la bunăstare la mizerie, de saltul cumplit de la starea euforică la agonie.

Aspasia, deşi necredincioasă, înalţă jertfe la altarul lui Zeus.

— Îndură-te de el, Stăpînitor al trăsnetelor ! Nu îngădui să cadă victimă a blestematului neam al alkmeonizilor !

Face mătănii şi plînge. După terminarea ritualului, intră în camera lui Pericle. Îl îndeamnă, îl conjură să

părăsească Atena alături de ea, și în felul acesta să se salveze amîndoi de pericolul ciumei.

Pericle o fixă îndelung cu privirea, apoi îi spuse :

— Ia-ți servitoarele și du-te cu ele la ferma noastră. Eu din Atena nu pot să plec.

În aceeași zi, Aspasia părăsi casa lui Pericle. Nu mult după aceea, ciuma necruțătoare trecu și ea de partea dușmanilor săi.

Îi seceră sora și cei doi fii. La înmormîntarea celui de al doilea, era și el contaminat. Sta sprijinit în baston și nu permitea nimănui din îndoliata asistență să se apropie de el, pentru a-i feri de pericolul molipsirii. Asculta, cu ochii închiși, vaietul tînguitor al bocitoarelor și de sub pleoape — pentru prima oară în viața lui — i se prelingeau pe obraji șiroaie de lacrimi. După ceremonia înmormîntării, sclavii îl duseră acasă cu lectica, și el se întinse în pat, istovit. Zăcea într-o permanentă stare de agitație ; se zvîrcolea ca un șarpe, iar halucinațiile îi tulburau mintea și îi răscoleau sufletul ; tînguitul monoton și deznădăjduit al bocitoarelor stăruia în el, de parcă ar fi izvorît din însăși inima lui.

Libertul Evangelos, administratorul casei, care-l slujise mulți ani în șir, rămase la căpătîiul lui. Zadarnic se străduise el să-i găsească pe medicii stăpînului, odinioară oaspeți nelipsiți. De mult părăsiseră ei cetatea, spre a se adăposti de molima ucigătoare.

Îl îngrijea singur, cum se pricepea mai bine. Îi punea comprese reci pe piept și-i afuma neîncetat dormitorul. De dormit n-apuca să doarmă decît în rarele clipe de liniște ale stăpînului. Sta veșnic de veghe într-un colț al odăii și vorbea, încet, cu zeii. În devotamentul său nețărmurit, se oferea lui Tanatos pe sine în locul lui Pericle.

Asaltul febrei cedă pentru cîteva clipe. Vălul ce-i acoperise vederea căzu deodată de pe ochii suferindului și Pericle îl zări lîngă el pe Evangelos. Se căzni destul pînă să încropească și să îngaime primele cuvinte :

— Mai e cineva pe aici ?

— Nu stăpîne, nimeni ; numai tu şi cu mine.

— De ce n-ai plecat cu ceilalţi, Evangelos ?

Tăcere.

— Hai, spune, de ce ! ? !

— M-ai eliberat din sclavie. Mi-ai dăruit libertatea.

— Şi tu n-ai ştiut să te bucuri de ea, spuse cu trudă Pericle, pe un ton oarecum dojenitor. Ai rămas...

Evangelos se lupta să-şi stăpînească emoţia : glasul stăpînului suna acum ca suflarea subţire a unei brize fierbinţi.

— Mi-a făcut plăcere să rămîn, spuse el în cele din urmă.

— Ia te uită ! Recunoştinţa, murmură Pericle cu amărăciune. Recunoştinţa libertului. Dar atenienii ? Mă mai iubesc mulţimile de bolnavi de pe străzile Atenei ?

„Mulţimile de morţi, gîndi în sinea sa Evangelos ; ăştia nu mai cunosc nici dragoste, nici ură."

— Bolnavi nu mai sînt prea mulţi, spuse el cu voce tare. Tu, cel mai de preţ dintre oameni, te numeri printre ultimii. Ciuma părăseşte cetatea.

Un zîmbet firav alungi puţin buzele crăpate de febră ale stăpînului.

— Să-ţi schimb compresa, bîigui Evangelos, aplecîndu-se peste patul suferindului.

— Nu, prietene, se împotrivi Pericle. Nu te atinge de mine şi lasă ciuma să-şi desăvîrşească opera pe pielea mea.

— Atîta vreme ai rezistat bolii, ca nimeni altul. Mai rezistă puţin şi te vei face bine, insistă administratorul.

— Pentru cine ? Pentru ce ?

Vocea lui Pericle slăbea şi se stingea încet-încet.

— Pentru Atena eu nu mai sînt decît un mort, reluă el. Ce-am fost în stare să-i dau, i-am dat. În viaţă, Pericle nu mai poate avea parte de recunoştinţă ; trebuie să

aştepte pînă cînd va trece în nefiinţă. Dă-mi, te rog, un pic de apă. dacă ai...

Căzu pradă stării de inconştienţă şi aşa îşi dădu sfîrşitul.

3

„Sănătate lui Fochionos şi soţiei sale Leonida, din partea unchiului lor Leptinos. din Atena.

Veştile tale au avut darul să-mi bucure inima. sînteţi sănătoşi. vă merge bine. Omul cu care mi-ai trimis bucatele mi-a spus tot ce ai pe suflet.

Pe chestia banilor pe care ţi i-am împrumutat acum cinci ani. te rog să nu te necăjeşti. Nu sînt cămătar, ci unchiul tău de sînge. şi mă mulţumesc cu dobînda plătită în făină şi ulei.

Împrumutul de la mine l-ai folosit gospodăreşte. Dealtfel. după stricăciunile pricinuite de spartani. ai avut de furcă. nu glumă. pînă să-ţi dregi casa şi să refaci ogoarele şi livezile. ca să dea recolte bune.

Eu cu banii aceia nu mă grăbesc. Ai să rîzi. poate. dar războiul ţine cu meşteşugarii. Chiar şi cu noi. pantofarii. Dacă vrei să ştii. mi-ar prinde bine să am vreo douăzeci de mîini. Eu. cinstit vorbind. nu mă mai prea omor cu munca. în schimb Simon trage tare. E drept că. din cînd în cînd. mai filosofează în timpul lucrului şi îşi mai notează pe ici. pe colo. cîte ceva. dar dacă munceşte şi treaba merge. ce-aş avea să-i reproşez ?

În alte case. părinţii în vîrstă îşi mai dăscălesc flăcăii chiar dacă au patruzeci de ani. ca Simon al nostru. La noi însă. e de-a-ndoaselea. Simon mă dăscăleşte pe mine, om bătrîn. A prins tot felul de înţelepciuni de la vecinul nostru Socrate. despre care o să-ţi vorbesc mai încolo.

Nici nu ştii cîţi provinciali mai sînt şi acum în Atena. Mulţi nu s-au mai întors la casele lor, pustiite de război.

Cinstit vorbind, nici nu mă miră. Tu, dragă Fochionos. ești departe, dar în împrejurimile Atenei, nimeni nu știe ce-l așteaptă. Ce ne facem dacă dau iar năvală hopliții lacedemonieni ? se întreabă toți. Armele zăngăne și sfîrîie în mîinile lor de-ți iau și auzul și cum să li se împotrivească lor un amărît de țăran ? Oare îl poate salva o falangă de măslini, ori o turmă de oi ? Astea, dimpotrivă, îi ademenesc pe invadatori și pe urmă sîngele curge gîrlă. Așa se face că mulți plugari și sclavi, refugiați în cetate la începutul războiului, se simt mai bine aici. Trag mîța de coadă, dar vorba aceea, sînt la adăpostul zidurilor și nici nu mai văd că, de fapt, zidurile acestea sînt pentru ei o cușcă uriașă în care lîncezesc.

Uneori îmi dă prin minte — n-aș vrea să vorbesc cu păcat, căci s-ar putea să fiu nedrept — dar, cum ziceam, uneori îmi dă prin minte că s-au lenevit și trîndăvesc aici ca păduchii, că s-au stricat de tot și munca de plugar nu le mai miroase bine. Desigur, ar fi trudă grea s-o ia din nou de la pîrloagă, dar sînt sigur că le-ar prinde bine, așa cum le-a prins multora, ca să nu mai vorbesc de tine.

Ei, și-acum să ne întoarcem la Socrate. L-am salutat din partea ta, așa cum mi-ai cerut de fiecare dată, iar el, la rîndul lui, vă urează la toți multă sănătate. Cum văd, îți aduci mereu aminte de el, și nu uiți ce bun a fost cu voi atunci cînd ați fugit de spartani și v-ați aciuiat în căsuța lui. Ai dreptate. Socrate e de felul lui un om bun și cumsecade, dar, pe măsură ce înaintează în vîrstă, e din ce în ce mai ciudat. De el nici nu-i mai pasă — în casă, pe stradă, umblă veșnic desculț, de însurat nici gînd să se însoare, deși se aude că-i sfîrîie călcîiele după o vînzătoare de ceramică, mult mai tînără ca el; în schimb, are grijă de cine vrei și de cine nu vrei. La început i-a pisălogit pe cîțiva tinerei, printre care s-a numărat și Simon al meu ; azi însă, îi pisălogește pe mai toți atenienii. Drept e că nu le vrea răul, dar nu oricui îi place să fie dăscălit

şi iscodit, să iasă din el totul, chiar şi cusururile, pe care, de obicei, mai toţi le ascundem faţă de alţii. Aşa se face că prietenii şi duşmanii lui Socrate se înmulţesc ca ciupercile după ploaie.

Mi-a mai spus trimisul tău cît de mult doreşti pacea şi că pe-acolo pe la voi, oamenii s-au săturat pînă în gît de război ; mă întrebi cînd o să se isprăvească pacostea asta, că eu aici aş fi, chipurile, mai aproape de toate şi aş şti mai multe decît voi. Te înşeli, dragă nepoate, tu eşti mai aproape de oracolul de la Delfi. Noi aici nu ştim nimic de sfîrşitul războiului.

Uneori stau cu Simon şi ne frămîntăm amîndoi, întrebîndu-ne ce se întîmplă cu ţara noastră. Odată cu moartea lui Pericle, toate au început să se stingă în jurul nostru. Ştiu, pe tine te interesează mai mult cîte coşuri de măsline culegi şi ce tunsoare obţii de la oile tale într-un an, dar ceea ce îţi scriu eu acum nu-i decît un răspuns la îngrijorarea ta în legătură cu vremurile liniştite la care tînjeşti atît de mult. Nu ştiu dacă va fi în stare Cleon să ni le asigure. Adu-ţi aminte numai ce a făcut atunci cînd mitilenii au vrut să rupă Lesbosul de liga ateniană. Omorîţi-i pînă la unul ! Nimiciţi-i ! Ştergeţi-i de pe faţa pămîntului ! Pe aristocraţi şi democraţi, deopotrivă ! Mă rog, nu s-a întîmplat chiar aşa, dar miile de mitileni ucişi, zidurile cetăţii ruinate şi flota distrusă, spun şi ele destul de mult, nu crezi ? Te miri, desigur, de ce după Pericle l-am ales pe Cleon. Ştii doar cît de greu ne-a fost, după ciuma aceea pustiitoare. Cine ne va scoate din nenorocire ? ne întrebam cu toţii. Cleon ! Cine altul ? ! Trebuia să-l fi auzit cum vorbea în adunarea poporului ! Cuvîntările lui numai cuvîntări nu erau, ci răcnete de fiară. Dar în starea aceea de mizerie, ne-a cîştigat pe toţi şi toţi i-am dat votul. Da, şi pe urmă, ne-a arătat el ce-i poate pielea !

Demagog ! I s-a urcat la cap ! Pacea oferită la un moment dat de spartani a refuzat-o cu trufie. S-a umflat în

pene, declarînd că nu va înceta să se războiască pînă nu-i va zdrobi și nu-i va călca în picioare pe toți spartanii. Acum însă, cînd Sparta ne sugrumă pe noi, aruncă vina pe poporul atenian, spunînd că e slab și lipsit de combativitate. Deșteptul !

A ajuns să fie scărmănat și de Aristofan, în comedia *Cavalerii*. Îl pictează atît de frumos, încît nici un cîine nu s-ar învrednici să ia un os din mîna lui. Dacă nu ne-ar fi rămas de la Pericle marea libertate a cuvîntului, Cleon ar porunci să i se reteze capul, pentru limba lui veninoasă.

Ca să-ți dai mai bine seama pînă unde merge acest Aristofan, îți transcriu două momente din comedia sus amintită :

«Stăpînul nostru-i cam supărăcios și e certat cu bunele maniere. Acest stăpîn Popor își spune și bucuros se ghiftuiește. E băștinaș din Adunare și e cam surd, posacul. Acum un an și-a cumpărat la tîrg un sclav, pe Faflagona, argăsitorul (e vorba de Cleon, pricepi !), om de nimic și josnic».

Și-acum să te ții ! Fii atent :

«Nătărău, neobrăzat, scandalagiu, dezgustător ! Cu răcnetele tale, întreaga țară-ai asurzit-o ! Și toată Adunarea și ori și ce ungher. Cu rîtul tău scormonitor, noroiul tot l-ai răscolit. Și toată murdăria din cetate. Și dările le-nghiți, măi frate, ca un mîncău ce foamea greu îți potolește».

Cred, dragă Fochionos, că asta îți ajunge ca să înțelegi că nu-ți pot răspunde cum se va sfîrși acest război, de vreme ce ițele s-au încurcat la noi în halul ăsta. Cine poate ști acum pînă unde vrea să împingă lucrurile Cleon al nostru ?

Închei, urîndu-ți ție, Leonidei și copiilor numai bine. Fie ca zeița Demeter să aibă grijă de voi toți, iar bunul vostru Pan să vă păzească gospodăria, cireada și livezile."

— *Hoi*, Glauchios ! N-auzi Glauchios ! ? !

— Asta-i bună. Cum să nu te-aud, Socrate ! ? ! Glasul tău sînt sigur că se-aude pînă la farul din Sunion.

Glauchios nu s-a schimbat, a rămas același flăcău robust și puternic.

— Bine că te-ai gîndit să mai dai și pe la noi. Fii binevenit, prietene. Întregul Gudi te salută, pe tine și, mai cu seamă, faima ta.

Cuvîntul faimă îi făcu pe amîndoi să rîdă. După ce se îmbrățișară și se bătură prietenește pe umăr, Glauchios îl întrebă pe musafir :

— Vrei o cană cu lapte și puțină turtă ?

— Nu, mulțumesc, acuma nu, răspunse Socrate. Mai tîrziu, cînd soarele se va-nălța peste Chios.

Porniră la deal, pe scurtătură, îndreptîndu-se spre viișoara lui Socrate.

— Ce aer bun, mai mare dragul să-l respiri, spuse Socrate, suflînd din adînc. Noi, cei de la oraș, tragem în piept miros de murdărie și scursori.

— Și duhoarea de argăseală din atelierele lui Cleon, nu-i așa ?

— Pe toți demonii ! Așa e ! își ușură inima Socrate. Să te sufoci, nu alta...

Luară amîndoi cîte o săpăligă și se apucară să sape via. Socrate are norocul de a fi găsit în Glauchios un ajutor cinstit și de nădejde, cu care împarte recolta și care acum, ajutat de copiii lui, îi îngrijește petecul de vie, îi culege via și măslinii, tescuiește și-i aduce la Atena ulei de măsline, măsline murate și vin bine fermentat ; ba mai mult, împarte cu el pînă și drahmele dobîndite de Glauchios pe surplusul de recoltă.

Socrate se duce din cînd în cînd la Gudi să-și muncească via, dar și pentru a se bucura de viață.

— Eu sînt ca Anteu, dragă Glauchios, obișnuiește el să spună. Trebuie să mă țin mereu cu mîinile și picioarele de pămîntul țării-mume, ca să am putere.

Iată-l acum apucînd un pumn de țărînă ; o freacă în palmă, o zdrobește, apoi o lasă să i se scurgă printre degete.

— Aici sînt întotdeauna cuprins de bucuria vieții, chiar dacă, uneori, această bucurie mă înțeapă mai rău decît o cunună de spini cînd, fără voia mea, mă gîndesc la degradarea moravurilor ateniene. Aici mă desfăt, cu săpăliga în mînă, la lumina soarelui, în timp ce străzile Atenei nu sînt decît o umbră ; aici, după o muncă sănătoasă, mă așez cu tine și copiii tăi la un pahar cu vin și asta îmi pune sîngele în mișcare ; gîndurile negre mi le alungă adierea vîntului de munte și, deodată, mă simt iar acel optimist, care s-a născut rîzînd în gura mare.

După ce Glauchios, tînărul, înhămă măgarul ca să-i ducă la Atena cîteva burdufuri încărcate cu vin fermentat și măsline murate, Socrate porni vesel în urma căruțului și, pe drum, cînta de bucurie :

Căzut-am în iarba înaltă
și Eros, căpșor de aur,
cu a sa gingașă aripioară
răcorindu-mi obrajii, mi-a spus :
zău, micuțule,
tu pentru dragoste
nu ești făcut.

Între timp, în jurul mesei de marmoră din curtea lui Socrate, se strînseseră, ca de obicei, prietenii și discipolii săi : Simon, Criton, Critias și adolescenții Antistene și Eutidemos.

Îl așteptau pe Alcibiade, care îmbrățișase cariera politică și acum întîrzia în consiliu, și pe Socrate care se întorcea de la Gudi. Simon împărțea în porții egale bucatele aduse de fiecare, potrivit obiceiului. Numai Criton aducea

întotdeauna atîta mîncare, încît lui Socrate îi mai rămînea pentru toate mesele de a doua zi.

— Darion, hop! se auzi deodată, din stradă, o voce limpede și, în clipa următoare, un cîine de toată splendoarea zbură peste zid ca o săgeată și începu, numaidecît, să-i miroasă pe bunii și vechii săi prieteni. În poartă se ivi apoi Alcibiade, îmbrăcat într-un chiton albastru azuriu, peste care purta o hlamidă albă, cu flori de lotus cusute cu fir de aur.

Toți suspinară, fascinați de această frumoasă apariție, cu excepția lui Critias, care se închise în el de invidie, simulînd indiferența.

Sufletul lui e înecat de fiere: „Acest filfizon care își poate permite orice și întotdeauna culege admirația... Alcibiade, superbul, și vagabondul Socrate! Un cuplu de circ, ce stîrnește rîsul atenienilor! Știu eu de ce se arată spilcuitul ăsta tot timpul în tovărășia lui Socrate! Alcibiade, desfrînatul, nestatornicul și risipitorul vrea să demonstreze întregii Atene că el, nepotul lui Pericle și succesorul prezumtiv al acestuia în rangul de strateg (care trebuie să cîștige în *ekklesia* majoritatea voturilor) se afișează cu Socrate, de parcă ar fi propriul său tată și fratele mai mare, cu acest Socrate socotit o pildă de modestie, a cumpătării, a dreptății și înțelepciunii Priviți, frați atenieni și minunați-vă! Pe dinafară arăt eu ca un fante, dar pe dinăuntru, sînt un om drept, ca dascălul meu aici de față, și vă asigur că așa voi fi și după ce mă veți alege conducătorul vostru — apoi, face un gest grațios, al omului de lume, în fața căruia, eu Critias, nu sînt decît un biet șoricel."

— Unde e Socrate? întreabă Alcibiade.

— La Gudi, îi răspunde Critias, caustic. Își sapă via. Ar fi fost cazul să mergi cu el, să-i dai o mînă de ajutor.

— Ideea nu e rea, îl aprobă, zîmbind, frumosul Alcibiade. Îmi surîde chiar! Alcibiade la vie, cu sapa în mînă! Credeți că mi-ar sta bine?

— Ție orice îți stă bine, vanitosule ! ripostează Critias, cu rînjetul pe buze.

În clipa aceea îl surprinde pe adolescentul Eutidemos, mîngîind, cu gingășie, gleznele lui Alcibiade. Acesta îl respinge ușor și începe să umble, agitat, prin curte :

— Abia aștept să aud părerea lui Socrate despre *Cavalerii* lui Aristofan. La teatru a fost atît de asaltat de mulțime, încît a fost cu neputință să stau de vorbă cu el.

Eutidemos încremenise după refuzul lui Alcibiade. Critias îl luă sub ocrotirea lui. Îl așeză lingă el și-i mîngîie părul, apoi obrajii. În cele din urmă, îl strînse la pieptul său, și, deodată, se trezi în el dorința de a se iubi cu Eutidemos.

În clipa aceea, din stradă se auzi un cîntec, însoțit de un huruit de căruță.

— Socrate ! izbucniră în cor.

Simon se repezi să deschidă poarta și în urma lui Socrate intră în curte Glauchios, tînărul, ținînd măgarul de căpăstru.

Furtunoasă primire, dar mai scurtă decît ar fi dorit asistența, nu de alta, dar Socrate profită de prezența lui Glauchios ca să așeze vinul in pivniță, așa cum scrie la carte și apoi să deschidă un burduf pentru cină.

Simon și Antistene trebăluiesc de zor. Au scos apă din fîntînă, au adus și vasul pentru amestec, iar acum trag din crater ulcioare de vin și-l toarnă în pahare.

Glauchios nu mai zăbovi, își luă rămas bun și porni înapoi, spre Gudi.

— *Hola*, prieteni ! strigă Socrate, ridicînd paharul, după ce se așezară cu toții în jurul mesei. Pămîntul nostru, străvechea noastră mamă, vă transmite salutul ei din Gudi !... Dar ce-i cu tine, dragul meu ? spuse el deodată, privindu-l pe Alcibiade. Ce-i cu fața asta posomorîtă ? Ce te-a neliniștit ?

— Da, Socrate, ăsta-i cuvîntul. L-ai nimerit cum nu se putea mai bine. Mă neliniștește atacul lui Aristofan

împotriva lui Cleon. Văd în el și un atac la adresa democrației noastre. Gura defăimătoare a acestui calomniator nu cunoaște opreliştea. Am auzit că scrie acum o comedie împotriva ta, spuse Alcibiade, cu mînie.

— Zău ? Să-mi acorde el oare mie atîta importanță ? ! ? zîmbi Socrate. Mă îndoiesc. Dar, oricum, aș fi bucuros să aflu de la voi de ce *Cavalerii* lui au izbutit să-i captiveze atît de mult pe spectatori și, pînă la urmă și pe cei din juriu, care i-au acordat premiul întîi. Vă ascult.

— Cleon vrea multe, dar prea puțin e în stare să facă. Pe scurt, e un incapabil. Ar vrea să sugrume Peloponezul, dar se pricepe la arta militară, așa cum mă pricep eu la tunsul oilor. Dă din gură și atîta tot. Noi însă, nu trebuie să uităm un lucru : azi el nu e doar stăpînul sutelor de sclavi din atelierele sale de argăsit, ci conducătorul ligii maritime ateniene, în ansamblul ei. Liga ateniană se destramă văzînd cu ochii și, colac peste pupăză, războaiele astea mărunte, ce nu se mai sfîrșesc, riscă să se transforme într-o conflagrație uriașă. Iar Cleon, strateg nepriceput, nu se îngrijește de unul din lucrurile cele mai importante în timp de război — de spate.

— Ce fel de spate, scumpul meu Alcibiade ? întrebă Socrate cu interes.

— De spatele economic și cel etic.

— Excelent ! exclamă filosoful, zîmbind fericit. Nici nu știți cît mă bucur că a fost rostit aici cuvîntul etică ? Dar ce să faci cu ea în Atena de azi ?

— Așa e, cetatea noastră e acum o biată cerșetoare. Aproape nu se mai vede ! izbucni cu indignare morocănosul Antistene. Oamenii se ceartă, se judecă, se încaieră pentru o bucată de pîine ; peste tot numai descompunere și degradare morală, deși au trecut cinci ani de la ciuma devastatoare. Marele spirit atenian, care fîlfîia ca un stindard deasupra Acropolei, dominînd întreaga lume, a fost izgonit de uraganul putreziciunii și al lăcomiei...

— Antistene, Antistene, îl întrerupse Criton, sprijinindu-şi mîna pe umărul lui. Cum văd, eşti un pesimist incorijibil. Asta poate pentru că te-ai născut în vremuri de restrişte. Noi, cei care am apucat alte timpuri, mai bune, credem în reîntoarcerea lor. Pentru asta, însă, am avea nevoie de pace. Războiul îi ticăloşeşte pe oameni şi face din ei nişte fiare sălbatice.

— Nu războiul în sine, Criton, se aprinse Alcibiade, izbind cu pumnul în masă. Ci un război prost condus şi lungit la nesfîrşit. Şi de asta e vinovat numai Cleon al nostru !

Peste refectoriul de sub platan se bolti deodată o tăcere înfricoşătoare.

— Poporul atenian merită un conducător mai bun, îndrăzni Socrate să spargă, cel dintîi, penibila tăcere. Iar dacă acest popor aplaudă *Cavalerii* lui Aristofan, asta înseamnă că el doreşte în fruntea sa un alt conducător, care să-i fie bun strateg şi gospodar deopotrivă.

De obicei, la asemenea mese colective, Simon îşi asuma atribuţiile de ospătar. În timp ce servea, se poticni la un moment dat de ceva tare, ascuns sub iedera ce năpădise lespezile de marmoră din curtea lui Socrate. Ridică obiectul şi ce să vadă : o daltă ruginită. Dîndu-şi seama a cui era, încercă s-o ascundă, dar Socrate îl surprinse tocmai atunci.

— Ce-ai găsit, Simon ? întrebă el.

— Ei, o daltă... o daltă mîncată toată de rugină... trebuie să fie dalta lui taică-tu, bolborosi Simon, încurcat.

— Dă-o încoace ! S-o văd !

Toţi privesc cu uimire crisparea de pe chipul lui Simon.

— Ţi-am spus doar că e mîncată de rugină... Nu mai e bună de nimic...

— Dă-mi-o !

I-o întinse cu inima îndoită. Socrate o luă şi o cercetă îndelung.

— De ce minți, Simon ? spuse după un timp. Nu vezi aici însemnul meu ? Îl știi doar foarte bine. E dalta mea.

O învîrti cîteva clipe în mînă, apoi o azvîrli departe, în grămada de moloz, de lîngă zid.

— Tu, Criton, îmi reproșezi că sînt pesimist, interveni în discuție adolescentul Antistene. Spui că voi, ăștia mai în vîrstă, credeți în revenirea unor timpuri mai bune. Și iată ! Însuși Socrate, care dintre noi toți a trăit cel mai mult acele vremuri mai bune, nu crede în întoarcerea lor.

— Cum adică nu cred ? De unde ai mai scos-o și pe asta ? se minună Socrate.

— Cum de unde ? ripostă Antistene. E cît se poate de limpede. Tu nu mai crezi că se vor mai înălța vreodată noi propilee și că dalta ta va mai fi necesară pentru cioplirea unor noi Carite... Altfel n-ai fi aruncat-o cît colo...

— De cînd stăm aici și ne ospătăm împreună, nu eu sînt acela care vă lămurește pe voi, ci voi mă lămuriți pe mine. Iar acum, citesc nu numai pe chipul lui Antistene, ci pe chipul tuturor, uimirea pentru faptul că am azvîrlit această daltă, ca pe un obiect nefolositor. Vorbiți despre Cleon, vorbiți despre faptul că războiul face din oameni neoameni. Foarte bine. Dar cum răspunde Cleon la aceste frămîntări ? Ale noastre ale tuturor ? Oare el nu vede cum arată acum Atena și ce se întîmplă cu aliații noștri ? Vede, dar nu știe ce să facă. Și de aceea răcnește ca o fiară, încercînd să acopere toată mizeria cu răcnetele lui. El nu vede decît o singură cale pentru ieșirea din impas : violența. Oricine își ridică glasul împotriva lui, să fie distrus, nimicit, șters de pe fața pămîntului. Pentru toate nu are decît un singur leac : războiul. Dar starea de război nu vindecă durerile poporului. Războiul nu ajută nimănui și nu drege nimic. Ați spus : face din oameni, neoameni. Și acum vă pun întrebarea : nu credeți că ar fi cazul să se facă din neoameni, oameni ?

În liniștea ce se așternuse, se auzi deodată un foșnet ușor, și din coroana platanului căzu o frunză mîncată de omizi.

— Am aruncat dalta ! reluă Socrate. Da, am aruncat-o, de vreme ce nu mai fac sculptură de atîția ani. Acum nici vorbă să se clădească alte propilee. În privința asta, aveți dreptate. Și atunci, ce-ați vrea ? Să mă apuc și să cioplesc pietre funerare ? Asta să nu-mi ceară nimeni. Eu vreau să mă ocup de cei vii...

5

În fiecare săptămînă se ducea Socrate la gimnaziul din Akademos, din spatele porții Difilos, să se antreneze și să stea de vorbă cu tinerii. Azi, cînd ieși pe străzile cetății, ziua ardea luminos, ca flacăra olimpică, aerul era saturat de suflarea umedă a mării și de parfumul florilor îndrăgite de albine.

Socrate mergea agale, cu pasul său ușor legănat și plescăitul tălpilor lui goale aducea cu zgomotul stîrnit de două scrumbii ce se zbat în plasa pescarului.

În locul în care apa rîului Eridanos se încrucișa cu drumul lui, întîlni pe străzile cartierului Keramikos, mereu aceeași priveliște, atît de familiară lui. Într-un colțișor mai retras al străzii principale, olarul Nacteros își expunea, ca întotdeauna, pe un covor, produsele sale pe care, ca de obicei, le vindea aceeași fată tînără și nespus de frumoasă.

Din străduța în care se afla, Socrate privea spre colțișorul acela scăldat de soare, de unde i se înfățișa următorul tablou : în mijlocul unor superbe amfore cu toarte ovale, a cîtorva cratere de amestecat vinul și printre puținele *kalatos*-uri și *leikytos*-uri zvelte în care se păstra uleiul — toate de o mare valoare artistică —, mai erau întinse pe covor numeroase articole de olărit din cele mai

comune : ulcioare, căni și străchini de diferite mărimi. În mijlocul acestei păduri de ceramică, de culoarea maronului portocaliu, pictate cu tot felul de ornamente negre sau roșii, cu motive geometrice florale și zoomorfe, se înălța o amforă vie, de o rară frumusețe. O fată trasă prin inel, oacheșă, cu fața energică și bine conturată, sub cupa unui păr negru și lucios, de toată splendoarea : cu trupul perfect proporționat, ținînd mîinile în șold ca urechile unei amfore, sta și își privea averea multicoloră de vaze deosebite și obiecte de uz comun.

De multă vreme urmărea Socrate, cu toată admirația, silueta acestei fete. Ea se prefăcea că nu știe, dar îl cerceta la rîndul ei și-l aprecia așa cum se cuvine. Din copilărie văzuse în jurul ei chipuri de bărbați pictate pe vasele de argilă și își dorise de bărbat un asemenea erou, atunci cînd habar n-avea de ce anume și-l dorește..

Cu timpul, visurile ei nebuloase se transformară într-o dorință clară. Iar aici, în partea însorită a străzii, se oprea, săptămînă de săptămînă, un bărbat, și ea pricepu din prima clipă că nu întîmplător, ci din pricina ei. Purta întotdeauna un chiton alb obișnuit, fără mîneci și, peste el, un himation lung de culoare cafenie, strîns în spate. Avea pielea arsă de soare, statura atletică și dacă și-ar fi dat jos barba, ar fi zis că are cel mult treizeci și cinci de ani. Socotea că nu era cu nimic mai prejos decît Iason, Ahile sau Ulise și cu atît mai puțin, decît divinul Silen. Iar ceea ce i se părea și mai grozav la el, era privirea lui hipnotizantă, nu ca privirea șarpelui, în fața căruia victima încremenește, ci fascinantă prin lumina și blîndețea ce răzbeau din ea, îndemnîndu-i parcă pe toți din jur să se bucure și să se înveselească.

Socrate se uita la ea, se uita și nu se mai sătura privind-o, cînd, deodată, ce să vadă ? Fata, cu mîinile în șold, se învîrtește și se leagănă ușor în ritmul unui cîntec strunit din liră de un Orfeu de periferie. Pe filfizon însă

nu-l bagă în seamă, se lasă doar furată de melodia lirei, iar de zîmbit îi zîmbește lui Socrate.

Gata, ajunge atîta contemplare ! își spuse filosoful, în sinea lui. Dar nici n-apucă să facă bine primul pas și vai ! În dreptul mărfurilor expuse se opri un necunoscut.. Și, așa cum se întîmplă întotdeauna, dacă s-a oprit unul, s-au mai oprit și alții — amatori și gură-cască, de care se lipi apoi și droaia de copii din piațetă ; și astfel, într-o clipită, în jurul vaselor, oalelor, ulcioarelor și vazelor se stîrni o hărmălaie de nedescris. Dar iată că vocea cristalină și totuși autoritară a fetei, izbutea să le țină piept și să-i potolească pe toți cumpărătorii sau presupușii cumpărători. Răsuna din această voce siguranța și hotărîrea fermă de a nu da înapoi.

Tînăra și frumoasa precupeață se comportă de o asemenea manieră, încît Socrate se uita la ea ca vrăjit. Își desfăta privirea urmărind scena ce se desfășura în fața lui și se lăsa captivat de ea, fără cea mai mică împotrivire.

E bună de gură, mititica ! Nimic de zis. Și ce limbă ascuțită are ! Ia te uită cum îi expediază de lîngă marfă pe un băiețandru care înșfăcase un *lekytos* mare, cu glazura albă, numai ca să se poată zgîi, de aproape, la frumoasa vînzătoare.

— Pune-l repede la loc ! Neobrăzatule! Nu ți-e rușine? Asta nu-i pentru mîinile tale murdare ! O, zei, și voi nu spuneți nimic ? !

Socrate își rîde încet în barba-i stufoasă : „Bine că spui tu, frumoasă guralivă".

— Te cunosc eu, puișorule, și știu ce-ți poate pielea, se aude, în continuare, glasul sonor și plăcut al fetei. Te învăț eu minte să mai pui mîna și să-mi murdărești cele mai frumoase piese și în timpul ăsta să caști gura la mine și să-ți închipui că mă și pipăi. Gata ! Ajunge ! Să taci, neobrăzatule ! Și caută de-o șterge de-aici cît mai repede, pînă nu-ți arunc un ciob între ochi, ai înțeles ?

Superb vocabular, se încîntă Socrate. Un adevărat giuvaer al limbajului atic. Fetița asta ar putea să-i dea lecții lui Georgias. Și ce dicție admirabilă ! Păcat că teatrul e jucat numai de bărbați.

Puștii din Keramicos îl iau peste picior pe flăcăul cu pricina, dar el nici gînd să dispară. Se retrage doar un pic, deoarece în prim-plan își face apariția, însoțit de sclavul său, un străin îmbrăcat într-o mantie superbă de brocart.

— Fii bine venit, stăpîne, în casa lui Nacteros, cea mai cunoscută firmă cu cea mai frumoasă ceramică din întreaga Atenă. Zeii tăi și ai noștri ți-au binecuvîntat pașii, îndreptîndu-i spre noi. Fii atent, alege cu grijă, stăpîne, căci aici orice piesă e o bijuterie.

Socrate abia se putu stăpîni să nu aplaude. E o adevărată delectare s-o asculți pe mititica asta !

— O amforă de ulei, pictată de mînă, pentru ornamentarea refectoriului ? O, stăpîne ! Niciunde nu vei găsi o piesă mai artistic lucrată ca aceea pe care ți-o voi oferi eu. Spune-mi numai ce stil și cum să fie desenele ? Negre ori roșii ? Ori poate stăpînul preferă stilul liber, creat de Polignotos ? Și subiectul ? Scene din mitologie, din viață ori din palestra ? Ah, da. Înțeleg. Stăpînul caută o piesă atică, pe al cărei fond roșietic-portocaliu să fie pictat cu negru un motiv mitologic. Nu ? Aha. Figuri de culoare roșie. O piesă remarcabilă. Iat-o, e tocmai ce cauți, stăpîne ! Amfora asta, se înțelege, e mai scumpă decît cea cu desenul negru, dar, oricum, ținînd seama de frumusețea și perfecțiunea ei, e un adevărat chilipir. Ascultă numai cum sună cînd o ciocănesc. Superb, nu-i așa ? Nici nu se putea altfel, de vreme ce a ieșit din cuptorul tatei. Cît costă ? Două sute de drahme. Mult ? O, stăpîne, în altă parte ai plăti pentru asemenea operă trei sute, dacă nu chiar mai mult. Numai s-o aibă, dar mă îndoiesc... Cît ? O sută optzeci ?

Fata zări deodată, îndreptîndu-se spre piațetă, lectica unei distinse familii și grăbi înțelegerea.

— Mă rog, fie. În mod cu totul excepțional. Un dar patriei tale siriene. A, sigur, asta se cunoaște după maniere. S-o împachetez ? Ferească zeii ! Să alunece din pînză și, într-o clipită, din opera asta magistrală să se aleagă o grămadă de cioburi ? Nu, nu, asta nu se poate ! Să aibă grijă sclavul cum o duce.

Primi politicos cele o sută optzeci de drahme, îl salută pe străin, trufașă ca o regină, și numaidecît își întoarse privirea spre lectica din care coborîse o tînără femeie în veșmînt de doliu, însoțită de două sclave.

Vînzătoarea își înclină ușor capul, în semn de respect, și așteptă să i se vorbească.

— Mi-a murit mama și aș dori un obiect de jertfă, potrivit pentru piatra ei funerară.

— Aș putea să-i ofer stăpînei cîteva *lekytos*-uri, de toată splendoarea.

Și rostind aceste cuvinte, fata se aplecă și începu să ridice vază după vază.

Femeia le cerceta cu atenție, dar în același timp îl privea și pe Socrate, aflat ceva mai încolo. La un moment dat, se întoarse spre el și dădu din cap, în semn de salut. Recunoscînd-o, Socrate îi răspunse, la rîndul său, foarte curtenitor.

— Ești, într-adevăr, o fată frumoasă, se adresă femeia tinerei vînzătoare. Tata n-a mințit. Apoi, cu un zîmbet firav, se grăbi să adauge : Tatăl meu e tragedianul Sofocle.

— Și cum, Sofocle mă cunoaște pe mine ? întrebă fata cu mirare.

— Dacă nu mă înșel, ești Xantipa, fiica vestitului olar Nacteros ?

— Da, eu sînt. Dar nu-mi aduc aminte să...

— N-ar fi exclus ca despre frumusețea ta să-i fi vorbit vreunul din bunii săi prieteni, o întrerupse femeia,

aruncîndu-i o privire fugară filosofului Socrate. Cît costă acest *lekytos* cu chipul albastru al lui Caron, pe fond alb ?

— Asta a fost pictat de însuși meșterul Brigos, stăpîna mea, și costă două sute cincizeci de drahme.

Femeia luă în mînă elegantul vas și-l cercetă de aproape.

— Într-adevăr, e frumos. Logeiro, plătește-l, iar tu Agrane, ia-l și așază-l cu grijă în lectică. Iar ție, Xantipa, multă fericire, încheie femeia.

Apoi, fluturînd ușor din mînă, îl salută cu discreție pe Socrate, după care se instală comod în lectica ei. În urma lecticii porniră val-vîrtej toți copilandrii, care tăiau frunze la cîini prin piațetă.

Socrate auzise tot. Da, așa e, nu de mult lăudase farmecul Xantipei în fața lui Sofocle. Cu cît e bărbatul mai în vîrstă, cu atît are mai multă experiență și mai puțin curaj. Acum însă s-a terminat. Nu mai merge să stea aici și să șovăie ca un cerșetor. Se apropie de fată și-i spuse :

— Încîntătoare regină a acestor minunate vase policrome, îngăduie-mi să mă închin frumuseții tale divine.

— Și eu sînt recunoscătoare întîmplării, sau poate voinței tale, care îți îndreaptă pașii spre mine.

— Mi-e teamă însă, frumoasa mea, că vei fi dezamăgită aflînd că nu sînt un cumpărător.

Vorba lui fu curmată de un rîs cristalin, alb și curat, ca dinții fetei :

— Mie nu mi-e teamă că ai venit să cumperi, Socrate.

Nu i se păru deloc nefiresc că fata îl cunoștea. La urma urmei, îl cunoștea întreaga Atenă. Dealtfel, curînd ieși la iveală că tînăra fată îl cunoștea mai bine decît se așteptase.

— Ai venit deci ca să...

— Am spus doar : ca să mă închin frumuseții tale...

— Și eu care credeam că ai venit să faci cu mine un schimb de păreri, replică fata, scuturînd din cap cu atîta

putere, încît desișul negru al părului i se undui valuri-valuri.

De data asta rîseră amîndoi, cu poftă. Iar Xantipa, văzînd cu cîtă bună dispoziție accepta Socrate gluma, continuă pe același ton :

— Desigur, vrei să mă iscodești ca să afli cît de deșteaptă mă socotesc, și pe urmă, cu dialectica ta, să mă dai în vileag și să-mi demonstrezi cît sînt de proastă și de neputincioasă...

Socrate era copleșit de personalitatea ei, dar încă nu voia să renunțe la tonul șugubăț, ca să nu fie păgubit de voluptatea pe care i-o stîrnea rîsul ei provocator.

— Cunoști, sper, măcar din auzite, numele Fainaretei...

— Cine nu cunoaște numele mamei tale ? ! ?

— Moașa, care poate că te-a adus și pe tine la lumina zilei...

— Nu poate, ci sigur ! Știu de la mama.

— Ei bine, atunci află că am moștenit de la ea arta moșitului — maieutica — și cu asta bag spaima în mulți, spunîndu-le că nu din pîntec, ci, mai rău, din mintea lor vreau să fac să se nască o idee, firește, dacă există acolo vreuna. Și, uneori, se întîmplă... Aici, Socrate se opri un pic, arborînd o mină nespus de tristă, apoi, reluă : Da, uneori se întîmplă să nu fie acolo nimic, decît pustiu și deșertăciune, și pentru această descoperire, închipuiește-ți ! persoana cu pricina încetează să mă mai iubească !

— Și tu te miri ? îl întrebă Xantipa. Ce vrei, sărăcuțul ascunde și el tot ce are sub căpăcelul lui, și tu vii și i-l ridici, fără sfială și, sub acest căpăcel, în locul nepieritoarelor cuvinte despre armonie și despre *kalokagathia* lui Socrate, iese sfîrîind un pic de abur. Crede-mă, și în mine bagi spaima cînd mă țintuiești cu privirea ta.

— E o spaimă fără rost ! Nu, nu ești proastă, fermecătoare Xantipa, spuse Socrate, convingător. Tu ai o școală excelentă. Aceeași școală pe care o am și eu.

— Nu-ți bate joc de mine ! ripostă Xantipa, și vocea ei se înăspri. Eu n-am nici o școală !...

— Ba ai, draga mea. Eu, o piață mai mare, tu una mai mică, dar și în una, și în cealaltă sînt oameni.

Socrate surprinse pe chipul fetei uimirea și, văzînd că din gura întredeschisă nu se strecoară nici o vorbă, se grăbi să adauge :

— Trebuie să-ți dezvălui ceva în ceea ce mă privește, și pe urmă ai să mă crezi că nu-mi bat joc de tine și că sîntem, într-adevăr, colegi.

Xantipa bătu în retragere și, fără voia ei, atinse cu piciorul gol un *lekytos* care se clătină atît de tare, încît biata fată scoase un strigăt de spaimă.

— Nu s-a prăbușit, sublinie Socrate pe un ton liniștitor.

— În schimb nu lipsea mult să mă prăbușesc eu. Ce-mi spui tu mie aici... Știu eu, poate ar fi mai bine să nu te mai ascult, bîigui Xantipa, răsucind din cap, descumpănită de Socrate și de ea însăși.

Dar pînă să apuce Socrate să-i răspundă, se făcu din nou auzită, de data asta cu un glas poruncitor :

— Hai, spune, ce-ai vrut să-mi dezvălui ? S-aud !

Socrate zîmbi :

— Multe lucruri am învățat din cărți, multe de la oameni instruiți, dar cele mai multe le-am învățat în piață, de la alți oameni. Și acolo învăț mereu. Azi, am învățat de la tine, Xantipa.

— Eu, dăscălița ta ? izbucni Xantipa în hohote de rîs. Trebuie să recunosc că gluma asta ți-a reușit...

— Ce să fac ? Din cînd în cînd îmi reușește și mie cîte ceva. Acum, de pildă, însuși faptul că stau în fața ta. De atîția ani bat străzile Atenei, nu-i ungher prin care să nu mă fi strecurat și iată, azi abia mi-a fost dat să aud de la tine : Încotro, încotro mereu cu filosofia ta, scumpe Socrate ! ? ! N-ai de gînd să te oprești odată ? Nu mai sînt aici și eu ?

— Cine ? întrebă Xantipa. Eu ?

— Nu fetiţo. Dragostea. Cea mai frumoasă dintre toate nebuniile de pe acest pămînt. Iar tu m-ai învăţat că a umbla mereu din loc în loc e bine, dar uneori e şi mai bine să te opreşti. Şi asta numai atunci cînd această oprire înseamnă a te îndrăgosti. Şi dacă ţii să afli, atunci află, negruţa mea ca pana corbului, că tu m-ai vrăjit ! mărturisi filosoful, cu simplitate.

— În fiecare săptămînă aştept să apari pe străduţa asta, să te opreşti, iar eu să te văd cum te uiţi la mine de parcă ai zări ceva... ceva...

— Ceva ce nu poate fi altceva mai frumos pe lume pentru ochii mei, îşi întregi Socrate mărturisirea.

— Mă încearcă un sentiment de beatitudine ascultînd aceste cuvinte tocmai din gura ta, spuse fata cu sinceritate.

— Îmi este îngăduit să ştiu de ce ai rostit legat de mine cuvîntul beatitudine, pe care eu îl cinstesc atît de mult ?

Fata amuţi. Mîngîia cu palma marginea unei amfore şi ochii ei senini se înceţoşară un pic.

— De ce ? spuse ea în cele din urmă. Pentru că din tine răzbate ceva frumos ce mă copleşeşte, ceva nespus de plăcut, despre care n-aş putea să-ţi spun ce e, dar simt că mă fericeşte.

Socrate avu serios de furcă pînă să se strecoare cu himationul său lung printre vasele pictate, fără să doboare vreunul. Apoi, o cuprinse pe fată în braţele sale vînjoase şi se sărutară pătimaş.

6

— Azi iar o să ne apuce nebunia aşteptînd, se întunecă la faţă Antistene.

— Stăpînul casei umblă creanga, îi ţinu isonul Criton rînjind.

Pe acelaşi ton continuă şi Simon.

— Cîndva, din pricina unei fete se interesa de trepiedul cizmarului, acum se interesează de roata olarului.

În timpul ăsta, pe o lespede de marmoră, Critias îl strîge la pieptul său pe frumosul adolescent Eutidemos. Îl strînge cu gingăşie, să nu-l sperie, şi-i şopteşte la ureche versuri pe care le-a scris anume pentru el.

— Tu o cunoşti, Criton ? întrebă Antistene, intrigat. Trebuie să fie o stea căzută din cer, de vreme ce dascălul şi propovăduitorul nostru şi al celebrului *sofrosinè* şi-a ieşit din minţi în asemenea hal, încît să ne neglijeze pe noi şi tot ce iubeşte mai mult pe lumea asta : discuţiile şi schimbul de păreri cu oamenii.

— Se spune că această Xantipa ar fi foarte vorbăreaţă, răspunse Criton, ceea ce la o precupeaţă nu e nimic ciudat, iar de Socrate ce să mai vorbim, ar fi ciudat dacă l-ar atrage o taciturnă. Şi se mai spune că e chipeşă şi nespus de graţioasă, lucru de care nu ne putem îndoi, ţinînd seamă de faptul că Socrate are un simţ neîndoielnic pentru frumos.

— Cred şi eu, se auzi din poartă o voce energică şi, în clipa următoare, stăpînul casei îşi făcu apariţia în curte. Ce ştiţi voi, nerăbdătorilor ! Habar n-aveţi cît e de lung drumul de aici pînă la poarta Dipilona şi înapoi, fără să mai socotesc plimbarea pe malul rîului Eridan ?

— Ha ! izbucni Criton, triumfător. În sfîrşit, recunoaşte ! L-aţi auzit ? Plimbare pe malul Eridanului. Pot să întreb cu cine ?

— Cu Xantipa, răspunse Socrate, zîmbind visător ; cu căluţul meu negru ca pana corbului...

— Atît de mult te-ai îndrăgostit de ea ? ! ? se minună Antistene.

— Un bărbat adevărat nu trebuie să facă nimic pe jumătate şi, în plus, am impresia că pe mine Eros m-a

nimerit cu o nebunie divină, mărturisi filosoful cu toată sinceritatea.

Nimeni nu mai rîdea acum. În cele din urmă tăcerea fu spartă de Antistene :

— Şi cum rămîne cu al tău *sofrosyné,* pe care îl proclamai cu atîta ardoare ? ţinu el să sublinieze.

— Se mai întîmplă, cum spun astrologii, replică Socrate, cu zîmbetul pe buze, sînt poziţii astrale cînd trebuie să asculţi *de sofrosyné,* dar sînt şi altele cînd trebuie să i te împotriveşti şi chiar să renunţi la el.

— Şi asta de ce depinde ? întrebă Critias ironic, în timp ce-i mîngîia ceafa lui Eutidemos.

„Ce să zic, tu eşti cel mai îndreptăţit să pui această întrebare", gîndi Socrate, în sinea lui, dar cu voce tare îi răspunse :

— De calitatea dragostei, scumpe Critias. Dragostea e năzuinţa spre voluptate şi spre bine. Dacă lipseşte al doilea component, nu e dragoste adevărată. Mare — deşi micuţ — zeul Eros, copil şi moşneag secular în aceeaşi persoană, vrea ca nebunia divină pe care o trezeşte în inimi să se manifeste printr-o iubire frumoasă, ce duce la armonia sufletească.

— Acest lucru e valabil şi pentru îndrăgostiţii mai vîrstnici ? întrebă Critias cu răutate.

— Ba bine că nu, îi replică Simon cu dîrzenie. Vîrstnicii sînt mai înţelepţi, au o trăire mai profundă şi sînt capabili s-o stîrnească şi la fiinţa iubită. Uitaţi-vă la Socrate ! La el se poate vedea că entuziasmul pentru viaţă şi frumos, cu care Eros l-a binecuvîntat, nu e un privilegiu exclusiv al tinereţii !

— Şi în plus, niciodată nu l-au atras băieţii, ci numai femeile şi întotdeauna cele frumoase, ca Xantipa, se grăbi Socrate să-l încarce la socoteală pe maliţiosul Critias. La care adăugă pe un ton apăsat : bărbatului adevărat îi trebuie femeie, nu bărbat.

— Fiecare își laudă ce-i al lui, și are acest drept, riposta Critias, aruncîndu-i o privire îndîrjită.

— E cazul să ne pregătim de drum, spuse Socrate, fără să-l mai ia în seamă pe Critias. Hipias sosește în agora cu trei ore înainte de amiază, și n-avem voie să-l lăsăm să ne aștepte.

În clipa aceea, portița se deschise fulgerător și în curte dădu buzna o fată îmbrăcată țărănește, cu basma pe cap ; se trînti pe prima lespede de marmoră, gîfîind din greu.

Se repeziră cu toții s-o îmbrățișeze. Socrate îi mîngîie obrajii aprinși de atîta fugă, și-i spuse :

— Fii bine venit, scumpul meu Euclid. Cum ai călătorit ?

Euclid, discipolul lui Socrate, era originar din Megara și, întrucît pentru megarieni trecerea pe pămîntul Aticei era interzisă, sub amenințarea pedepsei cu moartea, Euclid venea la Socrate noaptea, travestit în femeie.

— Bine. Am ieșit din Megara după miezul nopții. Pînă la Eleusis am gonit vitejește, apoi, pe pămîntul Aticei, cînd s-a crăpat de ziuă, m-am strecurat printre precupețe.

— Ești cel mai devotat dintre noi toți. Să faci de atîtea ori pe lună cîte o sută șaizeci de stadii, e un sacrificiu de neprețuit. Niciodată nu voi izbuti să te răsplătesc, dragă Euclid, îi spuse Socrate.

— Fiecare cuvînt de-al tău e pentru mine o răsplată, răspunse cu simplitate discipolul, scoțîndu-și veșmîntul țărănesc sub care purta chitonul său obișnuit.

În acest timp, Eutidemos i se adresă lui Socrate :

— Se spune despre Hipias că ar fi un strălucit orator.

— Și ce-i cu asta ?

— Nimic, eu... doar așa... bîigui adolescentul.

— Ai ochii limpezi, Eutidemos, și e lesne de citit în ei, îl ajută Socrate, cu fața numai zîmbet.

— Și ce citești ?

— Ceea ce te sfiești să spui : Nu ți-e teamă, Socrate ? asta citesc. Vezi, am citit bine. Te-ai roșit ca un boboc de trandafir.

— Ai înnebunit, Eutidemos ? ! ! explodă Criton. Socrate și...

Dar un semn al lui Socrate îl făcu să se întrerupă :

— Din ceea ce știu despre Hipias, e clar că nu ne va fi ușor cu el. Un asemenea adversar, inițiat în multe științe și pe deasupra și un orator de mîna întîi, nu trebuie subapreciat.

— Și este oare cuvîntul în sine, oricît de iscusit și de abil ar fi el, un argument destul de puternic într-o dezbatere filosofică ? întrebă Antistene.

— Și tu vrei să-i ceri fapte lui Hipias, în agora ateniană ? i se adresă Euclid.

— Bineînțeles că nu. Mai curînd idei, răspunse Antistene.

— Părerea mea e că trebuie să ne ocupăm de oameni, interveni Socrate.

— Și sofiștii procedează la fel, izbucni Critias, cu gîndul la Protagora. Și pe urmă, ce te faci, maestre ?

Socrate îl țintui un timp cu privirea, apoi rosti :

— Povestea e cît se poate de simplă, dragă Critias. Pe urmă se va pune chestiunea cine cum privește omul și ce intenții are cu el.

Ieșiră cu toții în stradă. Din toate părțile zburau spre Socrate cuvinte vesele de salut. Chiar și acei pe care Socrate îi încolțea, uneori, trăgîndu-i de limbă spre a afla ce e autentic și ce e prefăcut în ei, și asta de față cu toată lumea, își stăpîneau amorul propriu jignit și-l salutau cordial.

Iată-l acum pe Socrate, strecurîndu-se printre tarabele și dughenele precupeților și negustorilor, urmat de discipolii săi. Piața e toată un vacarm.

— Cumpărați... cumpărați scrumbii de la mine ! Cele mai bune și cele mai ieftine !

— Veniţi, veniţi ! Aproape gratis ! Un sfert de preţ !

— *Chaire*. Socrate !

— Fii vesel, Dionos ! Şi tu, Farnache ! Cum merg treburile ?

— Hei, Socrate, am smochine proaspete. Nu vrei ? Pentru tine, gratis, pe o vorbă bună...

Se opri lîngă o femeie care vindea boabe de năut. Le cumpăra de la ea aproape în fiecare zi. Le cumpăra, un fel de-a spune. Le căpăta, în semn de respect.

— Cum aş putea să iau bani de la tine, om bun ? Ia cît îţi pofteşte inima, că tot eu sînt cea cîştigată. De fapt, dacă stau şi mă gîndesc bine, îţi sînt datoare pentru reclamă. Priveşte !

Pe o tăblie de lemn, cineva gravase cu o mînă stîngace, dar cu multă acurateţă, următoarea inscripţie : „La mine cumpără Socrate !" Toţi din jur se tăvălesc de rîs.

— Ascultă, Tiona, spuse Socrate, lîngă acest „cumpără", ar trebui să adaugi : „pe cinci degete".

— Ei, asta-i bună ! Vorbeşti despre tine, de parcă ai fi un hoţ, care face la stînga...

— Adevărul e că fură, interveni rîzînd vînzătorul de măsline de la taraba învecinată : mie, mi-a şterpelit sufletul. Şi, văzîndu-l pe Socrate întorcîndu-se spre el, se grăbi să adauge : Da, m-a tras de limbă, pînă a scos de la mine că-mi bat nevasta. Dar fii pe pace, Socrate, m-am lăsat de năravul ăsta.

Merseră mai departe şi nu se mai opriră decît în faţa prăvălioarei în care, pe vremuri, prietenul lor Pistias era doar vînzător. Acum e gravor în metal şi vinde podoabe ciocănite din alamă, argint şi aur. Dugheana lui se află la marginea pieţii pentru a se putea opri în faţa ei lecticile, în care sclavii vînjoşi îşi poartă distinsa şi frumoasa stăpînă, ori o hetairă întreţinută de stăpînul lor.

Cu faţa numai zîmbet, Pistias se uită la Socrate şi se făleşte, în gura mare :

— Auzi, bogătaşul Mentinos mi-a comandat un colier de aur, după modelul egiptean. O piesă grea, de toată splendoarea. Şi pentru cine, crezi ? Tu o ştii foarte bine, îi şopteşte la ureche ; pentru hetaira Teodate. Chiar ea a venit să-i iau măsura. Aş putea să cîştig la afacerea asta chiar opt sute de drahme, dacă aş vrea. Ce zici, Socrate ?

— Dacă Mentionos ar fi în locul tău, ar cîştiga o mie opt sute. Fă şi tu la fel. Are de unde, răspunse Socrate, chicotind.

— S-a făcut, încuviinţă Pistias, frecîndu-şi mîinile de bucurie. Şi-acu, să strîng marfa şi să închid. Vreau să te aud cum îl hăituieşti pe acest vîntură-lume, haha...

— Numai să nu mă hăituiască el pe mine, dragă Pistias. Cînd ai timp, mai vino pe la mine !

— Aş veni bucuros, dar ştii, nevasta...

— Aha, rîse Socrate, te ţine din scurt. Nu te lasă !

— Se aude că şi tu te însori...

— Ai aflat şi tu ?

— În piaţă se ştie totul. Şi, aplecîndu-se la urechea lui Socrate, spuse în şoaptă : direcţia Keramicos — spre frumoasa Xantipa, înainte marş !

7

Socrate şi prietenii săi intrară în *stoa poikilé*. In faţa uriaşei picturi murale a lui Polignotos, înfăţişînd bătălia de la Maraton, surprinseră grupul sofiştilor şi al adepţilor acestora, aflaţi acolo în aşteptarea tînărului lor coleg Hipias din Elida, cunoscut la vremea aceea în toate cetăţile greceşti.

Disputa lui cu Socrate veniseră s-o urmărească şi retorii Lisias din Siracuza, unul dintre cei mai vîrstnici logografi şi credincios democrat, şi Antifon, alcătuitorul de texte şi cuvîntări juridice, specialist în procesele crimelor

de omor, adept al oligarhilor și neîmpăcat adversar al lui Socrate.

Socrate și ai săi se opriră la o distanță apreciabilă de grupul sofiștilor, în timp ce norodul se înghesuia pe unde apuca.

— Parcă am fi două armate, față în față, înainte de începerea ostilităților, spuse Socrate, cu veșnicu-i zîmbet pe buze. Ei au un spate istoric puternic, se sprijină pe Maraton...

— Maratonul reprezintă trecutul, Pe noi ne interesează viitorul, menționă Criton, pe un ton apăsat.

Acum, pînă și pe treptele de marmoră albă ale stoei și sub ele, se îngrămădeau mulțimi compacte de cetățeni, printre care și numeroși tîrgoveți. Cu toții știau ce anume se pregătea aici, în agora ateniană.

Deodată, în capătul colonadei, își făcu apariția un tînăr zvelt și suplu, ce înainta cu pas mlădios, așa cum umblă îndeobște mai toți magnații. O barbă mare și deasă avea darul să-i întregească ținuta gravă și respectabilă. Purta un chiton lung, cu falduri mari, pe care erau cusute cu fir de aur motive egiptene, înfățișînd piramidele, palmieri și sfincși. Era un chiton sărbătoresc, ce-i ajungea pînă la tălpi, iar peste el își petrecuse o hlamidă de culoarea topazului. În păru-i ondulat cu multă grijă, era înfiptă o ramură de laur, lucrată din argint. Bărbatul impodobit cu odoare de aur, chiar de el confecționate, ce ținea în mînă un baston de abanos, cu măciulia tot de aur, oferea spectatorilor un tablou fidel al fastului și al gustului ales.

În fața lui, sta Socrate, simplu, desculț, cu pielea arsă de soare, trupeș și viguros, ca un țăran din Atica.

Mulțimile îi întîmpinară pe cei doi filosofi cu aplauze. Antifon se repede să-l salute pe distinsul oaspete, după care acesta face primul pas spre Socrate și i se adresează cu respect :

— Sînt Hipias din Elida, dascăl de înțelepciune.

— Se cunoaște, răspunse Socrate. Eu sînt Socrate, iubitor de înțelepciune.

— Și asta se cunoaște, îi replică Hipias, după ce îl cercetă din cap pînă în picioare.

„Prima lovitură", își spuseră sofiștii în sinea lor, radiind de bucurie.

— Fii binevenit printre noi, distins cunoscător al lumii, începu Socrate pe un ton calm și cît se poate de cuviincios. Atena își deschide larg porțile pentru mulți, dar inima nu și-o deschide oricui. Vii la noi direct din Elida, distinse Hipias ?

— Elida mea natală în ultima vreme abia o mai văd. Mai des văd Sparta, față de care nutresc o mare admirație. Am mai stat un timp în Siracuza, în Akragant și Egipt ; am vizitat de asemenea Sardinia, Rodosul, Halicarnasul, Milo, Samosul, Efesul, iar acum am fost în Tesalia, adică la Larisa, de unde am venit aici.

Hipias enumerase locurile peregrinările sale, cu o lăudăroșenie camuflată de o falsă modestie.

— Și eu am călătorit, interveni Socrate. Am fost la Gudi.

O explozie de rîs țîșni din mulțimea de oameni aflată pe treptele colonadei.

— Asta e un sat de lîngă Atena, îi șopti lui Hipias cineva din grupul sofiștilor.

Hipias :

— Ai acolo o moșie ?

— O moșioară, cinci sute de suflete, răspunse Socrate, cu modestie, transformînd în mintea lui fiecare tufă de vie într-un suflet omenesc.

— E într-adevăr o avere considerabilă. Și mie mi s-a spus că ești un om sărac !...

— Ai fost mințit. Eu sînt foarte bogat.

Priviri uimite, îndreptate din toate părțile spre Socrate.

— Am cinci sute de butuci de vie, un adăpost unde să-mi pun capul și mulți prieteni credincioși, aici, în jurul meu, și acolo, spuse el, arătînd spre piață, de unde izbucni o furtună de aplauze.

— Îmi pare foarte bine că, în sfîrșit, ne-am cunoscut. Doream de mult să stăm de vorbă, nu de alta, dar ți-a mers vestea prin toate ținuturile aflate pe țărmurile mării noastre. Am auzit despre tine lucruri demne de admirat și, îndeosebi, laude la adresa înțelepciunii tale.

— Exagerezi, distinse Hipias. Cine poate revendica înțelepciunea ? ! ? Iar potrivit învățăturii tale de a ne îndoi de toate, am putea să ne îndoim și de existența vreunei înțelepciuni...

— De asta nu m-am îndoit niciodată, deoarece eu însumi sînt dascăl de înțelepciune.

— Se pune însă întrebarea : ce este înțelepciunea ?

Hipias începu să-și iasă din fire :

— A, da, am auzit despre metoda ta de a stoarce de la oameni păreri și idei, ca apoi, prin deducție, să ajungi la definirea noțiunilor.

— *Techné maieutiké,* încuviință Socrate, rîzînd. Așa e. Nu ți s-a spus că mama mea a fost moașă ? De la ea am moștenit arta moșitului. Pentru oricine e mai prețioasă o judecată scoasă de la el, decît rostită de mine.

— Eu însă recunosc și practic altă metodă, se umflă în pene elegantul Hipias : discursul, întrecerea în arta retorică.

— Cu mine însă n-ai s-o poți valorifica, răspunse Socrate, clătinînd din cap. Eu am urîtul obicei de a discuta în contradictoriu. Îți convine procedeul ?

— Nici o grijă, Socrate, mă adaptez cu ușurință.

— Firește, tema discuției o vei alege tu, distinse Hipias.

— Instruirea oamenilor, se grăbi să răspundă sofistul e o temă de care ne ocupăm amîndoi, deopotrivă. Eu, de pildă, m-am consacrat predării matematicii, astrono-

miei, gramaticii, muzicii, literaturii, genealogiei zeilor şi genealogiei eroilor, fizicii şi retoricii...

— Vai mie, exclamă Socrate. Cum să susţin o dezbatere cu un om atît de învăţat, stăpîn pe tot ce se petrece în jurul nostru, eu, un biet neştiutor, care nu mă ocup decît de sufletul omului ?...

Această lamentare avu un efect în favoarea lui Socrate şi, fireşte, în defavoarea sofistului Hipias. Sesizînd situaţia, acesta făcu cîţiva paşi înapoi, spre a mări distanţa dintre el şi auditoriu şi, după ce-i dădu bastonul lui Antifon, ca să-şi elibereze mîinile pentru gesturi, începu pe un ton avîntat :

— Cine porunceşte soarelui şi stelelor de pe culmile cele mai înalte ale cerului ? Se spune că zeii din Olimp, deşi nu văd pe nimeni făcînd acest lucru ; nimeni nu ni se arată şi multe se petrec pe acest pămînt din voinţa tainică a nu ştiu cui, despre care nimeni nu ştie nimic. Poate oare cineva să-l cunoască pe cel ce ar fi în stare să dezlege acest mister ? Tăceţi şi, fireşte, tăcerea voastră e un răspuns. Şi atunci, vă întreb : E oare nevoie să i se poruncească omului, de vreme ce ştie singur pe ce cale s-o apuce, spre a nu fi păgubit, ci dimpotrivă, spre a-i fi de folos !

Cineva din mulţime îl aclamă pe Hipias, care îşi îndreaptă privirea într-acolo şi face o uşoară plecăciune. Apoi reluă :

— Legîndu-i aripile, pasărea nu mai poate zbura şi se zbate, sărmana, cenuşie şi neputincioasă, în colbul potecii. Ce anume leagă aripile omului şi-l ţine lipit de pămînt, deşi, potrivit spuselor tale, Socrate, sufletul omenesc, înaripat, trebuie să zboare spre înălţimi nebănuite ? ! !

— Mă uimesc cunoştinţele tale despre mine, distinse Hipias, strecură Socrate, cu modestie.

— Ce-l înăbuşă, deci, şi-l cotropeşte în genere, pe cetăţean ? Legea ! Legea e tiranul omului şi păcătuieşte îm-

potriva libertății. Legea îi îngrădește năzuințele și faptele. Legea îngrădește libertatea omului. Iar libertatea — așa cum a spus înaintea noastră Eschil — e bunul cel mai de preț al omenirii.

Un ropot de aplauze îl întrerupse pentru cîteva clipe. Cuvîntarea lui fu, pînă la capăt, îndrăzneață și ostentativă ; pornind de la învățătura lui Protagora că „omul este măsura tuturor lucrurilor", Hipias o dezvoltă, deformînd-o și ridicînd-o la rangul de deziderat al libertății nelimitate a omului.

Să-și fi ales oare întîmplător obiectul meditațiilor sale? Bineînțeles că nu. Știa prea bine ce atmosferă domnea atunci în cetate. Și mai știa cît de largă era, în Atena, libertatea cuvîntului. Cu alte cuvinte, știa cu ce putea să-și cîștige recunoștința auditoriului.

Dreptul individului la libertate ! O cerință enunțată în perioada unui război tărăgănat, care odată se aprindea și ardea ca o flacără, altădată mocnea ori fumega, dar care nu se mai sfîrșea...

Hipias și-a ales bine momentul, căci tocmai atunci poporul atenian era predispus să-și astîmpere cît mai în voie poftele sale animalice și setea de înavuțire. Libertate nelimitată ! Frumoase cuvinte ! Ce ușor alunecă ele de pe buze și ce rezonanță superbă au acum în auzul ascuțit, dornic să soarbă sloganurile și dictoanele ce stîrnesc și eliberează în om tot ceea ce îl încătușează, și-i demonstrează că are dreptul la libertatea de a-și manifesta, nestingherit, instinctele sălbatice. Acum e de dorit mai presus de orice să trezești în oameni nostalgia străvechii libertăți, moștenită de la străbuni pentru nepoți.

Dar de ce și cui îi poate folosi cel mai mult această năzuință spre samavolnicie ? se întreba Socrate, care reflecta asupra celor spuse de Hipias, dar în același timp se gîndea și cui se adresează sofistul, în ce moment și de ce.

Oratorul era copleşit de uralele mulţimii. Discipolii lui Socrate stăteau cu privirea agăţată de dascălul lor, care ronţăia, liniştit, boabe de năut. Cînd ecoul aplauzelor se stinse, desculţul Socrate se apropie şi mai mult de adversarul său şi spuse :

— Te admir, Hipias, şi mă închin în faţa talentului tău. Excelenta expunere, gesturile, cînd graţioase, cînd violente şi bătăioase, dar mereu pline de efect şi ingenios sincronizate cu ritmul frazei...

Hipias se uită în jur triumfător şi-i surprinde pe prietenii săi oligarhi. Aceştia însă, cunoscîndu-l pe Socrate, îşi încreţesc frunţile, pe care se poate citi îngrijorarea: Mai întîi laudele, dar pe urmă ?

Socrate păstră tonul jovial dar, în timpul vorbirii, se înviora şi se înveseli :

— În discursul tău strălucit, presărat de comparaţii poetice sclipitoare şi de cuvinte alese cu deosebită măiestrie, pe mine m-a captivat cel mai mult felul în care ai dezvoltat învăţătura lui Protagora — omul este măsura tuturor lucrurilor — ridicînd-o la rangul de deziderat al libertăţii nelimitate a individului ! Pe cinstea mea ! Am în faţă imaginea raiului pe pămînt. Îmi îngădui, distinse Hipias, să analizez teza ta ?

— De ce nu ? Analizează-o, scumpe Socrate.

— Mulţumesc pentru îngăduinţă şi nu mă îndoiesc că ai înţeles prin asta că analiza o voi face în ceea ce te priveşte, spuse Socrate cu ochii surîzători, dar pe faţă nu i se clinti un muşchi.

— Cum altfel ? îi răspunse Hipias, conştient de valoarea lui. Spusele mele au fost dealtfel verificate şi aprobate de toţi cei de faţă şi nu mică mi-a fost bucuria, ascultînd aplauzele lor — aşa că nu văd de ce ţi-aş contesta dreptul de a le aproba şi tu ? Îmi va face chiar o mare plăcere.

— Aşadar să clarificăm împreună afirmaţiile tale. Ai spus că legea este un tiran al omului.

— Am spus.

— După părerea ta, nu există forțe supranaturale nevăzute care stabilesc aceste legi. Te-am înțeles bine, nu-i așa ?

— M-ai înțeles foarte bine.

— În cazul ăsta, aceste legi nu le-a stabilit nimeni altul decît omul. Ești de acord cu mine, distinse Hipias ?

— Întru totul și foarte bucuros. Părerea ta vine în sprijinul afirmației mele, răspunse Hipias, cu fermitate.

— Și de ce au stabilit oamenii aceste legi ? Ca să le fie mai rău, ori mai bine ?

— Uneori mai bine, uneori mai rău, replică sofistul, făcînd cu mîna un gest larg spre auditoriu.

Un murmur de încuviințare se înălță din rîndurile mulțimii.

— Nu voi tăgădui acest lucru, îl surprinse Socrate ; dar hai să cercetăm împreună legile care-i asigură omului mai-binele cu ajutorul legilor nu fără legi.

— Sînt alături de tine ! exclamă Hipias, binevoitor, convins că pe măsură ce Socrate îl va apropia de anumite legi, îi va fi mai ușor să găsească un argument împotriva lui.

Socrate se legăna de pe un picior pe celălalt, asigurîndu-se astfel că stă destul de comod, și începu să vorbească despre legile și reformele lui Solon, care îngrămădeau înavuțirea excesivă a unora și-i ocroteau pe amărîții pauperizați.

— Solon, spuse Socrate, i-a denumit drept unici vinovați ai tuturor relelor și calamităților pe bogătașii hrăpăreți și avari, pe eupatrizi. Aceștia trag toate foloasele de pe urma pămîntului și a mulțimilor de sclavi. Lor, hrăpăreților, le priește așa-zisa libertate nelimitată. Cuvîntarea ta, distinsul nostru oaspete, sună ca și cînd le-ai face această urare : voie bună, dragi prieteni, la această prădalnică goană după profituri nemuncite !

Auditoriul fierbea mai de mult, acum însă, începu să clocotească. Sofiştii mormăiau, tropăiau, iar Antifon strigă în numele lor :

— Hipias n-a spus aşa ceva !

— N-a spus, dar aşa s-a înţeles ! izbucni cineva din mulţimea ce se înghesuia tot mai mult pe treptele colonadei.

— *Chaire,* Socrate ! *Chaire,* Socrate ! ţîşneau mereu alte glasuri, pînă cînd entuziasmul le contopi pe toate într-unul singur.

Cu zîmbetul său blajin, Socrate potoli ovaţiile din ce în ce mai puternice. Întinse braţul gol, fără brăţări şi fără inele spre Hipias şi-i spuse :

— Noi, scumpe Hipias din Elida, ne-am întîlnit azi pentru întîia oară, dar fliosofia pe care tu o propovăduieşti în toate cetăţile greceşti a ajuns la mine înaintea ta. Te nedreptăţesc dacă, aici de faţă cu toţi, îmi îngădui să spun că nimeni dintre dascălii înţelepciunii nu-i recunosc omului atît de deschis dreptul firesc de a se împotrivi dreptului stabilit şi aprobat de mulţi oameni, aşa cum faci tu ?

— Dimpotrivă, sînt mîndru de acest lucru, încuviinţă Hipias. Orice om năzuieşte spre acest drept firesc, dăruit de natură.

— Te pasionează istoria, nu-i aşa ? întrebă Socrate cu aerul că nu mai ştie ce să spună.

— Cum le-aş putea fi profesor altora, dacă mie însumi nu mi-ar fi istoria profesoară ?

— Cuvintele tale mă bucură nespus de mult. Deci nu mai e cazul să te învăţ eu, de vreme ce te-a învăţat istoria, că toate drepturile şi pivilegiile au fost acaparate de cei bogaţi şi puternici, iar celorlalţi le sînt contestate întocmai de aceştia.

— Eu, rosti Hipias apăsat, desfăcîndu-şi cu un gest avîntat hlamida, eu recunosc dreptul firesc pentru toţi oamenii !

La cuvintele sale patetice, Socrate replică pe un ton obişnuit :

— În vorbe, da, recunosc. Fapta însă e departe de vorbele tale şi, pe cît se pare, nici nu se va naşte prea curînd. Dar Solon — bănuiesc că ştii — a îngrădit prin lege libertatea „nelimitată" a bogaţilor de a profita nestingheriţi. Legea asta, scumpe Hipias, e spre folosul oamenilor sau spre păgubirea lor ?

— De ce mă întrebi ceea ce ştii singur prea bine ? rosti sofistul, iritat.

— E cît se poate de simplu, răspunse Socrate. Orice afirmaţie ascunde în ea o parte din propria-i negaţie, şi orice negaţie ascunde o parte de afirmaţie. Tu, mai bun cunoscător al lumii, ai putea să mă ajuţi să mă descurc mai uşor în această problemă.

În vanitatea sa nemărginită, Hipias încercă să pară mai înţelept decît Socrate.

— O parte de negaţie nu infirmă afirmaţia în întregimea ei, după cum nici partea de afirmaţie nu răstoarnă întreaga negaţie.

— Excelent, Hipias, excelent ! exclamă Socrate, pe un ton familiar. În cazul ăsta, vei fi desigur de acord cu ideea că legea pe unii îi păgubeşte, iar pe alţii îi favorizează. Şi, fiindcă tot am ajuns aici, nu putem ascunde, cred, faptul că legile noastre democratice sînt în favoarea celor mulţi şi defavoarea celor puţini. Dar, şi Socrate se opri un pic ca să-şi mîngîie barba, dar tu, Hipias, dacă mă mai ajută memoria, ai declarat că recunoşti dreptul firesc pentru toţi, fără deosebire.

— Asta nu pot tăgădui. Ai de faţă mulţi martori, care ar putea să confirme buna ta memorie, dar nu-i nevoie, de vreme ce eu nu intenţionez să infirm afirmaţia mea. Apoi, zîmbind cu aerul omului încrezător în forţele sale, recită un fragment dintr-o elegie de Solon :

„Pe cei ce acasă în dezgustătoare asuprire se căzneau, tremurînd de spaimă în faţa stăpînilor, din robia

grea i-am eliberat. Şi am făcut asta cu puterea legii, îmbinînd cum se cuvine dreptul cu violenţa şi am înfăptuit totul, aşa cum am făgăduit".

Şi Hipias rîse din nou, de data asta zgomotos, şi se grăbi să adauge :

— Ai auzit bine, scumpe Socrate, cuvîntul violenţă ? I-a scăpat poate cuiva cuvîntul violenţă ? încheie el, adresîndu-se asistenţei.

— Nimănui ! L-am auzit foarte bine ! se auziră cîteva glasuri. Dă-i înainte, Hipias !

Sofistul făcu o plecăciune, de parcă ar fi vrut să-şi ia rămas bun, apoi rosti :

— Eu atît am avut de spus. Solon a îmbinat cum se cuvine dreptul cu violenţa, iar voi trăiţi în această atmosferă de violenţă, vă supuneţi ei, o veneraţi, în ciuda faptului că, aşa cum mi-am putut da seama în toate cetăţile ligii ateniene, nu faceţi acest lucru din toată inima.

Mulţimea se bulucí şi mai mult în preajma celor doi vorbitori.

— Îţi mulţumesc pentru discuţie, începu Socrate, dar înainte de a încheia, permite-mi, te rog, o întrebare : de ce proclami şi propovăduieşti dreptul firesc, această libertate nelimitată, în toate oraşele şi insulele greceşti aparţinînd ligii ateniene, în vreme ce, aşa cum tu însuţi ai mărturisit, în patria ta Elida şi în Peloponezul tău natal, eşti mai curînd un oaspete ? Cum explici acest lucru, distinse Hipias ? Să nu-ţi placă oare ţie severitatea rigidă a legilor şi moravurilor voastre, de umbli mai bucuros prin ţările noastre, în care domneşte o asemenea libertate a cuvîntului, încît pe oamenii ca tine îi apucă pur şi simplu ameţeala ? Ori te pomeneşti că pentru tine asta e încă prea puţin şi ai vrea să provoci la noi nesupunerea faţă de lege, împingîndu-ne astfel înapoi, spre vremurile întunecate ale adîncii barbarii şi tiranii ? Te plăteşte cineva pentru asta ? Eşti dascăl de înţelepciune. E asta profesiunea ta adevărată, ori trăieşti din altceva ?

— E profesiunea mea ! răspunse Hipias cu hotărîre, biruindu-şi greu mînia în fața acestei jigniri.

— Ceea ce fac eu, consider a fi o chemare, spuse Socrate.

— Asta se vede din înfățișarea ta exterioară : desculț, chitonul de modă veche, himationul unsuros, ripostă Hipias, disprețuitor.

— Ştii ce, prietene ! Ajută-mă să nu greşesc ! Nu de alta, dar, cine ştie, poate că la voi nu guvernează nici o lege şi toate patimile şi pasiunile omeneşti se bucură de o libertate deplină. Iar tu, sărman pribeag, pe cît se pare, fugi de această libertate de teamă să nu fii sfîşiat de patimile şi pasiunile celorlalți.

Norodul se tăvălea de rîs. Mulți aplaudară. Hipias își umflă pieptul şi îşi ridică privirea mai sus, în timp ce Socrate nu-l slăbea cu întrebările :

— Şi-atunci, de ce să ne doreşti nouă o fericire, de care tu însuți nu ştii cum să scapi ?

— Şi la noi guvernează legile, rosti Hipias ideea pe care se străduise s-o elimine din cuvîntarea sa. Şi chiar dacă n-ar fi aşa, nu mă socotesc atît de slab, încît să-mi fie frică de cineva mai puternic. Sînt în stare să-l dezarmez, şi dacă ții neapărat să afli, atunci află că mă bucur de toate din belşug. Pot călători unde am poftă, sînt absolut independent în privința cunoştințelor, talentului şi capacității mele. Şi le-aş dori tuturor o asemenea independență, pentru că-i cunosc gustul şi ştiu cît e de plăcut...

— O, dă-mi voie să-ți mulțumesc pentru această urare în numele acestei restrînse adunări, exclamă Socrate, înălțîndu-şi brațele spre cer — zic anume restrînsă, pentru că văd aici doar cîteva sute de oameni, iar noi sîntem deprinşi să ne adunăm şi să luăm hotărîri cu privire la treburile obştei în prezența a şase mii de oameni ; dar, oricum, primeşte această mulțumire cu bunăvoință.

Hipias tăcea.

Socrate se apropie de el şi, atingîndu-i agrafele, brăţările, cataramele şi inelele, îl întrebă :

— Aur ?

Aur ! ? ! Cuvîntul acesta avu darul să-l pună în mişcare pe un om ce dădea tîrcoale pe acolo de mai multă vreme:

— Aur, aur, se făli Hipias. Eu însumi l-am ciocănit cu mîinile mele. Iar pietrele montate în ele sînt veritabile, toate astea sînt răsplata pentru munca mea de dascăl...

— *Hola*, ce văd eu aici ? ! răsună deodată o voce puternică, şi din mulţime se strecură un bărbat cu o insignă de bronz înfiptă în piept.

Se repezi la Hipias şi, fără sfială, începu să-i cerceteze ţesătura de mătase a îmbrăcăminţii, giuvaerurile şi podoabele de aur. Văzîndu-l că se retrage dispreţuitor, omul nostru mormăi :

— Sînt *astynomos*, supraveghetor însărcinat de popor cu controlul luxului exagerat. Asta e de aur. Şi asta. Şi asta ! Amendă mare, cetăţene ! Numele tău ? ! ?

În clipa aceea, Socrate îl şi apucă de umăr :

— Nu te grăbi, prietene, îi spuse el.

— *Chaire*, Socrate, tresări mirat împuternicitul poporului. Tu îi iei apărarea acestui risipitor ?

— Dînsul e sofistul Hipias din Elida. A venit la Atena să stea de vorbă cu mine. Ca străin nu cunoaşte decretele noastre. Te asigur că poţi să-l scuteşti de rigorile autorităţii tale.

După ce îl mai măsură o dată cu privirea pe spilcuit, împuternicitul i se adresă din nou lui Socrate :

— Dacă tu garantezi pentru el, eu cedez şi-l scutesc de amendă. *Chaire !*

Apoi se retrase şi se pierdu în mulţime, de unde continuă să-i urmărească pe cei doi cu mult interes.

— Cum văd, ai relaţii preţioase, îi spuse Hipias lui Socrate. Îţi mulţumesc că mi-ai luat apărarea.

— N-am făcut decît ceea ce se cuvenea să fac pentru un oaspete. Dar vreau să fac mai mult, distinse Hipias. Vreau să-ţi ofer un dar, să-l ai de drum.

Socrate zîmbi cu viclenie, apoi reluă :

— Ce-ai zice dacă ţi-aş vorbi despre libertatea mea neţărmurită, iar tu, în călătoriile tale, ai povesti despre întîlnirea noastră şi ţi-ai bate joc de Socrate, spunînd : ştiţi voi, oameni buni, ce mi-a destăinuit el mie înainte de a porni spre voi ?...

— Vorbeşte, dragul meu, vorbeşte. Sînt dispus să accept darul tău, îl asigură Hipias, nerenunţînd la speranţa de a se face îndrăgit de acei cărora dorea să le fie pe plac în cetatea ateniană.

— Închipuiţi-vă ! începu Socrate, imitîndu-l pe Hipias. Omul acela ciudat, jerpelit şi desculţ, se consideră cel mai liber dintre oameni, deoarece — ţineţi-mă să nu cad de-atîta rîs — deoarece n-ar fi, chipurile, sclavul patimilor şi pasiunilor sale şi, fiţi atenţi, s-ar supune legilor dăruite Atenei de glorioşii ei străbuni. Şi dacă legea e bună — el, fireşte, e convins că legile Atenei sînt bune — şi dacă personal — avînd un simţ al binelui ce nu înşală — li se supune de bună voie, asta, pretinde el, i-ar spori, chipurile, şi mai mult libertatea individuală, hahaha !...

— Asta nu-i de rîs, interveni Hipias, meditativ, întunecîndu-se un pic la faţă.

— Şi a doua chestiune, distinşi prieteni, continuă Socrate pe acelaşi ton, vorbind despre el cu vocea sofistului Hipias, da, acest Socrate pretinde că ar fi cel mai liber dintre oameni, datorită faptului că n-ar avea nevoie de nimic, cu excepţia strictului necesar ca hrană şi îmbrăcăminte. Hahaha !

— Permite-mi, scumpe Socrate, îl întrerupse Hipias, permite-mi să-ţi mulţumesc pentru frumosul dar. Mi-ai dat poate mai mult decît ai fi vrut să-mi dai. Acum mi-e cît se poate de limpede de ce umbli desculţ şi de ce te

îmbraci atît de sărăcăcios. Tu ridici necesitatea la rangul de virtute...

Pe culoarul ce se deschise deodată în mijlocul mulțimii, se apropie de cei doi filosofi un tînăr înalt și subțire. În păru-i negru, cîrlionțat, strălucea o cunună de trandafiri de culoarea roșului aprins. În juru-i flutura, în urmă-i se tîra o mantie lungă de mătase purpurie. Obrajii îmbujorați, ochii ușor împăienjeniți, nu era greu de ghicit că venea de la un ospăț.

— Îți vinzi învățătura de pomană, sărmane Socrate, continuă Hipias, în gura mare, dornic să-și facă auzit de toată lumea triumful său necruțător, dar vocea sa nestăpînită nu putea ascunde mînia provocată de umilința la care fusese supus : Nu-ți prețuiești înțelepciunea — și-atunci te întreb : cum ai vrea să fie ea prețuită de discipolii tăi, ori de cei ce te ascultă ? De la cerșetorii cărora vrei să le semeni prin înfățișarea ta amărîtă nu-ți pică drahmele și nici măcar obolii. Cerșetorul nu-i poate fi de ajutor cerșetorului. Iar bogătașii nu sînt proști. Fiecăruia ce i se cuvine : știu că nu știu nimic, și pentru asta n-am de gînd să te plătesc.

Pe culoarul ce se lărgea mereu, tînărul acela înalt și subțire înainta dănțuind, cu mișcări suple și grațioase, ca o superbă și sălbatică felină. În picioare avea niște opinci moi, cu bentițele legate în cruciș pînă mai jos de genunchi. Chitonul, alb ca laptele, cusut dintr-o mătase mată, cu multe falduri, era scurt ; în schimb, mantia de purpură era atît de lungă, încît aluneca o bucată bună în urma lui, pe pavajul pieței. Lîngă el zburda un cîine uriaș, un animal de toată frumusețea, de rasă rară și scumpă. Silueta junelui captiva privirile tuturor. În culmea admirației, adolescentul Eutidemos suspină adînc.

Tînărul îl auzise pe Hipias exact în clipa în care acesta îl înjosea pe Socrate. Se îndreptă spre sofist și-i porunci cîinelui :

— Atenție, Darion !

Superbă era priveliştea uriaşului animal, care se oprise în loc, arătîndu-şi colţii.

— Să-l sfîşie ? întrebă tînărul, întorcîndu-se spre Socrate.

— Ferească zeii, Alcibiade ! Se poate ? Noi doi ne-am ciondănit doar aşa, un pic, şi pentru atîta lucru n-ai voie să-l încredinţezi pe cel mai gingaş dintre noi colţilor lui Darion !

Mulţimea izbucni pe neaşteptate într-o explozie de rîs nestăvilit. Nici Socrate nu se lăsă mai prejos :

— Precum vezi, nu mai are pe cine să sfîşie, spuse el abia stăpînindu-şi rîsul.

Într-adevăr, nu mai avea. Hipias dispăruse, aşa cum dispare o picătură de apă în valurile rîului.

8

Alcibiade se apropie de dascălul său. Îi făcu o plecăciune adîncă, iar vocea lui cadenţată şi încîntătoare — cu atît mai încîntătoare, cu cît consoana „s" era rostită mai curînd în şoaptă decît şuierător — răsună plină de dragoste şi entuziasm :

— Bunul meu Socrate ! Fiinţa cea mai scumpă ! Mai luminoasă ca Helios cînd se înalţă cu carul său strălucitor deasupra Atenei !

Toţi din jur îi zîmbesc acestui bărbat tînăr şi frumos şi toţi se desfată ascultîndu-l. Numai vărul său Critias nu-l ia în seamă, preferînd să-l urmărească pe adolescentul Eutidemos, care încearcă să atingă măcar mantia de purpură a neastîmpăratului Alcibiade. Şi iată, a izbutit, şi ochii i se închid de fericire. „Cine vrei şi cine nu vrei îl îndrăgeşte pe acest filfizon înfumurat. Socrate, poporul, chiar şi favoritul meu Eutidemos, îşi spune Critias, în sinea lui. Iar pe mine nimeni nu mă iubeşte."

— În sfîrşit, te văd, scumpul meu Socrate ! îşi manifestă Alcibiade, furtunos, neţărmurita sa bucurie de a-l întîlni pe filosof.

— Da, ai dreptate, îi răspunde Socrate, cu ironie. Ne vedem, dar cum !... Cum văd, iar ai o coroană de trandafiri pe cap ! Vii de la o beţie ! O lună întreagă mă ocoleşti şi o ţii numai în chefuri şi petreceri. Şi ce mi-e dat să mai văd ? Cine l-a sluţit în halul ăsta pe Darion al tău ? Cine i-a retezat coada lui frumoasă ?

— Şi mie îmi pare rău de el, şi-l compătimesc ! Coada aceea îl prindea atît de bine !

— Făţarnicule ! şuieră Critias printre dinţi. Oamenii spun că e isprava ta !

— Nu poate fi adevărat ! ripostă Socrate.

— E adevărat, mărturisi umil Alcibiade. Într-un moment de slăbiciune... după un pahar cu vin... Soţia mea... Hiparete, ce-i drept, a încercat să mă împiedice... a plîns... Într-adevăr, e o faptă ruşinoasă, iar eu.. eu mă căiesc...

— Un animal atît de rar şi atît de scump, izbucni Critias cu violenţă. Chiar tu ai spus că te-a costat şaptezeci de mine.

— Pe Hera ! strigă înspăimîntat Socrate. De zece ori mai mult decît am eu cu totul, aici şi la Gudi.

— Povestea s-a întîmplat, scumpe Socrate, fiindcă n-ai fost cu mine !

— Întreaga Atenă îl judecă pentru asta cu asprime, interveni din nou necruţătorul Critias.

— Pentru că n-a fost cu mine ? ! ?

— Pentru că a depreciat un cîine atît de scump.

— Asta am şi vrut, mărturisi cinstit Alcibiade, am vrut ca atenienii să vorbească despre această ispravă a mea şi nu despre alta mai gravă.

— Şi ar avea despre ce să vorbească ? întrebă Socrate.

— Pe Zeus ? Ar avea !

— Va să zică, de asta te-ai ascuns tu de mine atîta vreme ! se întunecă la față filosoful.

Alcibiade recunoaște totul, cu un aer pocăit ; de rușine n-a vrut să-i iasă în cale iubitului său dascăl. N-ar fi avut puterea să-l privească în ochi. Ispitit de hetaire a căzut pradă bețiilor și petrecerilor în lanț.

Iar atunci cînd Socrate îl întrebă dacă într-adevăr de rușine n-a vrut să-i iasă în cale, ori mai curînd nu i-a ieșit în cale ca să poată chefui, Alcibiade se dezlănțui cu o pasiune pătimașă :

— Dacă tu, cel mai înțelept dintre înțelepți, dar și cel mai viteaz dintre viteji nu mi-ai fi salvat viața la Poteidaia și nu m-ai fi scos rănit din toiul bătăliei, azi aș fi putut să zac în infern, alături de umbra lui Pericle. Iar acum — acum te rog să-mi salvezi viața pentru a doua oară, altfel, alunec pe calea pierzaniei. Singur nu sînt în stare să-mi pun stavilă și să mă potolesc. Sînt slab în fața patimilor care mă asaltează...

— Mă întristezi, prietene...

— O, Socrate, dascălul meu neprețuit ! Cîtă forță sălășluiește în tine ! izbucnește discipolul și, fără să țină seama de obiecțiile lui Socrate, se avîntă mai departe, cu înflăcărare : Nu mă părăsi ! Tu ai în tine atîta putere, încît ești în stare să mă aperi și pe mine de asaltul unor patimi turbate. De-ai ști cît de mult doresc — așa cum se întîmplă în bătălii —, să dorm iar cu tine în același cort, să mănînc ce mănînci tu, să luptăm cot la cot împotriva dușmanilor și să învăț de la tine tot ce e bun. Nici nu știi cît de mult te prețuiesc, prietenul meu cel mai scump ! Izbăvitorul meu !

— Gata, ajunge ! îl întrerupe Socrate, pe un ton poruncitor. Exagerezi și știi că asta mie nu-mi place...

— N-am să te mai părăsesc niciodată ! izbucnește din nou Alcibiade. Niciodată ! Cînd sînt cu tine, mă simt mai bun. Cînd sînt fără tine, mă cotropesc demonii răi, iar eu, neprețuitul meu prieten, eu nu sînt atît de rău

încît să mă bucure cotropirea lor! Ori s-o doresc! Zeus mi-e martor cît sînt de nefericit atunci cînd greșesc! Iar tu, Socrate, ocărăște-mă, leagă-mă la stîlpul infamiei cu puterea cuvîntului tău, biciuiește-mă, calcă-mă în picioare!"

— Încetează odată, Alcibiade, se încruntă și mai tare filosoful. Nu cunoști nici o măsură. Nici cînd păcătuiești, nici cînd te căiești. Nu ți-am spus de sute de ori că dintre toate virtuțile omenești cea mai bună e *sofrosyné* ?!? Cumpătarea, simțul adevăratei măsuri. Ea stă la baza celorlalte virtuți și fără ea nu ești decît un somoiog de paie, împins de vînt de colo pînă colo.

— Cînd vorbește Socrate despre virtuți, e un adevărat serviciu divin, se înflăcărează din nou Alcibiade. Tot tineretul atenian ar trebui să-l asculte...

— Pentru că dezvălui ce-i nesănătos în el? Și în tine? îl întrerupe Socrate.

— Tu nu dezvălui doar faptele rele ale oamenilor, ci și gîndurile lor nesănătoase. Ești un proroc, un clarvăzător, se avîntă Alcibiade, mereu cu înflăcărare: te iubim mai presus de orice. Ești părintele nostru spiritual, ești glasul zeilor nemuritori!

Și iar se umilește:

— Unde aș fi ajuns eu fără tine?!? Numai tu ești în stare să îmblînzești și să dresezi tigrul din mine, pînă mă întind, cuminte, la picioarele tale. Dar gata, de-acum încolo nu mă mai mișc de lîngă tine. O să duc o viață simplă și frumoasă, o viață așa cum trăiești și tu...

Deodată își smulse de pe umeri superba mantie de mătase purpurie și o azvîrli de pe treptele colonadei spre mulțimea din piață. Prețiosul veșmînt zbură prin aer, unduindu-se ca o flacără pîlpîitoare și, peste puține clipe, oamenii se și băteau pentru ea, sfîșiind-o, fiecare dorind să rupă pentru el o bucată din acea splendoare orientală.

— Și cîinele nu-l arunci?! îl întrebă Critias, cu răutate.

— O, nu ! Și, uitîndu-se fix în ochii vărului său, Alcibiade se grăbi să adauge : ăsta mi-e mai drag decît unii oameni, care veșnic varsă fiere.

Socrate părea bucuros de schimbarea lui Alcibiade, exprimată prin aruncarea prețioasei mantii. Deodată însă își aminti că discipolul său îl ținea încarcerat la el acasă pe pictorul Agataros, pînă cînd acesta avea să-i acopere toți pereții cu fresce și, profitînd de ocazie, îl întrebă dacă între timp îl eliberase. Mărturisirea lui Alcibiade că încă îl mai ținea încarcerat pe vestitul pictor îl indignă profund pe filosof.

— Ce rușine ? Asta-i curată teroare ! În felul ăsta îmi făgăduiești tu mie să te schimbi ? ! !

— Curînd îi dau drumul. Nu mai are mult și e gata. Toată casa mi-o înfrumusețează. Hiparete e fermecată de arta lui. Recunoaște și tu că am dreptate. De cîte ori îi dădeam drumul, cînd se întorcea nu mai era în stare să facă atît cît făcuse înainte. Acum, cînd e închis între pereții pustii. Agataros pictează pe ei peisaje și oameni și are sentimentul că se află afară, printre ei. Nici nu știi ce frumos lucrează.

Pe cei din jur îi pufnește rîsul.

Rîde și Critias, dar în sinea lui își spune : cîtă cutezanță, cîte capricii și cîte nemernicii își permite acest Alcibiade ! Și ăsta să fie primul bărbat al Atenei ?

— De ce tu, Socrate, se adresează el filosofului, de ce tu, care te pricepi la toate, nu vrei să te consacri politicii și conducerii militare ?

— Dacă m-aș ocupa cu asta, dragă Critias, poate că, într-adevăr, m-aș pricepe puțin. Dar aș fi singur. Iar eu vreau să lupt pentru ca autoguvernarea să devină o artă și o preocupare a cît mai multor, spre binele Atenei. De aceea nu mă dedic eu politicii, ci vouă. Iar asta e tot o politică. În felul ăsta, mă multiplic pe mine și vă unesc

pe voi între voi, ca să fiți prieteni buni și să vă ajutați unii pe alții pentru o viață onestă și, totodată, să vă bucurați de darurile vieții...

Vede oare Socrate în această clipă ochii plini de ură cu care Critias îl privește pe Alcibiade, căruia adolescentul Eutidemos îi zîmbește ca un îndrăgostit ?

Ceva mai încolo, tot pe treptele colonadei, doi epigoni ai sofiștilor se răstesc unul la altul ori, cine știe, se completează reciproc într-o discuție despre felul cum trebuie să procedeze omul ca să reușească în viață, să ajungă cît mai repede puternic și avut.

— Profitul — profitul e țelul suprem al tuturor oamenilor ! Profitul e scopul suprem al cetățeanului epocii noastre ! strigă ei.

— Profitul înseamnă pumnii plini cu arginți, rostește Socrate cu voce domoală ; dar cum arată un asemenea om pe dinăuntru ? Sărac și pustiu ; pentru că adevărata bogăție este cultura, înțelepciunea, *areté*...

Deodată se auzi o explozie de rîs sarcastic. Era tînărul vagabond Anofeles, un pierde-vară zdrențăros, care sta sprijinit de o coloană de marmoră și rîdea sarcastic, privindu-l în acest timp, cu un aer batjocoritor, pe filosoful Socrate :

— Prea ești cu capul în nori, iubite Socrate... Și nu vezi ce-i în burta oamenilor. Cei doi de colo au dreptate. Oamenii vor doar o firimitură de înțelepciune, așa cum ai pune un pic de piper peste mîncare, în schimb, vor mai multă deșteptăciune, mai bine zis viclenie, ca să știe cum să reușească repede în viață. Ce să faci cu virtutea ? Ce să faci cu onestitatea ? Binevoiți a-mi spune, distinșii mei domni ? Astea nu se pot mînca. Ba, aș zice că dimpotrivă, asta se plătește cu foamea, cu sărăcia și, uneori, chiar cu capul, ha, ha, ha ! Hai, spune, n-am dreptate, prea înțeleptul meu Socrate ?

— Ai, Anofeles, răspunse Socrate, zîmbind. Ai dreptate, precum dreptate au şi aceşti doi sofişti.

Drept care Anofeles exclamă :

— Glorie înţeleptului Socrate !

9

Olarul Perfines sărbătorea naşterea celui de al cincilea copil, un băiat, şi cum era destul de înstărit şi avea şi o casă mare şi spaţioasă, îşi invitase prietenii la o cană cu vin, susţinut de gustări picante. Îl invitase, fireşte, şi pe Nacteros, tatăl Xantipei.

Petrecerea era veselă şi gălăgioasă, căci fiul mai mare al lui Perfines cînta destul de bine la aulos şi, indiferent dacă se potrivea ori nu, muzica lui se amesteca mereu în discuţia olarilor.

Ţinta glumelor ce plouau cu găleata, din toate gurile, era Nacteros.

— Ascultă, prietene, pune mîna pe gîrbaci şi îndreaptă-i spinarea fii-ti mai mari !

— Şi de ce, mă rog ? se minună Nacteros. Eu unul nu mi-aş putea dori o fiică mai bună decît Xantipa mea.

— Asta-i adevărul adevărat, încuviinţă Perfines, cu un ochi grav şi cu celălalt vesel. Nimeni în tot Keramicosul nu se pricepe să vîndă cioburile olarilor mai bine ca ea.

— Tu, desigur, ai de ce s-o lauzi, interveni supărat, vecinul lui Nacteros. Dar eu n-am nici un motiv, căci fii-ta îmi suflă toţi cumpărătorii.

— Numai ţie, prietene ? reluă Perfines, arătîndu-i cu degetul pe toţi olarii din jurul mesei. Tuturor ni-i suflă şmecheriţa asta. Şi totuşi, ţine minte ce-ţi spun, Nacteros, dacă nu pui mîna din timp pe gîrbaci, curînd ai s-o pierzi pe destoinica ta vînzătoare. Noi, în schimb, o să chiuim de bucurie.

Hohote de rîs și, printre ele, olarii nu mai contenesc să-l zgîndăre pe Nacteros.

— Și e frumoasă de pică. Pînă și lui Hermes îi ies ochii din cap cînd se uită după dînsa, de sus din *„hermelia“* lui !...

— Mi se pare mie că treaba e ca și făcută. Da, da, de-acum încolo praful n-o să se mai așeze pe marfa noastră, în schimb o să se lase pe oalele tale, Nacteros.

Nacteros era încă dispus să ia aceste înțepături drept glume ce țin în mod firesc de o petrecere în familie.

— Ce tot răcniți de-mi împuiați urechile, aiuriților ? V-ați umplut burțile, v-ați ghiftuit și ați pilit pe săturate și acum vreți să rîdeți pe socoteala mea, nu-i așa ? Mă rog, facă-se voia voastră...

— Dacă-i așa, atunci rîzi și tu cu noi și gata povestea, îl îndemnară ceilalți.

— V-am mirosit eu, vulpoilor ! Ce v-ați spus : hai să-l scormonim nițel pe Nacteros, că, vorba ceea, știe să-și iasă din fire și o să fie bășcălie mare ! Numai că azi n-am nici un chef să-mi ies din fire, asta ca să fim înțeleși, declară solemn Nacteros. Dar, de fapt, în clipa aceea începuse să fiarbă în el. Fiți însă cu băgare de seamă, puișorii mei ! Xantipa e mîna mea dreaptă ! Așa că nu-mi umblați voi mie cu sperietori din astea. Apoi, rostogolindu-și ochii amenințător, se grăbi să întrebe : Și care dintre voi, mă rog, a venit cu ideea asta fioroasă, că ar trebui s-o pierd ? Nu cumva tu, Perfines ?

— Nu te mai stropși atîta la mine, flăcăule. În definitiv, cum își pierd părinții fetele ? Oare tu nu i-ai răpit unui alt tată fiica adorată ? îl domoli Perfines, dîndu-i un ghiont între coaste.

Nacteros habar nu avea ce se petrece în inima fetei sale. Dar nu se trădă și vorbi ca și cum ar fi știut totul :

— Știi, scumpe Perfines, ia-o și tu mai ușurel, că nu-i nici o grabă ! Or, poate, feciorul tău e atît de dornic să o aduci pe Xantipa mea la el acasă, încît și-a pierdut

răbdarea ? Fă bine și spune-i țîngăului tău imberb să mai aștepte cîțiva ani, că nu-i foc.

— Imberb ! Și țîngău ! țipă Perfines.

— Păi ce altceva ? începu să se încingă Nacteros. Un mucos, nimic mai mult !...

O furtună de rîs îl făcu să amuțească.

— Auziți, fraților ! Socrate mucos ! strigă unul dintre meseni. Țineți-mă să nu cad...

Nacteros căscă ochii mari, ca un cîine care s-a înecat cu un os de pește :

— Ce ? Cum ? Ce tot trăncăniți ? Care Socrate ?

— Pe cîte știu, Atena nu are decît unul singur, interveni Perfines, cocoșîndu-se de rîs. Eu unul simt că plesnesc ! Auziți, oameni buni, Socrate, mirele Xantipei ! Și tatăl fetei nu știe nimic !

Cuvîntul mire îl îndemnă pe Nacteros să treacă la fapte. Izbi cu pumnul în masă și, în hohotele de rîs ale prietenilor săi olari, se ridică de pe scaun și porni grăbit spre casă.

Nici nu trecu bine pragul casei și începu să facă tărăboi :

— Scularea ! Toată lumea în picioare ! Jos din culcuș ! Voi, prichindeii, nu; voi ștergeți-o înapoi în odaia voastră și vedeți-vă de somnul vostru ! Nevastă, scoală ! Și tu, Xanti, vino aici !

Nevasta se ridică în capul oaselor și se așeză pe marginea patului. Xantipa somnoroasă, cu părul răvășit, desculță și cu peplumul de noapte șifonat, sta mahmură în fața tatălui ei.

Un timp, Nacteros mai tună și fulgeră, înjurînd de toți zeii și blestemînd lumea asta vicleană și înșelătoare, spre a-și lua avîntul cuvenit. Apoi, cu aceeași voce tunătoare se adresă fiicei sale :

— Ascultă, neisprăvito, tu îl cunoști pe Socrate ?

— Cum să nu-l cunosc ? Oricine îl cunoaște în cetatea Atenei, răspunse Xantipa.

— Îl cunoşti şi tu, nevastă ? întrebă olarul, sprijinindu-şi mîinile în şold, spre a-şi asigura echilibrul şi autoritatea.

— Sigur că-l cunosc, îl văd adeseori prin piaţă.

— Da, hoinăreşte prin piaţă şi pe străzi ca un vagabond şi nimic nu face decît să trăncănească ; da, trăncăneşte şi se ţine de capul fetei mele.

Xantipa lepădase de mult sandăluţele de fetiţă în care nu-şi îngăduia să-l întrerupă pe tăticul ei. Acum însă îi curmă vorba, cu violenţă :

— Credeam, tată, că eşti un cetăţean instruit şi, ca atare, n-ar trebui să foloseşti cuvinte nedemne de tine şi de învăţatul Socrate.

— Ce cuvinte ?

— Dacă nu mă înşel, ai spus că trăncăneşte şi nu face nimic.

— Şi nu-i adevărat ?

— Nu, tată, nu e adevărat. El îi învaţă pe oamenii cu care stă de vorbă.

Nacteros holbă ochii cît cepele.

— Şi, mă rog, ce-i învaţă ? întrebă el.

— Să gîndească, răspunse calm, Xantipa.

Să gîndească ! Asta era prea mult pentru puterea lui de înţelegere.

— Cum adică, gîndirea trebuie învăţată ? se răsti el la fiica lui. Ăsta-i nebun de legat !...

Soţia olarului era cu gîndul departe de esenţa conflictului. Încercă să se apropie de ea, cu o întrebare practică :

— Şi ce ai tu, *Xanta*, cu acest Socrate.

— Îl iau de bărbat ! răspunse Xantipa, aproape cîntînd.

— Cum ? ! ? Socrate vrea să te ia pe tine ? izbucni mama uluită.

— Şi eu pe el. Sîntem gata, înţeleşi !

— Fără mine ? explodă Nacteros.

— Precum vezi, am izbutit şi fără tine, tată.

Nori întunecoşi se adunară în dormitorul părinţilor şi tunetele prinseră să bubuie.

Tatăl : — Dar bine, omul ăsta n-are nimic !

Xantipa : — O să mă aibă pe mine.

Tatăl : — Umbla la hetaire !

Xantipa : — O să înceteze...

Tatăl : — Nu ştie să facă nimic !

Xantipa : — O să-l învăţ să facă.

Tatăl : — Vorbeşte tot timpul !

Xantipa : — Şi mie îmi place să vorbesc, o să fim în dialog.

— Mama : — Nici să mănînce nu ştie ca lumea. Decît boabele lui de năut.

Xantipa : O să-i gătesc eu.

Mama : — Zile întregi stă în agora ori la gimnaziu...

Xantipa : — O să stea acasă.

Mama : — Nopţi întregi chefuieşte, umblă de la o petrecere la alta şi vorbeşte.

Xantipa : — O să-i fac petreceri acasă, iar de vorbit, să vorbească...

Tatăl : — Se spune despre el că ar vrea să-i schimbe pe oameni.

Xantipa : — O să-l schimb eu pe el !

— Şi din ce-o să trăiţi, rosti mama, în cele din urmă, primejdioasa întrebare.

Orice altă fată din Elada, cunoscătoare a situaţiei lui Socrate, ar fi înmărmurit în acea clipă. Dar Xantipa e — ce mai, Xantipa e Xantipa.

Ridică toate barierele limbuţiei şi-i dădu frîu liber gurii :

— Adică voi v-aţi închipuit că fata voastră nu s-a gîndit la lucrul cel mai important ? Pe toate oalele pic-

tate ! Ce fel de gospodină mă credeți voi pe mine ? În primul rînd, ca să fie clar, voi căpăta zestre și încă o zestre frumoasă, așa cum s-a exprimat tata în repetate rînduri. Un moment, tată ! Acum, vorbesc eu ! Se înțelege de la sine că zestrea n-o s-o bem. Ea o să ne servească la cumpărarea a tot ce ne trebuie ca să ne ajutăm să ne agonisim traiul : un măgar, cîteva capre, unelte ca lumea pentru fermișoara noastră (femeia practică din ea își îngădui aici o mică hiperbolă, ca să-și uimească părinții) — citesc pe chipul vostru întrebarea : ce fermișoară ? ! ? Fermișoara lui Socrate din Gudi, la poalele Himetului. Am fost cu el în satul acela, are acolo o vie, o livadă de măslini, cîțiva smochini și... așa mai departe. Da, așa cum ați auzit ! O fermă. Dacă ne apucăm serios de treabă — Demeter să ne ajute ! — o să rămîneți uimiți cît o să dea această fermă...

Se opri un pic să-și tragă sufletul, iar tatăl ei profită de această clipă :

— Bine, bine, dar via și livada trebuiesc muncite de cineva.

— Socrate și cu mine le vom munci.

— Caprele trebuiesc mulse, gunoiul scos din grajd.

— Socrate și cu mine.

Toate atacurile părinților se lovesc de voința Xantipei și se spulberă asemenea valurilor ce se sparg, izbindu-se de o stîncă milenară ; dar talazul revine :

— E cu douăzeci de ani mai în vîrstă ca tine !

— A început să chelească !

— Nici măcar opinci n-are, amărîtul !

— Se lasă întreținut, ca un sărăntoc, de filantropul Criton.

— De sculptură, care-i aducea un ban, s-a lăsat !

— Dă lecții cîtorva tineri. Dar se aude că pentru asta nu ia de la ei nici un obol !

— Gata ! Ajunge ! strigă Xantipa, simțind că disputa dintre ea și părinți atinsese apogeul. Mai dă lecții și unor fii de bogătași.

La auzul acestor cuvinte, părinții își înălțară privirea, și pe fața lor se citea încordarea.

— Da, așa cum ați auzit. Iar eu o să-l conving să ia bani de la ei, se încumetă Xantipa să rostească marele cuvînt.

Părinții rămaseră înmărmuriți. Pe dinaintea ochilor începură să li se perinde chipurile celor mai bogați „elevi" ai lui Socrate, din cîți îi cunoștea întreaga Atenă : Demetriade, Alcibiade, Critias, Criton, Harmides.

Și, fără să le mai dea răgaz să-și revină din visare, Xantipa puse capăt discuției nocturne.

— Socrate și cu mine o să avem atît bănet, că n-o să știm ce să facem cu el. Noapte bună.

Apoi se întoarse și se duse în odaia ei să se culce.

În timp ce Nacteros se dezbrăca spre a se întinde în pat, nevasta lui îi spuse :

— Cinstit vorbind, eu una nu mă mir deloc de fata noastră. Deunăzi am fost în piață să cumpăr un pește. Și cine era acolo ? Socrate ! Desculț, desculț, dar de mers merge ca un rege, însoțit de alaiul lui. Pe urmă i-a vorbit norodului, drept să-ți spun, nu-mi mai aduc bine aminte despre ce, dar a fost ceva, cum să zic, așa, și înduioșător și vesel, încît oamenii rîdeau și plîngeau deopotrivă. Să știi, tată, că Socrate ăsta are mare putere asupra oamenilor. Te rog să mă crezi.

Și, stingînd felinarul, femeia se întinse alături de bărbatul ei, care răpus de evenimente era pe cale să adoarmă.

În clipa aceea, dădu buzna peste ei Xantipa și strigă triumfător :

— Mamă ! Tată ! Auziți ? ! ? Principalul nici nu vi l-am spus : o să fiu celebră !

Simpozionul din casa bogătaşului Kalias a fost strălucit, datorită excelentei dispoziţii prenupţiale a filosofului Socrate. De data asta el a discutat cu comesenii pe tema dragostei, dînd o înaltă preţuire iubirii fireşti dintre bărbaţi şi femei şi înfierînd „urîtul obicei al iubiţeilor", cum a denumit el iubirea dintre bărbaţi şi băieţandri.

— Ştim noi de ce eşti atît de înflăcărat de dragostea pentru femeie, i se adresă la un moment dat unul dintre meseni. Pentru că ai îndrăgit o fată foarte tînără şi frumoasă. Se spune că ar fi cu cincisprezece ani mai tînără ca tine.

— Cu douăzeci, îl corectă Socrate.

— În schimb, se spune despre limba ei că ar fi mult mai bătrînă ca a ta, sublinie veninos Antifon, adversar neîmpăcat al lui Socrate şi discipol credincios al sofistului Gorgios.

— Se povesteşte că această Xantipa e unica fiinţă din Atena capabilă să-l biruie pe puternicul Socrate cu limba ei ascuţită. Şi se pare că l-a şi doborît, de vreme ce vrea să se însoare cu ea, îl tachină pe filosof amfitrionul Kalias. Acestuia i se alătură numaidecît tînărul Agaton, tragedian *in spe,* care îşi aştepta cu nerăbdare premiera, dar mai avea să aştepte încă mulţi ani pînă avea să-şi vadă visul împlinit.

— Se spune că pe mireasa lui n-o poate lua la vestita-i şcoală, ca discipol, nu de alta, dar nu l-ar lăsa să scoată o vorbă.

Şi glumele nu mai conteneau în jurul mesei :

— Gîndiţi-vă numai ce spectacol : Marele filosof sub o opincuţă mică !

— Toată arta maieuticii, moştenită de Socrate de la mama lui, a dat greş. Din spiritul Xantipei nu-şi ia zborul pasărea Fenix, ci o gaiţă flecară.

— Se spune că nici măcar celebra dialectică a lui Socrate nu are efect asupra ei.

Criton și Critias încercau să-și apere dascălul. Alcibiade a și ridicat, amenințător, cupa grea de argint, gata s-o arunce în calomniatori, dar, cu un gest blajin, Socrate îi împiedică și-i lăsă să spună tot ce aveau de spus și pe bîrfitorii de teapa lui Antifon, și pe ceilalți, care își plasau glumele cu blîndețe. Rîdea și el, mîngîindu-și barba și sorbea cu voluptate din deliciosul vin de Chios.

În sfîrșit, valul de glume se potoli și toți așteptau răspunsul lui Socrate. Acesta începu prin a-și apăra alegerea Xantipei, spunînd :

— Pînă acum, ori de cîte ori mă întorceam noaptea de la vreun simpozion ori de la vreo petrecere, acasă mă întîmpinau singurătatea și muțenia din jur. După un pahar de vin, limba se dezleagă ; deci ce-mi rămînea să fac ? Să tac, ca bezna din jurul meu ? Cu neputință. A fi mereu singur nu e bine. Și-atunci, nu-mi rămînea decît monologul. Iar casa ! Vai ! Neprimitoare, pustie, surdă și tristă. Dar, după ce-o să mă însor, credeți-mă, vă jur asta, pe cîinele Cerber ! — o să fie cu totul alta ! Fiți atenți. Mă și văd întorcîndu-mă acasă noaptea tîrziu ! Tîrziu, am spus ! Orice femeie m-ar fi părăsit de mult ; Xantipa mea, însă, căluțul meu drag și năzdrăvan, acest model pilduitor al tuturor femeilor, mă așteaptă și toată noaptea dacă e nevoie. De departe îmi recunoaște pasul, de departe mă întîmpină glasul ei limpede și vesel, ca un gungurit de porumbiță, din care se revarsă asupră-mi cuvinte de măgulire copleșitoare. Singurătatea mută se transformă într-o cameră zgomotoasă, unde cuvîntul capătă rezonanța ecoului viu: glasul ei ? glasul ei va fi un cîntec...

— De oale și străchini ! interveni Antifon.

Dar acum Socrate nu-l mai luă în seamă.

— Glasul ei va fi cîntecul privighetoarei, cîntul sacrei cicade, iar Antifon, credeți-mă, ar îngălbeni de invidie dacă ar auzi cît talent și cîtă vioiciune exuberantă as-

cunde gîtlejul acestei femeiuşti fermecătoare. Puţini se pricep să se scufunde atît de adînc în „sfîntul extasis", aşa cum se pricepe ea. Dacă Dionysos, zeul bucuriei, ar cunoaşte-o pe Xantipa mea, sînt sigur că ar pune-o în primele rînduri ale bacantelor sale cîntătoare, pentru vocea ei sonoră. Toţi retorii ar trebui să înveţe de la ea. Pe toţi demonii ! Cîte un retor se bîlbîie, se încurcă, se repetă, se ajută cu mîinile şi cu picioarele şi pînă să scoată din el o înşiruire de cuvinte coerentă, exectuă la tribună un dans de toată frumuseţea. Pe cînd ea ? Se postează semeţ, ca zeiţa Artemis, îşi întinde uşor înainte superbu-i picior, mîna stîngă sprijinită în şold, dreapta ridicată graţios, deschide guriţa şi gata, piuitul ei se dezlănţuie spre cumpărători, spre părinţi şi spre mine, ca un nor de săgeţi — şi ce să vă mai spun, cavaleria persană a şi pornit la atac ! Credeţi-mă, scumpii mei prieteni, mulţi, prea mulţi ar avea de învăţat de la ea ! Da, da, mulţi ar trebui să studieze bogăţia de expresii din vorbirea ei, să-i imite stilul energic şi original, să-i deprindă accentul, cadenţa şi aşa mai departe... Nici nu ştiţi ce cunoscătoare în materie de sinonime este această fată fermecătoare. Ar trebui s-o auziţi cu cîte expresii exacte din domeniul naturii şi al spiritului e în stare să-mi spună, de pildă, că n-am venit la timp la o întîlnire ! Şi cum ştie să mă descrie ! Şi ce bine mă cunoaşte ! Nici eu nu mă cunosc aşa...

— Cu toate că sloganul tău coincide cu cel al oracolului din Delfi : Cunoaşte-te pe tine însuţi ! strigă Critias cu putere, pentru ca vocea lui să răzbească prin valul de veselie al mesenilor.

Rîsul zgomotos ce umplea refectoriul, se înteţi.

— O, voi, suflete meschine ! exclamă Socrate. Ştiu eu de ce vă legaţi de ea : vă roade invidia că fiinţa asta divină va fi a mea ! Mă pizmuiţi fiindcă voi avea acasă un excelent exerciţiu pentru disputele verbale cu cei de teapa lui Antifon şi cu proaspeţii sofişti, în general. Şi dacă voi rezista la trapul, galopul şi goana vijeloasă cu această

mînzoaică năzdrăvană cu dinţişori ascuţiţi şi dacă mă voi înţelege cu ea, atunci voi fi în stare să rezist şi în faţa acelor atenieni necuviincioşi, ce azvîrlă mereu din copite ca nişte cai nărăvaşi.

De atîta larmă şi rîsete nestăvilite, se văzu silit să facă o pauză de care profită ca să dea cupa peste cap şi să-i facă semn sclavului să i-o umple din nou. Apoi, scoţîndu-şi de pe cap coroana de trandafiri, o ridică în sus şi spuse :

— Pe tine o să te încunun cu cei mai frumoşi trandafiri, mireasa mea cu braţe albe şi vorba ascuţită ! Gîndiţi-vă şi voi, scumpii mei prieteni : Xantipa e de pe acum celebră în întreaga Atenă şi dincolo de hotarele Aticei. Pe cînd iubitele şi soţiile voastre ? Cinstit vorbind, nici nu ştiu de ce le aveţi. Iar de aveţi nişte femei blînde şi aşezate, nici nu ştiu cum le cheamă. Dacă Xantipa n-ar fi pe gustul meu, de ce credeţi că aş lua-o de nevastă — eu omul ajuns la vîrsta înţelepciunii ? Hai, spune tu, Antifon, umbra mea neagră, deşi, în rest, minte ingenioasă — de ce ? În ceea ce mă priveşte, credeţi-mă, abia aştept clipa în care mă voi întoarce noaptea tîrziu acasă şi nu mă voi strecura în bîrlog pe furiş şi în vîrful picioarelor, ca voi, fricoşii cu mers de pisică, ci voi pătrunde în palatul meu în sunete de surle şi tobe, mai puternice şi mai solemne decît cele ce-i vestesc pe barbari, în bătălie.

În refectoriu izbucni o explozie de aplauze furtunoase, susţinute de o explozie de rîs nestăvilit.

Globurile ochilor de topaz ai zeiţei Atena, zămislită de Fidias, aveau să vadă apoi, de sus, de pe înălţimile Acropolei, o mînă de licurici. Noi însă, cei de jos, de pe străzile oraşului, vedeam un şir de făclii în mîinile ridicate ale sclavilor şi, în preajma lor, cîteva făpturi, împleticindu-se.

Distinşii şi preacinstiţii bărbaţi ai Atenei se întorceau acasă de la festinul bogătaşului Kalias.

La puţin timp după aceea, globurile de topaz ale zeiţei cu ochi de bufniţă văzură, din nou, de sus din vîrful Acropolei, o mînă de licurici zburînd încet din cartierul Keramicos în demosul Alopeche.

Nu era însă o mînă de licurici — erau nuntaşii ce-o însoţeau cu făcliile aprinse, spre casa lui Socrate, pe Xantipa, soţia filosofului.

II

Teatrul lui Dionysos se aglomerează. E o zi mare pentru Aristofan care, cu comedia sa *Norii*, înfruntă în faţa juriului şi a publicului atenian vestita comedie a lui Cratinos *Sticla*.

Aproape nimeni nu se mai îndoieşte că împotriva bătrînului vulpoi Cratinos şi a cuvîntului său vulgar şi grosolan, va ieşi biruitor firavul şi spiritualul Aristofan, care, în urmă cu un an, datorită atacurilor sale la adresa lui Cleon în piesa *Cavalerii* îi cucerise pe atenieni, stîrnind o furtună de aplauze entuziaste.

Cleon şi arhonţii, stăpînitorii cetăţii, se aşază în jilţurile lor. Spre locul cel mai de cinste e condus preotul oficiant al cultului dionisiac. La spectacol participă şi Euripide. Organizatorii l-au căutat de zor pe Socrate, dar n-au izbutit să dea de el. Filosoful şedea chircit într-un scaun din rîndul cel mai de sus al amfiteatrului, în timp ce discipolii săi, mai stăruitori, izbutiseră să obţină locuri mai aproape de scenă. Xantipa, care aflase că în piesă e vorba de bărbatul ei, lăsă totul baltă şi, cu sufletul la gură, ajunse la teatru în ultima clipă, înainte de a se închide porţile.

O lovitură de gong, şi acţiunea comediei începu să se desfăşoare :

Bătrînul cetăţean Strepsiade are un fiu, pe nume Fidipide, a cărui viaţă de risipă şi huzur l-a înglodat pe

părinte în datorii. Acesta auzise în agora că există în cetate niște înțelepți, așa-numiții sofiști, care se pricep să facă din negru alb, din nedreptate, dreptate. Bătrînul se îndreaptă spre „cuibul gîndirii", cu intenția de a deprinde această artă și astfel, cu ajutorul subterfugiilor, să scape de nemiloșii săi creditori. Firește, „cuibul gîndirii" e accesibil numai inițiaților. Înconjurat de cîțiva discipoli palizi și uscați, un maestru al sofisticii plutește într-un coș suspendat și face tot felul de reflecții cu privire la soare.

Comedia începe într-un ritm alert, cu replici spirituale și vesele, spectatorii se amuză copios și rîd fără oprelişte ; Aristofan se și vede pe scenă, cu cununa de lauri împodobindu-i cîrlionții, așa cum dealtfel, s-a mai întîmplat la premiera cu piesa *Cavalerii*.

Înțeleptul coboară din coș pe pămînt, ca să-l primească în „cuibul gîndirii" pe bătrînul Strepsiade și apoi să-l familiarizeze cu ritualul inițierii. Deodată se întoarce cu fața spre public. Surpriza e mare : Interpretul înțeleptului sofist poartă masca lui Socrate.

Mulțimea rămîne pentru o clipă încremenită. Socrate — sofist ? De unde pînă unde ? Dar rîsul răbufnește iar, stîrnit parcă de un vînt ce face să freamăte întreaga asistență. Așadar, comedia lui Aristofan se ocupă de favoritul lor — năzdrăvanul și ciudatul Socrate. Iar masca, ce-l apropie mai mult de Silen decît de propriul chip, vine să sporească atmosfera de veselie generală ce domnește aici. Și comedia continuă : gîndirea fleșcăită și lipsită de consistență a sofiștilor e simbolizată și parodiată de corul norilor a căror cinstire ca zeități e menită să înlocuiască religia de pînă acum. Sofistica e o modă nouă, o gîndire nouă, care înlocuiește totul.

Rîsul se stinge, de parcă l-ar fi retezat cineva cu securea. Căci a rîde de religie e primejdios, pentru autor și pentru Socrate deopotrivă și, cine știe, nici spectatorii n-ar fi scutiți poate de necazuri pentru veselia lor pe această temă. Dar comedia e comedie — nu e realitate ; și-atunci,

de ce să nu ridem, de vreme ce însuşi Pericle spunea că serbările şi jocurile sînt organizate ca să ne alunge, prin cele mai diferite procedee, tristeţea şi deprimarea.

Cînd se dovedeşte că bătrînul Strepsiade e greu de cap şi în locul lui e nevoit să-l trimită la „cuibul gîndirii" pe fiul său nereuşit, buna dispoziţie revine printre spectatori şi din uriaşul semicerc al şirurilor de scaune izbucneşte o explozie de rîs năvalnic, punctată foarte rar de chicoteli stridente, caustice.

Cleon îşi increţeşte fruntea. Pare că gîndeşte. În urmă cu un an, Aristofan îl atacase pe el cu brutalitate — iar acum, pe Socrate, parcă l-ar dezmierda, animat de cele mai bune intenţii. De ce ? Se teme să se ia de el, pentru că e prea îndrăgit de popor ? Aristofan nu se arată a fi un fricos. „Dacă nu s-a temut de mine, de cine să se mai teamă ? După el, sînt un neobrăzat, care răcneşte tot timpul, dar de fapt el e mai neobrăzat ca mine, iar răcnetele lui sînt auzite de popor prin intermediul protagoniştilor şi al întregului cor !"

Strategul se apleacă spre scenă şi iar, se dă înapoi, odihnindu-şi ochii prin alternarea perspectivei şi aşteaptă, cu încordare şi nerăbdare, momentul în care Aristofan avea să-l înţepe pe Socrate, cu verbul său tăios. Şi iată că momentul se apropie.

Fidipide e opusul tatălui său ; mintea lui ageră sesizează imediat cum e cu libertatea neîngrădită, proclamată cu atîta ardoare de sofişti, învaţă la iuţeală tertipurile oratorice strict necesare, iar bătrînul Strepsiade, inspirat de învăţătura băiatului, îi izgoneşte pe creditori. Dar, din pricina unor contradicţii de ordin artistic — tatăl e admiratorul lui Eschil, fiul îl adoră pe Euripide — cei doi se iau la harţă, se încaieră, iar Fidipide, snopindu-l în bătaie pe bătrînul său tată, îi demonstrează că potrivit noii învăţături sofistice, fiul are dreptul să-şi bată părinţii.

Fluierături, tropote, strigăte, huiduieli. Actorii sînt siliţi să-şi întrerupă jocul, căci glasul lor e înăbuşit de

vacarmul mereu crescînd. Atenienii îl apără pe desculţul lor, pe acest om năzdrăvan şi plin de ciudăţenii. Nu suportă să i se facă o asemenea nedreptate.

O ploaie de înjurături se revarsă din toate părţile asupra lui Aristofan.

— Mă, cîrpaciule ! Asta nu-i Socrate al nostru !

— Jos cu gunoiul ăsta !

— La gunoi cu el !

— Să nu mai deschidă nimeni gura pe scenă !

Şi iar fluierături ! Şi huiduieli !

Discipolii lui Socrate îşi ies din fire. Fluieră şi ei şi strigă. Cum e cu putinţă să-l atace pe dascălul lor în halul ăsta ? „Socrate ne îndeamnă să fim mai buni şi nicidecum să ne dedăm la asemenea nelegiuiri !..."

Fluierăturile, tropotele şi huiduielile ţîşnesc mereu din miile de guri, făcînd să bubuie amfiteatrul. Aristofan e livid la faţă. Se chirceşte în el şi-i cheamă în ajutor pe toţi zeii, rugîndu-i să nu mai oprească furtuna, împiedicînd astfel defăimarea pînă la capăt a filosofului Socrate.

Dar din primul rînd se ridică strategul Cleon şi arhontele basileus care, cu o mişcare a mîinii, cere să se facă linişte.

Şaptesprezece mii de cetăţeni aflaţi în amfiteatru mormăie nemulţumiţi. În cele din urmă însă se supun, se linişte sc şi comedia merge mai departe.

Actorii, nedorind parcă să mai joace, imprumută spectacolului un ritm precipitat. Bătrînul Strepsiade, stîlcit în bătaie de propriul său fiu, se avîntă şi se aprinde în asemenea măsură, încît dă foc „Cuibului gîndirii", al nelegiuitului Socrate, care instigă copiii împotriva părinţilor.

Se dezlănţuiră şi spectatorii. Discipolii lui Socrate, Alcibiade, Simon, Criton, Antistene ţipau de zor, să-şi spargă plămînii, nu alta. Ţipă şi sofiştii, pentru că, de fapt, pe ei îi ridiculiza Aristofan, prin persoana lui Socrate.

O ploaie de mere și ouă clocite îl îneacă pe autorul *Norilor*. Și în timp ce spectatorii își revărsau mînia fără oprelişte, în amfiteatru se petrecu un lucru ciudat. Cineva arăta spre culoarul central, ce despărțea rîndurile de scaune, pe ale cărui trepte pășea încet, de sus în jos, Socrate.

Mulțimea îl zări. Aplauzele și ovațiile adresate filosofului se transformă într-un adevărat triumf.

Antifon, nevăzîndu-l pe Socrate, se apleacă la urechea prăbușitului Aristofan, și-i șoptește :

— Auzi ? Auzi uralele ? Ai cîștigat !

În aceeași clipă însă își dădură seama amîndoi pe cine aplauda poporul. Socrate zîmbea, cu zîmbetul lui simpatic și amabil și continua să coboare, aplaudînd la rîndul său.

Dar el nu-l aplauda pe Aristofan pentru că-l denigrase, ci aplauda publicul pentru dreapta judecată făcută comediei sale răutăcioase.

Piesa căzu pe toată linia.

Socrate coborîse pînă în rîndurile din față. Aici îl așteptau discipolii săi și prietenul Euripide. Dar se mai afla acolo și Aristofan.

Socrate se apropie mai întîi de el și-l felicită, în batjocură, pentru reușita acestei farse nereușite. Era însă singurul care lua lucrurile ușor.

Alcibiade sări din rîndul al treilea și, în indignarea sa nestăpînită, îl apostrofă pe Aristofan :

— Ce pamflet dezgustător ! Și pentru asta n-ai știut să alegi pe altul mai bun decît pe Socrate ? !

Și cuvintele curg gîrlă din gura lui, în ciuda semnelor pe care i le face dascălul său să se astîmpere.

— Se spune despre tine că ai fi un bucătar vestit. Și azi ai amestecat tot felul de mirodenii și condimente, ca să-i dai sosului un gust aparte, dar carnea, carnea unde a rămas ? ! ? Ai ars-o. Eroul, nicăieri. Ori poate o anumită intenție, necinstită, te-a împins să faci din Socrate,

adversarul sofisticii, căpetenia sofiştilor ? Nu mă opri, dragă Socrate ! Aşa e, cum spun eu...

— Eu nu sînt decît un simplu autor de comedii, răspunse calm Aristofan. Misiunea mea e să distrez poporul şi numai un naiv poate lua o comedie în serios, ba chiar în tragic, aşa cum faci tu, scumpe Alcibiade.

— Comedii, spui, dar oamenii îi recunosc în ele...

— Pe bărbaţii cei mai iluştri, care sînt mîndria Atenei ! îl întrerupse, cu abilitate, Aristofan. Şi se grăbi să adauge : pe Cleon, pe Socrate şi chiar pe Euripide, aici de faţă. Eu nu fac decît să le sporesc celebritatea...

— Îi ridiculizezi ! Îi împroşti cu noroi ! Asta faci ! continuă să ţipe Alcibiade.

Socrate se apropie de ei, încet, cu pas legănat şi, cu vocea sa blajină, i se adresă autorului *Norilor*.

— Azi te-ai ridiculizat pe tine însuţi. Aşteptai laurii şi cu ce te-ai ales ? Pe cetăţenii Atenei, aşa cum s-a văzut, nu i-ai cîştigat, scumpe Aristofan. Uite, hlamida ţi-e pătată de ouă clocite. Îngăduie-mi să ţi-o şterg cu un colţ al mantiei mele. E veche şi aspră şi ţine la tăvăleală...

Pentru Aristofan, fiecare atingere şi fiecare cuvînt al lui Socrate, erau ca o palmă pe obraz. Se smucea cu putere, dar nu era în stare să se smulgă din mîinile viguroase ale filosofului şi să plece. Rămase pe loc.

Deodată se auzi glasul lui Euripide :

— După umila mea părere, de pe scenă trebuie să vorbească educatorii obştei, dar tu, Aristofan, îl zgrăveşti aici pe adevăratul educator al tineretului, de parcă ar fi profanatorul acestuia ! De ce ? De ce ai făcut din comedie o asemenea strîmbătate, o asemenea încîlcitură plină de noduri, din care răsar totuşi, cu claritate, colţii înveninaţi de ură împotriva unei anumite categorii de oameni.

— Ce categorie ? ! se sperie Aristofan.

— Categoric nu împotriva unor oameni de teapa acelora cu care tu faci cîrdăşie. Voi, retrograzii, nu vreţi ca tinerii să devină mai buni, să fie mai instruiţi decît părinţii

lor. Voi nu puteți suporta felul în care privim omul de pildă eu și Socrate ; vă stînjenește faptul că noi credem în posibilitățile lui de a deveni, pe calea unei instruiri mai profunde, un om mai onest și mai folositor obștei. Iar tu, Aristofan, tu ai prezentat lucrurile pe dos. Și ai făcut asta dinadins. Da, dinadins ai trîmbițat, prin gurile actorilor, că Socrate îi ațîță pe copii împotriva părinților și strică tineretul. Toți părinții vor fi acum revoltați împotriva lui Socrate.

— Toți nu ! răsună deodată glasul unuia dintre fruntașii partidului democratic, argăsitorul Anitos, care se oprise în dreptul grupului ce discuta cu atîta aprindere.

— Eu, unul, abia acum, după ce am văzut comedia ta, am de gînd să-mi dau băiatul la școala lui Socrate. Tu îi ataci pe oamenii la care țin-și eu, scumpe Aristofan !

Aristofan, văzînd că prin atacurile lui nu făcuse decît să-i unească și mai mult pe democrați și pe prietenii acestora, își adună toate puterile și-i plasă lui Socrate o lovitură mult mai tare decît în comedia sa :

— Dar nu e nici un secret faptul că Socrate proclamă în toată Atena, în mod deschis, că fiii trebuie să-și întreacă părinții.

De data asta, Socrate nu mai lăsă să fie apărat de Euripide, Anitos, ori de Alcibiade.

— Și oare nu-i bine așa ? începu el pe un ton glumeț. Evoluția omului trebuie să meargă înapoi ? Dacă părinții din Atena n-ar dori ca feciorii lor să fie mai instruiți, mai înzestrați și mai destoinici ca ei, asta ar însemna că eu le-aș fi acestor feciori un tată mai bun.

Cei ce au mai zăbovit aplaudă. Euripide însă se încruntă și pe chipul lui se citește îngrijorarea.

— Și tu, Socrate, reia zîmbind Aristofan, tu îți închipui că acești părinți atenieni, și aici, sofisticînd cuvintele, încearcă să le dea o altă semnificație, da, îți închipui că acești părinți atenieni te vor ridica în slăvi

pentru faptul de a-i îndemna pe fiii lor să-i disprețuiască și să se ridice deasupra lor ?

Socrate se așeză pe o bancă de piatră din rîndul întîi și începu să-și ronțăie boabele lui de năut, în timp ce toți ceilalți rămaseră în picioare, depășindu-l mult ca înălțime. Ciudat lucru e puterea cuvîntului. Filosoful vorbea domol și cuvintele lui răsunau simplu și măreț.

— Dacă acești părinți ar recunoaște numai ceea ce a fost și este și ar persevera în această idee fără să accepte nimic nou, atunci pentru mine ar fi cinstire dacă s-ar ridica împotriva mea. Și aceeași cinstire, ba chiar mai mare, e pentru mine faptul că sînt iubit de feciorii lor.

Tinerii din jurul lui îl încuviințează, dînd din cap cu entuziasm.

— Și zău, aș prefera să fiu urît de tați, decît de fiii lor. Și privind spre viitorul Atenei, sînt ferm încredințat că în cetatea noastră vor fi oameni din ce în ce mai buni și pentru acest scop eu unul vreau să-mi consacru toate puterile.

Însuflețirea cu care discipolii își îmbrățișau dascălul era punctată de aplauzele lui Euripide, Anitos și ale cîtorva singuratici rămași în amfiteatru ; apoi li se alăturară și actorii, care coborau acum de la vestiare, fără mască și se opreau aplaudînd în fața scenei. Printre ei se afla și interpretul lui Socrate.

Aristofan se zvîrcolea ca un șarpe și avea ochii congestionați. Pe cît de bucuros îi înțepa pe alții, pe atît de greu suporta să fie înțepat de cineva și, vai ! mai ales dacă acel cineva se dovedea a-i fi superior într-un duel spiritual.

Socrate se ridică de pe bancă zîmbind fericit și, desfăcîndu-și brațele, spuse :

— Atena mi-a arătat astăzi cît de mult mă iubește pentru strădania mea ! Vezi, vezi, Aristofan, și cînd te gîndești că trebuia să fie ziua ta cea mare !...

Viața noilor căsătoriți se făurea altfel decît și-o visase Xantipa. Nu Socrate, ci ea, Xantipa, trebui să pună mîna pe cîrma gospodăriei.

..Din zestrea căpătată, de acasă, și-a cumpărat un măgar — Socrate i-a dat numele de Percon ; și-a cumpărat o capră -- Socrate se delectează cu laptele proaspăt muls ; în grădină. Xantipa cultivă legume și zarzavaturi — Socrate se delectează mîncînd, lîngă brînză, ceapă și usturoi verde.

Cînd nu mai putea face față la ceva, se adresa vecinilor. Simon, căsătorit de mai multă vreme, avea acum copii mai mărișori și astfel, ori de cîte ori venea Xantipa să-i ceară sprijinul, îi trimitea la ea, s-o ajute.

Simon se socotea îndatorat față de Socrate, pentru că învățase de la el atîtea lucruri, încît fusese în stare să scrie singur un eseu despre etică și estetică, iar ajutorul dat de copiii lui Xantipei considera el că ar fi o răsplată dreaptă, oferită neprețuitului său dascăl.

Numai că ajutorul ăsta nu era de-ajuns și astfel, Xantipa trebuia să alerge și să se zbată de dimineață pînă seara, ca să facă totuși rost de cele trebuincioase și să nu mai depindă atît de mult de generosul Criton. La Gudi îngrijea via, aproape părăginită — Socrate bea bucuros un pahar cu vin cu prietenii în timpul discuțiilor ; scutura și aduna măslinele în coș — Socrate prefera măslinele murate acasă.

Xantipa era mîndră de destoinicia cu care reușea în gospodăria ei — Socrate o admira, și astfel mergeau treburile de la o zi la alta. Și, fiindcă nu știa încotro să se repeadă mai întîi, Xantipa născoci o metodă cu care să-și mai ușureze munca.

Azi se pregătea să spele. Se ridică pe vîrfuri și-l strigă peste zid pe Simon. Acesta, fără să mai întrebe ce dorește, îl trimise la ea pe băiatul lui, care o ajută să ros-

togolească pînă în dreptul fîntînii un cub de piatră și apoi să salte pe el hîrdăul de spălat rufe.

Xantipa freacă rufele de zor. Părul ei lucios e împletit în două cozi groase de culoarea catranului. E udă din cap pînă în picioare, iar peplumul de pînză subțire i se lipește de trup și de genunchii înnegriți de pămîntul rămas pe ei, de dimineață, cînd împlîntase în răzor răsadurile de salată.

Socrate ieși în curte, se duse s-o sărute pe Xantipa, apoi se așeză la masă cu turta și cele cîteva smochine pe care și le adusese din casă.

Se uita cu plăcere la tînăra lui soție, desfătîndu-și ochii cu jocul cozilor ce se unduiau pe umerii ei ca doi șerpi negri și groși și își delectă auzul cu cîntecul ei ce trăda bucuria muncii. Pe urmă, privirea lui alunecă pe lespedea de piatră cubică de sub hîrdăul cu rufe și filosoful rîse cu poftă :

— Fermecătoare imagine !

— Ce te-a făcut să rîzi ? îl întrebă Xantipa, privindu-se de sus pînă jos.

Prin peplumul umed răzbat sfîrcurile sînilor, iar mai jos, sub pîntece, se conturează pubisul ei întunecat. De ce-o fi rîzînd ? A, nu, nu-i ce crede ea, căci, în sfîrșit, Socrate îi răspunde :

— Știi tu pe ce ai așezat hîrdăul cu rufe ? Pe capul unui zeu...

— Cum așa, îl întrerupse Xantipa, cercetînd cu atenție lespedea. Ce zeu ? E o piatră ca toate pietrele.

— Uită-te și tu mai bine, din partea dinspre fîntînă. Da, da, în piatra asta calcaroasă se află fiul Nopții, da, Momos, zeul batjocurii și al ironiei. Asta trebuia să fie bustul lui. Tata s-a apucat de el, dar nu l-a terminat, iar eu m-am apucat să-l termin și tot nu l-am eliberat din pietroiul ăsta. Momos și cu mine sîntem legați pentru totdeauna. Nu prin vrăji, ci prin destinul nostru de zeflemiști.

Xantipa, vînzătoarea din copilărie a zeilor pictați pe vasele de ceramică, le cunoștea viața și destinele și avea față de ei un sentiment de respect.

— Și eu îl improșc cu murdărie ! se sperie ea, și, numaidecît, se apucă să spele chipul zeului. Apoi întrebă : Și de ce nu l-ai terminat ?

— Am avut altă lucrare mai importantă, iar mai tîrziu, a trebuit să mă hotărăsc : ori mă țin de sculptură, ori mă ocup de oameni. Și, precum vezi, el a tras ponoasele de pe urma hotărîrii mele.

— Va să zică de aceea i-a șoptit el lui Aristofan să scrie comedia aceea despre tine !

— Ia te uită ! Și, mă rog, ce știi tu despre această comedie ? începu Socrate s-o iscodească.

Xantipa scosese din hîrdău o bucată de pînză și o ridică în bătaia soarelui, să vadă dacă n-a rămas pe ea vreo pată. Apoi spuse pe un ton vesel :

— Să zicem, de pildă, că-ți place grozav să plutești într-un coș și să cercetezi norii. De fiecare dată cînd hrănesc capra și te văd pe tine cum te închini soarelui, îmi aduc aminte de comedia asta și mi se pare că, într-adevăr, plutești într-un coș deasupra grădinii noastre, în timp ce eu pun în răzor semințe de usturoi.

— Cum ! Tu ai văzut comedia asta ? întrebă intrigat Socrate și, după ce Xantipa dădu din cap aprobator, îi spuse pe un ton de reproș : Și de ce mi-ai ascuns acest lucru ? De ce ?

Xantipa se aplecă deasupra hîrdăului mai stoarse cîteva rufe apoi, aruncîndu-și pe spate cosițele grele și negre, începu s-o scalde :

— Știu și eu, e greu de explicat. S-au spus acolo despre tine atîtea lucruri încurcate — era în ele și adevăr, și minciună, unele să te bucure și altele să te supere. Pe urmă, cînd am ieșit din teatru, țînțarul acela de Anofeles se ținea scai de un grup de oameni. Habar n-avea că sînt

nevasta ta, căci tot timpul ţiuia : „Socrate e un nelegiuit, Socrate strică tineretul !"

— Şi oamenii ?

— Se depărtau scîrbiţi de parazitul ăsta.

— Şi de ce nu mi-ai spus toate astea imediat ? De obicei îmi spui totul, se minună Socrate.

— Pentru că în seara aceea, cînd ai venit de la teatru, erai tare posomorît şi abătut şi, ştii, n-am vrut să...

— Nu cumva crezi că într-adevăr stric tineretul şi am avut motive să fiu abătut ?

— Nu, nu ! Cum aş putea să cred una ca asta ! Te aud doar cînd stai de vorbă cu prietenii. Ai o voce atît de răsunătoare, încît te faci auzit şi în cămară, şi în pivniţă, şi în grădină, şi chiar în stradă... Dar că ai crede în zei, şi aici Xantipa îşi înăbuşi glasul, asta, zău, n-aş putea să jur. Nu de mult ai spus că Euripide face o asemenea afirmaţie nelegiuită : „Dacă zeii săvîrşesc fapte ruşinoase, cum e răzbunarea, atunci ei nu sînt zei şi..."

— Dar eu am fost de acord cu el, nu-i aşa ? îi curmă vorba Socrate. Şi am spus direct, fără ocoliş : zei nu există...

Înspăimîntată, îi astupă gura cu palma :

— Cum poţi vorbi aşa ? Cum adică... nu există zei ? ! ? Pe Hera, mama noastră, a tuturor ! Încetează odată cu chicotelile astea ! Rîsul e într-adevăr un dar divin, cum spui tu, dar aici nu-şi are locul. Hai, ajută-mă chiar acum să-l rostogolim pe zeu undeva, într-un loc mai potrivit pentru demnitatea lui. Uite acolo, lîngă tamarinul acela...

Şi se şi repezi spre bolovan, gata să-l dea de-a dura, dar Socrate o împinse într-o parte cu gingăşie şi, înşfăcînd piatra în braţele sale puternice, o duse la locul arătat.

Xantipa rupe macii roşii din grădină, face un buchet frumos, apoi aduce din casă o amforă, o umple cu apă şi-i pregăteşte zeului Momos cinstirea cuvenită.

În acest timp, Socrate îşi mîncă turta şi smochinele, bău o cană de vin şi, după ce-şi frecă palmele să se usuce,

se apropie de Xantipa și, cu o îmbrățișare fierbinte, își luă rămas bun.

— Hei, încotro ? Încotro ? se bosumflă Xantipa. Iar te duci să umbli creanga prin oraș ? !

— Iar, călutul meu drag, iar.

— Nu te odihnești și tu un pic ?

— Azi nu. Azi trebuie să fiu printre oameni.

— Și cînd, mă rog, nu trebuie să fii tu printre oameni ! ? ! suspină Xantipa.

După ce Socrate se îndepărtă, Xantipa luă amfora cu flori mari și aprinse și o așeză în fața nasului încovoiat al zeului Momos. Apoi se lăsă pe vine, ca și cînd ar fi îngenuncheat și, cu o voce duioasă, începu să murmure :

— Iartă-mă, bunule Momos ! Nu știam că ești întemnițat în piatra asta ! Dar nu-ți fie teamă, îndrept cu lucrurile. De-acum încolo o să te țin minte și o să am grijă de tine... Și nici pe hoinarul meu să nu fii supărat. Știi, e posedat. Da, e posedat de ideea că trebuie să discute cu toți cetățenii Atenei. Și dacă într-o zi nu stă de vorbă cu orice sclav, tîrgoveț ori pantofar și așa mai departe, pînă la pritani, arhonți și demagogi, îmi spune că a pierdut o zi din viață și e nefericit. Și ar vrea ca ziua să-i fie de trei ori mai lungă ca să poată, își rotește privirea în jurul ei, da, ca să poată flecări cu cine vrei și cu cine nu vrei. Dar de vorbit, să știi, vorbește tare frumos, iar oamenii îl ascultă cu plăcere. Și eu îl ascult, uneori, de uit de mine și-mi dă laptele în foc. Știi, omul acesta vine mereu cu ceva nou, mă înțelegi ? Nu știu cum să-ți spun, dar mie mi se pare că veșnic caută ceva. Să nu crezi că am o viață ușoară cu el. Dimpotrivă. Și mai sînt și geloasă ! Da, dar el rîde cînd îi spun așa ceva și-mi răspunde : „Păi cum altfel ? Oare Hera nu e și ea geloasă pe Zeus ? Oare marea noastră zeiță nu e și ea o certăreață încăpățînată ?" Iar eu nu mă las, și-i spun :

„Dar oare nu ești și tu un crai flușturatic, ca Zeus ?"

„Vezi, scumpa mea, îmi răspunde el. În asta constă frumusețea oamenilor, care fără lipsuri ar fi plicticoși. Numai că, spre deosebire de marele nostru Zeus, care umblă veșnic în crailîc, eu, de la nunta noastră, nu mai cunosc altă femeie în afară de tine !"

„Și știi ce-ai vorbit azi-noapte, în somn ?" mă reped eu în el.

„Nu știu, îmi răspunde. Și tare aș vrea să aflu."

Iar eu, imitîndu-i vocea din somn, îi spun :

„E frumoasă ! E neîntrecută."

Dar cuvîntul tăios deschide și rana cea mai ascunsă :

„Hai, trădător perfid ! Spune : Cine e frumoasă și neîntrecută, cine ?"

Și ce crezi că s-a întîmplat ? A izbucnit într-un hohot de rîs nestăpînit, ca pînă la urmă să-mi spună :

„Vrei să știi cine-i frumoasa aceea neîntrecută... Ei bine, am să-ți spun : perfecțiunea omului".

Și din nou a început să rîdă.

„Tu de toate rîzi și-ți bați joc ! mă răstesc eu la el. Zeflemistule !... Pînă și în somn rîzi !"

Și ce crezi că mi-a răspuns, bunul meu Momos ?

„De rîs rîd toți acei ce au conștiința curată !"

Xantipa mîngîia lespedea aspră neterminată, se apleca să vadă chipul zeului îngropat încă pe jumătate în piatra calcaroasă și începu să se roage, încet :

— Așadar, iartă-mă că te-am împroșcat cu apa aceea murdară și iartă-l și pe el pentru toate. Pentru că mie mi-e drag. Apoi se ridică, se apropie de zid și, înălțîndu-se pe vîrfuri, strigă : Simon ! Simon !

Și cînd acesta îi răspunse, Xantipa îl întrebă :

— Spune-mi, te rog, nu știi cumva de ce Socrate a dat azi doar o scurtă raită pe acasă și a și plecat, spunînd că trebuie să fie neapărat printre oameni... Ce s-a întîmplat ?

Simon ieși în prag, cu o sanda neterminată în mînă,

— O fi, poate, în legătură cu Brasidas. Se spune că iar ar fi pornit împotriva noastră cu spartanii lui.

— Fecioară Atena ! strigă Xantipa.

— Nu te speria. De fapt, nu se îndreaptă spre Atena, ci departe, spre Nord, spre cetăţile aliate.

— Bine, bine, dar cetăţile astea sîntem tot noi, nu crezi ?

— Sîntem, încuviinţă Simon, dînd din cap, şi se retrase, înapoi, în atelierul lui.

13

Simon nu se înşelase.

Într-adevăr, Brasidas străbătea în marş forţat Tesalia, îndreptîndu-se spre nord, iar prin peninsula Calcidică, ajunsese în faţa cetăţii Amfipolis, colonie ateniană, pe care o impresurase.

Cleon, în fruntea flotei înţesate de hopliţi atenieni, se grăbi să-i sară în ajutor şi îşi întinse tabăra nu departe de Lacedemonia.

— Ca odinioară, la Poteidaia, îi şoptea duios Alcibiade dascălului său drag. Amîndoi în acelaşi cort, mîncînd aceeaşi mîncare, mereu împreună în clipele de linişte şi întotdeauna cot la cot în bătălie...

În bătălie se ciocniră scuturile, se încrucişară şi zăngăniră săbiile, iar sîngele curse pîraie, şi cel atenian, şi cel spartan. Cel atenian mai mult, căci atenienii pierdură bătălia. Conducătorii celor două tabere, Cleon şi Brasidas, îşi găsiră moartea în toiul unei lupte încrîncenate.

Socrate şi Alcibiade se întorc uneori în Atena istovită care cere pacea. Pacea o cer şi plugarii Aticei, o cer şi spartanii, şi astfel apare în arena politică vechiul propovăduitor al împăcării, bogătaşul Nicias, căci pacea cade întotdeauna bine pentru punga lui fără fund.

Şi astfel, Nicias izbuti să determine *ekklesia* să încheie cu Sparta un tratat de pace pe cincizeci de ani. Cît de autentică pare o pace încheiată pe un termen atît de lung ! Nicias, ce-i drept, încheie pacea cu Sparta, dar în *ekklesia* pacea n-o găsi.

După moartea lui Cleon, în fruntea democraţiei radicale se ridică Alcibiade, care se angajează într-o luptă îndelungată cu Nicias, pentru dobîndirea adeziunii poporului.

Alcibiade cîntăreşte situaţia cu Socrate. Stă, ca de obicei, pe un bloc de marmoră, în timp ce Socrate umblă prin preajma lui, ronţăindu-şi nelipsitele boabe de năut.

— Pacea asta atrăgătoare, încheiată pe cincizeci de ani, are menirea să ne orbească, vorbeşte precipitat Alcibiade. E o momeală pentru plugari, o capcană pentru provinciali ; dormiţi în linişte, cetăţeni ai Aticei ! Aveţi o pace garantată pe cincizeci de ani şi, în timpul ăsta... uite, pun rămăşag pe zece mine, că de pe acum, eforii Spartei pun la cale planul unui nou atac împotriva Atenei ! Lui Nicias, povestea asta îi convine — cetăţeni, pacea e totuşi pace, tratatul e tratat, staţi cu mîinile în sîn şi, într-o bună zi, toată Atica se va trezi năpădită de pedestraşii spartani, înarmaţi pînă în dinţi.

— Şi ăştia îşi cunosc meseria, încuviinţează Socrate, dînd din cap. Întotdeauna am admirat disciplina şi soliditatea soldatului spartan.

În adunare, Nicias şi numeroşi aristocraţi izbutesc de luni de zile să liniştească poporul cu spectrul unei afectuoase alianţe frăţeşti între Sparta şi Atena.

— Ce fel de alianţă afectuoasă între noi, democraţii, şi tradiţionala aristocraţie spartană, ce dăinuie de atîtea veacuri ? exploda Alcibiade. Poate ar mai vrea să adauge : între aristocraţii Spartei şi aristocraţii Atenei !

Încet, încet, dar din ce în ce mai mult, poporul trece de partea lui Alcibiade. „Îi seamănă lui Pericle", spun

oamenii. Şi el a fost dintotdeauna un adversar neîmpăcat al aristocraţiei spartane.

— Nu numai Atena e ameninţată, ci şi toţi aliaţii noştri. E ameninţată întreaga forţă maritimă şi economică a statului. Da, bărbaţi atenieni, pentru apărarea patriei să pregătim o flotă puternică, o armată bine înzestrată.

Cuvintele pătimaşe ale lui Alcibiade se bucură de succes. Membrii *ekklesiei* i se alătură cu sutele.

Dar Nicias nu stă nici el pe tînjală. Lucrează de zor :

— Nu preţuiţi pacea atît de scumpă şi atît de greu dobîndită şi vreţi iar să vă pregătiţi de război ? Oare nu l-am simţit destul pe pielea noastră ?

Un cetăţean strigă cu exaltare :

— Aristocraţii vor să vîndă Atena Spartei ! Şi pe urmă ? Pe urmă, spartanii o să-i nimicească pe toţi democraţii, ori o să ne arunce din nou în robie !

Ca un trăsnet asurzitor bubui adunarea, croindu-i lui Alcibiade calea spre atingerea ţelului cel mai înalt.

Cu acest prilej fu stabilită data la care *ekklesia* avea să-i aleagă Atenei alţi zece strategi.

14

— Ce-ar fi să-i facem o vizită uneia dintre frumoasele Atenei ? pomeni în treacăt Socrate, într-o seară, pe cînd ieşeau după cină din vila lui Criton. Şi se grăbi să adauge :

— Se spune că Teodate ar fi una dintre cele mai frumoase şi mai instruite hetaire pe care a cunoscut-o vreodată lumea noastră.

Alcibiade îi aruncă dascălului său o privire întrebătoare :

— Se spune e un cuvînt înşelător, rosti Socrate cu glas domol. Frumuseţea după auz nu înseamnă mare lucru pentru mine. Am fost şi am rămas un adept statornic al contemplării frumosului de aproape.

Alcibiade îi spuse portarului că Socrate și prietenii săi doresc să i se închine frumoasei Teodate. Numele filosofului avu un asemenea efect, încît fură conduși neîntîrziat într-o încăpere spațioasă, cu ușile deschise spre o grădină de unde noaptea își furișa privirile unei bolte înstelate, iar florile își strecurau cu discreție prospețimea unui parfum înviorător.

Era o încăpere luxos amenajată, cu covoare scumpe și draperii grele. La o măsuță stătea un tînăr cu chipul palid, avînd în față o cupă pe care i-o umplea o sclavă ce se afla în spatele său.

Se prezentă noilor veniți și le spuse că e de profesie trapezit, adică agent de schimb, în Pireu.

Deodată, sunetele surde de chitară se stinseră. Teodate se ridică din jilțul ei și se duse să-și salute oaspeții.

— Mulțumim pentru amabila primire, îi răspunse Alcibiade, făcîndu-i o plecăciune. Dar fiica ta nu ne întîmpină ?

— Timandra se mai află încă la Efes, spuse Teodate ; dar va veni foarte curînd să-și serbeze cea de a paisprezecea aniversare cu mama ei.

Socrate o privea cu ochi contemplativi. Tînără mamă, frumoasă mamă. Tenul de un alb imaculat strălucea orbitor de sub pieptănătura înaltă a părului vopsit în roșu. Ochii întunecați, ca două migdale de agată, buzele cărnoase, senzuale, dar în același timp gingașe.

— Nu iei loc lîngă noi ?

— Cum să nu. O clipă doar, să le dau cîteva porunci fetelor mele.

— Ca să vezi, rosti Socrate pe un ton vesel. Abia am apucat să intrăm și mi-ai și făcut o bucurie.

Iar la întrebarea ei : cu ce ? îi răspunse :

— Prin aceea că-ți respecți sclavele, socotindu-le oameni și le spui : fetele mele.

— Îmi sînt dragi, replică hetaira cu un zîmbet cuceritor. Iartă-mă puțin, mă întorc numaidecît.

Se îndepărtă, iar ochiul de sculptor al lui Socrate, acel ochi în care scînteia întotdeauna nebunia entuziasmului artistic, consemna frumusețea desăvîrșită a brațelor și picioarelor Teodatei și mersul ei grațios.

Porunci sclavelor să-i încununeze pe oaspeți cu coronițe de trandafiri și să aducă gustări picante și dulci și, firește, nelipsitul vin rece de la pivniță. Se întoarse apoi în salon, îmbrăcată într-un peplum lung, tivit cu cusături fine, peste care își aruncase un șal de culoarea violetului deschis. Ambele țesături sînt vaporoase, numai aer și parfum, ambele străvezii, așa încît dezvăluie cu discreție umerii ovali și rotunjimea perfectă a unor sîni fermecători. Mai jos de sîni, suflarea țesăturii e prinsă într-o panglică îngustă, menită să scoată în evidență arcuirile fără cusur ale trupului.

Femeia nu-și mai desprinde ochii de pe chipul lui Socrate. Acesta, înmărmurit de atitudinea ei, spuse :

— Dacă aș avea eu ochi numai pentru tine, asta ar fi un lucru ușor de explicat, dar că-i ai tu pentru mine, asta, crede-mă, e de mirare.

— Am auzit multe despre tine și de mult mi-am dorit să te cunosc. De cînd ai intrat, am simțit că totul se luminează în casa mea.

— E de datoria mea, ba chiar a noastră a tuturor care am pătruns aici să ne adăpostim sub acoperișul tău, să apreciem frumusețea ta răpitoare.

Astfel se stîrni o întrecere furibundă de laude și admirație. Antistene îl eclipsă în adularea superbei roșcate pe tînărul trapezit, care nu izbutea decît să evoce tot felul de Afrodite băștinașe din cele mai diferite locuri.

— Pe toți demonii ! Avem la Afrodite... spuse încet Socrate.

Și în clipa aceea, trapezitul își mai aduse aminte de Afrodita Anadiomene, ce răsare din apele mării întocmai ca Teodate din valurile peplumului ei străveziu.

Nu e rea comparaţia, îşi spuse în sinea lui Alcibiade, şi numaidecît se apucă să-i asemuiască frumuseţea cu un nufăr trandafiriu, cu un boboc de mac roşu, cu un cîntec sublim, cu prospeţimea aerului de pe culmea muntelui Parnasos...

Socrate tăcea.

Teodate asculta cu un zîmbet de rigoare, aşteptînd să vadă ce va face filosoful. Alcibiade era şi el nerăbdător să afle ce avea să spună dascălul său. În acest timp, Socrate se delectă mîncînd tacticos din bunătăţile întinse pe masă şi, după ce înghiţi ultimul dumicat, îşi spălă degetele în vasul de argint şi le uscă pe îndelete cu un ştergar de mătase ; şi, după ce îşi şterse şi barba, spuse :

— S-ar cuveni acum, frumoasă Teodate, să-mi aduc şi eu prinosul la preamărirea frumuseţii tale. Deşi sînt captivat şi pătruns de ea pînă în măduva oaselor, deşi sînt copleşit de ea, aşa cum mă copleşeşte numai răsăritul soarelui, te rog să nu-mi îngădui acest lucru...

— De ce ? întrebă hetaira, cu mirare.

— E greu să vorbeşti despre marea bucurie a frumosului, atunci cînd, pe neaşteptate, ţi-e sufletul închis, ba aş zice chiar chinuit.

— Chinuit ? şi pe neaşteptate ? Asta înseamnă că acest chin te-a cuprins aici, la mine ?

— Bineînţeles, suava mea Teodate.

— Pe toţi zeii ! Ce necaz ţi-a pricinuit casa mea ?

— Nu casa ta, ci tu însăţi...

Teodate sări de pe scaun, înspăimîntată şi, întinzînd mîinile spre filosof, întrebă disperată :

— Cu ce, nefericita de mine ?

— Te rog, rămîi aşa cum eşti ! rosti precipitat Socrate. Aşa, în această mişcare şi cu această faţă îngrozită ! Apoi, adresîndu-se celorlalţi, se grăbi să adauge : Vedeţi ? Vedeţi părul ăsta de aramă, răvăşit de mişcarea bruscă, sprîncenele astea deschise ca porţile raiului ? Genele astea, ca săgeţile vrăjii ce răneşte cu rana iubirii ? Pulpele astea

arcuite ce se continuă într-o îmbinare perfectă cu coloanele coapselor ? Şi rotunjimea şoldurilor, deasupra cărora se conturează o talie subţire şi bolta pieptului, cu doi sîni ca merele ? Şi gîtul ăsta ce susţine un cap splendid, cu o gură pentru care uşor îşi dă omul şi viaţa !... Şi toate astea le spun doar în numele unui singur simţ al fiinţei umane : văzul !

— Ah, ce omagiu ! suspină Teodate, privindu-l pe Socrate cu ochi de îndrăgostită. Şi tu spuneai că ţi-am adus suferinţă !...

— Bineînţeles, răspunse filosoful, şi după ce înscrise încet, în aer, linia umerilor, braţelor, şoldurilor şi picioarelor hetairei, reluă pe un ton tînguitor. Şi eu, nebunul, m-am lăsat de sculptură !

— Nimeni nu-ţi va aduce vreodată un omagiu mai mare, Teodate, ţinu să precizeze tînărul Antistene.

— Iar eu am să-l întregesc, interveni Alcibiade. Mă aflu aproape zilnic alături de Socrate, dar niciodată nu l-am auzit spunînd că-i pare rău că a renunţat la sculptură. Abia azi, după ce te-a văzut pe tine, îl aud pentru prima dată...

Teodate îngenunche la picioarele filosofului şi îşi lăsă capul pe genunchii lui.

— Nici nu ştii cît mă simt de fericită că te afli aici, în casa mea, Socrate, dar şi cît sînt de nefericită că nu-mi oferi prilejul să-ţi fiu model pentru sculptura ta.

Filosoful îi mîngîie părul încet, de la rădăcină şi pînă în creştetul pieptănăturii.

— Te pictează,în schimb, pictorii noştri cei mai buni, şi asta îmi uşurează părerea de rău.

— Şi n-ai dori să-ţi încerci din nou dalta şi ciocanul pentru Teodate ? interveni Antistene, fixîndu-l pe Socrate cu o privire stăruitoare.

— Da, ştiu, ar fi o muncă frumoasă, spuse filosoful clătinînd din cap. Cine ştie, poate că n-am uitat... nu, cu

siguranță că nu... modelul ăsta mi-a redat dintr-o dată tot ce am știut.

— Și atunci, ce te împiedică ? întrebă Teodate.

— Cum să spun ? eu adun apa cu sita, răspunse Socrate, surîzător. Mă ocup de soarta omului, vreau să-l fac mai bun, dar adepții sofisticii se amestecă într-un mod cu totul nefast în munca mea.

— Ah, știu asta. Și eu observ acest lucru, oftă Teodate, tinerii sofiști au o proastă influență asupra sufletului omenesc. Cînd te uiți, se țin numai de discursuri și-i zăpăcesc pe toți cu vorbăria lor, de parcă n-ar avea altă treabă decît să dărîme în om și puținul de încredere pe care îl are.

— Scurmă pretutindeni ca mistreții, spuse Antistene, întunecîndu-se la față, și se străduiesc să împingă totul înapoi, în haosul preistoric. Bineînțeles că asta le-ar conveni lor cel mai mult. Jos cu guvernarea poporului, jos cu legile, jos cu orice orînduire destinată să asigure coexistența ! Se închină samavolniciei căci ea îi permite individului să nu țină seama de ceilalți și să urmărească să se bucure numai de binele său personal.

Și, uitîndu-se la Teodate, Antistene adăugă cu un aer de vinovăție :

— Ia te uită unde am ajuns, pornind de la frumusețea ta !...

— Acum vorbim despre lucruri mai importante decît înfățișarea mea, replică hetaira clătinînd din cap. Și fără să-și ia ochii de pe chipul lui Socrate, continuă : Pe mine mă uimește îndrăzneala cu care acești oameni te învață, în public, cum să devii viclean și egoist.

— Da, spuse Socrate, zîmbind amar. Și atunci, de ce să ne mire pe noi slăbiciunea omenească și mai ales acea slăbiciune dispusă să accepte tocmai aceste sfaturi ale sofiștilor ce au darul să-i arate omului cum să parvină și să tragă foloase numai pentru el ?

— E cumplit, se cutremură Teodate dezgustată. E cumplit că vorbăria lor poate avea atîta influență asupra oamenilor.

— Da, încuviință Socrate, cuvîntul are multă putere, dar nu numai al lor, și de aceea, eu și prietenii mei, avem acum de furcă pînă peste cap.

Cu o ușoară mișcare a mîinii, Teodate arătă spre Alcibiade, apoi rosti :

— Tu, Socrate, cultivi omul așa cum cultivă grădinarii sirieni pomii sălbatici. Îi altoiesc și fac totul ca să scoată un soi de fructe mai bun.

Tînărul și bogatul trapezit urmărea și asculta toate astea, strîmbînd din nas. Venise aici cu un scop precis, fusese anunțat din timp și, deodată, niște oaspeți nepoftiți își prelungesc vizita la nesfîrșit. Trecuse de mult de miezul nopții. La un moment dat, nu se mai putu stăpîni și spuse pe un ton răstit :

— Se face tîrziu. E timpul ca Teodate să se decidă pe care dintre noi îl va păstra azi aici, pentru iubire !

Și cu mîna pe punga doldora de galbeni, se uită la ea, provocator, încredințat că hetaira n-avea să reziste ispititoarei melodii a aurului.

Teodate își plimbă privirea peste figurile celor de față, ca și cînd ar fi stat în cumpănă, apoi începu :

— Sînt o femeie foarte hrăpăreață, ba aș zice chiar nesățioasă și nu neg acest lucru. Și, uitîndu-se la tînărul agent de schimb care se și umflase în pene, simțindu-se din cuvintele ei, triumfător, continuă : Și, nu știu de ce, mai cu seamă azi, m-a cuprins un val de lăcomie de-a dreptul uluitor și parcă de necrezut. De aceea am să vă rog, dragi prieteni, să nu-mi luați în nume de rău faptul că tînjesc după bărbatul în care, de fapt, bărbați sînt doi.

— Ce vrea să însemne asta ? Mai clar ! ripostă trapezitul.

— După bărbatul în care sălășluiesc în același timp artistul și filosoful, răspunse Teodate, ridicîndu-se în picioare și făcîndu-i o plecăciune lui Socrate.

Rămaseră cu toții înmărmuriți. Agentul de schimb își ascunse punga în buzunar și, într-o clipită, se făcu nevăzut.

Alcibiade declară că el și Antistene și-au ales și ei cîte o tînără sclavă și se vor bucura cu ele. Ieșiră apoi în grădina legată de elegantul salon, înțelegîndu-se în taină să-și desfete privirea, urmărindu-l pe Socrate cum se iubește cu Teodate și cum respectă el principiul cumpătării, pe care îl recomandă cu atîta ardoare discipolilor săi.

Teodate stinse felinarele ce făceau să strălucească feeric încăperea și aprinse o lampă cu abajur portocaliu, care scălda totul cu lumina ei difuză. Puse pe jăratic cîteva bastonașe cu arome arăbești și aduse un braț de perne. Atmosfera căpăta încet-încet, un caracter intim, care zăpăcea simțurile.

— Ai căzut în mrejele unei femei ce se vinde, rosti hetaira cu vocea înăbușită. N-ar fi fost mai bine să pleci ? Am auzit că te-ai însurat nu de mult.

— Da, așa e, încuviință Socrate, zîmbind. Dar pentru asta nu e nevoie să mă retrag, cu toate că-mi iubesc soția foarte mult.

— Se spune despre Xantipa că e nespus de frumoasă.

— Adevărat. Dar e cu totul altfel de frumusețe decît ești tu.

— Și e, fără îndoială, geloasă.

— Ai ghicit.

— Nu e greu de ghicit. Cu un asemenea bărbat.

Socrate rîse cu poftă.

— Pe mine însă mă miră gelozia ei. Căci nu văd de ce n-aș putea s-o iubesc pe Xantipa și, în același timp, s-o admir pe Teodate. Nu crezi ?

— Ba da. Numai că eu nu ți-am oferit nici o bucurie. Dimpotrivă, am trezit în tine regretul că din pricina dragostei pentru om ai încetat să-l ciopleşti în piatră. Dar şi ceea ce faci tu acum e artă.

O mîngîie cu duioșie și de voluptatea acestei atingeri îşi aduse degetele pe ceafa ei dezgolită.

— Lasă deoparte necazul care te frămîntă, Socrate, atîta timp cît eşti cu mine. Ziua de azi e pentru mine o sărbătoare. Dă uitării gîndurile tale triste şi fii vesel, aşa cum îi povățuiești pe toți să fie.

O sărută şi-i spuse :

— Cînd am intrat aici, cu prietenii mei, te-am auzit cîntînd la chitară...

Se aşeză pe o pernă la picioarele lui, de unde lumina portocalie făcea să-i sclipească părul arămiu. Își aținti apoi privirea asupra filosofului și, cu voce scăzută, începu să cînte pe versurile lui Arhiloh, acompaniindu-se singură, cu acordurile line ale chitarei :

Un dor nebun de iubire
În suflet adînc mi s-a furişat
şi înecîndu-mi vederea în beznă
firava-mi minte din minți mi-a furat.

Socrate adora cîntul şi muzica instrumentală. Ascultă în tăcere, zîmbind satisfăcut.

— Plutesc cu tine pe valurile cîntului tău şi e nespus de frumos, murmură el, la un moment dat, în culmea încîntării. Ce bine știi tu să hrăneşti toate simțurile omului, adăugă el cu admirație.

Se lupta cu ispita stîrnită de frumusețea neasemuită a Teodatei, ba mai mult, el însuşi sporea primejdia, mîngîindu-i sînii, pîntecele şi coapsele.

Alcibiade şi Antistene privesc înăuntru, din spatele oleandrilor şi rămîn uluiți :

— Asta e mai mult decît să rabzi de foame, de sete, de căldură, de frig, rostește în şoaptă Alcibiade.

— Socrate e într-adevăr un om puternic, în stare să facă tot ce vrea, îi răspunde Antistene, cu glasul sugrumat de atîta emoție.

Deasupra munților cerul începe să pălească, în lampa cu abajur portocaliu, uleiul e pe sfîrșite, flacăra pîlpîie, iar în semiîntunericul odăii, formele devin mai misterioase, mai dornice. În momentul despărțirii, Teodate îl sărută pe Socrate cu multă ardoare și-i spune :

— Am cunoscut azi, scumpul meu, o nouă legătură profundă între bărbat și femeie, o legătură pînă acum de mine necunoscută. Asta demonstrează afirmația ta că plăcerea nu e doar una, că plăceri sînt cu sutele, poate chiar cu miile, iar tu te pricepi să le descoperi și să le dăruiești.

— Tu, Teodate, ai în schimb darul neobișnuit de a ști să răsplătești și să saturi această puzderie de plăceri omenești.

— Aș putea să te rog ceva ?

— De ce nu ?

— Atunci mai vino, și cît mai curînd !

— Cu mare bucurie, o asigură Socrate, sărutînd-o pătimaș.

După ce filosoful se îndepărtă, Alcibiade țîșni de sub oleandru, cu brațele desfăcute.

Teodate îl rugă să nu-i ceară azi nimic.

15

Socrate se îndreaptă spre casă, venind de la Teodate. E tîrziu, peste culmea Himetului bolta se luminează și strălucirea soarelui se împrăștie pe cerul dimineții.

Socrate se simte nespus de bine. Vinul i-a ușurat parcă picioarele. Îi vine să zburde, să danseze, iar pe buze i se învălmășesc cuvintele cîntecului cîntat de Teodate :

Un dor nebun de iubire
în suflet adînc mi s-a furişat
şi înecîndu-mi vederea în beznă
firava-mi minte din minţi mi-a furat...

Tălpile sale pleoscăie pe caldarîm. Socrate se gîndeşte la Xantipa, îi e dor de îmbrăţişările ei. Oare unde o va găsi ? Alaltăieri şedea ghemuită — cu mîinile strînse în jurul genunchilor — pe un bloc de granit, îmbrăcată toată în păru-i despletit. A durat mult pînă să desfăşoare acest ghemuleţ de nefericire şi să-l strîngă la pieptul lui. Azi cum va fi ? se întreabă el cu teamă, deschizînd încet portiţa.

Intrarea în casă se vede, dar Xantipa, nicăieri. Nu-l aşteaptă, ca de obicei. Socrate păşeşte uşor, se apropie tiptil, cînd, deodată, uşa zboară într-o parte şi în prag se iveşte Xantipa, cu doniţa de muls în braţe.

Socrate se aştepta s-o audă tunînd şi fulgerînd. Dinţii femeii sclipiră dezvăluiţi de un zîmbet binevoitor :

— Ia te uită ! Ai şi venit ? Eu abia mă duc să mulg. Aşa de rău ţi-a mers azi, de te-ai grăbit să vii acasă ?

Drăgălăşenia Xantipei avu darul să-l descumpănească pe Socrate. Se pregătise de furtună şi, cînd colo, îl întîmpină o zi senină !...

— Ai dormit bine, căluţul meu ? o ia el pe ocolite.

— Mulţumesc, excelent, se laudă Xantipa. Am avut o linişte desăvîrşită. Nimeni n-a sforăit, nimeni n-a rîs şi n-a vorbit în somn.

Cel mai mare printre meşterii dialogului e prins la strîmtoare. Dar se ajută şi el cum poate.

— Bine faci că te duci să te culci cînd eu mai zăbovesc pe undeva. Eşti toată trandafirie, de parcă acum ai fi ieşit din baie.

— Ce galant ! Ce galant ! îl întrerupse Xantipa. Apoi, lăsă doniţa jos şi, sprijinindu-şi mîinile în şolduri, izbucni : în schimb, tu n-ai închis un ochi toată noaptea şi o

să te duci să dormi, iar eu o să mă omor muncind toată ziua. Pe Atena, cea cu ochi de bufniță ! Astea-s, va să zică, discuțiile tale nefericite. Nici nu ieși bine din casă și gata, ai și înhățat pe cineva să-l descoși, și-l tot descoși, pînă scoți de la el o idee. Flecarule, îți turuie gura ca o moară stricată și așa o ții întruna, de nu mai știi să te oprești. Da, scumpul meu, ești un palavragiu, o gură spartă, un ulcior găurit, o cană cu apă gîlgîitoare...

— Vezi, draga mea, continuă Socrate cu măgulirile. Am avut dreptate cînd am spus că de la tine ar trebui să învețe bogăția limbii toți retorii și toți meșterii sinonimiei. O, tu, grai melodios al Aticei, îmbogățit de o superbă keramiciană ! Ca o muzică divină răsună tot ce e cuvîntat de buzele tale, frumoaso, scumpa mea !

Xantipa nu se lasă însă ademenită de vorbele lui.

— Ce-ai făcut cu chitonul ăsta ? Pe Hera ! E totul numai o pată de vin.

— La simposionul de la Criton, bîiguie Socrate, încurcat.

Xantipa începe să se înfierbînte și e pusă pe ceartă :

— Ia te uită. Va să zică așa ! Eu zac aici întemnițată între pietrele astea mute și tu petreci ! Da ! Te înfrupți cu tocătură de ficat și scrumbie de mare, îți bei vinișorul, că știu eu cît ești în stare să înfuleci și să torni pe gît și, pe urmă, sigur, ești vesel și-ți arde de glume. Taci ! Acum e rîndul meu să vorbesc ! De departe te-am auzit cum cîntai cu voie bună, nu de bucurie că te apropiai de mine, ci de bucuria plăcerilor pe care le-ai avut acolo !

— Da, știu, îi spuse, cuprinzînd-o cu duioșie pe după umeri. Sînt un netrebnic că te las mereu singură ; ce să fac, eu n-am nici o vină, știi doar că femeile n-au voie să frecventeze societatea bărbaților. Chiar azi am vorbit cu toții, la simpozionul de la Criton, cît de nedrepți sîntem față de soțiile noastre că le închidem acasă ca pe niște găini în poiată și tocmai azi m-am gîndit că trebuie să fac propunerea ca fetele să fie instruite la nivelul

băieților și să poată frecventa și ele o societate în care se filosofează. Numai printr-un înalt grad de instruire se va îmbunătăți poziția femeii. Femeile vor deveni, astfel, colegele bărbaților și pe urmă nu vor fi doar hetairele acelea ce știu și se pricep la ceva, fie în arta declamației, a dansului, a cîntului ori a muzicii instrumentale. Da, draga mea, asta va însemna o adevărată revoluție socială !

Xantipa se smulse din brațele lui și se porni :

— Ce-mi tot spui tu mie aici ! Ori vrei poate să mă superi și mai mult ? ! ? Ce-s poveștile astea ? Adică eu o să las la Gudi strugurii să putrezească în vie, aici o să las dezordine și balamuc, capra să crape într-o clipă, să nu mai avem lapte nici un strop, iar eu să mă duc la școală în timp ce tu umbli creanga prin oraș ?...

Deodată, înlemnește. Adulmecă, își apropie nasul de chitonul lui Socrate :

— Parfum ! ! ! Ai fost la o hetairă ! Și vocea ei începe să urce și să coboare : Va să zică așa, nerușinatule ? Astea-s înțelepciunile tale : să dai zor cu discuțiile ca să ai acoperire și, de fapt, să te drăgostești toată noaptea cu o hetairă parfumată.

Cuvintele își croiesc drum printre sughițuri de plîns și degetele femeii se înfig cu putere în umerii bărbatului.

— Da, călutul meu, e adevărat, am fost la o hetairă. De fapt, am fost cu toții la Teodate. Dar să știi că nu m-am drăgostit cu ea. Am mîncat, am băut și am stat de vorbă. Teodate e o femeie extrem de instruită. Iar tu ești cea mai frumoasă și cea mai drăgălașă ateniană. I-am spus și Teodatei cît de mult te iubesc.

Cu un sărut înfocat, îi închise Xantipei gura care o luase iar razna și, cu gingășie, o luă în brațe și o duse în casă.

Au intrat.

Morocănosul Momos, supărat pe afurisita de Artemis că-l lasă veșnic singur și hoinărește pe undeva, prin Arcadia, ascultase cu interes dialogul conjugal.

Ursuzul ăsta bătrîn îl îndrăgise pe Socrate încă de la naştere, dar acum parcă şi mai dragă îi era femeiuşca lui. Pentru însuşi faptul că-i stă bine cînd aleargă prin curte cu părul ca pana corbului zburînd în urma ei, cu ochii numai o flacără, pentru însuşi faptul că nu uită să-i dăruiască mereu cîte un buchet de flori şi că e bună de gură ! Ei şi, mai bine decît să fie dată naibii !

16

Sub platan stau trei bărbaţi : Socrate, Alcibiade şi Critias. Al patrulea nu se vede.

— Să picotim, să moţăim, să dormităm, să aţipim şi să dormim buştean ! Aşa ne sfătuieşte şi ne îndeamnă Nicias. Şi cine să ridice din nou Atena pe culmile gloriei ? Adormiţii ? întreabă Alcibiade.

— Nicias nu vede de ce Atena trebuie să fie ridicată. În schimb, marinarii, meşteşugarii, negustorii văd acest lucru, îi răspunse Socrate. Te ascult cum vorbeşti în adunare şi ascult şi ecourile cuvîntărilor tale. Oamenii au încredere în capacitatea ta de gospodar şi de comandant militar. Acesta este, dealtfel, temeiul dragostei lor faţă de tine.

— Şi ce viitor te aşteaptă, e uşor să-ţi imaginezi, interveni Critias.

Alcibiade începu să dea din mîini agitat, de parcă ar fi vrut să alunge din preajma lui o viespe cicălitoare.

— Nu, nu ! Pînă cînd nu voi ieşi din adunare însoţit de alaiul glorios ce i se cuvine primului bărbat al ţării, nici nu vreau să aud de aşa ceva...

Critias e veşnic ros de invidie : „în definitiv şi eu sînt nepotul lui Pericle şi discipolul lui Socrate, cu nimic mai puţin dotat decît Alcibiade ! Şi, totuşi, eu rămîn pe pămînt, în timp ce el zboară, avîntîndu-se ca un vultur, spre înălţimi“.

— Ei bine, eu cred, spuse el cu venin, că oamenii te iubesc mai mult pentru frumusețea ta, pe care o subliniezi cu extravaganțele modei străine.

— Ah, dragă Critias, îi replică Alcibiade, dacă ai fi în pielea mea, ai afla că atunci cînd omul e iubit de femei și bărbați pentru înfățișarea lui exterioară, e tare greu și adeseori chiar neplăcut.

— Dar tu, tu vorbești frumos chiar și cu cei a căror dragoste n-o dorești...

— Ai dreptate, încuviință Alcibiade, dînd din cap. Nu știu să mă fac nesuferit, să fiu înțepător și caustic. Dar cînd mă apucă furia pe cineva, atunci îl plesnesc peste obraz de nu mai știe al cui e ; numai că, a doua zi dimineața, mă duc la el, mă dezbrac pînă la piele, și-l rog să mă plesnească și el pe unde poate...

Socrate tăcea. Cu un deget muiat în vin desena pe placa de marmoră a mesei silueta lui Eros, cu arcul și săgeata în mînă. Pe tîmplele lui Alcibiade, vinele zvîcneau cu putere. Privindu-l pe discipolul său drag, filosoful își spuse în sinea lui : „Ce fel de om e acest Alcibiade ? O fiară sălbatică și, cît ai clipi, se transformă într-un mielușel blînd..."

— Eu nu sînt în stare să mă fac nesuferit nici de propria mea soție. Mă iubește, după cum pretinde ea, la nebunie...

— De aceea a fugit de la tine și s-a dus la fratele ei, menționă Critias cu răutate.

— Păi da, ripostă Alcibiade. Ar vrea să mă împingă pînă acolo, încît nici măcar să nu mă mai uit la o altă femeie și să fiu nebun după ea, așa cum e ea nebună după mine. Spune și tu, scumpul meu Socrate, spune, e înțelept din partea ei să-mi interzică să mai merg la Teodate și la alte hetaire ? În definitiv, de ce frecventăm hetairele, noi, bărbații ? Pentru că la ele găsim ceea ce nu avem acasă...

Și continuă să-și dezvolte teoria că femeia nu trebuie să fie doar femelă, ci și prietena bărbatului, cu care

acesta să poată sta de vorbă ca de la bărbat la bărbat. În preajma hetairei, adeseori te poţi consacra meditaţiei mai bine decît la ospeţe, unde amfitrionul te îndoapă peste măsură cu fripturi, cu tocături de tot felul, cu vin şi, uneori, chiar cu carne vie. Se dezlănţuie o petrecere pe cinste, cu glume, pozne, scamatorii, jonglerii şi intrigi, şi pe urmă cuvîntul raţional e primit ca o nouă manifestare a artei scamatoreşti. În timp ce la hetaire...

— Încetează odată, Alcibiade, îl întrerupse Socrate. Ce vrei să ascunzi tu cu vorbăria asta ?

— Îmi apăr dreptul la libertatea alegerii ! Dar geloasa mea nevastă e de părere că pentru dragostea ei nebunească faţă de mine, are dreptul să-mi devină temnicer.

— Alcibiade vorbeşte despre nebunie numai atunci cînd e vorba de altul ! spuse Critias cu ironie.

— Şi, mă rog, în ce vezi tu nebunia Hiparetei ? întrebă Socrate, de data asta cu voce blajină.

Alcibiade lăsă deodată umerii în jos şi chipul lui căpătă o expresie de martir, iar trupul i se fleşcăi de tot :

— Credeţi-mă, a înnebunit de-a binelea. Închipuiţi-vă, s-a apucat să-i înmîneze arhontelui cererea de divorţ. Iar eu trebuie să mă prezint chiar azi în instanţă.

— Şi tu în loc să te duci să-ţi aperi cauza în faţa tribunalului, stai cu noi aici şi nu-ţi pasă de nimic, spuse filosoful plin de uimire.

— Mi-o apăr aici, în faţa ta, Socrate. Ţin foarte mult să ştii şi tu ce necazuri am cu soţia mea.

— Necazuri ?

— Da, scumpul meu dascăl, necazuri. Oare nu e curată nebunie să încerce să mă silească prin judecată să-i zac la picioare, ca un căţeluş, şi zi de zi să-i fac jurăminte de dragoste înflăcărată ? Dar asta ea nu i-o va spune judecătorului. Nu ! De sute de ori îi va spune cît sînt de rău, iar în spatele acestor vorbe nu se ascunde decît ameninţarea şi presiunea împotriva mea. Da, chiar teroarea. Şi de cîte ori nu ne-ai atras tu atenţia, scumpe

Socrate, să ne ferim de teroare și violență în problemele dragostei ! Spune !

— Și tu chiar nu-ți iubești soția ? îl întrebă filosoful în loc să-i răspundă.

Deodată, în poartă își făcu apariția, cu sufletul la gură, un curier de la tribunal, care-i transmise lui Alcibiade mesajul arhontelui de a se prezenta neîntîrziat în sala de ședințe :

— Soția ta, așa cum cere legea, a depus personal judecătorului cererea de desfacere a căsătoriei și acum amîndoi așteaptă cu nerăbdare să te prezinți în instanță, pentru dezbateri.

Solul nefastei comunicări se uită la chipul lui Alcibiade și, îngrozit, bătu în retragere spre poartă.

— Stai, prietene ! îl reținu Alcibiade. Transmite-i judecătorului că nu vin. Ai înțeles ? Gata ! Ce mai stai ? Ori vrei să mai repet o dată ?

— Te-am căutat mai întîi la tine acasă... și... și... pînă să te găsesc aici... a trecut multă vreme... începu să bîiguie, încurcat, curierul. Poate... poate că ar fi bine să vii la tribunal... e vorba totuși de o... de o chestiune importantă și... și ar trebui, ar trebui să te grăbești...

— Tu să te grăbești ! Cu mesajul meu pentru arhonte ! răcni Alcibiade, ca ieșit din minți. Ori poate vrei să sparg ulciorul ăsta în capul tău ?

Socrate îl țintui pe discipolul său cu o privire dojenitoare, apoi rosti cu blîndețe :

— Oare cel ce vrea să stea în fruntea statului nu trebuie să fie un exemplu de supunere în fața legilor ?

Alcibiade nu răspunse și, în sinea lui, urmărea drumul curierului pînă la pritaneu. Acum, probabil, iese din demosul Alopeche, acum intră în oraș și pătrunde în Melité...

*

În acest timp, în sala de judecată, Hiparete leșinase de atîta așteptare încordată. I se aduse apă, i se umezeau

mereu tîmplele, dar judecătorul epuizase toate cuvintele de mîngîiere. Încetase să mai creadă că Alcibiade își va face apariția în instanță și se istovise născocind cuvinte goale, de mîngîiere. El însuși ar fi avut nevoie acum de o mîngîiere. Știa că în curînd Alcibiade se va ridica în fruntea obștei, iar el, nefericitul arhonte, nu fusese în stare, așa cum s-ar fi cuvenit, să-l împace cu propria lui soție.

Și tot în acest timp Alcibiade, care nu răspunsese la îndemnurile serioase ale dascălului, nici la cele caustice ale vărului Critias, de a se supune legii și de a se prezenta în fața tribunalului, începu să țopăie și să danseze, apoi își aruncă pe umeri eleganta hlamidă și, după ce și-o prinse bine cu agrafa, porni dansînd spre poartă, de unde le flutură vesel din mînă, în semn de rămas bun.

După ce părăsi curtea, Critias ținu să menționeze :

— Cumplit om, acest Alcibiade. Nici nu așteaptă încheierea divorțului și, gata, aleargă să serbeze evenimentul cu hetairele.

În sala de judecată dădu buzna, zdrobit, curierul tribunalului și, cu glasul sugrumat de emoție, abia izbuti să spună că nu reușise să-l convingă pe Alcibiade să vină.

— M-a gonit.

— Și tu ? se răsti la el furiosul arhonte.

— M-a amenințat că-mi sparge capul cu ulciorul... și... ca să scap, a trebuit să fug...

Strigătul sfîșietor al Hiparetei dădu semnalul unor văicăreli deznădăjduite :

— O, nefericita de mine ! Ce mă fac ? Nu vine ! Nu mă iubește ! Sînt cea mai nefericită femeie... Și, împreunîndu-și mîinile îngrijite, făcînd, fără voia ei, să răsune aurul brățărilor, femeia reluă : O, de ce, de ce am cerut desfacerea căsătoriei ? ! Ce demon rău mi-a șoptit această idee nefericită ? Vai mie !

Apoi, lăsîndu-se în genunchi, întinse mîinile împreunate spre arhontele-judecător şi continuă să se jelească :

— Biata de mine ! N-am vrut decît să-l amenint cu divorţul. Speram prin asta să-l fac să înţeleagă şi să recunoască purtarea sa nedemnă faţă de mine, soţia lui iubitoare şi mama celor doi copii pe care i-am dăruit din dragoste. Speram să se îndrepte şi să renunţe la viaţa de risipă şi desfrîu, la scandaluri şi...

— Îmi pare rău, curmă judecătorul cu inima zdrobită şirul văicărelilor, ei, dar tribunalul a luat act de notificarea ta şi dispune de suficiente mărturii, aşa că, prea scumpă Hiparete, nu-i va rămîne altceva de făcut decît să dea satisfacţie cererii tale de desfacere a căsătoriei.

Hiparete căzu la pămînt ca secerată şi începu să se zvîrcolească prin încăpere, plîngînd, suspinînd şi ţipînd cu disperare :

— Călcaţi-mă în picioare ! Ucideţi-mă ! Nu mai vreau să trăiesc ! Nu mai vreau să trăiesc !

Deodată se deschise uşa şi Alcibiade intră ca o vijelie în sala de şedinţe.

— Ce faci tu aici, iubita mea ? se auzi glasul lui sonor : vrei să te duci la Hades, în infern ? De ce această dorinţă nesăbuită, cînd te poţi bucura de Eliseu în casa mea ?

Şi pînă să apuce Hiparete să se dezmeticească şi arhontele să rostească un cuvînt, Alcibiade îşi înşfăcă soţia cu o mînă pe sub genunchi, iar cu cealaltă pe după umeri şi, părăsind clădirea tribunalului, porni cu ea grăbit, spre agora.

— *Hola !* Cetăţeni ! Priviţi-l pe Alcibiade ! răsunară voci din nelipsita mulţime ce tăia veşnic frunze la cîini, în piaţa oraşului.

— Ce duce în braţe ?

O droaie de oameni se luă după el.

— Pe Zeus ! E nevasta lui, Hiparete, strigă careva.

Hiparete se împotrivea, se zbătea, lovea cu picioarele, îi împingea capul într-o parte, dar toate astea nu-i ajutau

la nimic. Gonea cu ea pe străzile orașului, în urma lor flutura hlamida lui Alcibiade și părul despletit al soției sale. Peplumul ei, neîncheiat, se desfăcu și toată lumea avu prilejul să-i admire picioarele frumoase, de un alb imaculat.

Rîsul, veselia și uralele îi însoțeau pe amîndoi :

— Ia te uită ! Își răpește soția !

Cîrdul de curioși și de glumeți ce alergau în urma lor creștea la tot pasul.

— Om și jumătate, acest Alcibiade !

— Bravo, Alcibiade !

— Excelent !

— Așa procedează un bărbat !

Văzînd că împotrivirea ei e zadarnică, Hiparete se agăță cu brațele de gîtul lui, iar bărbatul o sărută din fugă, pînă în pragul casei sale.

Atena jubila. Atena rîdea. Atena se bucura de un spectacol unic !

Vestea despre răpirea Hiparetei zbură ca fulgerul prin tot orașul. Ajunse și la urechile lui Socrate și Critias, sub platanul din curtea filosofului.

Socrate se tăvălea de rîs și abia mai izbutea să lege cuvintele :

— Isprava asta... isprava asta ștrengărească... i-a reușit de minune năzdrăvanului nostru ! Ce judecată ? ! Lasă-mă în pace, cu aiurelile astea, preacinstite arhonte-judecător ! Și tu, frumoasă Hiparete ! Tu mă iubești pe mine, eu te iubesc pe tine, te răpesc așa cum își răpește mirele mireasa, și-o să fim ca după nuntă ! Haha !

— E într-adevăr o năzbîtie, care ne face pe toți să rîdem, interveni Critias. Dar oare ție, Socrate, nu-ți vine să rîzi și din alt motiv ?

— Ia te uită ! continuă să rîdă Socrate. Nu cumva vrei s-o faci pe moașă să nască ? Gata, te-am și învățat arta moșitului ?

— M-ai învățat mai mult decît atît ; să-mi încerc însă tocmai cu tine arta moșitului, îți spun drept, nu mi-aș în-

gădui. Dar de bucurat, mă bucur şi eu, ruda de sînge a lui Alcibiade, şi socotesc că şi tu, bunul său prieten, te bucuri de iscusinţa şi ingeniozitatea lui. Nu lipsea mult şi intra în dizgraţia cinstiţilor atenieni datorită vieţii sale dezordonate. În schimb azi, prin răpirea Hiparetei, a înduioşat multe inimi. Şi asta a fost, într-adevăr, o mutare preelectorală excelent concepută.

Socrate îl ascultă îngîndurat şi tot îngîndurat îi răspunse :

— Mă bucur.

— Şi asta, desigur, cu atît mai mult, cu cît această ispravă a făcut-o în faţa marelui public, îşi schimbă deodată Critias acreala lăuntrică într-o dulcegărie de suprafaţă. Dealtfel, ştim noi cum merg treburile. Acelaşi public care laudă fiecare pas reuşit al lui Alcibiade, te laudă, de fapt, pe tine, dascălul său.

— Prin asta însă afirmi că pentru orice pas greşit al lui Alcibiade, mă ponegreşte pe mine, replică Socrate.

— De unde pînă unde ponegrire ? Te ascultă ca un discipol evlavios : cuvîntul tău şi fapta lui sînt totuna. Dealtfel, a dovedit acest lucru, cu prisosinţă, nu de mult. Tu îi condamni pe aristocraţi pentru dispreţul lor faţă de sărăcime, iar el, viitorul nostru strateg, ca să demonstreze că-şi însuşeşte părerea ta opusă şi că-i este străină zicala aristocraţilor — „sărăcimea pute" — a întins o masă îmbelşugată şi i-a lăsat să intre în casa lui pe toţi flămînzii, pe toţi cerşetorii, pe toţi orfanii ostaşilor căzuţi în război, pe toţi infirmii inapţi să muncească, pe toţi ciungii şi pe toţi ologii. A petrecut cu ei, a cîntat şi a dansat cu ei şi puţin i-a păsat că sînt nespălaţi şi unşi cu alifii urît mirositoare. Pe scurt, se pricepe de minune să cîştige dragostea poporului.

— Nu te supăra, spuse Socrate, uitîndu-se la Critias cu ochii săi mari. Ştii, eu sînt cam greu de cap. De aceea te-aş ruga să-mi spui pe şleau : tu ce faci acum, îl lauzi sau îl defăimezi ?

Din spatele zidului se auzi deodată un hohot de rîs înăbuşit. Critias se cutremură, dar numaidecît se linişti, căci rîsul se stinse într-o clipită. În spatele zidului, la umbra aceluiaşi platan, şedea Simon cu o tăbliţă pe genunchi şi nota de zor maximele lui Socrate, aşa cum făcea adeseori.

— Oare poate fi defăimat Alcibiade ? spuse Critias, cu o admiraţie bine jucată. E un om extraordinar, care ştie să cucerească, ba pur şi simplu să vrăjească pe oricine. Şi se grăbi să adauge pe un ton linguşitor : Ca şi tine, dealtfel, bunul meu Socrate. Un om rău ar putea spune, cu uşurinţă, că pentru scandalurile sale repetate ar trebui trimis în faţa tribunalului, nu crezi ? Dar noi doi nu sîntem oameni răi. Mai ales tu, care pentru caracterizarea isprăvilor lui samavolnice alegi întotdeauna expresiile cele mai moderate, le găseşti directe şi nemijlocite, iar oamenii care te ascultă atît de des, s-au deprins să-şi însuşească părerea ta. Mie însă mi-e teamă că ceea ce îi stă bine unui tînăr, nu-i mai poate sta bine unui bărbat şi viitor strateg.

— Pe Hera ! strigă Socrate, înălţîndu-şi braţele spre cer. Teama asta o împărtăşesc cu tine, dragul meu Critias. Da, mi-e teamă că Alcibiade va fi ales prea tînăr în funcţia de strateg. Tu spui bărbat. Da, ai dreptate, are treizeci şi unu de ani, dar mai sălăşluieşte în el încă multă drăgălăşenie şi zburdălnicie copilărească !... Te uiţi la el şi vezi chipul radios al tînărului plin de generozitate...

Critias îşi muşcă buza de jos cu atîta putere, de ţîşni din ea o picătură de sînge :

— De ce te uiţi la mine atît de stăruitor ? întrebă el.

Filosoful ridică mîinile, dar numaidecît le lăsă pe masa de marmoră :

— Mă gîndesc la Alcibiade şi de aceea mă uit la tine, care vorbeşti despre el.

— Şi vezi, îl întrerupse Critias provocator, că eu n-am chipul radios al tînărului plin de generozitate. Ei, hai, spune ! Nu-ţi fie teamă de mine ! Spune adevărul ! Eu dezgust pe oricine. Pe mine nici măcar un imberb ca

Eutidemos nu mă iubește. Nici din bună cuviință, nici din respect nu se apropie de mine... În toată Atena nu există un om să mă iubească, de vreme ce alături de mine stă ilustrul și fermecătorul Alcibiade...

În clipa aceea, Socrate simți cît de străin și de îndepărtat îi era acest om, amar ca pelinul.

— Să nu deformăm lucrurile, scumpe Critias. Asta depinde de firea omului, spuse filosoful. Trebuie însă să recunosc că dintotdeauna oamenii au iubit mai mult o față luminoasă, pe care strălucește bunătatea și farmecul...

— Decît o față de pe care vorbește ura și vrăjmășia...

— De ce folosești cuvinte atît de aspre ?

— Sînt suratele celor rostite de tine.

„Ura asta e valabilă acum pentru mine", își spuse Socrate în sinea lui. Și nu numai din clipa aceea. De multă vreme. Niciodată nu s-a simțit bine în apropierea omului ce poartă ura nu numai în inimă, dar și pe buze.

— Am uitat să mai bem, spuse el și după ce umplu din nou paharele cu vin, reluă pe un ton blajin : Eu v-am învățat pe amîndoi la fel...

— Nu ! izbucni Critias. Pe el mai mult.

— Singur a învățat mai mult. Poate și felul de a-i cîștiga pe oameni... Își umezi buzele cu vin, plescăi ușor și continuă : De fapt, dacă stau și mă gîndesc bine, azi noi vorbim tot timpul numai despre Eros : dragostea omului față de om, față de femeie, față de favorit și așa mai departe... Ceea ce spuneai tu este însă o exagerare, fiindcă nici pe Alcibiade nu-l iubește toată Atena...

Și deodată simte cum îl îneacă mînia :

— Da, sînt și din aceia, și chiar destui la număr, care nu-l pot suferi. Cu toate acestea, el nu-i asaltează și nu-i cicălește cu rugămințile. Pe cînd tu vezi că Eutidemos te respinge și totuși, cum ți se ivește un prilej, te freci de el așa cum se freacă porcul de o piatră.

Critias încremeni. Strîngea cu încrîncenare marginea mesei și ochii i se congestionară. Printre buzele sale încleștate, cuvintele se strecurau veninoase și rele :

— În sfîrșit, mi-e dat să aud o vorbă sinceră, scumpul meu Socrate. Mi-am dat seama mai de mult că nutrești față de mine alte sentimente decît față de ceilalți discipoli ai tăi și îndeosebi față de Alcibiade...

Socrate ar fi vrut să intervină, dar Critias îl opri cu demnitate :

— Încă n-am terminat ! Da, îndeosebi față de Alcibiade, de care ești și tu îndrăgostit. Taci ! Știu tot. De aceea l-ai cultivat pe el — deși mai tînăr ca mine — da, l-ai cultivat ca pe o floare rară și l-ai instalat acolo unde, de fapt, e locul meu !

— De cultivat, scumpe Critias, l-am cultivat, asta nu pot să tăgăduiesc. Dar de instalat ? ! Asta poate spune numai un terorist. Da, un om violent, care practică teroarea. Te rog acum să taci tu ! Cine știe, s-ar putea ca într-o bună zi să devii și tu strateg și atunci eu o să-ți urez din toată inima să practici violența numai pentru izbînda binelui... Grozav ar fi să pot citi viitorul și să văd ce va aduce patriei fiecare dintre voi doi, în parte !

— Tu care vorbești adeseori ca un sfînt, nu ești în stare să vezi destul de limpede viitorul meu și al lui Alcibiade ? întrebă Critias, cu ironie.

— Viitorul ascunde în el minunile frumosului și ale beatitudinii, dar făuritorii lor sînt acei ce-și proiectează în el imaginația, fantezia, ideile îndrăznețe, cutezanța și inventivitatea poetică, spuse Socrate, ridicîndu-se în picioare.

— Și dintre noi doi nu sînt eu oare poetul ? ! rosti Critias cu aroganță, ridicîndu-se și el în picioare.

Apoi se îndreptă trufaș spre poartă. Ajuns acolo se răsuci în loc și spuse cu îndîrjire :

— Eu nu mai am ce căuta aici, de vreme ce mă vezi ca pe un porc frecîndu-se de-o piatră. Deocamdată noi doi nu mai avem ce să ne spunem.

Și dispăru...

În clipa următoare, din spatele zidului răsări capul ușor ciufulit al vecinului.

— Iar ai tras cu urechea ? îl întrebă Socrate, dojenitor. Da ? Și ce părere ai ?

— Sînt amîndoi o apă și-un pămînt, la fel de pătimași, îndărătnici și de neîmblînzit...

— Îți mulțumesc pentru cuvintele tale încurajatoare, spuse filosoful cu ironie.

17

Un singur cer Grecia are, albastru ca floarea de cicoare, o singură lumină, cu cea mai mică strălucire, un singur Olimp, populat de-o șleahtă de zei și zeițe ce miros a om precum miroase a pește țărmul mării cu nisipul răscolit de valuri. Un singur Delfi are Grecia, cunoscător al vremilor viitoare. Un singur grai, ce nu se deosebește, de-ar merge omul cît ar merge pe tot cuprinsul ei. Un singur lucru îi lipsește : un țel unic, o unică idee.

Războaiele sînt cele care ascut conflictele de clasă și lupta pentru putere, iar conflictele ascuțite sînt soluționate, la rîndul lor, cu ascuțișul lanciei și cu tăișul spadei. Țările sărăcite și devastate de război caută să se îmbogățească și să prospere pe seama unui nou război și chiar și războaiele de apărare degenerează pînă la urmă în războaie de jaf.

De la o zi la alta, Elada devine martira unor contradicții din ce în ce mai grave, ce merg pînă la vărsarea de sînge. Și atunci cum să crezi în pacea lui Nicias ? Ce vrea să însemne afirmația că pacea îi mulțumește pe moșierii Aticei și e pe placul plugarilor și al proprieta-

rilor de sclavi, care-i închiriază pe aceştia în schimbul unor beneficii grase ? Dar cu ceilalţi cetăţeni cum rămîne ?

Cum am putea noi, atenienii, să-l punem în fruntea noastră pe şovăielnicul pacifist, pe boşorogul Nicias, care pentru o linişte nesigură le întinde mîna acelora ce nu contenesc să facă din toţi tinerii, băieţi şi fete, nişte războinici cruzi, cărora le făgăduiesc la nevoie şi sprijinul atenienilor, în cazul unei eventuale răzvrătiri a hiloţilor împotriva lor ?

Iată de, ce nu dorim să avem în frunte un moşneag uns prosteşte cu toate alifiile, ci un bărbat dîrz şi neînfricat, ce nu se lasă dus de nas, iar dacă vecinii se înarmează, să ne înarmeze şi el pe noi.

Şi cine e acest bărbat ? Răspunsul e unul singur :
fiul lui Cleinios,
nepotul lui Pericle,
discipolul lui Socrate,
Alcibiade.

Atenienii vor fi conduşi de un tigru nu prea îmblînzit, frumos de ţi se taie răsuflarea, sprinten şi agil, îndemînatec şi cutezător, copil al Fortunei, iubit cu înflăcărare şi înflăcărat în iubire, mîndria cetăţii, speranţa poporului.

„Cu nimeni n-a fost destinul atît de generos în privinţa frumuseţii şi cu nimeni atît de mărinimos, încît să-l copleşească fără rezerve cu atîtea daruri ale vieţii, aşa cum l-a copleşit pe Alcibiade“, s-a spus despre el în vremurile de mai tîrziu, dar ştiau acest lucru şi contemporanii lui.

Cu pompă mare Alcibiade fu ales şi instalat în funcţia de strateg. Dar nu mai era acel Alcibiade pe care-l crescuse Socrate. Iar filosoful n-ar fi avut acum nici o bucurie, dacă împreună cu el nu s-ar fi bucurat şi atenienii.

„Cel ce cu gînd prietenesc doreşte să vină la mine, înainte de apusul soarelui, va fi bine venit“, îi pofti el la ospăţ pe atenieni, prin glasul crainicilor.

În jurul zidurilor ce împrejmuiesc faimoasele sale grădini, mulţimea sporeşte neîncetat şi aşteaptă cu nerăbdare să se deschidă porţile. Anofeles se caţără uşor pe spinările cetăţenilor şi de aici se saltă pe zid, de unde urmăreşte cu interes felul în care se desfăşoară pregătirile pentru sărbătorescul ospăţ.

— O, zei din Olimp ! exclamă el cuprins de o tulburare nestăpînită. Mi se întunecă ochii de ceea ce mi-e dat să văd...

Mulţimea flămîndă de la poalele zidului răcneşte :

— Spune, spune, ce vezi ? !

Un bărbat lung şi deşirat îl trage pe Anofeles de picior.

— Vorbeşte, neisprăvitule, că de nu, te trag la vale ! Ori poate vrei şi pentru treaba asta să întinzi laba ta murdară de cerşetor ! ? !

— Dă-l jos, ţînţarul !

— Nu vă pierdeţi cu firea, cetăţeni ! Vă spun totul. Uite acuşica vă spun, îi turuie gura vicleanului Anofeles : Pe Helios, dătătorul de viaţă ! Pe fermecătoarea Afrodita, care întreţine în noi flacăra iubirii ! Pe marele Pan, ocrotitorul cirezilor...

— Nu eşti la altar, aiuritule ! Spune ce vezi, îl întrerupe un glas din mulţime.

— O, tu Dionysos, zeul fertilităţii şi al vinului... continuă Anofeles să-i evoce pe toţi zeii.

Cineva se apleacă să ridice o piatră şi într-o clipită Anofeles dispăru dincolo de zid.

— Ticălosul !

— Pişicherul !

— Parazitul !

— Şi noi ne înghesuim aici ca muştele !

— Mai mult ca sigur că n-o să ajungă bunătățile pentru toți !

— Și nici măcar nu știm ce se pregătește !

— Ba știm ! strigă deodată un băiețandru pe care taică-său îl cocoțase pe zid. Grădina e plină de sclavi. Forfotă mare ! Aduc lemne, clădesc ruguri, înfig în frigare pulpe de vaci, purcei, viței, gîște și oi ! Sclavele aduc platouri cu mormane de scrumbii grase, coșuri încărcate cu dulciuri și fructe, pere, smochine, nuci, iar pe umeri poartă amfore cu vin și merg așa, înșirate una în spatele celeilalte.

Și, pe neașteptate, băiețandrul izbucnește într-un răcnet sălbatic :

— Arde ! Arde ! Toată grădina e învăluită în flăcări !

Peste zid se rostogolesc nori de fum. Sclavii au aprins toate stivele și încep să învîrtească frigările. Fumul miroase a lemn ars, a grăsime încinsă și a carne friptă și mirosul acesta stăruitor excită nările nerăbdătorilor.

Deodată se aude un strigăt deznădăjduit :

— Au deschis porțile ! Și noi nu mai apucăm să intrăm.

— Ba intrăm !

Unii au și ajuns înăuntru, alții, mai temerari, escaladează zidul, grosul mulțimii însă astupă porțile, trup peste trup, oamenii se calcă în picioare, se înăbușă, strigă după ajutor. Sclavii izbutesc să deblocheze intrarea, lăsînd să pătrundă atîția flămînzi cît poate cuprinde grădina. Apoi, cu eforturi mari, închid porțile la loc. În spatele lor e paradisul, căci Alcibiade e generos, de-a dreptul risipitor. În fața lor însă, oamenii jelesc, izbesc cu pumnii în plăcile de metal, spunîndu-și în sinea lor că Alcibiade poate îndestula întreaga Atenă ! Alcibiade poate orice, numai să vrea ! Și ca și cînd amfitrionul le-ar fi citit gîndurile, pe zid își fac apariția trîmbițașii și crainicii lui Alcibiade :

— Cetățeni ai Atenei ! Fiți liniștiți ! Fiecare se va înfrupta din bunătățile pregătite anume pentru voi. Totul a fost socotit în așa fel, încît nimeni să nu plece de aici nemîncat și nebăut. Aveți răbdare...

În grădină, comesenii au și început să se bată pentru primele bunătăți : ficat fript la grătar, salată de pește și alte gustări. Adună cu mîna din vasele adînci sosul gros, legumele și pasta de mazăre...

•

Pretutindeni în casa lui Alcibiade, draperiile sînt date într-o parte, sclavii și sclavele umblă de zor prin toate încăperile, aducînd vase de spălat mîinile, amfore cu vin, vase pentru amestecat și căni cu apă. Momentul începerii festinului sosise, dar Alcibiade încă nu dăduse semnalul. Sta înconjurat de un grup de prieteni foarte eterogen — printre ei, bogătașul Anitos, unul dintre fruntașii partidului democratic, Euripide, Criton, apoi Critias, vărul lui Alcibiade și alți discipoli ai lui Socrate, printre care Aristip, Antistene, Eutidemos, Simon... Socrate însă, lipsește.

Cu greu își ascunde Alcibiade neliniștea, ba chiar indispoziția. De ce nu vine ? Ori poate nu vine ? se frămîntă în sinea lui. Ascultă absent elogiile celor prezenți, răspunde la ele molatec, cu privirea veșnic ațintită spre intrare.

Și iată-l, a venit ! Desculț, în chitonul său alb și peste acesta obișnuitul himation de culoare cafenie.

Zîmbește și întregul salon se luminează ca din senin. S-au luminat și frescele de pe pereți, pictate de Agataros, s-au luminat și florile vii din vaze, și fețele oamenilor, și veșmintele lor s-au luminat.

Alcibiade sare din jilțul lui, Buf ! O măsuță frumos pregătită se răstoarnă zornăind : argintul și aurul răsună pe dușumeaua de mozaic, Alcibiade aleargă mai departe în întîmpinarea lui Socrate, îi face o plecăciune adîncă și exclamă cu emfază :

— Priviți, scumpii mei prieteni, aici se află adevăratul strateg al Atenei. Tu, dascălul meu neîntrecut, tu ai vorbit tot timpul în *ekklesia* prin gura mea, iar eu n-am fost decît instrumentul tău. Tu ai triumfat, nu eu !

Oaspeții aplaudă și ovaționează, fericiți :

— Glorie lui Alcibiade ! Glorie lui Socrate, dascălul și părintele lui !

Filosoful stă țintuit locului, emoționat de manifestarea de dragoste a discipolului său, dar totodată și ușor descumpănit.

— Ție îți datorez totul, se înflăcărează Alcibiade.

— Gata ! Ajunge, băiete ! îi curmă Socrate elanul. Vrei să plec ? Ori poate ți-ai băgat în cap să mă izgonești din casa ta ?

Discipolul își îmbrățișează dascălul și îl sărută cu duioșie.

— Ai vrea poate să-ți aduc mulțumirile undeva într-un loc mai liniștit ? Nu ! Să vadă și să știe toți cine l-a dat Atenei pe Alcibiade ! M-aș putea numi oare discipolul tău, prea scumpe Socrate, dacă tocmai azi m-aș umfla în pene și, din trufie, aș uita de dascălul meu ?

Îl cuprinse pe după mijloc și, conducîndu-l prin mulțimea de oaspeți spre masa lui, îl pofti cu o nouă plecăciune să ia loc lîngă el.

— E adevărat, începu Socrate după ce se așeză, e adevărat că-mi dau osteneala ca fiecare să plece de la mine mai bun decît a venit. Dar singur nu le dovedesc pe toate. Succesul depinde mai mult de discipol decît de mine. Uneori, intervine aici însăși misterioasa zeiță Tyche, copleșindu-l pe om cu norocul presărat din vestitul corn al belșugului, alteori intervin, așa cum spune bunul nostru prieten, Euripide, aici de față, patimile și pasiunile.

— Așa e, încuviință Euripide. Pasiunile influențează puternic făurirea destinului omenesc. Asta însă nu înseamnă că exclud sau contest ansamblul întîmplărilor și, firește, ceea ce i s-a dat omului din leagăn.

Alcibiade îi făcu un semn administratorului casei şi, în aceeaşi clipă, prin toate încăperile începură să foşnească tălpile desculţe ale sclavilor, care aduceau la mese mîncăruri calde şi reci.

Din peristil răzbate în surdină un murmur de chitară.

De la o masă mai îndepărtată, la adăpostul florilor răsfirate într-o vază înaltă, Critias îl urmăreşte cu ochii holbaţi pe Alcibiade, care nu mai ştie cum şi ce să-i servească lui Socrate. Cu mîna lui alege de pe platouri nu numai cele mai bune bucate, ci pînă şi superbele garnituri ale acestor bunătăţi : aspicuri, coşuleţe din cocă fină umplute cu tocătură din carne de pasăre şi vînat, ficăţei de găină cu migdale.

Amărăciunea izvorîtă din dragostea împărtăşită a celor doi îi sugeră lui Critias o idee mai mult decît stranie :

La anumite intervale de timp, spartanii declară aşa-numitul „război sacru" hiloţilor, organizînd împotriva lor o adevărată vînătoare, aşa cum se organizează împotriva fiarelor sălbatice şi, cu acest prilej, ucid dintre ei cele mai puternice exemplare. Dar ce sînt aceşti hiloţi, aceşti sclavi ce lîncezesc pe malurile Eurostosului, năpădite de păpuriş ? Nişte fiare ! Şi Critias îşi miji ochii : Cu totul altceva ar fi însă să declare „război sacru" celor de la masa de onoare ! Da, ar fi într-adevăr o vînătoare pe cinste să aleagă dintre ei exemplarele cele mai puternice !

Hrănit de această închipuire, Critias încetă să-l mai privească pe Socrate, veşnic asaltat de drăgălăşeniile credinciosului său discipol, şi îşi înfipse dinţii într-o pulpă de raţă.

Eutidemos, uitîndu-se la Alcibiade cu ochi de îndrăgostit, nu părea totuşi deloc în apele lui. Critias, care altădată se aşeza lîngă el, se aşezase în celălalt capăt al refectoriului şi nu-l învrednicea nici măcar cu privirea. De ce ? Ce i-am făcut ! Şi deodată, adolescentul fu cuprins de sentimentul părăsirii ! Îi lipseau şoaptele lingu-

şitoare ale insistentului Critias şi îl stingherea faptul că acesta nu căuta prilejul să-l atingă sau să-l mîngîie. Şi nici versuri nu-i mai dedica !...

După ce mîncară cu toţii pe săturate şi nu mai fură în stare să biruie pînă la capăt nici măcar potîrnichile umplute cu tocătură de lăptuci şi gălbenuşuri piperate, şi după ce ciugulîră doar cîte puţin din copturile de nuci şi migdale, îmbibate cu vin greu de Chios, Alcibiade îşi desfăcu larg braţele şi i se adresă bunului său dascăl :

— Spune-mi, dragul meu Socrate, cu ce aş putea să te răsplătesc pentru atîţia ani de învăţătură...

— Învăţătură ? sublinie filosoful, morocănos. Cum adică !...

— Iartă-mă, îl întrerupse Alcibiade, cu mîna pe inimă. Dar nu suport ideea de a lua numai de la tine şi de a nu-ţi da nimic în schimb. Spune şi vei avea tot ce doreşti. Declar asta aici, de faţă cu toată lumea...

— Îţi aminteşti ce ţi-am răspuns în urmă cu ani, cînd m-ai întrebat cît o să ai de plată ?

— Cum să nu. Mi-ai spus atunci că o să-mi ceri o recompensă mare.

— Iar tu ai dat din mînă dispreţuitor şi mi-ai răspuns cu trufie : am auzit că-i înveţi pe oameni fără bani, dar la mine banii nu contează. Am moştenit o avere fabuloasă, şi-ţi voi plăti cît vei cere.

— Iar tu, Socrate, ai izbucnit atunci într-un hohot de rîs nestăvilit şi parcă te aud ce mi-ai spus : Nu, băiete. Nici vorbă nu poate fi de aşa ceva ! Eu îi învăţ pe toţi fără bani, chiar şi pe tine, scumpe Alcibiade.

— Iar tu te-ai burzuluit ! rîse filosoful, ca atunci. Şi te-ai răţoit la mine. Parcă te aud : Dacă te-aş plăti, n-aş avea sentimentul că am rămas cuiva dator..

— Şi tu vrei ca acest sentiment să stăruie mereu în mine şi nu-mi doreşti să mă descotorosesc de el ? ! ? se aprinse Alcibiade.

— Linişteşte-te, scumpul meu prieten. Ori poate ţi-e teamă că o să-ţi cer mai puţin acum decît ţi-am cerut atunci, cu ani în urmă ?

Oaspeţilor li se tăie răsuflarea de emoţie. Nu erau în stare să-şi imagineze ce anume ar fi putut să-i ceară bogătaşului Alcibiade un om ca Socrate, care pretindea atît de puţin de la viaţă.

— Şi ce i-ai cerut tu atunci lui Alcibiade ? îl întrebă Euripide pe filosof.

— De bună seamă dragostea, scăpă Critias, din gura-i veninoasă, caustica observaţie.

— Bineînţeles că dragostea, scumpul meu Critias, mărturisi Socrate. Eu vreau de la discipolii mei ceva mai mult decît banii ! Vreau să trăiască aşa cum îi învăţ. Şi, întorcîndu-şi privirea spre înmărmuritul Alcibiade, adăugă : Iar tu mi-ai spus atunci : De acord.

— Într-adevăr, am spus aşa, dar eu socotesc asta doar o manifestare a modestiei tale şi de aceea cred că ţi se cuvine o răsplată mare, un dar măreţ.

— Ei bine, află atunci că tocmai asta vreau de la tine, scumpul meu Alcibiade. Şi mai află că dacă stau de vorbă cu tine şi cu toţi ceilalţi discipoli ai mei, fac asta numai de dragul Atenei. Şi din dragostea pentru ea, nu socotesc zilele pe care ţi le-am consacrat ţie şi lor şi mi-ar crăpa obrazul de ruşine dacă aş cere să fiu plătit pentru acest lucru. Spuneai că sînt modest ? ! ? Nu, nu sînt deloc modest, dimpotrivă, sînt foarte pretenţios : vreau să iubeşti Atena cu aceeaşi mare dragoste cu care o iubesc şi eu, şi s-o slujeşti cu cît mai mult devotament.

— Eşti o fiinţă nobilă ! rosti Alcibiade, cu vocea tremurătoare şi ochii lui începură să scapere scîntei. Eşti cel mai bun fiul al Atenei ! Îţi voi rămîne veşnic îndatorat şi recunoştinţa mea va fi veşnică pentru dragostea ta faţă de cetate, dragoste pe care ai reuşit s-o sădeşti şi în inima mea.

Și, stăpînindu-și emoția, reluă pe un ton și mai ceremonios, ca și cînd ar fi depus, în fața tuturor, un jurămînt solemn :

— Vreau să slujesc cetății cu cinste și credință cît voi trăi !...

Un simțimînt de profundă tulburare îi înfioară pe toți mesenii. Se ridică în picioare, toasturile se țin lanț... Sclave, în peplumuri strînse în talie, apărură în refectoriu cu coronițe de trandafiri în brațe. Alcibiade luă de la una din ele o coroniță și, după ce sărută trandafirii, încunună cu ei capul lui Socrate. Iar la împotrivirea filosofului, care pretindea că prima coroană i se cuvine azi lui Alcibiade, acesta ripostă zicînd :

— Nu, nu ! În fața ta eu mă simt un băiețandru neastîmpărat, capricios și îndărătnic, plin de nestatornicie omenească. Niciodată nu voi atinge măsura ta, armonia virtuților tale, binele și frumosul ce se contopesc în tine, într-un tot indisolubil.

— Mă provoci să poleiesc și eu virtuțile tale cu aur ? îl întrebă Socrate.

— Nu, te rog, nu. Mie îmi revine înalta misiune de a le demonstra prin fapte, replică Alcibiade.

Un nou val de entuziasm făcu să freamăte întreaga sală și cupele de aur răsunară în sănătatea celor doi.

Și în această atmosferă festivă, nimeni nu băgă de seamă că în clipa în care Alcibiade împodobea cu coroana de trandafiri capul dascălului său, Critias părăsi încăperea.

Grădinile lui Alcibiade sînt o pădure de flăcări ce se înalță spre cer, mistuindu-se într-o unică strălucire trandafirie. Lămpile și felinarele cu ulei ce atîrnă pe funii groase, întinse între copaci, răspîndesc o lumină difuză, împrumutînd astfel grădinilor un spor de frumusețe ; toate focurile pîlpîie sub frigările în care se înfig mereu

alte hălci de carne şi chiar berbeci şi porci nesfîrtecaţi. Sute de torţe străluminează înserarea, flăcările bat în flăcări şi totuşi sclipirea lor nu răzbate în toate umbrele laurilor, oleandrilor rododendronilor şi citricilor.

— Hai, luaţi ! Prindeţi ! strigă un sclav care, trăgînd de pe frigare un berbec rumenit ca aurul, îl despică în patru. Aveţi grijă însă să nu vă ardeţi gura...

— Ah, ce bunătate divină, ce mai, adevărată ambrozie, se aud glasuri în jurul focului, care apoi se grăbesc să strige : Dar nectarul ?! Unde-i nectarul ? Să vie amforele !

Cei mai vicleni trag la umbra arbuştilor pulpe şi spinări întregi de berbec şi acolo, feriţi de ochii invidioşi ai celorlalţi, se înfruptă de zor, împreună cu rubedeniile lor cele mai apropiate. Du-te cu bunătăţile astea la lumină şi te-ai lins pe bot de ele, căci pretutindeni se găseşte cîte unul să-ţi smulgă friptura din mînă cît ai zice peşte...

Pe măsură ce noaptea înaintează, pe măsură ce burţile se umflă şi vinul înfierbîntă sîngele, veselii devin mai veseli, vorbăreţii mai vorbăreţi.

— Eu, unul, molfăie cu gura plină, dar cu buzunarul gol, un cetăţean liber, adresîndu-se celor din jurul său, da, cu unul sînt în stare să pun rămăşag că de cînd e Atena Atenă, n-am mai avut în fruntea noastră asemenea strateg. Aşa cum văd eu, sub Alcibiade o să fie... cum să zic... aşa, ca şi cînd ai petrece o lună pe Olimp... Ce mai o să ne ţină într-un răsfăţ...

— Aşa se pare, îl aprobă unul dintre tovarăşii săi, mestecîndu-şi încet dumicatul picant şi unsuros, în timp ce mintea lui trece în revistă calendarul grecesc, în care, lună de lună, se ţin lanţ sărbătorile legate de ospeţe îmbelşugate. Şi, după această scurtă verificare, se grăbeşte să adauge : Da, de pe acum se poate vedea cît de grase o să fie serbările Eleusine. Dionisiacele mari şi cele ţărăneşti, serbările Salaminei... Numai sănătoşi să fim că,

vorba ceea, de burțile noastre o să aibă grijă Alcibiade, al doilea Apolo.

— Păi da, el nu e ca lacomul Nicias, care nu vede decît chiria pe care o ia pentru sclavii lui. Alcibiade, cu ochii săi ageri, vede toată Atica, toată liga ateniană, toată lumea, cu mare cu tot. Am început să cădem pradă moțăielii, dar nici o grijă, tînărul ăsta ne trezește pe toți și o să scuture, cum scrie la carte, lumea asta putredă și mucegăită... Ai să vezi !

— Eu nu te contrazic, îl asigură un cetățean plin de speranțe, lăsîndu-se pe spate cu amfora la gură și făcînd să gîlgîie vinul pe gîtlej pînă cînd i se revarsă pe limbă.

Pe Alcibiade îl laudă și cei rămași dincolo de porți, căci sclavii sîrguincioși aruncă mereu peste zid coșuri încărcate cu tot felul de bunătăți, făcînd astfel ca paradisul grădinilor să se reverse și în afara lor.

În încăperea în care noul strateg se desfăta în cercul celor mai buni prieteni, sorbind pe îndelete din deliciosul vin de Chios și privind cu voluptate dansul tremurător al unor grecoaice delicate, purtînd crenguțe de mirt în păr și în mîinile lor gingașe, un sclav intră încet, conducînd un bărbat cît un munte : e timonierul Antiohos, care dorește să-i vorbească stăpînului.

Chipul marinarului i se pare cunoscut lui Alcibiade, dar cîte chipuri nu-i sînt cunoscute unui comandant ce a participat la atîtea bătălii navale ! ? !

Antiohos se prezintă singur și raportează milităreşte :

— Eu sînt acela care în urmă cu ani ți-am prins în agora o prepeliță îmblînzită, atunci cînd s-a speriat și ți-a zburat de sub mantie.

Povestea se întîmplase demult, în ziua în care în agora se organizase o colectă publică în folosul obștei. Cînd Alcibiade a rostit uriașa sumă pe care intenționa s-o doneze, oamenii din agora au izbucnit în urale atît de puternice,

încît de emoție și bucurie idolul Atenei a uitat să mai strîngă prepelița la pieptul său.

— Închipuiți-vă, dragii mei, se adresă Alcibiade prietenilor săi. Numai o gură spartă ca a mea putea să facă una ca asta ! Dar pentru prepelița aceea, i-am promis acestui om că dacă voi ajunge vreodată strateg, îl voi numi timonier pe triera mea de comandant.

Chitarele și tamburinele nu încetează să cînte, dansatoarele nu încetează să salte ușor și să-și unduiască trupurile mlădioase. În sală se produce rumoare, însoțită de un rîs nestăvilit. Marinarul rămîne descumpănit.

— Dar eu... prea scumpe Alcibiade, bîiguie încurcat, eu n-am venit să-ți cer să te ții de făgăduială... ci... mai curînd așa... în glumă, ca să te distrez și eu nițel, în această zi... atît de măreață pentru tine. Dealtfel, sînt sigur că și tu ai glumit atunci cînd...

Încet, încet, rîsul pieri de pe fața lui Alcibiade :

— Da, ai dreptate, rosti el cu toată seriozitatea. Am glumit. Dar pentru că ai venit acum să-mi amintești să mă țin de promisiune — nu, nu, te rog să nu mă minți, pentru asta ai venit pentru faptul că ai avut încredere în mine, te numesc timonier pe nava mea amiral.

— M-ai făcut fericit ! exclamă Antiohos, cu însuflețire.

— Tu m-ai făcut pe mine fericit, îi răspunse strategul. Îmi sînt dragi acei ce au încredere în mine ; pe mare îi îndrăgesc îndoit, iar în războaie, întreit. Apoi, ridicîndu-se în picioare, sublinie pe un ton categoric : și în afară de asta, n-aș suporta să existe în întreaga Eladă un singur om care că poată spune : Alcibiade nu se ține de cuvînt, chiar dacă acest cuvînt a fost dat în glumă.

Uleiul în felinare e pe sfîrșite, focurile sînt pe cale să se stingă. Grămezile mari de cenușă împrăștie în jurul lor o dogoare plăcută. Trupuri, pe jumătate dezgolite, de

bărbaţi, tineri şi sclave, se tolănesc aici ca la ele acasă; şi prostituate, căci orice serbare, la capătul ei, le oferă şi lor un prilej de manifestare. Cine pe cine înhaţă, pe acela îl are. Vinul băut, fie el şi subţiat cu apă, înceţoşează mintea şi dă ghes instinctelor. Ca un vînt negru zboară printre arbori şi arbuşti animalica forţă primitivă a împerecherii. Mirosul sămînţei şi al transpiraţiei se contopeşte cu parfumul florilor şi al uleiurilor aromate.

Gemete, suspine, declaraţii de dragoste împleticite, de la nevăzut la nevăzută, de la necunoscut la necunoscută.

Peste grădini nu se mai înalţă acordurile muzicii. Un singur ton, un ton străvechi bubuie din adîncul pămîntului, strecurîndu-se prin ochiul întunecat al nopţii, ca sîngele prin artere.

Critias şi Antifon stau de vorbă pe o bancă în porticul peristilului. Tînărului sofist nu-i vine să creadă că Critias se desparte de Socrate şi bolboroseşte, cu limba împleticită de beţie:

— Şi-acum... acum, la cine ai să te duci?

— Nici o grijă, scumpe Antifon, nu vom fi departe unul de altul. Mă voi duce la cel ce te-a învăţat şi pe tine, la Gorgias, îi răspunse Critias, ridicîndu-se de pe banca de marmoră.

În aceeaşi clipă îşi dă seama însă că de fapt nu se desparte numai de Socrate şi de Alcibiade, ci de democraţi, în general. Da, despărţire totală. Dar oare numai despărţire? Asta cam greu. „De atîtea ori m-au invitat prietenii să vin la eteria lor. Ei, acum a sosit momentul. Şi, totuşi, nu-i atît de simplu să juri credinţă oligarhiei şi să te legi, prin acelaşi jurămînt, să-i răstorni pe democraţi. Dar, în definitiv, de ce-aş ezita? Oricum, m-am săturat de mult pînă în gît de orînduirea lor, potrivit căreia oamenii de rînd trebuie s-o ducă mai bine decît noi, cei de neam mare." Şi, rîzînd sec, Critias îşi continuă monologul său interior: „Ei, da, iubitul meu Alcibiade! Şi bătrînul meu Socrate!

Ce mi-ați face voi mie dacă ați ști ce surpriză vă pregătesc ! Noroc că n-aveți cum să aflați..."

Cînd ieși în grădină, strălucirea argintie a zorilor i-l aduse în cale pe adolescentul Eutidemos, care-i zîmbi drăgăstos. „Ia te uită ! Piatra de care se freacă porcul", își spuse Critias în sinea lui.

— De ce mă ocolești azi, îi reproșează adolescentul. Nici nu știi ce dor mi-e de tine, scumpe Critias...

— Cam tîrziu, iubitule. Noi doi nu mai avem ce să ne spunem.

— Nu, nu ! se năpusti spre el Eutidemos. Să nu spui asta, scumpul meu. Eu te iubesc nespus de mult.

— Șterge-o ! scrîșni Critias printre dinți, și cînd Eutidemos întinse brațele spre el, îl îmbrînci cu atîta putere, încît adolescentul căzu cu capul pe marginea de piatră a fîntînii arteziene și fruntea începu să-i sîngereze.

Critias nu se sinchisi de bocetele lui și, fără să-l învrednicească măcar cu privirea, porni spre poartă.

Dinspre grădini venea o adiere răcoroasă și odată cu ea, în vilă pătrunse o umbră necunoscută. În cea mai desăvîrșită liniște se furișă în refectoriu și, după ce dădu pe acolo cîteva tîrcoale, se opri în fața unei mese pe care se afla un vas mic din aur masiv. Mai rămăseseră în el cîteva boabe de fistic. Umbra le strînse în grabă și le îndesă în gură, iar vasul îl strecură iute într-un buzunar voluminos, din acelea în care cerșetorii adună de obicei turtele de orz și resturile de mîncare. După ce se asigură că nu fusese urmărit de nimeni, se pierdu în grădină unde, într-o clipită, se făcu una cu umbrele copacilor din spatele cărora cercetă cu atenție ce se petrece în jurul lui. Toată suflarea adunată în ajun zăcea acum secerată de băutură. Drumul spre ieșire era liber. Încet, cu ocolișuri în zigzag, de la un copac la altul, umbra se apropie tiptil de poarta deschisă. Deodată, din dreapta, își făcu apariția, cu

pas energic, un tînăr purtînd o superbă hlamidă de mătase.

— Primeşti umilul meu salut ? il întrebă umbra respectuos.

— Desigur, încuviinţă tînărul. Dar cum se face că pleci şi tu atît de devreme ?

— Aşa mi-a venit, răspunse umbra care, din cuvintele „atît de devreme" desluşise indispoziţia unui bărbat de bună seamă de viţă nobilă ; Eu sînt cerşetor, continuă umbra rînjind şi dinţii săi gălbejiţi dezvăluiră două goluri ce dădeau feţei sale supte şi alungite o înfăţişare de lup ; da, sînt cerşetor, dar nu-mi face plăcere să mă învîrt printre cerşetori. Mă simt printre ei însingurat...

— Interesant, spuse Critias cercetîndu-l cu interes pe interlocutorul său. Şi eu am avut aici sentimentul singurătăţii şi al înstrăinării...

— Printre cei de colo ? întrebă mirat cerşetorul, arătînd cu mîna spre vila lui Alcibiade şi rostind, foarte respectuos, cuvintele „cei de colo". Pe cîte ştiu le aparţii, distinse Critias...

Critias trecu peste faptul că acest băgăreţ îl cunoştea şi-i ştia pînă şi numele, şi-l întrebă cu un aer indiferent ;

— Şi tu, tu cui aparţii ?

— Eu aparţin celor ce au nevoie de ajutorul meu, preţiosul meu stăpîn.

— Şi cum poţi fi tu de ajutor cuiva ? întrebă Critias, ieşind pe poartă odată cu sărăntocul său însoţitor.

— Mă numesc Anofeles, stăpîne.

— Aşa ! exclamă Critias. În cazul ăsta şi eu te cunosc...

Drept care, Anofeles se grăbi să-l întrerupă, adăugînd :

— Şi tu, scumpe Critias, s-ar putea să ai odată nevoie de ajutorul meu.

Critias îl cercetă îndelung şi cu toată atenţia, dar nu scoase o vorbă.

— Nu rămîne decît să-mi dai de veste, sparse tăcerea cerşetorul ; şi atunci îţi vei da seama de partea cui sînt.

Critias îi aruncă un *dareikos* de aur. Anofeles îl prinse din zbor şi-l strecură la iuţeală în buzunar, unde aurul se ciocni de aur. La auzul acestui semnal sonor, Critias zîmbi satisfăcut.

18

Din sutele de sclavi ce-şi aşteptau stăpînii în stradă, doi îşi aprinseră torţele la focul din faţa porţii şi i se alăturară lui Critias.

— Duceţi-vă acasă, că eu vin singur, le spuse stăpînul, autoritar.

— Fără lumină ? ! ? se auzi din poartă glasul lui Anofeles.

— De cine să-mi fie frică ? răspunse Critias rîzînd, şi fără să mai stea pe gînduri porni, pierzîndu-se fără urmă.

La prima încrucişare de drumuri, o coti repede spre cartierul Kydatenaion. Luna parcă s-ar fi pus de acord cu dispoziţia sa schimbătoare. Cînd se întuneca, ascunzîndu-se în spatele unui nor hoinar, cînd se lumina, strălucind cu toată puterea. Acum însă, Critias nu mai şovăia ; gata, s-a hotărît.

Se opri în dreptul unei portiţe, la intrarea din spate a unei vile destul de arătoase. Ciocăni încet. Portiţa se deschise numaidecît şi în prag îşi făcu apariţia un sclav bătrîn.

— Mai sînt aici ? i se adresă el, arătînd cu mîna în direcţia vilei.

— Cine eşti, stăpîne ? întrebă credinciosul paznic.

Critias îi luă felinarul şi-l apropie de chipul său.

— O, da, stăpîne ! Te cunosc ! exclamă bătrînul sclav. Ai mai fost pe la noi, chiar dacă ai intrat prin altă parte. Mă duc să te anunţ.

Şi o rupse la fugă, făcînd să foşnească iarba sub picioarele lui desculţe.

În încăperea nu prea spaţioasă, luminată doar de două felinare, domnea clar-obscurul. De-a lungul unui perete, se înşirau cîteva canapele, iar în dreptul fiecăreia, cîte o măsuţă pe care se aflau platouri cu gustări picante şi dulciuri şi, fireşte, nelipsita amforă cu vin. În această încăpere nu servesc nici sclavi, nici sclave. Ciudat festin. Oaspeţii trebuie să se servească singuri ; singuri să-şi umple paharele. Căci oaspeţii doresc să fie singuri. Aici nu-i nevoie nici de lumină clară. Aici nu se scrie nimic, totul trebuie memorizat. Paznicul din dreptul uşii e libertul favorit al amfitrionului. E un om de nădejde şi toţi se pot bizui pe el. E surd. Bătrînul sclav dădu buzna în încăpere şi, strecurîndu-se ca o vijelie printre musafiri, se opri în faţa lectusului pe care sta tolănit stăpînul său Peisandros, demagog al Atenei, ca să-i aducă vestea că distinsul Critias aşteaptă să fie primit.

— Ei, bravo ! În sfîrşit, zîmbi amfitrionul.

Cîteva glasuri îşi manifestă bucuria.

— Dar de ce tocmai azi ? ţinu să sublinieze Antifon.

— Probabil că tocmai azi a trebuit să se întîmple. După ospăţul de la Alcibiade, replică Teramenes.

— Du-te şi pofteşte-l pe oaspete, îi porunci Peisandros bătrînului sclav.

Cînd Critias pătrunse în întunecata încăpere, fu întîmpinat cu strigăte şi manifestări de prietenie. Amfitrionul îl invită să ia loc în faţa lui şi i se adresă, cu zîmbetul pe buze :

— Ce surpriză ! Tu la mine ! Şi, numaidecît, se corectă : Tu la noi ! Într-o zi ca asta ! Ce noutăţi ne aduci, scumpe Critias ?

— Nimic, răspunse Critias, tulburat. Nimic, decît pe mine însumi.

Urale entuziaste, acoperite din cînd în cînd de cuvinte ca acestea :

— Şi asta-i puţin ? ! ?

— Un asemenea dar pentru cauza noastră ! ? !

— De ce atîta modestie, scumpe Critias ? ! ?

— Asta-i tot, am venit şi sînt al vostru, rosti încet Critias, acordîndu-şi vocea şi chipul cu zîmbetul modestiei, aşa cum învăţase de la sofişti.

După altă serie de manifestări entuziaste, Antifon îl întrebă ceremonios :

— Ai reflectat bine înainte de a te declara adeptul nostru tocmai în clipa în care ruda ta de sînge a fost ales strateg şi are de gînd să reînvie democraţia ateniană ?

— Da, încuviinţă amfitrionul. Antifon are dreptate. Acest credincios discipol al lui Socrate va pune mîna pe toate, cu temeinicie. Vom avea mult de aşteptat pînă să se ivească prilejul nostru.

— Şi eu sînt discipolul lui Socrate, replică Critias, cu rînjetul pe buze. Şi tocmai de aceea am venit la voi, ca să nu trebuiască să aşteptăm prea mult pînă să ni se ivească prilejul...

— Nu înţeleg ce vrei să spui ! ? ! spuse Teramenes, plin de nedumerire.

— Vreau să depun jurămîntul ! rosti Critias, sobru şi lapidar.

— Pe Zeus ! exclamă Peisandros, cu emfază. Avem încredere în tine ca într-un frate. Dar jurămîntul pentru răsturnarea democraţiei este obligatoriu pentru toţi membrii *eteriei* noastre. Iar al tău, scumpe Critias, trebuie să aibă un caracter sărbătoresc. Peste o săptămînă. Bine ? Dar poţi să vorbeşti de pe acum în deplină libertate.

— Aşa cum am mai spus, începu Critias, şi eu am învăţat la şcoala lui Socrate. Alcibiade însă n-a preluat de la el un lucru, aş zice, cel mai preţios. Eu m-am ales cu mai mult. Am preluat de la Socrate acel *sofrosiné,* adică arta de a nu te pripi.

— Alcibiade e un bărbat remarcabil şi cutezător şi este pentru cauza noastră un pericol cum n-a mai fost nimeni

pînă acum, interveni amfitrionul, punînd accent pe cuvîntul nimeni.

— Alcibiade e în primul rînd un pericol pentru el însuși, spuse Critias rîzînd. Îl cunosc bine pe remarcabilul meu văr. E înzestrat cu tot ce-i trebuie omului spre a fi fericit și cu tot ce-i trebuie unui bărbat atenian spre a atinge gloria dorită, dar, și aici Critias rîse zgomotos, dar, aflați de la mine, scumpii mei prieteni, zeii n-au binecuvîntat în persoana lui, cu darurile lor, un om, ci un animal de pradă. Iar în oameni, așa cum se știe, se naște pofta firească de a-i răpune pe răpitori.

— Alcibiade nu trăiește ! încuviință Teramenes. Alcibiade gonește cu viața, rostogolindu-se într-un ritm vertiginos. Întrebarea este însă încotro...

— E pe placul zeilor, o, voi, Muze, mă auziți ! ? ! E pe placul zeilor să-i dai omului direcția drumului ce-l are de urmat ! exclamă Critias, privind chipul lui Peisandros, încețoșat de lumina palidă a felinarului.

— Aplaud nu numai poetul, dar și ideea exprimată de el, se înflăcără amfitrionul, bătînd puternic din palme. Să intervenim în planurile grandioase, să oprim marșul avîntat al megalomaniei, rod al unei fantezii precare.

— Și tu ești poet ! strigă servil sofistul Antifon. Eu nu sînt decît un simplu orator la tribunal, specialist în crimele de omor, dar mă voi încumeta să merg mai departe pe urmele tale, scumpe și distinse Peisandros. Să oprim acest marș, dar înainte de a țîșni prima picătură de sînge.

În loc să se uite la Antifon, Peisandros își întoarse privirea spre Critias și începu pe un ton solemn.

— Bine-venit fie în mijlocul nostru prietenul Critias care, în afară de propria-i persoană, ne-a adus cu el și prețioasa învățătură a lui Socrate : *sofrosiné*. A cunoaște valoarea timpului și valoarea desfășurării evenimentelor, iată principala învățătură ce se desprinde pentru fiecare dintre noi ; iar apoi, cu măsură și cumpătare, să măsori și, cu răb-

dare dar neobosit, să pregătești acea clipă în care fulgerul să coboare năprasnic de pe bolta unui cer senin.

— Excelent, scumpul nostru Peisandros, se aprinse Antifon. Asta merită o libație întru cinstirea lui Hermes, zeul isteților.

Ridicară cupele. Motivele săpate în aurul masiv arată ca niște cifruri încîlcite, aidoma conspirației oligarhilor.

— Despre ce-a vorbit Alcibiade la ospăț ? îl întreabă Peisandros pe Critias.

— A, nimic deosebit, răspunse acesta. A spus ceva despre dragostea față de obște.

Și oaspeții începură să transpună în practică dragostea noului strateg.

— Un democrat radical vrea să-i redea Atenei puterea și strălucirea de odinioară, spuse Teramenes.

— Să-l egaleze pe predecesorul său Pericle ! îl supralicită Antifon.

— O, nicidecum ! exclamă Critias. Să-l întreacă. Dorința lui e să răspîndească democrația în toată Elada, iar din Atena să facă metropola ei.

— Nu, nu, nu ! Astea-s visele deșarte ale unui megaloman, respinse această nălucă Teramenes, nu pentru că n-ar fi crezut în posibilitatea ei, ci dimpotrivă.

— Și Pericle a fost megaloman și cîte n-a izbutit, spuse cu voce domoală amfitrionul.

— Ceea ce a izbutit el, nu poate izbuti Alcibiade ! rosti cu un ton convingător profeticul sofist Antifon.

— De ce nu ? replică Peisandros, cu intenția de a menține trează conștiința prietenilor săi. Dacă aceste vise vor fi pe placul tuturor democraților din Elada, lui Alcibiade îi vor fi deschise toate porțile. În felul ăsta, va cîștiga războiul cu ușurință...

— Și atunci clipa noastră n-o mai apucăm niciodată ! izbucniră într-un singur glas Antifon și Teramenes.

Critias își ridică încet brațul și la fel de încet îl lăsă în jos :

— Vom coborî din nou cu picioarele pe pămînt, spuse el foarte calm. Da, dragii mei prieteni, vom trece de la vis la realitate. Căci visul cu cît e mai îndrăzneț, cu atît mai lesne se destramă.

Tăcere. Apoi, Peisandros :

— De la sine ?

Tăcere. Apoi, Critias :

— Cu puțin ajutor.

Lumina plăpîndă a lămpilor cu ulei parcă ar fi prins viață și ar fi devenit mai intensă. Peisandros ar fi vrut să le țină oaspeților săi un discurs. N-apucase însă să înghită dumicatul din coptura cu migdale și, trăgînd aerul pe gură, dumicatul îi alunecă în tubul respirator. Începu să se înece, fața i se congestionă, se făcu stacojie, apoi se învineți, iar venele de pe frunte i se umflară, zvîcnind cu putere, gata-gata să plesnească.

Înspăimîntați, oaspeții se ridicară de pe canapelele lor și, grăbiți să-i sară în ajutor, îl asaltară care mai de care cu una și aceeași întrebare formulată în chip diferit : „Ce s-a întîmplat ?"

Amfitrionul prinse să tușească și, cu un gest energic, îi izgoni pe toți din preajma sa. În cele din urmă reuși să dea dumicatul afară. Se frecă pe față, apoi spuse pe un ton mult mai insistent decît intenționase inițial :

— Despre dragostea lui Alcibiade față de Atena va trebui să-i informăm pe toți adepții noștri din întreaga Eladă, pe uscat, pe mare, în tot arhipelagul... Căci această dragoste înseamnă că oriunde va pătrunde Alcibiade cu oștile sale, acolo va pătrunde și democrația. Și cine din floarea societății ar dori să-și amărască viața cu o guvernare populară ? Dacă simpatizanții democrației vor avea chef să-și deschidă porțile orașelor, mă rog, să încerce ; oligarhii însă au datoria să-i închidă ușa în nas !

— Bine vezi lucrurile, Peisandros. Cu aceeași clarviziune care te caracterizează ! îl flată sofistul Antifon.

— Toţi cîţi ne aflăm aici — şi tu, scumpe Antifon, vom porni la drum, spuse amfitrionul, tuşind un pic, să-şi mai dreagă vocea. Mîine ne vom înţelege care încotro, şi cînd.

Cu toţii ridicară, în semn de încuviinţare, ambele braţe cu palmele întoarse spre Peisandros.

— Aşadar, n-avem de ce să ne fie teamă, reflectă Teramenes. Războiul nu va fi chiar atît de uşor.

— Un bun conducător se gîndeşte de ieri la primejdia de poimîine, adăugă Critias.

Îşi mai împrospătară un timp forţele muşcînd în tăcere din piersicile rumene şi zemoase. În cele din urmă, lui Teramenes îi alunecă de pe buze următoarea observaţie :

— Alcibiade e o forţă înfiorătoare.

— E un biet amărît, se grăbi să adauge şi să-l corecteze Critias, manifestîndu-şi, cu ipocrizie, compasiunea faţă de vărul său. E un om slab, dacă ne gîndim că vrea să ridice Atena spre culmile unei glorii fără precedent. Cum poate s-o ridice cînd e apăsată de sute de poveri atît de grele, atîţia flămînzi, atîţia coate-goale, atîţia nesătui...

Şi peste rîsul de uşurare al celor prezenţi, rîse şi el, uşurat. Apoi, continuă :

— Cleon i-a întins gloatei numai un deget şi numaidecît a trebuit să plătească în *heliaia*, oricărui pierde-vară, în loc de doi oboli, trei oboli. E de aşteptat ca în curînd nemîncaţii să înceapă să ţipe că vor şi al patrulea obol, şi de unde să-i ia sărmanul meu văr, de vreme ce vrea să sporească flota de război, armata şi armamentul ?... Eu îl şi văd cum îi plesneşte capul din toată frămîntarea asta...

Amfitrionului îi sălta burta de atîta rîs. După ce izbuti să se stăpînească puţin, începu :

— Cînd vom fi noi la putere, nu ne vom face asemenea griji. În primul rînd vom pune capăt acestei risipe de oboli plătiţi trîndavilor, păduchioşilor şi nespălaţilor, iar Antifon, omul nostru, aici de faţă, va explica norodului în numele nostru că e mai bine pentru ei să nu capete cei trei oboli, decît să-i capete.

În suflul rîsului nestăvilit, flăcăruile felinarelor cu ulei se zbătură atît de tare, mai-mai să se stingă.

— Desigur ! încuviință Teramenes. Cine ar putea să-i lămurească mai bine decît sofiștii noștri atotștiutori.

Afară izbucniră deodată strigăte de veselie. Luminile pîlpîitoare ale torțelor străfulgerau ferestrele înalte, răzbind ca niște sulițe sclipitoare pînă în adîncul odăii întunecate. Din cînd în cînd se mai auzea și numele lui Alcibiade, de parcă mulțimea ar fi aruncat cu pietre în conspiratori.

— Plebea se întoarce acasă de la ospăț. A ros toate oasele ! spuse cu dispreț Aspetos. Dar, în altă ordine de idei, distinșii mei prieteni : știți voi că lucrul cel mai înțelept ar fi să nu dorim deloc războiul ? Gîndiți-vă numai cîți sclavi ar trece iar de partea cealaltă...

— De cînd tot aștept să-ți aud glasul, scumpe Aspetos, ripostă Peisandros, subțiindu-și ochii batjocoritor. Închiriezi haita ta să muncească în mine, în schimbul unui cîștig gras și te sperii c-o să-ți fugă cincizeci !

— Ai vrea, poate, să-i închiriez de pomană ? Faci tu oare acest lucru ? protestă Aspetos, pe un ton destul de pașnic.

În sinea lui însă îl blestemă : „Tu vorbești, burduhănos afurisit ? ! ? Tu, care ești în stare să storci din toate mai mult decît noi toți la un loc ? ! ! Nici n-am urcat încă în șa și tu, gata, faci pe faraonul și ai vrea să ne ploconim în fața ta..."

Peisandros nici n-avea nevoie să-l audă ; simțea perfect ce gîndește Aspetos. De aceea îl luă cu binișorul :

— Nu te înfuria pe mine, scumpul meu prieten. Am glumit. Dar dacă vrei să vorbim serios, atunci să vorbim. Dacă va trece multă vreme fără război, cu alte cuvinte dacă Atena va lîncezi ca o apă stătătoare timp de cincizeci de ani, așa cum își imaginează Nicias, sclavii ni se vor împuțina din ce în ce mai mult, și asta văzînd cu ochii.

Aceste maşini cuvîntătoare nu ţin mult la tăvăleală ; într-o bună zi încep să scîrţîie şi s-a zis cu ele. Un război victorios ne-ar aduce din nou alte rezerve de sclavi în lanţuri şi iar am avea sclavi din belşug, în schimb cauza noastră ar fi compromisă definitiv. Să nu fii tu oare îndeajuns de devotat acestei cauze, bunul meu Aspetos ?

— Cum ? Eu ? Pe viaţă şi pe moarte ! izbucni Aspetos.

— Iartă-mă, prea scumpe Peisandros, interveni Antifon. Iartă-mă că îndrăznesc să mă amestec în discuţia voastră şi mă încumet să întregesc ideea ta. Într-adevăr, pentru cauza noastră cea mai mare nenorocire ar fi un război victorios ; în schimb, cea mai mare fericire ar fi un război pierdut, care ne-ar permite...

— Taci, iubitule, îi curmă vorba Peisandros. Nici un cuvînt în plus !

— Spune-mi, prietene, i se adresă Antifon amfitrionului, aplecîndu-se la urechea lui. Nu ne punem cu toţii viaţa în joc ?

— Sparta ştie de noi şi Sparta nu e departe, îi răspunse Peisandros, cu un zîmbet binevoitor.

INTERMEZZO II

> Desigur, mai bine e leul în obşte să nu-l creşti, dar dacă-l creşti, caută să-i fii pe voie.
>
> ARISTOFAN

Scriam tocmai încheierea la vestitul ospăţ din grădinile lui Alcibiade, cînd, deodată, a intrat la mine Socrate, cu faţa numai zîmbet.

— După cum văd, sînteţi într-o dispoziţie de zile mari, i-am spus eu bucuros de oaspete.

— De ce continui să-mi vorbești așa, de parcă aș întrupa două sau trei ființe ? ! ! s-a răstit el. Ciudate maniere ! Foarte ciudate ! Eu, de fapt, am venit să-ți spun ceva vesel.

S-a așezat comod într-un jilț, și-a întins picioarele și a început să-mi povestească :

— Șapte perechi de cai a crescut. Da, șapte. Vei spune : așa ceva pot face și alți eupatrizi. Nici vorbă că da. Dar se pune întrebarea : ce cai ! Odată, la un concurs hipic, în întrecerile cu patru cai, a cîștigat toate premiile ! Toate trei...

— Cine, mă rog ? am întrebat cu uimire.

— Cum cine ? ! ! mi-a răspuns făcînd ochii mari cît cepele. Auzi întrebare ! Alcibiade, cine altul ! S-a vorbit oare în epoca aceea despre altcineva în afară de el ? Sau a fost cu putință să se vorbească în Atena despre altcineva ?

— Despre tine, Socrate, i-am replicat eu.

— Da, a admis el. Pentru că Alcibiade a fost discipolul meu cel mai drag și pentru că tot atunci mi s-a născut un fiu.

— Lamprocles, m-am grăbit eu să-mi valorific cunoștințele.

— Întocmai. Dar știi tu de unde derivă cuvîntul Lamprocles ? Nu știi. Să-ți spun eu. Din două cuvinte : *lampas*, adică făclie, și *lampros*, care înseamnă strălucitor. Mie mi-a plăcut făclia, spuse el, surîzător : Xantipei, strălucirea, și pînă la urmă, ne-am înțeles. Era un băiat frumos. De la maică-sa moștenise frumusețea și limbuția, iar de la mine — zău dacă știu... Pe cinstea mea, nimic... Știu eu, poate doar acea năzuință de a hoinări prin cetate, firește, fără pasiunea mea, de moașă, de a stoarce de la oameni cugetări și de a se juca de-a făuritorul, de-a inovatorul, inovator al sufletelor omenești.

— Nu ar trebui să bagatelizezi, dragul meu, ceea ce secolele au respectat la tine şi respectă şi în zilele noastre, m-am împotrivit eu.

— Eu îmi pot îngădui acest lucru, a zîmbit ştrengăreşte filosoful, apoi s-a întors la povestea fiului său : Tinereţea omenească e în sine un lucru nespus de frumos, venirea pe lume a flăcăului a stîrnit agitaţie în casa noastră. Xantipa — mamă, a devenit o adevărată cloşcă şi nimic nu se mai rezolva fără un schimb de păreri, ca să zic aşa, stridente. Xantipa spera să mă ţină mai mult pe acasă. Dar ca să-ţi mai spun, mie îmi trebuia un material mai copt pentru modelările mele. Şi, crede-mă, pe atunci era nevoie de aşa ceva. În Atena, morala oamenilor cobora tot mai jos şi ne-ar fi trebuit atîtea mii de inovatori cîte mii de cetăţeni se aflau în cetate. Pe scurt : în spatele fiecărui atenian cîte un Socrate, cu gîrbaciul în mînă. Numai că o etică fără propria bunăvoinţă, o etică sub ameninţarea bătăii, nu face nici cît o ceapă degerată, şi uite aşa, te învîrţi mereu într-un cerc vicios. Nu, dragul meu, glumesc. Prietenii mei, aşa-numiţii mei discipoli, mi-au adus, cu excepţia lui Critias, numai bucurii. Au învăţat să se cunoască pe sine şi să-i înveţe şi pe alţii acest lucru ; or, a-i învăţa asta şi pe alţii, a fi sol al acestei idei, înseamnă a răspîndi tot mai departe conştiinţa umană, aşa cum am dorit eu întotdeauna. Iar mîndria mea, Alcibiade stătea pe locul lui Pericle. Adeseori se sfătuia cu mine, adeseori mă asculta ; într-o singură privinţă nu ne înţelegeam. Şi, întunecîndu-se la faţă, filosoful a izbit furios cu pumnul în masă : Da, pînă şi în calitatea sa de strateg era plin de excentricităţi, degeaba mă răţoiam eu la el, ca la un măgar încăpăţînat.

Şi în aceeaşi clipă a izbucnit într-un hohot de rîs năvalnic, iar eu mi-am dat seama că rîde de o întîmplare ciudată, petrecută demult.

— Aş putea să ştiu de ce rîzi ? m-am încumetat să-l întreb.

— De ce nu ? mi-a răspuns el, continuînd să rîdă. Mi-am adus aminte și eu de ceva. Lamprocles avea pe atunci trei sau patru ani și într-o zi, s-a milogit de mine să-i cioplesc, din lemn, un animal. Unul mic, cum zicea el. Am găsit o bucată de lemn de salcîm, foarte frumoasă, albă ca un sîn de femeie și m-am apucat de treabă. Treaba mergea repede, căci aveam la îndemînă toate sculele trebuitoare. Ce-o să fie, m-a întrebat băiatul ? Un cățeluș. Lamprocles a sărit în sus, bătînd din palme de atîta bucurie. Un cățeluș ! Mie mi-s foarte dragi cățelușii ! Și cînd am fost gata cu cățelușul, l-a luat în grabă și cu strigăte de bucurie s-a dus în casă, să i-l arate mamei. Deodată, îl aud pe flăcău făcînd ham-ham, iar pe Xantipa zbierînd iii-a, iii-a. Și numaidecît acel rîs al ei, pe care nu i-l mai auzeam decît foarte rar. Cînd a ieșit în curte, același rîs neobișnuit îi mai stăruia încă pe buze, pe dinți și în ochi. Parcă o aud : i-ai promis băiatului un cățel și uite ce a ieșit : un măgar ! Iar eu, măgar bătrîn, am început să rîd la rîndul meu, dîndu-mi seama că gîndindu-mă la încăpățînatul Alcibiade, i-am cioplit băiatului în loc de cățel, un măgar.

— Ei, fii vesel și du-te la culcare, fiule ! mi-a spus filosoful, dînd să plece.

— Zău, nu mai sînt atît de tînăr ca să-mi spui fiule, i-am răspuns, zîmbind.

— Da, într-adevăr, nu mai ești, dar întotdeauna vei fi cu două mii cinci sute de ani mai tînăr ca mine.

Și a plecat.

III

1

Hairefon, prietenul și discipolul lui Socrate, fără să spuie nimănui nimic, întreprinse o călătorie la Delfi. Acolo îi adresă Pitiei întrebarea dacă există în Elada cineva

mai înțelept decît Socrate. În numele zeului Apolo, faimoasa preoteasă i-a răspuns : „Nimeni dintre oameni nu-i mai independent, mai drept și mai înțelept ca Socrate".

Cu strigăte de bucurie, Hairefon dădu buzna în curtea lui Socrate. Acesta stătea tolănit pe o sofa de piatră în fața casei și medita. După ce discipolul îi împărtăși noutatea, filosoful îi răspunse :

— Dragă Hairefon, știi bine că te iubesc, dar zarva asta, crede-mă, e pentru nebuni. Slăbește-mă, te rog, cu asemenea aiureli.

Și se întoarse pe partea dreaptă.

Hairefon dădu din mînă, spunîndu-și în sinea lui : „Trebuia să mă aștept la asta ! *Areté !* Modestia ! Dar nu-i nimic ! Ai să vezi tu ! În cîteva clipe o să afle tot orașul."

Într-adevăr, nu trecu mult timp și jumătate din Atena era în picioare. Maxima sentențioasă a oracolului de la Delfi străbătea cetatea cu iuțeala fulgerului. Pe dușmani îi umplea de amărăciune, pe prieteni de bucurie.

Cînd ajunse la urechile lui Alcibiade, acesta își dădu numaidecît seama că vestea asta îi putea fi și lui de folos. Căci dacă Socrate e cel mai înțelept dintre eleni, atunci discipolul său cel mai bun nu poate pretinde ceva neînțelept, încercînd să reînvie vechiul vis al atenienilor de a supune Sicilia.

Văicărelile cu privire la starea de mizerie în care se zbătea Atena se adunau cu duiumul. De la moartea lui Pericle, vistieria statului e mai mult goală. Dar cu bocete și văicăreli nu se poate umple. Toți ar vrea ca obștei să-i meargă bine, dar să lupte pentru asta, cîți ar vrea ? Binecuvîntată fie sentința oracolului de la Delfi ! Binecuvîntat fie Apolo. Asta o să ne ajute acum să-i cîștigăm pe toți șovăielnicii, pe toți popîndăii sperioși, pe toți trîndavii ce zac în casă, pe cuptor.

Alcibiade gonea călare spre demosul Alopeche. Ajuns în dreptul casei lui Socrate, opri brusc calul și-i strigă peste

gard filosofului, care se tolănea mai departe pe sofaua lui de piatră :

— Ai aflat ? A fost pe aici Hairefon ?

— A fost, îi răspunse Socrate și se întoarse pe partea stîngă.

— Pe toate bufnițele zeiței Atena ! blestemă Alcibiade. Și tu stai și zaci ! Scoală ! Evenimentul ăsta trebuie sărbătorit. Să mergem !

— Nici prin gînd nu-mi trece, mormăi filosoful.

Xantipa, care auzise discuția celor doi, ieși repede în curte :

— Cînd nu e cazul să te duci, te duci, iar cînd e cazul, nu te duci... Apoi strigă : Intră, scumpe Alcibiade, nu sta în poartă și să n-ai nici o grijă că merge el. Gata, scoală ! își îndemnă ea bărbatul, apucîndu-l de umeri și zgîlțîindu-l cu nădejde. Hai, du-te repede și ia-ți un chiton curat și nu lăsa un oaspete atît de distins să aștepte !...

Între timp, Alcibiade intrase în curte.

— Fii binecuvîntată, scumpă Xantipa, pentru vorbele tale de aur. Eu serbez azi evenimentul așa cum se cuvine, cu înțeleptul tău, dar mîine o să-l serbezi și tu, cu Lamprocles, și nu numai mîine. Lamprocles ! Unde ești, puișorule ? ! ? Ia spune tu, ce-ți place ție cel mai mult ?

Copilul nu rămase mult pe gînduri și răspunse :

— Turtițe de miere, plăcințele cu alune, struguri, smochine... Și, trăgînd-o pe maică-sa de peplum, o întrebă : Și ce-mi mai place ?

— Astîmpără-te și lasă-mă în pace !

— Vezi, dragul meu Socrate, zise Alcibiade rîzînd. Vezi ce necazuri are sărmanul copil cu alesul ? Pentru noi e mai simplu : Darul lui Dionysos !

Filosoful rezistase glasului serbării, dar glasul vinului îl ispiti. Porniră.

— Unde mă duci ? întrebă el pe drum. La Teodate ?

— Da, scumpul meu. Nu-ți convine ?

— Ba da, bună idee.

Nu mai aveau mult. Se apropiaseră de vila cu acoperişul drept pe care străluceau luminile felinarului şi de unde se auzeau glasuri de femei.

Alcibiade se postă în faţa casei, recitînd cîteva versuri din Anacreon :

Neagra ţărînă bea de stinge,
la rîndul ei e suptă de copacul veşnic însetat,
marea soarbe pîraiele de munte,
soarele înghite luciul mării,
şi el însuşi e băut de gura lumii.
De ce atîta indignare, deci, că
vrem şi noi să bem ?

De pe acoperiş se auzi un strigăt de bucurie :

— Alcibiade !

Agitaţie în casă. Tropot de tălpi goale pe duşumeaua de marmoră şi, numaidecît, uşa de la intrare se deschise.

Alcibiade, însoţit de Socrate, urcă pe acoperiş. În capul scării îl întîmpină Teodate, îmbrăcată într-un peplum alb, cu falduri mari şi uşor suflecat, iar peste umeri, ca s-o ferească de răcoarea nopţii, purta un şal de culoare portocalie. Deşi Alcibiade a urcat primul pe treptele înguste, ea îl îmbrăţişează mai întîi pe filosof, şi abia după aceea pe strateg, sărutîndu-i pe amîndoi pe buze. Îi conduce apoi mai departe.

În mijlocul unui covor gros, presărat cu perne colorate, sta, poleită de sclipirea argintie a lunii, o tînără fată. Îi întîmpină şi ea pe nou-veniţi cu o uşoară plecăciune. Să nu-i vină să-şi creadă ochilor. Auzise multe despre Alcibiade, auzise şi despre frumuseţea lui bărbătească, dar realitatea întrecea orice închipuire. Timandra simte cum o ia cu fiori prin tot corpul.

— Spuneţi-mi, întreabă Teodate, ce se întîmplă în noaptea asta în oraşul nostru ? Făcliile cutreieră străzile, strecurîndu-se prin case ca nişte şerpi de foc. Cîrduri întregi de scandalagii jubilează, ţipă, cîntă, chiuie...

— Aceşti scandalagii sînt prietenii mei, rîse Alcibiade. Au fost la mine, la ospăţ, iar acum răspîndesc prin cetate o ştire minunată, adusă de Hairefon de la Delfi, de la însuşi marele Apolo.

— Încetează, i-o retează scurt Socrate.

— Jur pe Apolo că nu voi înceta şi voi spune ştirea pînă la capăt. Iată ce spune zeul oracolului de la Delfi : nu există în Elada un om mai înţelept ca Socrate.

Teodatei îi dau lacrimi în ochi şi-l îmbrăţişează cu duioşie pe filosof. Fata se apropie şi ea şi cu o voce de o sfială tulburătoare, rosteşte încet :

— Îmi este îngăduit şi mie, unei necunoscute, să te felicit din toată inima ?

Socrate o cuprinse în braţe şi o sărută pe amîndoi obrajii. Apoi o privi îndelung.

— Necunoscută, spui ? şi se uită cu atenţie la chipul Teodatei care îşi înălţase mîinile spre clarul de lună.

— O, Selené, tu care ne împodobeşti cu argintul strălucirii tale, cu siguranţă ştii că omul acesta nu e numai înţelept, ci şi atotştiutor.

— Pe cinstea mea, nu-i nevoie să fii atotştiutor ca să-ţi dai seama că această fiinţă încîntătoare e fiica ta, spuse Socrate, zîmbind fericit.

— Da. Timandra e fetiţa mea, încuviinţă Teodate. Chiar azi îi serbăm a paisprezecea aniversare.

Oaspeţii picurară întru cinstirea zeilor şi băură în sănătatea tinerei sărbătorite :

— Fie ca inimoasele Carite să nu te invidieze pentru farmecul tău, iar acesta să sporească odată cu anii ! îi ură Socrate.

Alcibiade sfredeli îndelung cu privirea ochii de culoarea agatului ai tinerei fete şi surprinse scăpărînd în fundul lor scîntei de aur.

— Să-ţi dăruiască zeii tot ce-ţi doreşti ! rosti el cu emoţie în glas.

Timandra nu era nici ea în stare să-şi desprindă ochii de pe chipul lui.

Pe terasă se aşternu o tăcere desăvîrşită ; zgomotul oraşului se îndepărtă încet-încet, pînă cînd nu se mai auzi deloc ; flăcăruile de pe acoperiş, în care ardeau răşini aromate, se stingeau şi ele una cîte una. Mirosul răşinilor tăia parfumul salviilor înflorite, ce se înălţa din grădină. De-acolo răzbea, în schimb, cîntul neîntrerupt al cicadelor.

Teodate scoase dintr-un scrin ferecat o scrisoare şi i-o întinse lui Alcibiade.

— Am primit această misivă din partea unui prieten, fii te rog atît de bun şi citeşte-ne-o.

Alcibiade se apropie de stîlpul felinarului şi, la lumina pîlpîitoare a lămpilor de ulei, începu :

„Bem din tine ca din apele rîurilor, te luăm în mînă ca pe o floare de trandafir. Nu te sfii pentru accesibilitatea ta, ci, dimpotrivă, fii mîndră că atîţia oameni tînjesc după tine. Căci apa e şi ea hărăzită tuturor, focul nu aparţine unui singur ins, soarele e o zeitate comună pentru toţi oamenii. Casa ta e un lăcaş al frumosului, iar cel ce pătrunde în ea, e un preot ; cine îşi pune aici o coroană pe cap e un pelerin, iar darul lui e dijmă. Stăpîneşte-ţi supuşii întru a lor bucurie şi cinstirea lor să te însoţească şi de acum încolo." [1]

— Ce voce atrăgătoare ai tu, distinse Alcibiade ! suspină Timandra, plină de emoţie.

— La tine, Timandra, totul e atrăgător, replică Alcibiade.

Teodate trase uşor mantia de pe umerii fetei, făcînd să i se dezvăluie un sînişor rotund şi tare ca piatra.

— Puneţi mîna, îi îndemnă ea pe oaspeţi.

Socrate strînse în palma sa sînul adolescentei şi spuse cu admiraţie :

---

[1] Aici a fost folosită una dintre „Scrisorile de dragoste" ale lui Flavius Filistratos — scriitor grec, sec. 2—3 e.n. (n.a.).

— Nici Momos pesimistul n-ar fi în stare să-i găsească vreun cusur...

Teodate se întoarse spre Alcibiade. Acesta însă, rămase țintuit locului :

— Eu nu mă încumet...

— Mulțumesc, murmură fata în surdină.

Socrate privi această scenă îngîndurat. Ăsta-i Alcibiade ? ! !

Felinarele așezate în cele patru colțuri ale întinsului covor răspîndeau în noapte o lucire gălbuie ce se îngemăna cu gingașa strălucire argintie a lunii, într-o cuceritoare lumină alb-verzuie, în care aurul giuvaerurilor de pe degetele și brațele Teodatei aduceau mai mult cu gheața decît cu nobilul metal. Incrustațiile de sidef de pe colierul și brățările ei împroșcau fulgere de opal.

Alcibiade se întinse în așa fel, încît s-o poată vedea numai pe Timandra.

— Tu, fermecătoare copilă, sparse tăcerea Socrate. Tu ai oferit pînă acum multă voluptate și încîntare ochilor noștri Dar cu cît mai fascinați ar fi acești ochi dacă le-ai îngădui să urmărească, în mișcare, plasticitatea ta desăvîrșită.

Fata îi aruncă mamei sale o privire întrebătoare. Teodate dădu din cap, aprobator.

— O să dansez desculță, spuse Timandra, scoțîndu-și sandalele de mătase.

Intră în lumina felinarelor, arătîndu-și albul imaculat al picioarelor, eliberat din strînsoarea sandalelor, gleznele zvelte și delicate, și degetele mici de o neasemuită frumusețe.

Teodate ciupi din strunele chitarei acordul solemn din dansul ritual al preoteselor zeiței Demetra. Apoi, în acordurile grave ce urmară, Timandra începu să execute un dans compus din pași, mișcări din mîini grațioase, întrerupte din cînd în cînd de plecăciuni reverențioase, în fața imaginarei zeițe. Era în acest dans ceva emoționant

şi totodată impunător, căci Timandra, o copilă încă, se mişca înaintea altarului nevăzut al Demetrei cu atîta gravitate, de parcă însăşi zeiţa ar fi fost în faţa ei.

Cînd dansul luă sfîrşit, se înţelese din nou din priviri cu Teodate şi într-o clipită se făcu nevăzută, ca apoi să reapară despuiată, fluturînd cu o neobişnuită îndemînare un voal mare de mătase. Dansa pentru Alcibiade. Voalul cînd dezvăluia o parte din trupul fetei spre a fi admirat, cînd îl acoperea, stîrnind şi mai mult curiozitatea ; se învolbura deasupra dansatoarei ca o pasăre ameţită, dînd tîrcoale pielii ei scînteietoare şi valurilor de păr întunecat ce se revărsau ca o cascadă. Tulburarea din inima Timandrei se ciocneşte cu tulburarea bărbatului adult şi încercat. Bătrînul şi eternul demon Eros i-a rănit pe amîndoi, deopotrivă. Nu se mai vedeau decît unul pe celălalt. Divină nebunie. Divină beţie. Ea nu mai era acum preoteasa Demetrei, ci o bacantă ameţită de băutură din alaiul lui Dionysos, învîrtindu-şi şoldurile cu mişcări mlădioase — o fată tulburată de zăduful nopţii seculare în care străvechile instincte transformă o copilă într-o femeie languroasă, răscolită de toate dorinţele.

— Fie ca un zeu bun să conducă spre bărbat picioruşele ei desculţe şi inima aprinsă din pieptul ei plăpînd, spuse Teodate, cu emoţie în glas.

Fata cu picioare de argint se roteşte ca un vîrtej în preajma lui Alcibiade. Pînă şi flăcările felinarelor încetează să mai dea lumină, răpuse de strălucirea albă a trupului de fecioară.

Alcibiade o soarbe din ochi, nările încep să-i zvîcnească, gura întredeschisă se luptă să tragă aer, respiraţia i se accelerează şi devine din ce în ce mai anevoioasă. Şi ritmul dansului se accelerează ; în mîna Teodatei chitara cîntă şi bubuie, bătăile se succed vertiginos într-o învolburare de acorduri sălbatice şi peste ele planează mereu unul şi acelaşi sunet subţire, seducător, neînduplecat şi autoritar, ce parcă ar pune sîngele pe goană...

Dansatoarea gradează îndrăzneț elementele dansului, desface brațele în întîmpinarea cuiva, încurajîndu-l, ispitindu-l și din nou își ia zborul ca apoi să se întoarcă, să-și desfacă picioarele, arătîndu-și pubisul năpădit de un puf auriu și iar se rotește ca amețită de beție, de o beție adevărată.

— Ești palidă, Teodate.

— Ah, da. Bănuiesc că da. Dar o să-mi treacă, bunul meu Socrate.

— Lasă-ți capul pe pieptul meu, nu vrei ?

— Ba da. Bucuroasă. Și ție îți bate inima cu putere.

— Ai vrea să încerc să te conving că din pricina vinului și a nopții înmiresmate ? De ce te-aș minți ?

— Și atunci ce să spună el ? Și puișorul meu, micuța mea căprioară, porumbița mea gingașă...

— Să-ți șterg lacrimile de pe gene și de pe obraji, Teodate. Plîngi...

— Ca oricine, atunci cînd pierde ființa iubită, bunul meu Socrate.

— Nu mai plînge și nu mai tremura. Ai avut totuși parte, alături de el, de multe zile frumoase.

— Da. Dar omul... omul e o creatură, o fiară nesățioasă. Și deodată spuse cu duioșie : Acum însă e vorba de fiica mea. De unicul meu copil. Fie ca Tyche s-o ajute și să-i aducă noroc în viață...

În toiul dansului, Timandra se apropie de Alcibiade. Se aruncă pentru o clipă în brațele desfăcute în întîmpinarea ei și iar se îndepărtează acest farmec viu și avîntat, ca apoi, pe neașteptate, să se oprească într-o încremenire bruscă — statuie albă, cioplită din lumină.

Alcibiade cade în genunchi la picioarele acestei splendori.

Socrate strînge cu putere mîna Teodatei în mîna lui :

— Da, dragii mei, a iubi nu e o boală, ci, dimpotrivă, a nu iubi e o boală grea.

Zgomotul orașului prinse iar să răzbată pînă aici. Se întețea, se apropiă mereu reamintind sentința Pitiei, preoteasa lui Apolo, de la oracolul din Delfi.

— Întreaga Atenă sărbătorește înțelepciunea ta, scumpe Socrate, spuse amfitrioana cu vocea sugrumată de emoție și noi, în timpul ăsta, noi ne bucurăm de aniversarea copilei mele. Zău, acum îmi pare rău...

— Scumpă Teodate, o întrerupse filosoful, zîmbind. Îți închipui că eu aș fi fost în stare să născocesc o mai frumoasă sărbătorire a înțelepciunii mele decît a fost această frumoasă și neînțeleaptă noapte ?

2

Insula Salamina se aseamănă la capul ei răsăritean cu o mînă uriașă, cu degetele răsfirate. Pe unul din degete se întinde moșia lui Euripide. Povîrnișul ce coboară spre mare ascunde o peșteră încăpătoare și luminoasă, în care de obicei Euripide stă și scrie. Ori de cîte ori îl vizitează Socrate, care la dorința poetului vine să-i aprecieze lucrările, acesta dă poruncă sclavilor să așeze măsuțele și jilțurile la umbra pîlcului de pini ce acoperă limba de pămînt de deasupra peșterii. De aici se deschide o perspectivă superbă a mării și insulelor înconjurătoare...

Era o zi însorită, dar Euripide se înfofoli într-o mantie mare de călătorie, confecționată dintr-o țesătură din lînă de oaie și abia după aceea se așeză comod în jilțul său.

— Va să zică iar ne instalăm aici pe limba asta de pămînt, spuse Socrate în timp ce ochii lui scăpărau scîntei sileniene.

— Aceasta a fost întotdeauna dorința ta, îi replică Euripide, cercetînd din care parte bate vîntul.

— Da, dar ție îți place cel mai mult să te cocoșezi acolo jos, în peștera ta, continuă Socrate să-l tachineze. Iar aici, de bună seamă suferi.

Poetul se așeză cu spatele în bătaia vîntului și își înveli picioarele desculțe în mantia de lînă :

— Precum vezi, am fost prevăzător și m-am echipat împotriva oricărui șoc.

— Pe toți demonii ! Despre ce șocuri vorbești ? Pe mine în afară de această minunată priveliște a mării, a corăbiilor și a acelei turme de oi albe ca laptele, nu mă izbește nimic.

— Te izbește ! Vîntul suflă aici dinspre mare. Nu simți ? Umbra pinilor e slabă, cînd te uiți, te bate soarele în cap. Nu simți ? Ca să nu mai vorbesc de fluierul păstorilor, de behăitul oilor, de lătratul cîinilor, de turuitul și strigătele oamenilor mei din crîngul de măslini, de zumzetul albinelor...

— Groaznic ! îi curmă vorba Socrate, izbucnind într-un hohot de rîs nestăvilit. Groaznic ! Foșnetul aripilor de fluture, ca un platan în plină vijelie. Auzi ? Bîzîitul cărăbușului în iarbă, zumzetul bondarului pe floare, auzi ? Da, pe o floare de mac roșu, a cărui culoare stridentă îți smulge ochii din orbite, vezi ? Dacă n-aș avea de discutat cu tine o chestiune importantă, o clipă n-aș mai sta și aș rupe-o la fugă să ajung cît mai repede printre păstorii tăi și printre culegătorii de măsline.

Rîseră amîndoi.

— Asta ești tu ! exclamă poetul. Filosoful hoinar, cum ți se spune. Tu simți mereu nevoia să te izbească sau să te izbești de ceva sau de cineva. Eu însă, cu tragediile mele, trebuie să stau pitit în peștera mea, unde nimic nu se izbește de mine.

Și, mutîndu-și din nou jilțul un pic mai la umbră, ca să scape de soarele cicălitor care mereu îl căuta printre crengile pinilor, Euripide continuă cu voluptate descrierea peșterii sale îndrăgite :

— Abia acolo, în locul acela liniștit și ferit de intemperii, unde nu poate pătrunde nici ploaia, nici vîntul, nici soarele, nici vocea omului, abia acolo mi se arată

Medeea, Hercule, Hipolit, Fedra, acolo le aud cu claritate suspinele, plînsetele, tînguirile, blestemele, strigătele de răzbunare, izbucnirile înflăcărate ale unor inimi răscolite de dragoste.

— Iartă-mă, scumpe Euripide, îl întrerupse Socrate, apucîndu-l de braț cu afecțiune. N-am vrut decît să te încerc. De mult te bănuiesc că stai și te chinui aici alături de mine, de frică să nu-ți cer să mă duci în peștera ta, printre eroii tăi. Căci ție, de fapt, ți-e teamă că aș intra numaidecît în vorbă cu ei pe urmă... s-a zis cu tragedia !

— Ție, prietene, îți este totul îngăduit, spuse Euripide cu căldură în glas. Să mergem acolo !

— Nu ! strigă Socrate. Aici rămînem ! Mă știi doar, eu sînt prieten bun cu ironia și ea nu-i niciodată departe de mine, iar eroii tăi tragici, care au venit desigur să te inspire, ar putea să se simtă jigniți de glumele și poznele mele și să-și ia picioarele la spinare. Și pe urmă ce te faci ? De unde îi mai aduni ?

— Dacă vrei să privești lucrurile cu atîta grijă pentru eroii mei, atunci primesc spusele tale cu multă recunoștință, zîmbi tragedianul cu inima ușurată.

— Atenție ! strigă Socrate. Nu te mișca ! Și nu mai scoate o vorbă !

Euripide încercă totuși să se ridice, dar mantia îi împiedică picioarele și astfel îi dădu ascultare filosofului, uitîndu-se doar cu ochii holbați în ochii săi, la fel de holbați.

— Stai, nu te mișca, mai e încă acolo ! Nu te mișca ! îi porunci Socrate, apropiindu-se încet cu mîna de barba stufoasă a tragedianului, în care se încurcase o albină.

Euripide se făcu alb ca varul, simțea cum îl trec fiori reci prin tot corpul și sîngele îi îngheață în vine, să-l tai cu cuțitul, nu alta.

— Hai, făptură drăgălașă ! hai, comoara mea aurită, vino frumos încoace, se adresă Socrate dezmierdător al-

binei și, apucînd-o cu băgare de seamă de o aripioară, îi dădu drumul să zboare.

— Mi-ai salvat viața, răsuflă ușurat Euripide, copleșit încă de groaza prin care trecuse.

— Ție nu, rîse cu poftă filosoful. În schimb albinei i-am salvat-o. Tu ai scăpat, cel mult, de o umflătură pe bărbie...

— Păi vezi ! scuipă de trei ori tragedianul. Și tu ai vrea să-i mai ridic un imn de slavă acestei naturi sălbăticite !

Între timp însă albina își găsise floarea preferată și după ce ultimul val de spaimă se retrase, Euripide își recăpătă buna-dispoziție.

— Cel mai tragic dintre poeți, se spune despre mine. Ce zici, prietene, n-ar trebui, așa, pentru variație, să scriu și eu o comedie ?

— Ca să i-o plătești lui Aristofan pentru faptul că ne ia pe amîndoi în zeflemea ? Eu unul aș saluta cu entuziasm un asemenea eveniment, ba, mai mult, ți-aș sta bucuros la dispoziție cu sfatul meu.

— Ce fel de vin dorești ? întrebă Euripide.

— Alb. La tine nu beau decît din acela alb, cu reflexe galbene de topaz, știi tu din care. Și, deodată, filosoful începu să rîdă zgomotos : Cînd mă gîndesc însă că la noi orice comedie e acompaniată de un năzdrăvan neobrăzat, căruia îi atîrnă de costum un falus puternic, confecționat din piele, și năzdrăvanul ăsta se încumetă cu el la atîtea ștrengării obscene, însoțite întotdeauna de trivialități verbale, îmi pun întrebarea dacă sensibilitatea celui mai tragic dintre poeți ar suporta așa ceva.

— Mă rog, fie ! izbucni și Euripide în hohote de rîs. Fiecăruia ce i se cuvine. Ceva rodniciei divine, ceva nouă, oamenilor senzuali, pentru înviorare... Dar, trebuie să recunoști, scumpe Socrate, că un asemenea neobrăzat e în stare într-o clipită să facă tot teatrul să se tăvălească de rîs. Și pentru asta, îți spun sincer, îl invidiez.

— Şi mie îmi place să rîd, mărturisi Socrate, dar ce să fac, preţuiesc totuşi mai mult tragedia, care, ce-i drept, nu izbuteşte să-i facă pe toţi spectatorii să se tăvălească pe burtă de atîta rîs, în schimb îi face pe toţi să gîndească.

Picurară din vinul auriu întru cinstirea zeilor, apoi sorbiră prima înghiţitură. Socrate plescăi din limbă şi după ce îşi linse buzele satisfăcut, spuse : Tu, cel mai tragic dintre poeţi, scumpe Euripide ? ! ! Grosolană eroare ! În cazul ăsta, eu ar trebui să fiu cel mai tragic dintre filosofi. Şi sînt ? ! ?

— Tu, scumpul meu ? Nonsens. Tu care persiflezi, te zbirleşti, te burzuluieşti, te baţi, mîngîi, răsfeţi şi... şi faci totul numai ca să le dai ghes oamenilor să fie mai buni decît sînt ?

— Acelaşi lucru îl faci şi tu, dragă Euripide, chiar dacă pentru asta te foloseşti de efuziunile sfîşietoare ale Medeei tale... Tu, cel mai tragic dintre poeţi ? repeta Socrate, întinzîndu-şi braţele spre luciul scăpărător al mării : cel ce deschide drumul spre noile şi bunele moravuri şi legi e cel mai vesel dintre oameni. Veselia nu se măsoară cu rîsul, ci cu sentimentul şi fapta bucuriei. Tu eşti un demon al veseliei, spuse filosoful, înveselit : Arunci în rîndurile spectatorilor cununi de smoală încinsă, ei şi ? Uneori, pentru o cunună aprinsă, te răsplătesc cu o cunună de lauri, alteori îi sperii prea mult şi atunci te fluieră. Mă rog ! Filosoful sorbi din cupa de argint şi spuse : Vinul tău e mai bun decît al lui Kalias.

Şi după ce îşi şterse barba cu dosul palmei, reluă :

— Dar pe toţi demonii ! Atenienii ăştia au atîtea datorii să-ţi plătească ! Şi se apucă să le enumere, holbîndu-se în acest timp, ştrengăreşte, la prietenul său : Eşti împotriva samavolniciei stăpînitorilor. Împotriva legilor nedrepte. Împotriva oligarhiei, a tiraniei şi a monarhiei. Şi, la drept vorbind, nici faptul că te ridici atît de tăios împotriva Spartei nu e pe placul tuturor. Da, pînă şi poeţilor le stîrneşti fierea cu inovaţiile tale, schimbi miturile, pie-

sele tale nu fac decît să combată piesele lor ; mă rog, de adus, îi aduci tu pe zei în scenă, dar numai pentru a dezvălui, în ei omul în carne și oase. Pînă și zeii-oameni nu sînt la tine altceva decît oameni cu tot ce au bun și rău în ei și sigur că în felul ăsta provoci supărarea zeilor și a oamenilor deopotrivă.

— Pe toiagul lui Hercule, că multe mai sînt, se minună Euripide.

— Stai, nu te grăbi, că abia am început, îl avertiză Socrate : Te bați pentru drepturile femeilor și le iei apărarea împotriva bărbaților. Care nu-s bărbați adevărați și, cinstit vorbind, mulți nu sînt, și pe toți ăștia, se înțelege, îi ai împotriva ta...

— Și femeile sînt împotriva mea, îl întrerupse rîzînd Euripide. Se spune despre mine că, din pricina celor două căsătorii nereușite, aș fi dușmanul femeilor.

— Și cum rămîne cu bagatelizarea destinului ? reluă filosoful. Îți închipui oare că oamenilor le convine cînd îi faci răspunzători de faptele lor, fără ca apoi să le poată pune pe seama zeițelor Moira sau Ananke ?

— Recunosc că asta nu e prea plăcut pentru oameni. Dar cum le-a dat prin minte că atunci cînd săvîrșesc ceva, nu e judecată ursita, ci ei înșiși sînt cei judecați ? întrebă tragedianul, rîzînd. Și știi ce, mai slăbește-mă cu sperietorile astea și hai mai bine să bem !

— Stai, onorate poet, asta încă nu-i totul. Răul cel mai mare pe care l-ai săvîrșit și-l mai săvîrșești și acum în *Troienele* tale l-am lăsat la urmă.

— Ei, hai, ce mai stai, dă-mi lovitura de grație și doboară-mă, îl îndemnă Euripide, încrețindu-și fruntea.

— Bine, atunci ascultă lucrul cel mai rușinos : vorbești despre sclavi ca despre oameni ! Ba, mai mult, te plîngi de lipsa lor de libertate. După tine, chipurile, sclavul s-ar putea ridica, din punct de vedere moral, deasupra cetățeanului liber ! Oroare ! Ești filosof pe

scenă, rușine ! Ești discipolul lui Anaxagora ! Prietenul lui Socrate ! Rușine ! De trei ori rușine !

— Gata, ajunge, ajunge ! strigă Euripide, dînd din mîini. Sînt zdrobit... Ce mai, sînt un om pierdut. Dar oare îți dai seama, distinse filosof, că în toate ticăloșiile mele nelegiuite îmi ești și tu părtaș ?

Socrate încercă să arboreze o mină de om pocăit. Dar din toată strădania lui nu ieși decît o grimasă care-l făcu pe tragedian să rîdă în hohote.

— Pe toți demonii ! Pentru prima oară te văd și eu rîzînd cu atîta poftă. Pe cinstea mea, îmi crește inima de bucurie ! exclamă filosoful, ridicînd din nou cupa de argint : Picur întru cinstirea lui Hades, ca să aibă grijă de noi și să nu ne chinuiască prea mult în Tartar, pentru păcatele noastre pămîntești și beau pentru ca păcatele săvîrșite împreună să crească și să sporească precum ciupercile după ploaie !

— Iar eu, scumpe Socrate, spuse Euripide, ridicînd și el cupa, eu mi-aș îngădui să mai adaug ceva : pentru ca păcatele noastre să nu merite doar un simplu toast, ci să fie demne de a ne îmbăta în lege ! Așa, vicleanule ! Și eu care o sfeclisem crezînd că în intenția ta era să mă sfătuiești să mă las de scris...

— Eu, așa ceva ? ! ! explodă Socrate, cu prefăcută indignare. Pentru asta ar fi trebuit să auzi că în drum spre tine m-a împuns o vacă tărcată... Auzi, ce idee !... Dealtfel, continuă el, de data asta pe un ton vesel, trebuie să știi că eu de mic am fost un mare aiurit.

Reveniră apoi la *Troiene* și Euripide citi ce scrisese pînă atunci. Socrate rămase un timp pe gînduri, după care începu :

— Vrei să cunoști părerea mea ? Bine, am să ți-o spun. După mine, momentele cele mai tari și mai impresionante sînt două : primul e cel al Andromacăi în clipa în care fiul ei, Astianax, urmează a fi aruncat de pe zidurile Troiei învinse, iar al doilea, al reginei troiene Hecuba,

atunci cînd e silită s-o azvîrle pe fermecătoarea ei fată, Casandra, în patul lui Agamemnon. Scena cu regele Menelaos și ușuratica lui soție aș dori, dacă nu te superi, s-o mai aud o dată.

— Foarte bine, încuviință tragedianul.

— Și finalul ? Te-ai gîndit la un final ? mai întrebă Socrate.

Fără voia lui, Euripide își îndreptă privirea spre nord-est, în direcția în care se înălța puternica cetate frigiană Troia.

— Cam așa, spuse el după un timp : Troia cucerită, arzînd în flăcări. Soldații greci, tîrînd în lanțuri fetele și femeile troiene capturate, pentru a le îmbarca pe corăbiile ce urmează să le ducă la viitorii lor stăpîni. Tînguirile lor și brațele lor ridicate spre cerul împurpurat de flăcările învolburate. Un foc uriaș, cumplită stihie dezlănțuită și, pe fundalul lui, suferințele de nedescris ale femeilor și copiilor — imagine a groazei pe care războiul o aduce nevinovaților și celor lipsiți de apărare...

— Excelent, Euripide, excelent ! se entuziasmă Socrate. Îmi place foarte mult. Lovești exact unde trebuie.

— Cînd vii data viitoare, o să am totul așternut pe papirus.

Deodată Euripide spuse cu întristare :

S-au ridicat și iată-i mergînd împreună spre moșie.

— Partea proastă e însă că, probabil, poporul atenian va fluiera și va huidui această tragedie. Căci pe greci îi înfățișez aici ca pe niște barbari la porțile Troiei și toată piesa e antirăzboinică, în timp ce Atena, dacă nu mă înșel, se pregătește de război.

— Nu, nu te înșeli, războiul e gata-gata să izbucnească.

Treceau prin crîngul de măslini.

— Măslinele încep să se împlinească, spuse Socrate, de parcă ar fi măsurat timpul cu ajutorul măslinelor.

— Ți-e teamă pentru Alcibiade ? îl întrebă poetul.

— Mi-e teamă de Alcibiade, sublinie filosoful și amuți.

Soarele cobora într-un amurg argintiu. Peste puțin timp, roua avea să se lase peste lăstarii de linte și peste smocurile de iarbă de pe colina ce se înălța în spatele fermei. Dintr-acolo se auziră de mai multe ori niște sunete prelungi și stridente, trîmbițele din coarne de bou — semnal dat păstorilor ca să mîne turmele și cirezile în țarcuri.

— Va trebui chiar în seara asta să-i jertfești ceva zeului Pan, pentru ziua bună pe care ți-a dăruit-o, gospodarule, spuse filosoful și numaidecît se grăbi să adauge, cu veșnicu-i zîmbet pe buze : Smochinele uscate păstrează-le pentru prietenul tău Socrate. Pentru Pan găsești tu și altceva să-i jertfești.

— Pentru tine îl păcălesc cu plăcere, îi răspunse Euripide, zîmbind și el.

Cînd ajunseră în fața conacului, se îmbrățișară cu căldură. Socrate se urcă într-un cărut tras de doi catîri, care-l duse pînă în micul port particular ce ținea de ferma lui Euripide.

3

Nici ca strateg nu se lăsa Alcibiade de isprăvile sale trăsnite și, fără nici o sfială, se expunea admirației publice. Faima de epicurian risipitor și de petrecăreț flușturatic îi prindea bine. Cu ea își inducea în eroare dușmanii, făcîndu-i, încet-încet, să nu-i mai știe de frică.

Nicias însă se temea de el. O dată a fost răpus de Alcibiade, iar în *ekklesia* îl eclipsa mereu. De cîte ori avea prilejul, Nicias îi prevenea pe prietenii săi :

— Eu îl cunosc bine. De mic copil a fost crescut și educat ca un adevărat conducător de oști. Cu timpul a devenit un bărbat ambițios, cum n-a mai cunoscut de mult cetatea noastră. Caii, corăbiile, bătăliile spirituale — toate sînt pasiunea lui și în toate trebuie să iasă triumfă-

tor. Decît al doilea, mai bine mort, asta-i deviza lui. Voi nu-l cunoașteți, dar țineți minte ce vă spun : sub masca tovarășului vesel de petreceri, se ascunde un răpitor înrăit.

De obicei, prietenii dădeau din cap cu gravitate, și-l întrebau :

— Ce te neliniștește, scumpe Nicias ? Știi cumva că ar unelti ceva împotriva noastră ?

— Scumpii mei prieteni, le-a spus o dată Nicias, pe un ton dojenitor. Vreți poate să mă faceți să rîd ? Tot ce face și ce nu face acest chefliu nechibzuit e o uneltire împotriva noastră, a oamenilor iubitori de pace. Și amenințîndu-l pe Alcibiade cu degetul, spre depărtări, reluă : Șarpele ăsta cunoaște fiecare oraș și fiecare port din arhipelag, așa cum își cunoaște cineva propria cămașă. În ultima vreme însă zburdă mai mult pe mare. E cînd la răsărit, cînd la apus. De ce oare ? Atena a devenit prea mică pentru el ? Se avîntă în lume după distracții ? După curtezane ? S-a săturat de ateniene ? Și trecînd de la tonul înțepător la cel stimulator, Nicias încheie : Ascultați-mă pe mine, prieteni, și fiți cu ochii în patru ! Palatul lui plutitor, împodobit cu nestemate, nu e o trieră de agrement, ci o corabie de război, pornită în recunoaștere.

Și într-adevăr, cel ce băgase spaima în bătrîniciosul Nicias dădea tîrcoale porturilor și cetăților. Unde se oprea, acolo zăbovea. Nicăieri însă nu se prezenta în calitatea sa de prim bărbat al Atenei, ci ca un bun tovarăș de ospăț, de beție și de petreceri.

Motivul ? Să afle cum stau lucrurile prin partea locului. Dacă atmosfera ce domnește pe acolo e în favoarea democrației ori în favoarea oligarhiei, să descopere ce sentimente nutrește populația locală față de Atena, sau față de alte state. Acesta era unul dintre motive. Iar al doilea ? Să cîștige prieteni. Avea școala bună a lui Socrate : a învăța e prea puțin ; îi intrase în sînge arta de a-și recruta prietenii, de a le cîștiga inima : de vei întinde brațele spre

cineva, îl vei pierde. Procedează în aşa fel, încît cel pe care vrei să-l cîştigi să întindă el braţele spre tine. Prietenia şi dragostea nu se dobîndesc cu sila şi nici formule magice nu există pentru aşa ceva. Măgulirile false te demască mai curînd decît te aştepţi. Arată-i victimei tale că-i vrei binele ! Fii răbdător şi blajin ! Dă sfaturi ! Ajută !

Alcibiade se mişca în societatea unor oameni de cele mai diferite poziţii şi caractere, printre marinari şi pedestraşi, învîrtindu-se în mijlocul lor cu o dezinvoltă siguranţă, iar în vremea aceea avea de mult în spatele său prieteni devotaţi, simpatizanţi şi admiratori cu miile.

I s-a spus cîndva : tu te vei acoperi de o glorie mai mare decît a lui Pericle. Dar cum ? Şi într-o zi şi-a adus aminte că încă de pe timpul lui Pericle atenienii visau supunerea Siciliei. Era, într-adevăr, un vis grandios. A chibzuit bine şi multă vreme a pus în cumpănă forţele Atenei şi ale Siciliei. Şi în cele din urmă şi-a spus : „Da ! Da ! Voi reînvia acest vis ! Voi întreprinde acolo o expediţie, şi cu miile mele de soldaţi voi cuceri Siracuza şi, odată cu ea, întreaga Sicilie. Iar după aceea Sparta însăşi va tremura în faţa mea !

Eteriile judecau lucrurile astfel : Alcibiade cîştigă războiul şi nu se mai opreşte, va merge din ce în ce mai departe, va deveni stăpînul Eladei şi pretutindeni va instaura sălbatica sa democraţie radicală.

Şi pe urmă cu noi ce se va întîmpla ? Facem aici legămînt să măturăm democraţia şi, pînă una-alta, noi vom fi cei măturaţi.

În adunare se ridicau împotriva lui Alcibiade valuri de rezistenţă, înalte cît munţii, iar Alcibiade mîna împotriva lor munţi de grîne, carne, fructe, aur, arome, pucioasă şi cîrduri de sclavi. Şi, pe deasupra, munţi de ruşine, făcîndu-i pe atenieni de două parale pentru faptul că n-au înţeles nimic din opera lui Pericle, pe care cu nimic n-au multiplicat-o ci, dimpotrivă, au diminuat-o.

Nu numai adunarea, dar şi agora se umflă şi se zbate, ca o mare răscolită de furtună. Şi acolo îşi trimit adepţii păcii agitatorii.

Dar perspectiva Siciliei cucerite e din ce în ce mai clară, mai sigură, mai irezistibilă. Nu-i lasă în pace nici pe soldaţi, nici pe civili, îi atrage, îi ademeneşte. O ţară de zece ori mai mare decît Atica, şi noi vom fi stăpînii ei ! Ce pradă ! Ce izvoare nesecate de bogăţii !

Atenienii poleiesc cu aur capul lui Alcibiade, de-i ajunge strălucirea pînă departe, în larg. Un soare e pe cer — Febus Apolon — şi unul pe pămînt — Alcibiade.

Sicilia noastră !

Atena, împlinită ca pîntecele unei femei gravide, e îndesată cu acest slogan, gata să plesnească, nu alta. Zidurile ei sînt înţesate de inscripţii, scrise cu cretă, cărbune şi vopsele de toate culorile :

„Succes expediţiei siciliene !"

„Binecuvîntat fie Alcibiade !"

„Fericire lui Alcibiade !"

Harta Siciliei e desenată în nisipul palestrelor, în lutul bătătorit al drumurilor şi în casele oamenilor. Tîrgul din agora roieşte de oameni agitaţi. Voci pentru şi voci contra se înfruntă cu toată furia.

— Se duce nopţile la Timandra, fata *Teodatei*, parfumat şi pomădat de împute toate străzile în urma lui.

— Ei şi ? N-are decît ! Parfumat, neparfumat, vrea să fim şi noi parfumaţi şi o să ne scoată din mizerie... Dar oare tu, flecarule, tu nu puţi a oboli ? ! ?

Flecarul bine plătit pentru trăncănelile lui rînjeşte :

— Vezi să nu-ţi rămînă dumicatul în gît, prietenaşule ! Nici n-am apucat ţiparul de coadă şi tu, gata, te-ai şi aşezat la masă, cu strachina plină.

— Hodorogul de Nicias ne ţine în loc.

— O fi ştiind el de ce.

Un grup din preajma flecarului se mînie la culme :

— Ascultă, gură spurcată ! Te pomenești că oi fi tu acela care vrea să umple visteria pustiită a statului și noi nu știm ! strigă unul.

— Bă, otreapo ! i se alătură un al doilea. Tu ai putea, cel mult, să mai adaugi la pîrțul de-acolo încă trei !...

— Expediția din Sicilia va aduce înflorirea țării și bunăstarea noastră, se înflăcărează cetățenii.

Fiecarul bate încet în retragere, adăpostindu-și spinarea într-un vălmășag de oameni, de unde mai latră o dată :

— Sau nenorocirea noastră !

A încasat cîteva perechi de palme zdravene și s-a pierdut în mulțime ; dar a lăsat în urma lui o atmosferă de indispoziție și îndoială. Oamenii se gîndesc la faptul că nu sînt uniți. Unui hăis și celălalt cea ! Și asta nu e bine, mai ales atunci cînd vrei să pornești la război.

— Se aude că vor să i-l dea ca ajutor pe boșorogul de Nicias ! spuse, la un moment dat, cineva. Să fie în asta vreun tîlc ?

— Pesemne că da. Nicias nu l-a ajutat nici împotriva Argosului, n-o să-l ajute nici acum. Cineva o fi dorind acest lucru...

— Asta-i porcăria !

Deodată, însă, se aude o voce veselă :

— Să pornim și toate ne vor cădea în brațe. Se spune că în Sicilia sînt mulți oameni care doresc să le aducem democrația. S-au săturat pînă în gît de tirani. O să ne întîmpine cu porțile deschise.

Femeile împresoară ca viespile dughenele tîrgoveților, zumzăie, murmură și strigă, se bat să pună mîna cît mai repede pe marfa care dispare de pe tejghea, văzînd cu ochii, pentru ca mîine sau poimîine precupeții să încerce să scoată pe ea de trei ori prețul. Obolii — banii obișnuiți ai tîrgului, aproape că nici nu mai intră în socoteală. Iar inspectorii însărcinați de autorități cu supravegherea prețurilor și a cîntarelor n-au nici un chef, în asemenea vremuri nesigure, să se pună rău cu tîrgoveții.

Şi inspectorul trebuie să mănînce şi să cumpere provizii, să aibă o rezervă. De aceea întoarce discret spatele atunci cînd o precupeaţă îi spune unei femei mirate că pentru un săculeţ cu bobi i se cere să iasă cu bănuţi de argint :

— Ce te miri aşa, cetăţeano ? Nimic nu se găseşte şi nimic nu se va găsi. Şi, numaidecît se grăbeşte să adauge, ca o mîngîiere : Cînd o să fie Sicilia a noastră, piaţa o să geamă iar de mărfuri — şi atunci o să poţi să miroşi ce e proaspăt şi ce nu e, iar noi, precupeţii, o să vindem iar în pagubă...

Cetăţeana îşi roteşte privirea, ca şi cum ar căuta un sprijin împotriva acestui şantaj neruşinat. Dar inspectorul, ia-l de unde nu-i. A dat bir cu fugiţii. Şi ăsta e preţul pentru care va putea cumpăra de-acum înainte. Bună afacere în asemenea vremuri.

Pe unul din zidurile marii colonade, e pictată o hartă uriaşă a mării Mediterane. Ţările sînt reprezentate fiecare în altă culoare. Mulţimea se buluceşte în faţa hărţii şi discută :

— Unde mai e şi Sicilia aia ? ! ?

— Cum, nu ştii, deşteptule ! ? ! Uite-o aici !

— Şi de ce-i pe hartă atît de galbenă ?

— De ce ! Pucioasă. Grîne. Aur.

— O, tu, zeiţă Atena ! Numai comori de care avem nevoie ! jubilează nedumeritul de pînă atunci, căscînd ochii spre Siracuza împrejmuită pe hartă cu un cerc roşu aprins, de parcă ar arde în flăcări.

— Pentru asta se face expediţia acolo, cap de berbec !

— Încă nu ! Încă n-a fost aprobată de adunare, încă...

— Încă te mai aşteaptă pe tine, căpăţînă ţuguiată ! Pînă să binevoieşti să dai tu încuviinţarea ca să poată să înceapă războiul !

— Eu, unul, n-aş da-o. Dacă ar fi după mine, aş opri totul pe loc.

— Ia te uită ! Şi de ce, mă rog ?

— Fiindcă iar o să curgă sînge atenian ! Şi încă cel mai bun.

— Al tău cu greu o să curgă. Aşa că stai liniştit în banca ta.

Răcnete de rîs. Răcnete de mînie.

— În alte părţi, căcăcioşii ca tine sînt făcuţi statui de piatră, pricepi ?

— Daţi-i un picior în fund trădătorului ! Răpciugosului !

Flăcăul dispare ca o stafie, dar sămînţa neîncrederii se duce s-o împrăştie în celălalt capăt al agorei. Pretutindeni e forfotă, pretutindeni sînt urechi, pretutindeni mişună oameni simpli şi creduli ce pot fi înşelaţi cu uşurinţă.

Voci de femei :

— Sicilia asta e departe, nu glumă ! Cît timp n-o să ne vedem bărbaţii ? ! !

— Nu te speria, rămîn alţii.

— Şi cum o fi în Sicilia ? Am auzit că e acolo un vulcan uriaş, din care ţîşnesc flăcări...

4

Socrate se întoarce acasă şi din poartă îi strigă Xantipei :

— Căluţul meu drag ! Uite-mă, am şi venit. Gata cina ?

Se ocupă un pic de Lamprocle, care tocmai se juca de-a hoplitul agitînd, în chip de sabie, o nuia cojită şi tropăind prin curte cu picioarele desculţe. După aceea filosoful îşi spălă mîinile, se aşeză comod la masa de marmoră de sub platan unde de obicei se lua masa de seară şi aşteptă.

Cînd veni Xantipa, se uită la ea cu mirare. Nu-l sărută ca altădată. Nu-i spune nici un cuvînt de reproş

pentru faptul că nu dăduse toată ziua pe acasă. În schimb, n-a adus nimic de mîncare. Cu mîinile goale, se așază la masă în fața lui. „Aha, își spune Socrate, în sinea lui. Ceva s-a întîmplat aici în lipsa mea."

— Ei, hai, căluțule, spune ce ai pe inimă și dă-ne ceva să mîncăm. Că nouă ne e foame, nu-i așa, Lamprocle ?

— Aș fi vrut să stăm puțin de vorbă.

— Cum ? Tu ? Pe toți demonii ! Știi bine că la așa ceva sînt gata oricînd, chiar și acasă. Dar nu s-ar putea după ce mîncăm ?

— Nu s-ar putea.

— Atunci dă-i drumul, draga mea, oftă el, vîrînd mîna în buzunarul în care-și ținea boabele de năut. Sînt gata să te ascult...

Xantipa îl sfredeli mai întîi cu ochii săi negri, apoi începu :

— Socrate a spus : A nu avea nici o nevoie e divin. A avea cît mai puține, înseamnă a fi mai aproape de divin și de perfecțiune. Ei, bine, azi trebuie să ne transformăm în zei.

Filosoful nu bănuia încotro țintește soția lui și privi lucrurile, cu umor :

— Ia te uită ! Povestea asta nu-mi displace deloc. Și ce zeiță vrei tu să devii ? Pe care ți-ai ales-o din nesfîrșitul lor cortegiu ?

— O să mă gîndesc. Mai întîi alege tu.

Socrate :

— Eu ? Vezi la asta încă nu m-am gîndit. Care dintre ei o fi cel mai bun ? A, nu ! Nu așa ! Care dintre ei o duce cel mai bine ? Ce mai, e limpede : Zeus ! Ăsta are și un paharnic personal, pe Ganimede, la masă îl servește subțirica Hebe, și la tot pasul îi cade la picioare cîte o pămînteană ; ce mai, e un epicurian clasa-ntîi. Gata, căluțule, eu unul l-am ales pe Zeus.

Xantipa se uită la el, schițînd un zîmbet viclean în colțul gurii :

— Ai văzut, Lamprocle ? ! ! Tăticul nostru l-a ales pe cel mai mare mîncău din Olimp ; zeii să mă ierte și să nu mă pedepsească ! Cine ar fi spus una ca asta despre un înțelept atît de modest. Cum văd, eu mă țin mai bine de învățătura lui Socrate decît tine, scumpul meu bărbat...

— Cum așa, căluțule ?

— Păi, cît mai puține nevoi... e divin, nu-i așa ? Așa că eu am ales-o pe Echo.

— Pe Echo ? întreabă Socrate uluit. Zeița ecoului ? Și de ce, mă rog ?

— În primul rînd pentru că e o vorbăreață, ca mine. Și în al doilea rînd, ai auzit vreodată ca ecoul să mănînce ceva ?

— Eu accept orice glumă bună, spuse filosoful pe un ton de reproș. Dar asemenea vorbărie în loc de mîncare ? ! !

— Întocmai, scumpul meu. Ia-ți himationul tău de drum și pornește-o cît mai repede spre Olimp !

— Ce să fac acolo ?

— Cum ce să faci ? Te inviți la cină, așa cum te-ai deprins de la ospețe. Iar eu îl iau pe Lamprocle și ne postăm în agora în fața colonadei și, cine știe, poate că cerșim și noi de-o cină.

— Pe toți demonii ! se aprinse Socrate, de data asta cu toată gravitatea. Ce înseamnă asta ?

Xantipa abia aștepta prilejul să-l asalteze cu tot felul de socoteli necruțătoare :

— Cît am cîștigat din vînzarea măslinelor ? Cîteva drahme. Iar astea le-am dat pe făină, care s-a isprăvit. Restul de măsline l-am făcut ulei și l-am consumat. Vinul din Gudi l-ai băut tu cu prietenii tăi. Iar cele cîteva ulcioare cu lapte de capră pe care le mulg sînt ale băiatului...

— Și de ce nu mi-ai... încercă Socrate să vorbească, dar fu numaidecît întrerupt.

— Se pregătește un nou război. În piață a început panica. Nimic nu se găsește. Nimic nu va fi. Doar pe sub

mînă vor fi de toate, firește, pe arginți. În toată cocioaba nu avem nici măcar un obol. Sofiștii — să taci, te rog ! m-am interesat și știu — sofiștii iau pe lună pînă la cincizeci de drahme de fiecare discipol. Cîți discipoli ai tu ? Și din ce familii bogate !... Și ce ai din asta ? Nici măcar o para chioară ! Îi momești pe oameni cu undița, așa cum momește pescarul peștii. Și cînd ai prins peștele, nu capeți nici măcar un solz. Taci ! Parcă te aud ce vrei să-mi răspunzi : Dar bine, călutule ! Eu mă îngrijesc de oameni, nu de drahme ! De om depinde fericirea lui și fericirea tuturor... Și ce ai din asta, din grija ta pentru fericirea lor ? Aha ! Te și aud. Ai o răsplată și încă una grandioasă : beatitudinea. Foarte bine. Atunci, dă-ne și nouă, mie și băiatului nostru, să gustăm din beatitudinea ta. Nu poți, nu-i așa ? Păi vezi, înțeleptule ! Aha. Și iar te aud : Ce ne lipsește, călutul meu drag ? ! ? Eu te am pe tine, tu mă ai pe mine și amîndoi avem un băiat frumos după maică-sa și prost după taică-su.

— Întocmai, draga mea, încuviință Socrate, zîmbind.

— Oare nu ți-a spus Antifon de la obraz că ești un naiv și un nesăbuit ? Că trăiești o viață de mizerie cum nici măcar un sclav n-ar răbda să trăiască la stăpînul lui. Că mănînci tot ce poate fi mai prost. Iar eu, eu să rabd de la tine toate astea ? Ai vrea, poate, ca în loc de mîncare să ronțăim și noi, eu și Lamprocle, boabe de năut, cum faci tu ? Da, dar tu mai ai între timp bunătățile tale ! Aha ! Festinele tale, ba la unul, ba la altul, și atunci cum să le iei pentru înțelepciunea ta măcar cîțiva oboli ? Nu-i așa ? N-ai nevoie ! Ori te pomenești că nimeni nu vrea să-ți dea nimic pentru filosofiile tale ?

— Ar fi proști dacă mi-ar da ceva, mai încercă Socrate să glumească. Doar eu îi învăț să fie deștepți...

Xantipa nu mai suportă tonul acesta zeflemist și izbucni într-un hohot de plîns, pe jumătate mînios, pe jumătate sfîșietor. Lamprocle, deși nu înțelegea despre ce-i vorba, i se alătură mamei, cu niște bocete asurzitoare.

Socrate ocoli masa, se așeză pe bancă lîngă soția lui și, în ciuda împotrivirii ei, o trase în brațele sale. Îi șterse lacrimile și o sărută pe obrajii ei cafenii.

— Căluțul meu drag! Oprește-te din galopul ăsta furios. Monologul tău a fost de-a dreptul sclipitor. Hai, nu mai plînge, ți-o spun cu frumosul și cu toată seriozitatea. Un lucru însă nu pot să înțeleg : de ce tu, prostuță mică, nu mi-ai vorbit deloc despre toate astea ?

— Te miri și tu, se auzi printre sughițuri de plîns. Nu o dată ți-am spus, dar tu nu mă auzi. Tu ești cu gîndul în altă parte. Și, ascuțindu-și vocea de supărare, adăugă : Tu ești întotdeauna cu gîndul în altă parte, iar eu mă frămînt și mă omor muncind...

— Gata, fetițo, ajunge, o întrerupse Socrate. Criton mi-a spus ieri că situația pe piață se înrăutățește și dacă am avea nevoie de ceva, să vin la el. Știi, Criton are două moșii, la poalele Himetului.

Se uită printre lacrimi la bărbatul ei, cu o privire un pic curioasă, un pic bănuitoare :

— Și cum se face că tu, care nu primești de la nimeni nici măcar o drahmă, de la Criton, care, ce-i drept, adeseori ne mai îndulcește traiul...

— Nici de la el nu iau nici o drahmă ! Bucatele nu sînt bani, ca să fie clar. Și nu e vorba aici de o pomană ! Ci de un dar. *Hola*, Lamprocle ! Pe cai !

Băiatul se cățără cu îndemînare pe spinarea lui, apoi i se așeză pe umeri.

— Diii ! strigă Socrate și țîșniră din curte în stradă.

Xantipa, cu ochii încă umeziți de lacrimi, se uită în urma lor și cu o voce drăgăstoasă șoptește încet, numai pentru ea :

— Ce bărbat aiurit am și eu !

Criton îl primi pe Socrate bucuros ca întotdeauna. Lui Lamprocle îi mîngîie căpșorul cu păr cîrlionțat, apoi îl încredință unei sclave, cu porunca să-i dea să guste din toate bunătățile ce se găsesc prin casă.

Cînd rămase singur cu Socrate și află de la acesta că nevasta lui nu avea în casă nici măcar un pumn de făină pentru turte, îi ceru scuze filosofului și se grăbi să le dea poruncă sclavilor să-i ducă Xantipei un coș cu alimente și, pe deasupra, cîte un burduf cu vin și ulei.

— Gata, s-a făcut, spuse el, întorcîndu-se la dascălul său.

Lui Socrate povestea asta avea de fiecare dată darul să-i strice buna dispoziție și de fiecare dată Criton se vedea silit să-i repete că-i oferă, oricînd, cu plăcere și bucurie, ceva de-ale gurii. Văzîndu-l și acum descumpănit, îl luă de braț și-l conduse în biblioteca lui :

— M-am convins, scumpe Socrate, că nu-ți ajunge permanenta mea asigurare că nu-mi ești dator, ci, dimpotrivă eu sînt datornicul tău. În cazul ăsta, hai să ne uităm împreună la ceva interesant. Amfitrionul îl pofti pe oaspete să-și întoarcă privirea spre peretele cu rafturi, de unde sclipeau căpăcelele de aur ale tocurilor în care erau depuse sulurile de papirus. Îi arătă căpăcel după căpăcel. Fii, te rog, atît de bun și citește aceste inscripții, îi spuse apoi.

Criton : *Despre destoinicie,* citi Socrate. Criton : *Despre frumos și bine.* Criton : *Despre dragostea trupească și cea sufletească.* Criton : *Despre justiție...*

Socrate încetă să mai citească și se uită cu uimire la discipolul său :

— Știam că ai scris destul, dar chiar atît, n-aș fi crezut !

— Inscripțiile astea nu sînt complete, spuse Criton, atingînd ușor micii „aștri" de aur ce țineau loc de capace scrierilor mele. Tocurile astea nu găzduiesc doar gîndurile mele, ci în primul rînd pe ale tale, scumpe Socrate. Și tu ai vrea ca eu să fiu atît de lacom, încît să te storc ca pe o lămîie și în schimb să nu mișc pentru tine nici măcar un deget ? Eu să mă îndop, să-mi ospătez prietenii, și

pe cel mai bun dintre ei să-l las să flămînzească împreună cu soția și băiatul lui ? Drept cine mă iei ?

Socrate se întunecă la față, dădu din mînă agitat, în semn de împotrivire, dar Criton nu se lăsă impresionat :

— Da, Socrate, tu ești cel bogat iar eu nu sînt decît un cerșetor, ăsta-i adevărul. Ce însemnătate au făina, uleiul, fructele uscate și mai știu eu ce ? Moșiile le-am moștenit și nu văd în asta nici un merit. Oare ambiția și mîndria adevăratului atenian nu e aceea de a înfăptui ceva folositor pentru cetatea sa ? Oare nu discutăm despre toate astea încă din fragedă tinerețe ? Știi ce, mai scutește-mă cu sfiala ta pe nimic întemeiată. Tu te rușinezi, habar nu am de ce, cînd de fapt mie ar trebui să-mi fie rușine pentru tot ce iau de la tine, ca să nu zic ce fur de la tine. Un singur lucru mă face să uit măcar un pic de această rușine, dar tu nu vrei să-l înțelegi și transformi întotdeauna bucuria mea într-un moment penibil pentru amîndoi !

— Și vrei să spui că nu e penibil ! ? ! se rățoi filosoful la prietenul său. Eu, cel puțin, așa simt.

— Foarte rău ! se supără de data asta și Criton. Asta pentru că tu însuți te prețuiești prea puțin. Dar treaba asta las-o mai bine pe seama altora și pe a mea, dacă vrei.

— Pe toți demonii, Criton ! Ai intrat azi în mine, fără milă ! mormăi bosumflat filosoful.

— Era și timpul să-ți spun odată ceea ce gîndesc. Tu ai venit cu niște idei aparent simple și totuși atît de importante pentru om, cum n-a venit nimeni pînă acum. Spune singur, s-a mai ocupat vreodată cineva de om așa cum te ocupi tu ? De ani și ani tu prelucrezi sufletul omenesc. Omul are un șir întreg de creatori și unul dintre ei ești tu !

— Ce cuvinte mari ! Pe Cerber ! blestemă Socrate. Tu ți-ai pus în gînd să mă chinuiești ! ? !

— Cum ai spus ? se înveseli deodată Criton. Cînd Aristofan intră în tine, cu cuțitul, fără milă, rabzi și nu

zici nici pîs, iar acum, cînd eu mă străduiesc să fiu cît de cît mai agreabil decît el, n-ai fi în stare să rabzi ?...

— Ba da, dar numai cu un cumplit efort de voință și stăpînire de sine, scumpe prieten...

— Uite ce ești, drăguțule ! reluă Criton, pe același ton vesel. Dacă eu nu te-aș sprijini, ar trebui să-ți agonisești traiul de toate zilele și n-ai mai putea să stai de vorbă cu oamenii, iar aștrii ăștia strălucitori, pe care ți-i arăt acum, n-ar exista. Da, poți să caști ochii la mine cît poftești, asta-i realitatea. Și, hai, te rog, nu te mai zbîrli așa, ori poate nu-mi dorești să am plăcerea și marea bucurie de a avea și eu un pic de merit pentru gloria ta ?

— Nu vezi că încep să mă îmblînzesc ? ! ? spuse Socrate, descrețindu-și fruntea.

— În sfîrșit ! exclamă Criton, după care ținu să sublinieze pe un ton apăsat : Atîta timp cît am eu, vei avea și tu și familia ta ! Asta să fie clar. Și, mă rog, ce-o să mai fie. o să vedem. Mie, de pildă, mi-ar părea bine să te văd cum îți ieși din fire, aflînd că odată o să fie scoase la iveală mărturii certe că Atena n-a avut numai trîndavii, ticăloșii și prostănacii ei, ci au trăit în ea și niște oameni de soiul lui Criton.

Filosoful se aplecă din nou spre căpăcelele de aur și citi pe ele alte titluri ale scrierilor lui Criton. Deodată citi zîmbind : *Socrate îl sfătuiește pe Criton cum să se asigure împotriva falselor învinuiri ale delatorilor.*

— Păi vezi, dragul meu, dacă n-aș fi fost eu, sfatul tău prețios ar fi rămas o taină, zîmbi, la rîndul său amfitrionul.

Socrate se întoarse cu fața spre el și se aprinse :

— Pe toți demonii ! Să-i denunți pe cetățenii cinstiți și onorabili e cea mai josnică profesiune, dar, din păcate, și cea mai rentabilă. Dar de unde să mai iei un om ca acel Arhedemos pe care ți l-am recomandat, ca să-i go-

nească din preajma ta pe denunţătorii şantajişti, aşa cum goneşte cîinele ciobănesc lupii din preajma oilor ?

Părăsiră amîndoi biblioteca. Înainte însă de a desface draperia, Criton îl mai întrebă pe dascălul său :

— Dar tu, Socrate, tu de ce nu scrii ?

— Îmi pui această întrebare pentru a nu ştiu cîta oară, scumpul meu prieten.

— Şi, de fiecare dată, eviţi să-mi răspunzi...

Socrate trase la loc draperia. Faldurile se resfirară şi se neteziră şi pe ţesătura grea îşi făcu apariţia imaginea unor scene din pribegia lui Ulise.

— Ca să vezi ! Un ţesător scrie cu fir de aur nişte întîmplări petrecute demult. Dar eu nu sînt în stare să scriu. Nu pot. Eu trebuie să discut. Eu am nevoie de dialogul viu, de schimbul tăios de opinii, să cercetez lucrurile dintr-un unghi de vedere, şi din alt unghi de vedere să le confrunt, să văd unde se încrucişează toate astea şi unde se contopesc. Cum aş putea face ca în timpul unor asemenea discuţii fulger să mai şi scriu ? Treaba asta o poate face altcineva. Şi sînt fericit că în locul meu o faceţi voi, bunii mei prieteni, şi mai cu seamă tu, scumpe Criton.

Pe poarta din spate, sclavii au ieşit de mult şi i-au dus Xantipei cîteva amfore mari cu vin, una mai mică cu ulei şi un coş încărcat cu de toate.

Ea se năpusti asupra coşului, cu lăcomie. Ia te uită ! Făină, mazăre, bobi, grîu, cod afumat, o pulpă de berbec rumenită ca aurul, ulcioare îmbrăcate în piele de măgar şi în ele măsline murate şi miere, plase mici, încărcate cu stafide şi smochine uscate, nuci cu duiumul... Iar la fund ! Pe Hera şi pe toţi fiii şi fiicele ei ! O pungă plină de drahme ! De astea cu siguranţă Socrate nu ştie şi nici nu trebuie să ştie. „Dacă ar afla, hoinarul ăsta al meu ar fi în stare să înhaţe punga şi să fugă cu ea înapoi ! S-o ascund repede şi bine ! Aşa ! Iar restul lucrurilor, în pivniţă, în cămară şi acum să pregătesc un ospăţ pe cinste.

La urma urmei de ce trebuie să se întîmple asta mereu numai la Kalios și la alții ca el ? De ce să nu fie o dată și la Socrate !“ Și se apucă să pregătească ospățul, cîntînd cu voioșie.

Cînd Socrate și Lamprocle se înapoiară, își sărută bărbatul cum se pricepu mai bine... Și cînd aduse mîncarea la masă, sub platan, spuse cu sinceră admirație :

— Ești, într-adevăr, un mare înțelept, scumpul meu Socrate

În acest timp, un detașament de hopliți — metal din cap pînă în picioare — mărșăluiește prin agora. O reptilă de fier, cu sute de ochi și sute de picioare, străbate mulțimea. Fierul zornăie, pasul cadențat bate pavajul în ritmul bubuitor al tobelor.

Detașamentul e primit cu urale și aplauze furtunoase. Poartă în el o mare solie — adunarea a aprobat expediția siciliană.

Alcibiade iese din adunare. Ridică brațul, și zîmbetul său larg face ca dinții săi albi să-i lumineze fața înveselită. Iar la ovațiile mulțimii : „*Chaire*, Alcibiade !“ răspunde :

— *Chairete*, prieteni, *chairete*, tovarăși de luptă !

Solidaritatea oligarhilor nu-și pleacă fruntea. Doar n-o să îngăduim să se acopere de glorie conducătorul democrației și în felul ăsta să se întărească partida democratică. Doar n-o să-i îngăduim lui Alcibiade să se năpustească asupra oligarhilor din Siracuza, asupra simpatizanților și adepților noștri și, în felul ăsta, să slăbească unitatea noastră. Dacă n-am izbutit să-l răpunem pe față, mai există și altă armă, iar aceasta, dacă e bine folosită, valorează mai mult decît miile lui de marinari și hopliți credincioși și devotați...

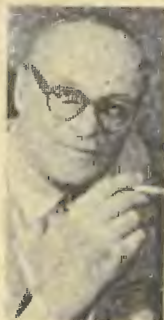
Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar 20.07.1987.
Coli ed. 16,15. Coli tipar 16,5.

Comanda nr. 70 021
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

josef toman • miroslava tomanová

Vol I—II, lei 16

editura minerva

«Josef Toman este un artist al cuvîntului. Verva imaginativă a scriitorului își are corespondent în invenția sa verbală. Lexicul, îmbogățit de aluviuni populare, este în același timp smălțuit cu prețiozități și arhaisme de cărturar care și-a plimbat curiozitatea prin toate continentele cunoașterii. Umanistul sever, cercetătorul de documente, deopotrivă poet și călător în timpuri, dă stilului său precizie, nuanțare, varietate, culoare.»

ION BIBERI